

KLSH

ISSN 2308-6106

AUDITIMI PUBLIK

KËRKIMORE

SHKENCORE

INFORMATIVE

REVISTË 4 - MUJORE Nr. 19

2018

ALSAI

EUROSAI

INTOSAI

KONTROLLI I LARTË I SHTETIT

Experientia mutua omnibus prodest

AUDITIMI PUBLIK

REVISTË KATËRMUJORE
kërkimore-shkencore-informative
shqip-anglisht

Nr. 19/2018, Tiranë

ISSN 2308-6106

Viti i VII-të i botimit 2018

Janar - Prill 2018

Seria : botime KLSH - 06/2018/90

Titulli:

AUDITIMI PUBLIK NR. 19

Redaktorë : Irena Islami

Amantja Patozi

Art Design: Elisa Metaj

Seria : botime KLSH - 06/2018/90

Shtypur në “Shtëpia Botuese Shtypshkronja Morava”

Tiranë 2018

ALBANIAN SUPREME AUDIT INSTITUTION

Experientia mutua omnibus prodest

PUBLIC AUDIT

EVERY FOUR MONTHS MAGAZINE

of research, science and information
in Albanian and in English

No. 19/2018, Tirana

ISSN 2308-6106

January- April 2018

Series:Publications ALSAI - 06/2018/90

BORDI SHKENCOR

Dr. Bujar Leskaj , Kryetar i KLSH	Kryetar
Prof. Dr. Omer Stringa Profesor, Fakulteti i Ekonomisë (UT)	Anëtar
Prof. Dr. Dhori Kule , Dekan, Fakulteti i Ekonomisë (UT)	Anëtar
Prof. Dr. Jorgji Bollano , Kryetar i Këshillit Kombëtar të Kontabilistëve	Anëtar
Prof.Dr. Skënder Osmani , Fakulteti i Gjeologjisë dhe Minierave	Anëtar
Prof. Dr. Ardian Nuni , Fakulteti i Drejtësisë	Anëtar
Prof. Dr. Sotiraq Dhamo , Përgjegjës i Departamentit të Kontabilitetit FE (UT)	Anëtar
Prof. Dr. Aurela Anastasi , Akademik, Fakulteti i Drejtësisë (UT)	Anëtar
Prof. Dr. Argita Berisha , Profesor, Fakulteti i Drejtësisë (UT)	Anëtar
Prof. Dr. Lindita Lati , Drejtore e Përgjithshme, KLSH	Anëtar
Prof. Dr. Heinz-Dieter Wenzel , Profesor, Universiteti i Bambergut, Gjermani	Anëtar
Dr. Igor Soltes , ish-President i Gjykatës së Auditimit të Sllovenisë	Anëtar
Dr. Sang M. Lee , Universiteti i Nebraskës, SHBA	Anëtar
Prof. Dr. Tonin Kola , Profesor, Fakulteti i Ekonomisë (UT)	Anëtar
Prof. As. Dr. Sazan Guri , Instituti “ G& G Group”	Anëtar
Prof.As. Dr. Manjola Naço , Drejtore e Përgjithshme, KLSH	Anëtar
Prof.As.Dr. CPA Hysen Çela , Kryetar i IEKA, Managing Partner,nH EuroConsult	Anëtar
Prof. As.Dr. Flutura Kola , Profesor, Fakulteti i Drejtësisë (UT)	Anëtar

SEKRETARIATI

Irena Islami

Sekretare Kolegjiumi

! NDERUAR LEXUES !

Numri 19-të i Revistës Kërkimore shkencore të KLSH-së është botimi i 90-të i kolanës së botimeve të KLSH-së.

Në këtë numër të Revistës kanë kontribuar me shkrimet e tyre personalitete të njohura të auditimit të jashtëm publik, si z.Klaus-Heiner Lehne, President i ECA, drejtues të ECA dhe të INTOSAI-t. Një kontribut të veçantë në këtë numër të Revistës ka dhënë Prof.Dr. Skënder Osmani, Dr.Bujar Leskaj, Drejtori i Përgjithshëm në KLSH, Prof.Ass.Dr. Manjola Naço, Drejtorët e Departamenteve z.Ermal Yzeiraj dhe Z.Bajram Lamaj, Kryeaudituesja Aulona Jonuzi, të cilët kanë paraqitur punime në Konferenca Shkencore Ndërkombëtare, të organizuara nga SAI Bullgar dhe SAI i Kuvajtit.

Janë të ftuar të publikojnë punimet dhe opinionet e tyre kontabilistë, financiarë, ekonomistë të përgjithshëm, specialistë të enteve publike dhe private, akademikë, ekspertë të shoqërisë civile, profesionistë të pavarur si dhe çdo i interesuar që gjen me vend trajtimin e një çështjeje të caktuar me interes në auditimin dhe vlerësimin e administrimit publik të vendit, bazuar në moton e INTOSAI *“Experientia mutua omnibus prodest (Eksperiencia e Përbashkët ju shërben të gjithëve)”*.

Bordi Shkencor i Revistës ju fton të shprehni vërejtjet dhe sugjerimet tuaja në funksion të përmirësimit, të rritjes së cilësisë dhe efikasitetit të saj me qëllim që kjo Revistë Shkencore, të jetë një mundësi më shumë për zhvillimin e debatit në fushën e auditimit dhe më gjerë.

Adresa e redaksisë

Kontrolli i Lartë i Shtetit

Rruga “Abdi Toptani”nr. 1,

Tiranë Tel./ Fax. 04/ 228485, Tel. 04/ 251267

Web-site: www.klsh.org.al, E-mail: revista@klsh.org.al, klsh@klsh.org.al

PËRMBAJTJA

TITULLI	AUTORI	FAQE
Pavarësia institucionale - faktori kryesor për efektivitetin e SAI-ve: Sfidat e së ardhmes	Dr. Bujar Leskaj Kryetar, KLSH	13
Programi i punës së ECA për vitin 2018, në funksion të nevojave të palëve të interesit	Intervistë nga Klaus-Heiner Lehne, President i ECA-s <i>Marrë nga revista ECA Nr.1, Janar 2018</i>	19
Kategoria matematike, strategjia e projektit dhe analogjia	Prof.Dr.Skënder Osmani Dr.Bujar Leskaj	25
“Data mining” - Një mjet për auditimin me bazë risku	Prof.Ass.Dr. Manjola Naço Drejtoresh e Përgjithshme KLSH	37
Rëndësia e angazhimit të SAI-t në procesin e identifikimit dhe vlerësimit të risqeve ligjore	Ermal Yzeiraj Drejtor i Departamentit Juridik, Kontrollit të Zbatimit të Standardeve Bajram Lamaj Drejtor i Departamentit të Auditimit të Aseteve dhe Mjedisit KLSH	53

Rëndësia e të dhënave në qasjen e auditimit të bazuar në risk	Aulona Jonuzi, Kryeaudituese KLSH	61
Adresimi i sigurisë kibernetike, përpjekjet e NAO-s së Britanisë së Madhe për t'u përballur me sfidat në rritje	Tom McDonald, Drejtor i sigurisë kibernetike, NAO <i>Revista e INTOSAI, Pranverë 2018</i>	73
Të mbështesim vendet për t'u reformuar: Auditimet e ECA-s pas krizës ekonomike dhe financiare	Kamila Lepkowska, Drejtorja e Rregullimit të Tregjeve dhe Ekonomisë Konkurruese <i>Marrë nga revista ECA Nr.2, Shkurt 2018</i>	77
Përpjekjet e ECA-s për të forcuar Unionin Bankar dhe Autoritetet Mbikëqyrëse Financiare të BE	Helmut Kern, Drejtorja e Rregullimit të Tregjeve dhe Ekonomisë Konkurruese <i>Marrë nga revista ECA Nr.2, Shkurt 2018</i>	83
Paraqitja e raporteve të Auditimit të Performancës në media - çfarë i bën të dallueshëm?	Fabrice Mercade, Kabineti i Presidentit, ECA <i>Marrë nga revista ECA Nr.3, Mars 2018</i>	91
Impakti i Auditimit të Performancës Një recension në përputhje me praktikën	Vital Put, Këshilltar Gjykata Belge e Auditimit <i>Revista e INTOSAI, Pranverë 2018</i>	97
Implementimi i Standarteve Ndërkombëtare: Një perspektivë rajonale	SAI i Portugalisë Drejtues i Task Forcës për Auditimin dhe Etikën (TFA&E) <i>Revista e INTOSAI, Pranverë 2018</i>	103
Info nga vendi	Aktivitete të KLSH – së (janar- prill 2018)	107

Dhoma e Llogarive të Ukrainës	Profil	151
Institucioni Suprem i Auditimit të Kinës (CNAO)	Profil	159

Content

Title	Author	Page
Institutional independence - key factor for SAI effectiveness: Challenges	Dr. Bujar Leskaj ALSAI Chairman	171
ECA 2018 Work Programme: tying into stakeholders' needs	Interview with Klaus-Heiner Lehne, ECA President <i>Published in ECA magazine nr.1, January 2018</i>	177
Mathematical Category, project strategy and analogy	Prof.Dr. Skënder Osmani Dr.Bujar Leskaj	181
"Data mining" - A tool for risk based audit	Prof.Assoc.Dr. Manjola Naço General Director ALSAI	193
The importance of an SAI engagement in the process of legal risks identification and assessment	Ermal Yzeiraj Director of Legal Department, Control of Standards & Bajram Lamaj Director of Department of Audit of Assets and Environment ALSAI	207

Data importance in a risk based audit approach	MSC. Aulona Jonuzi Senior Auditor ALSAI	215
Adressing cybersecurity: UK NAO efforts to tackle increasing challenges	Tom McDonald, Director of CyberSecurity Work, United Kingdom NAO. <i>Published in INTOSAI magazine, Spring 2018</i>	227
Helping countries to reform: ECA audits following the economic and financial crisis	Kamila Lepkowska, Directorate Regulation of markets and competitive economy. <i>Published in ECA magazine nr.2, February 2018</i>	231
The ECA's efforts to strengthen the Banking Union and EU's financial supervisory authorities	Helmut Kern, Directorate Regulation of markets and competitive economy. <i>Published in ECA magazine nr.2, February 2018</i>	237
Presenting performance audit reports to the media – what makes the difference?	Fabrice Mercade, Directorate of the Presidency <i>Published in ECA magazine nr.3, March 2018</i>	245
The impact of Performance Auditing	Vital Put, Councilor, Belgian Court of Audit <i>Published in INTOSAI magazine, Spring 2018</i>	251
Implementing International Standards: A regional perspective	The Supreme Audit Institution of Portugal, Chair of EUROSAI Working Group, TFA&Ethics <i>Published in INTOSAI magazine, Spring 2018</i>	257
Events and activities of ALSAI during January- April 2018	INFO	261

Accounting Chamber of Ukraine	Profile	303
The National Audit Office of China (CNAO)	Profile	309

PAVARËSIA INSTITUCIONALE - FAKTORI KRYESOR

PËR EFEKTIVITETIN E SAI-ve: SFIDAT E SË ARDHMES

Ruajtja e pavarësisë institucionale nuk është vetëm një çështje e ruajtjes së ekuilibrit, por ajo gjithashtu ka të bëjë me mençurinë institucionale për të zgjedhur momentin e duhur, për të zgjedhur fjalët e duhura, për të zgjedhur rekomandimin e duhur dhe për të zgjedhur partnerët strategjikë.

Nga: Bujar Leskaj, Kryetar i KLSH-së¹

I nderuar President Tzvetkov,

Të nderuar të ftuar,

Para së gjithash, më lejoni t'ju falenderoj, i dashur President Tzvetkov për organizimin e një ngjarjeje të tillë me rastin e presidencës Bullgare të BE-së. Fakti që kjo konferencë është e organizuar pothuajse në të njëjtën periudhë me Samitin e BE-së dhe Ballkanit Perëndimor, që do të mbahet dy ditë më vonë në Sofje, tregon rëndësinë e mesazhit që dëshironi të jepni. Kjo ngjarje është një mbështetje e madhe jo vetëm për ne, SAI të vendeve kandidate dhe vendeve kandidate potenciale, por mbi të gjitha, për vendet tona. Faleminderit gjithashtu për ftesën

për të ndarë me të gjithë ju, kolegë të dashur, disa ide, sfidat e tanishme që ne si SAI përballemi për të rritur efektivitetin e punës sonë, përmes ruajtjes dhe përdorimit në të mirë të pavarësinë tonë institucionale. KLSH është një SAI i vogël, i themeluar 93 vjet më parë në vitin 1925. Pavarësia jonë është sanksionuar në katër nene të Kushtetutës dhe në ligjin për KLSH, miratuar në 2014.

Në adresimin e pavarësisë së SAI-ve, sipas mendimit tonë, sfidat e pavarësisë së KLSH-së përbëhet nga:

1. Arritja e standardeve të Deklaratës së Meksikës.
2. Puna për të mbajtur në nivelin e duhur këto standarde.
3. Mbështetja në Deklaratën e Meksikës për të nxitur rolin tonë në lidhje me llogaridhënien dhe transparencën.

¹ Mbajtur në Konferencën e organizuar nga SAI Bullgar në Sofie, në 15 maj 2018 me temë kryesore “Roli i SAI-ve në forcimin e llogaridhënies, transparencës dhe integritetit në sektorin publik”.

I. Si mund të arrihen standardet e Deklaratës së Meksikës

Faktori kryesor i pavarësisë së SAI-ve është korniza ligjore e tij, në veçanti Kushtetuta dhe ligji bazë i tij. Ato duhet të pasqyrojnë parimet e deklaratave të Limës dhe Meksikës. Në këtë drejtim, kushtetuta shqiptare tashmë ka katër nene që garantojnë pavarësinë e KLSH. Për shkak të vështirësive të ndryshimit të Kushtetutës së vitit 1998, ne u qasëm në përditësimin e ligjit tonë bazë. Korniza e pavarësisë së KLSH është plotësisht e konsoliduar tani në ligjin tonë themelor të vitit 2014. Ky kuadër ligjor është në përputhje me parimet e deklaratës së Meksikës: statusi ligjor, burime të mjaftueshme, kreu i KLSH, operacionet, qasja në informacion, raportimi i rezultateve të auditimit, përmbajtja dhe kohëzgjatja e raporteve të auditimit dhe mekanizmat efektiv të përcjelljes. Ne nuk mendojmë se na jepet një pavarësi e plotë si një privilegj për ne. Ne si SAI e konsiderojnë pavarësinë tonë si të rëndësishme për qeverisjen dhe qytetarët dhe për rritjen e përgjegjësisë kundrejt qytetarëve dhe Parlamentit që kanë besim tek ne.

II. Si të mbajmë në nivelin e duhur standardet e Deklaratës së Meksikës

Ruajtja në terma realë e pavarësisë institucionale, të garantuar me Kushtetutë dhe nga ligji i KLSH, konsiderohet si një sfidë e vazhdueshme, e vështirë dhe delikate. Pavarësia institucionale e një SAI

sfidohet në çdo auditim, në çdo gjetje, në çdo përfundim dhe në çdo rekomandim. Në këtë kontekst, mund të sfidohet nga:

1. Audituesit
2. Parlamenti
3. Qeveria
4. Opozita
5. Mediat
6. Vetë SAI.

Ruajtja e pavarësisë institucionale nuk është vetëm një çështje e ruajtjes së ekuilibrit, por ajo gjithashtu ka të bëjë me mençurinë institucionale për të zgjedhur momentin e duhur, për të zgjedhur fjalët e duhura, për të zgjedhur rekomandimin e duhur dhe për të zgjedhur partnerët strategjikë.

Ruajtja e pavarësisë institucionale mund t'i imponojë një SAI të jetë mjaft e rëndësishme në një "betejë" gjyqësore potenciale, prandaj SAI duhet të ketë një strategji institucionale dhe një analizë të riskut që mund të përdoret për ruajtjen e kësaj pavarësie. Ruajtja e pavarësisë institucionale kërkon partnerë. Disa prej tyre duhet të jenë më shumë të fuqishëm se sa shkelësit e pavarësisë së SAI-t. Për këtë arsye, KLSH-ja kërkoi ndihmën e partnerëve ndërkombëtarë. Pra, DG Buxhet dhe SIGMA na mbështetën në procesin e ndryshimit të ligjit tonë themelor, me nevojën për t'u sjellë në përputhje të plotë me standardet e INTOSAI-t. Ky proces filloi në 2012, me organizimin e

tryezave të rrumbullakëta publike dhe konsultimeve me aktorët kryesorë pranë KLSH. Ne e dërguam draftin në Parlament, por presione të ndryshme e mbajtën atë jashtë axhendës së Parlamentit për një kohë. Gjatë kësaj kohe, Kryetari i Komisionit Parlamentar për Ekonomi dhe Financa, Sekretari i Komisionit dhe deputetët anëtarë të komisionit na mbështetën shumë. Filozofia jonë është që të jemi agentë të ndryshimit dhe jo spirancat që hiqen zvarrë. Në fillim të vitit 2014, Kryetari i Komisionit Parlamentar për Financa dhe Ekonominë prezantoi draftin për miratim. Procesi zgjati gati një vit. Gjatë diskutimit, deputetë të ndryshëm të Parlamentit ishin të shqetësuar se e drejta e KLSH për të pasur qasje në çdo lloj informacioni shkoj përtej përmbajtjes së aktivitetit të auditimit që kushtetuta i ka njohur SAI-t.

Presioni nga segmentet e Parlamentit ishte i lartë. Ata donin që KLSH të ishte i pavarur vetëm në letra. Në shumë sesione të debatuar, ne përdorëm si argumente dhe gjetëm mbështetje nga Deklaratat e Limës dhe Meksikës dhe nga Rezoluta e OKB-së e vitit 2011 "Promovimi i eficiencës, llogaridhënies, efektivitetit dhe transparencës në administratën publike duke forcuar institucionet supreme të auditimit". Ne i informuam anëtarët e Parlamentit dhe u dhamë atyre versionet shqip të dokumenteve të mësipërme, si dhe konkluzionet e Kongresit EUROSAL mbi

pavarësinë e SAI-ve. Ne morëm mbështetje edhe nga SAI-t partnere, siç është Zyra Supreme e Auditimit të Polonisë (NIK), SAI i Sllovenisë (sidomos ish-kryetari i SAI, Dr. Igor Soltes i cili tani është anëtar i Parlamentit Europian, SAI i Kroacisë, etj.), na ndihmuan gjithashtu.

Letra e DG Budget drejtuar tek KLSH theksonte se të pasurit e një ligji për SAI-n, i cili të jetë në përputhje me kërkesat e INTOSAI-t, është një nga kërkesat e Kapitullit 32 të Marrëveshjes së Stabilizimit dhe Asocimit të Shqipërisë me BE-në. Ne pranojnë se pa mbështetjen themelore nga DG Budget, Delegacioni i BE në Tiranë dhe SIGMA, një ligj i tillë në përputhje të plotë me standardet INTOSAI nuk do të kishte parë dritën e diellit. Parlamenti shqiptar miratoi projektligjin në nëntor të vitit 2014 dhe e bëri atë funksional në fillim 2015. Ky ligj parashikon në nenin 6 "Fushëveprimi i veprimtarisë", pika 1 se "Auditimet e KLSH-së janë në pajtueshmëri me Kushtetutën, ligjet, aktet nënligjore, manualët në fuqi dhe Standardet Ndërkombëtare të Auditimit INTOSAI "dhe pika 3" KLSH-ja në funksionimin e saj duhet pasqyrojnë shkallën më të lartë të Standardeve Ndërkombëtare të INTOSAI dhe IFAC, si dhe rezolutat e Kongreseve INTOSAI dhe EUROSAL". Gjykata Austriake e Auditimit (ACA), në raportin e vet të vlerësimit të pavarësisë, ka raportuar mbi pavarësinë e KLSH-së, ne dokumentin e paraqitur në vitin 2016, ku pohoi se "Pavarësia,

mandati dhe organizimi i KLSH janë ligjërisht dhe de facto themeluar dhe mbrojtur nga Kushtetuta dhe Ligji i KLSH. Me hyrjen në fuqi të Ligjit për KLSH në vitin 2015, KLSH ka pasur përmirësime të rëndësishme në pavarësinë e saj krahasuar me dispozitat e ligjit të mëparshëm. Kuadri ligjor i themeluar është i përshtatshëm dhe efektiv dhe në përputhje me Deklaratën e Meksikos". Në lidhje me gjetjet e Peer Review, ne konsiderojmë se ka shumë për të bërë në dy shtylla. Në shtyllën e burimeve financiare, të cilat duhet të sigurojnë që KLSH duhet të ketë mjetet

e duhura monetare për të përfunduar misionin e saj, dhe për mekanizmat efektiv të ndjekjes së rekomandimeve, që kërkojnë që Parlamenti të përdorë më shumë gjetjet dhe rekomandimet e auditiveve të KLSH-së, duke e vënë qeverinë para përgjegjësisë. Për të siguruar pavarësinë e plotë operacionale, ne qasemi në bazë të analizës SWOT, në të cilën ne jemi në gjendje të identifikojmë mundësitë dhe të përdorim pikat e forta për të reduktuar dobësitë, si instrument i përmirësimit të performancës së KLSH.

Analiza SWOT mbi pavarësinë institucionale të KLSH

Pikat e Forta	Dobësitë
Garantimi i pavarësisë së KLSH, Kushtetuta dhe ligji themelor janë plotësisht në përputhje me standardet e INTOSAI	Impakti i traditës së trashëguar të inspektimit financiar ende i dukshëm në disa praktika audituese
Staf auditues profesional, objektiv dhe i paanshëm politikisht	
Staf i mirëtrajnuar audituesish duke përfshirë edhe audituesit e rinj	Vështirësi në implementimin e ISSAI-ve.
Zhvillim profesional të posaçëm dhe qasjen e të mësuarit gjatë gjithë jetës	Vështirësi në ndjekjen e auditimit pas raportimit
Kodi Etik i KLSH (2015) dhe Kodi Etik i Kryetarit (2018), që vendos moskandidimin për një mandat të dytë	Limitime në pavarësinë buxhetore

Mundësitë	Kërcënimet
Ekzistenca e një kuadri të përshtatshëm Kushtetues, ligjor dhe statusor për realizimin efektiv të detyrave	Rezistenca ndaj ndryshimeve prej audituesve të

funkionale (Kushtetuta, Ligji 154/2014)	vjetër
Mandati dhe shkarkimi i Kryetarit dhe i struktures drejtuese është paraparë si i pavarur nga Ekzekutivi	Sulmet jo-profesionale dhe të motivuara politikisht të deputetëve dhe partive
KLSH gëzon pavarësi nga parlamenti dhe ekzekutivi për planifikimin dhe kryerjen e auditimeve	Perceptim i pamjaftueshëm nga media dhe publiku për auditimet e KLSH
KLSH gëzon mandat të plotë për kryerjen e auditimeve	Kultura e pandëshkueshmërisë në administratën publike shqiptare
KLSH nuk auditon politikat por implementimin e tyre	Disa institucione publike pengojnë auditimin ose dhënien e informacionit
Nivel i ulët i implementimit të rekomandimeve të KLSH për shkarkimin nga detyra të Funksonarëve të Lartë Drejtues	
Pamjaftueshmëri e burimeve financiare	

3. Duke u mbështetur në Deklaratën e Meksikës për të nxitur rolin tonë në lidhje me llogaridhënien dhe transparencën.

Fakti që një SAI gëzon me Kushtetutë dhe me ligj pavarësinë e kërkuar institucionale, sipas tetë parimeve të Deklaratës së Meksikës, nuk do të thotë domosdoshmërisht se pavarësia është efektive.

Rezoluta e OKB-së e vitit 2011 "Promovimi i eficiencës llogaridhënies, efektivitetit dhe transparencës në administratën publike duke forcuar institucionet supreme të auditimit" dhe Rezoluta e OKB-së e vitit 2014 "Promovimi dhe nxitja e eficiencës, llogaridhënies, efektivitetit dhe transparencës në administratën publike duke forcuar institucionet supreme të

auditimit" janë mjete të mira në maksimizimin e pavarësisë institucionale të një SAI. Ne i përdorim ato në çdo rast se duam të avokojmë për pavarësinë tonë dhe të marrim mbështetjen nga palët kryesore të interesit për zbatimin e rekomandimeve tona.

Ne e konsiderojmë si instrumentin kryesor për arritjen e pavarësisë institucionale efektive forcimin e marrëdhënieve me Parlamentin. Kohët e fundit, KLSH po afrohet bazuar në Letrën e Bardhë të SIGMA mbi Marrëdhëniet midis SAI-ve dhe Parlamentit, me qëllim që të rrisë presionin ndaj Qeverisë, për zbatimin e rekomandimeve tona. Krahësuar me përvojën e mëparshme, kur ishim vetëm dy herë në Parlament dhe pranë Komisionit për Ekonominë dhe Financat,

kur raportojmë për ekzekutimin e buxheti të shtetit të vitit paraardhës dhe performancës së KLSH, duke filluar nga viti 2014, situata ndryshoi.

Duke iu referuar vitit të kaluar, janë mbajtur 12 seanca dëgjimore në komisionet e Parlamentit, në lidhje me auditimet me interes të lartë publik. Kjo tregon besimin në rritje të parlamentit mbi punën e KLSH. Në vitin 2016, Parlamenti miratoi rezolutën mbi veprimtarinë e KLSH për vitin 2015 dhe pranoi nevojën për të ngritur një Nën-komision Parlamentar për të mbuluar veprimtarinë e KLSH-së. Megjithëse qeveria dhe shumica e deputetëve në Kuvend nuk janë mjaft mbështetës ndaj KLSH-së, ish-Presidenti i Republikës, Kryetari i Parlamentit, Kryetari dhe Sekretari i Komisionit për Ekonominë dhe Financat kanë marrë pjesë në aktivitete të ndryshme të KLSH dhe kanë inkurajuar SAI-n në misionin e vet. Komisioni për Ekonominë dhe Financat është aleati më i madh i KLSH-së pas medias, duke kontribuar në çdo rast që ka qenë nevoja për mbështetjen e tyre.

Fjalët e një personaliteti të auditimit të lartë si Dr Josef Moser, ish Sekretar i përgjithshëm i INTOSAI-t, mund të na çojnë në nxitjen e mëtejshme të pavarësisë sonë në dobi të efektivitetit të punës sonë: **"Pavarësia e SAI-ve është një gur themeli për funksionimin e shteteve. Ajo forcon parlamentet në funksionin e tyre të mbikëqyrjes dhe kontrollit dhe është e garantuar vetëm**

nëse themelohet në ligj dhe sanksionohet në Kushtetutë".

Të nderuar kolegë,

Ne përballemi me pak a shumë të njëjtat sfida. Për këtë arsye ne jemi në të njëjtën tryezë të rrumbullakët, të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri, duke pasur parasysh se shkëmbimi i përvojave do të sjellë vlerë të shtuar në punën tonë të përditshme, bazuar në moton e INTOSAI "Experientia mutua Omnibus Prodest"

Ju faleminderit!

Përktheu: Brenton Kotorri, Specialist

Drejtoria e Komunikimit, Botimeve dhe Marrëdhënieve me Jashtë

Nga: Bujar Leskaj, Kryetar i KLSH-së

PROGRAMI I PUNËS SË ECA PËR VITIN 2018, NË FUNKSION TË NEVOJAVE TË PALËVE TË INTERESIT

Strategjia e ECA për 2018-2020 përfshin ambicie për të qenë më të përgjegjshëm ndaj nevojave të aktorëve të ECA-s, të Parlamentit Evropian dhe Këshillit.

Intervistë me z.Klaus Heiner Lehne, president i ECA

**Marrë nga revista ECA nr.1, Janar
2018**

Drejt një qasjeje më strategjike dhe të qëndrueshme

Pas vendimit të tij për të shqyrtuar procedurat e programimit në Janar 2017, ECA miratoi programin vjetor të punës (PVP) për vitin 2018, i cili u botua më 18 Tetor të vitit 2017. Ndërsa nisim përgatitjet për vitin e ardhshëm, çfarë mësimesh mund të nxirren nga viti i kaluar?

Unë besoj se PVP i këtij viti, i pari në procedurën e re të programimit, ishte një përvojë pozitive. Kjo ka rezultuar në një portofol më të ndryshëm të produkteve përfshirë letrat informuese, shqyrtimi i komenteve dhe rastet e komenteve të shpejta. Ajo,

tani gjithashtu mbulon një gamë të gjerë të politikave dhe programeve. Duke marrë vendime të rëndësishme direkt në nivelin e Kolegjit ECA, ne kemi bërë progres të rëndësishëm drejt një qasjeje më strategjike dhe të qëndrueshme në programimin e punës sonë. Sipas mendimit tim, ky veprim në një qasje më të gjerë të Gjykatës në programim ka qenë një nga faktorët kryesorë të suksesit në këtë ndryshim.

Si një nga produktet e kësaj, vlerësoj se procedura është më e shpejtë, kërkon më pak burime, dhe kufizon punën e panevojshme për ide, të cilat nuk do të mbërrijnë në procesin përfundimtar. Për më tepër, ECA ka vendosur të japë status me prioritet të lartë për dymbëdhjetë detyrat, edhe pse unë besoj se megjithëse ky prioritizim është arritur, ende mund të riformulohet në vitet në vijim.

Viti që vjen do të jetë një shans për të bërë rregullime të imëta në procesin, nga zgjedhja e detyrave në bazë të substancës, për kontributin e palëve të interesuara, tek një ulje e mëtejshme në kohëzgjatjen e detyrave. Ne gjithashtu duhet të jemi më të shpejtë, më reaktive dhe më fleksibël në shpërndarjen e stafit tek detyrat e auditimeve.

Çfarë do të thotë për programin një qasje e gjerë nga ana e Gjykatës ?

Do të thotë një program pune nga i cili e gjithë ECA, me çdo anëtar të saj dhe me çdo dhomë, merr pronësinë dhe mund ta mbrojë programin në tërësinë e tij. Në këtë kuptim, reforma e programimit tonë është zgjatja e reformës organizative të ECA në bazë të miratimit nga paraardhësi im, Presidenti Caldeira, në Janar 2016. Ne planifikuam punën tonë jo sipas një strukture të caktuar, por duke iu përshtatur asaj strukture të detyrave që ECA i konsideron të nevojshme.

Për ta bërë këtë të mundur ne kemi nevojë për një proces bashkëpunues, me komunikim të rregullt të brendshëm ndërmjet dhomave dhe Presidencës. Edhe pse procesi është bërë më i centralizuar, të gjithë duhet të jenë në gjendje të shprehin mendimin. Në këtë mënyrë mund të kombinojmë njohuritë e specializuara të dhomave me panoramë

më të gjerë dhe perceptim të balancuar në nivel Kolegji.

Duke qenë të përgjegjshëm ndaj nevojave të palëve të interesuara

Strategjia e ECA për 2018-2020 përfshin ambicie për të qenë më të përgjegjshëm ndaj nevojave të aktorëve të ECA-së, të Parlamentit Evropian dhe Këshillit.

Deri në çfarë mase është arritur në programin aktual të punës?

ECA vendos dhe zbaton programin e saj të punës në pavarësi të plotë. Por kjo nuk do të thotë se ajo punon në një vakum. As nuk na pengon nga arritja tek partnerët tanë institucionalë për të dëgjuar informacionin mbi nevojat e tyre. Ne po flasim për dy institucione me struktura dhe kultura shumë të ndryshme dhe për këtë arsye unë besoj se qasja jonë duhet të jetë e përshtatur në mënyrë specifike për secilën prej tyre.

Lidhur me Parlamentin Evropian, ne kemi zhvilluar një marrëdhënie të ngushtë me trupin e cila koordinon punën e komisioneve parlamentare, Konferenca e Kryetarëve të Komisionit (KKK), në mënyrë që të marrin sugjerime auditimi sa më shpejt të jetë e mundur në procesin e planifikimit.

Vlen të përmendet se tre të katërtat e komisioneve parlamentare dhanë

kontribut në vitin e kaluar, me një total prej 77 sugjerime, dhe se rreth dy të tretat e tyre janë marrë në konsideratë deri tani në punën tonë. Megjithatë, unë besoj se ky mbulim mund dhe duhet të zgjatet këtë vit, dhe kjo ishte çështja që kam biseduar më 16 Janar të këtij viti, kur u takova me ata dhe diskutuam Programin e Punës së ECA. Plenari i Kuvendit rregullisht i drejtohet edhe ECA-ës, për shembull, si pjesë e procesit të shkarkimit, por edhe për kontekste të ndryshme.

Lidhur me Këshillin, në mjaft raste kemi marrë sugjerime specifike të cilat ishin shumë të dobishme për ne dhe mbi të cilat ECA ka vepruar, por besoj se ne ende mund të thellojmë ndërveprimin tonë. ECA është në një dialog të vazhdueshëm me Presidencat e Këshillit, me synimin për të strukturuar këtë proces

Dëshiroj të shtoj se pranimi i sugjerime dhe ideve, marrja e tyre në konsideratë dhe kompletimi i auditimeve nuk mund të shihen si qëllime në vetvete. Për rekomandimet e ECA-së, që të kenë një ndikim në terren, Parlamenti dhe Këshilli duhet të ketë parasysh përmbajtjen e rekomandimeve të përfshira në raportet tona të veçanta kur shqyrton legjislacionin, ose kur vepron si një autoritet buxhetor. Ndikimi i punës sonë në praktikë dhe në jetën e qytetarëve dhe bizneseve duhet të jetë gjithmonë fokusi ynë.

Kë tjetër duhet të dëgjojë ECA në përgatitjen e programit të saj të punës?

Unë besoj se ne gjithashtu duhet të jemi të vetëdijshëm për prioritetet e parlamenteve kombëtare dhe ato të homologëve tanë në institucionet supreme të auditimit, grupet studimore dhe vlerësimet e ndikimit të vetë Komisionit. Dhe e fundit por jo më pak e rëndësishmja, të vetë pritjeve të qytetarëve lidhur me atë çfarë duan të shohin në të ardhmen nga Bashkimi Evropian. Raporti special i vitit të kaluar në 'Ndërhyrjen e Komisionit në krizën financiare greke' që dha jehonë shumë të madhe në media, është një shembull i vetëdijes së publikut mbi punën tonë.

Dhe sigurisht ne duhet të nxisim në mënyrë aktive menaxhimin e njohurive të vetë stafit tonë, për shembull nëpërmjet të ashtuquajturave "informacion i shkurtër i subjektit" dhe të vazhdojmë të zhvendosim sa më shumë staf të jetë e mundur nga funksionet mbështetëse në funksionet bazë.

A nuk ka një rrezik që nëpërmjet bashkëveprimit me aktorët e saj, ECA krijon pritshmëri të cilat nuk do të përmbushen?

Në të kundërtën, ne mund të ndihmojmë vetëm Parlamentin dhe Këshillin në përpjekjet e tyre, në qoftë se ne jemi të vetëdijshëm për nevojat e tyre. Është e qartë për të gjithë se me

staf të kufizuar ne vetëm mund të kryejnë një numër të kufizuar të auditimeve. Gjatë procesit të programimit, shumë ide të shkëlqyera dalin në sipërfaqe dhe sipas definicionit duhet të përzgjidhen. Përveç kësaj tek ne nganjëherë mungon staf me kualifikimet e nevojshme në fusha specifike të tilla si siguria dhe kjo është një arsye pse ne kemi vendosur për të ngritur një *grup reflektimi* për të siguruar që Gjykatën nga çdo e papritur që mund të sjellë e ardhmja.

Aty ku mund të bëhet progres i mëtijshëm është në të shpjeguarin më mirë se cilat sugjerime ECA vendos t'i marrë parasysh dhe pse disa të tjera nuk i merr në konsideratë. Kur një sugjerim është i paqartë, ai duhet të sqarohet drejtpërdrejt me autorin e saj. Sa më shumë i fokusuar një auditim të jetë, aq më mirë është. Atëherë kur një çështje është ndoshta shumë e gjerë për të prodhuar një rezultat të dobishëm, duhet të konsiderojmë nëse dhe se si mund të fragmentohet në disa hapa. Kufizimi i fokusit të një auditimi dhe mbrojtja e kësaj zgjedhje ndonjëherë kërkon guxim, por shumë shpesh rrit cilësinë e rezultatit përfundimtar.

Në fund të ditës, aktorët tanë e kuptojnë mirë se varet nga ne, në pavarësi të plotë, për të bërë zgjedhje se si t'i ndajmë burimet tona dhe për t'i mbrojtur këto zgjedhje.

Burimet e ECA-s në procesin legjislativ

A ka ECA ndonjë rol në programimin e përbashkët të ndërmarrë nga Parlamenti, Këshilli dhe Komisioni, si pjesë e Marrëveshjes së Ligjvënies më të Mirë?

Një përfshirje e tillë do të ishte përtej mandatit tonë dhe një hap në arenën ligjvënëse. Megjithatë, përmbajtja e programeve të kryera nga institucionet e tjera, veç e veç ose bashkërisht, është sigurisht e rëndësishme për ECA-n në planifikimin e vetë punës tonë në mënyrë të pavarur.

Në përgjithësi, në dy dekadat e fundit kemi parë një theks në rritje mbi planifikimin e formalizuar dhe në fazën paralegjislative në institucionet e Bashkimit Evropian, e sidomos Komisionit. Të tilla paraplanifikime janë pozitive, dhe rrisin cilësinë e rezultatit, për aq kohë sa mbetet fleksibiliteti i nevojshëm për të trajtuar zhvillimet e paparashikueshme. Është ky fleksibilitet relativ të cilin edhe ne duhet gjithashtu ta mbajmë në ECA gjatë procesit tonë të programimit. Siç thotë edhe shprehja "vetëm budallenjtë nuk ndryshojnë mendje"!

A mungon ECA pastaj në fazën paralegjislative?

Pa dyshim jo, në fakt ka mundësi të shumta për ECA-n në këtë fazë.

Ndikimi i auditimeve tona është e shumëfishuar në qoftë se koha e ndikimit të tyre është e drejtë, për shembull në qoftë se është koha për një shqyrtim të vazhdueshëm legjislativ. Për të marrë vetëm një shembull, Parlamenti Evropian është duke kërkuar fuqimisht auditimin tonë në Erasmus + me qëllim për të korrigjuar në kohë ndonjë mangësi për Kornizën e re financiare shumë vjeçare.

Gjithashtu, jam i kënaqur që për herë të parë ne kemi arritur që të përfshijmë “dokumentet informuese” në programin tonë të punës, përkatësisht në të ardhmen e buxhetit të BE-së, dhe në çështjet kyçe në tre nga fushat e mëdha të politikave si: Politika e Përbashkët Bujqësore, kohezioni dhe kërkimet dhe inovacionit. Këto dokumente informuese do të jenë kontributi ynë për debatet që po zhvillohen aktualisht, me synim që të botohen përpara se Komisioni të nxjerrë propozimet e saj legjislative.

Veç të tjerash, ne kemi një rol të rëndësishëm në shqyrtimin e propozimeve legjislative të Komisionit sa herë që ato kanë një ndikim financiar, por edhe në qoftë se na kërkohet një mendim nga ana e Parlamentit apo Këshillit. Kjo ka ndodhur sëfundmi në lidhje me rishikimin e Rregullores Financiare dhe Rregulloren mbi Partitë Politike dhe të Fondacioneve në nivel evropian. Një rast i tillë do të jetë duke filluar nga muaji Maj e në vazhdim, kur

Komisioni do të nxjerrë propozimet e tij legjislative për programet kryesore të shpenzimeve për periudhën pas vitit 2020.

Procesi legjislativ dhe cilësia e legjislacionit mund vetëm të përfitojnë nga njohuritë e punës sonë të auditimit. Asnjë organ tjetër nuk ka mundësitë tona, sipas Traktateve, që të shqyrtojë në detaje se si politikat dhe programet e BE-së zbatohen në të gjithë Bashkimin tonë dhe më gjerë.

PJESËT E KORNIZUARA

- ✓ Programi i Punës ECA 2018 është prodhuar shumë shpejtë, paraqet një gamë të zgjeruar të produktit dhe merr shumë sugjerime nga grupet e interesit. Presidenti i ECA Klaus-Heiner Lehne shpjegon pse, si ndodhi dhe cilat janë qëllimet e këtij programi.
- ✓ Duke marrë vendime të rëndësishme direkt në nivelin e Kolegjit ECA-s, ne kemi bërë progres të rëndësishëm drejt një qasjeje më strategjike dhe të qëndrueshme në programimin e punës sonë.
- ✓ Edhe pse procesi është bërë më i centralizuar, të gjithë duhet të jenë në gjendje të kenë mundësi të shprehën.
- ✓ ECA vendos dhe ekzekuton programin e saj të punën në pavarësi të plotë. Por kjo nuk do të thotë se ajo punon në një vakum.

- ✓ tre të katërtat e komisioneve parlamentare kanë dhënë kontributin vitin e fundit, me një total prej 77 sugjerime, dhe (...) rreth dy të tretat e tyre janë marrë në konsideratë deri tani në punën tonë
- ✓ ...ne mund të ndihmojmë Kuvendin dhe Këshillin, vetëm nëse jemi të vetëdijshëm për nevojat e tyre. Është e qartë për të gjithë se me një personel të kufizuar mund të kryejmë vetëm një numër të kufizuar auditimesh.
- ✓ .. Përmbajtja e programit të ndërmarrë nga institucionet e tjera, veçmas ose bashkërisht, është sigurisht relevante për ECA-ën në planifikimin e punës tonë në mënyrë të pavarur.
- ✓ Procesi legjislativ dhe cilësia e legjislacionit mund vetëm të përfitojnë nga njohuritë e punës sonë të auditimit. Asnjë organ tjetër nuk ka mundësitë tona, sipas Traktateve, që të shqyrtojnë në detaje se si politikat dhe programet e BE-së zbatohen në të gjithë Bashkimin tonë dhe më gjerë.

Përktheu : Miranda Berdo, Audituese

Departamenti i Auditimit të Performancës

KATEGORIA MATEMATIKE, STRATEGJIA E PROJEKTIT DHE ANALOGJIA

Njëherësh strategjia është sistem konkret i mirëpërcaktuar, jo vetëm nga objektet e përkufizimit të kategorisë, por edhe nga elementë të tjerë, p.sh. mjedisi, faktorët e riskut, etj. Në një plan të përgjithshëm, struktura e objekteve dhe matematika e ndryshimit të tyre qëndrojnë në thelb të çdo aktiviteti njerëzor.

Nga: Prof. Dr. Skënder Osmani

Dr. Bujar Leskaj, Kryetar i KLSH-së

Abstrakt

Teoria e kategorisë matematike dhe teoria e menaxhimit kanë lindur mbas Luftës së Dytë Botërore. E para ka ka njohur zhvillime të rëndësishme në fushën e teorisë matematike. Teoria e menaxhimit ka nisur mbi bazën e kërkimit operacional dhe nga dekada në dekadë është plotësuar me teori të tjera si teori risku, optimizimi, dobie, lojra matemaikë, etj., duke u bërë kështu një teori e përgjithshme me vlera teoriko-praktike në fushën e projekteve, etj.

Në themel të këtyre dy teorive qëndron kuptimi i **objektit** i cili përkufizohet e trajtohet në mënyra të ndryshme e të pavarura nga secila nga këto teori.

Në punim jepen disa konsiderata për një **analogji eventuale** të kategorisë

matematike me strategjinë e projektit, në nivelin jo të thelluar (elementar) të teorisë së kategorisë matematike (4) dhe në mungesën e një semantike unike (10) të teorisë së menaxhimit.

Natyrshëm për të ardhmen del nevoja e një studimi të thelluar për vërtetësinë e pohimit, për analogjinë e kuptimeve përkatëse të tyre, ndoshta edhe më gjerë edhe të teorisë matematike të kategorive (TK) dhe të teorisë së menaxhimit (TM).

Kjo analogji mendojmë se rrit vlerat aplikative të TK-së në fushën e projekteve, etj., dhe njëherësh vlerat teorike matematike të TM-së, shkurt në një farë mënyre ndihmon në përgjithësimin e mëtejshëm të këtyre dy teorive.

Në vijim të konsideratave të mësipërme punimi përmban këto çështje:

1. Hyrje
2. Kategoria matematike
3. Menaxhimi. Disa elemente
4. Strategjia, kategoria, analogjia
5. Struktura elementare 3A
6. Disa përfundime eventuale.

Fjalët kyçe: veti, objekt, struktura, shigjetë, kategori, alternativë, projekt, sistem, optimizim, vendimmarrje, risk.

1. Hyrje

Çdo aktivitet njerëzor përcaktohet në përputhje me qëllimet, kushtet e aktivitetit, etj. Ai në thelb përbëhet nga disa elementë specifikë që janë: burimet, proceset, ligjet, etj. Në teorinë e kategorisë (**TK**) këto elementë janë përkatësisht: objekte, shigjeta dhe ligje, ndërsa në teorinë e menaxhimit (**TM**) emërtimi i kuptimeve të mësipërme është si në të folurën e përditshme, burime, funksione, ligje. (shiko më poshtë tek menaxhimi dhe kategoria)

Në përkufizimin e kategorisë (2) ka dy ligje, që janë: ligji i përbërjes dhe ai i njësisë, ndërsa në teorinë e menaxhimit, përveç këtyre, ka edhe ligje të tjera, p.sh. projektligji i optimizimit, riskut, marrjes së vendimit, dobisë, etj.

TK-ja është disiplinë matematike, me teori shumë të përgjithshme ("si ajo e bashkësive") nga ku nisin tërë matematikat e tjera, d.m.th. "**universi matematik**". Teoria e menaxhimit (23) është një unitet i strategjisë dhe projektit. Strategjia me alternativat e saj

"si koleksion objektesh dhe procesorësh" është teorike, ndërsa projekti është veçse aplikativ.

Çdo aktivitet përgjithësisht ka dy struktura: "konjitive" (teorike) dhe aplikative. Në teorinë e kategorisë, qëllimii i kategorisë është i pashtjelluar, aq sa kjo teori konsiderohet në disa raste "**abstrakt pa kuptim**" (3). Përkufizimet e objektit e shigjetave janë jokonkrete, ato përcaktohen nga roli që ato luajnë në kategori nga pozicioni i tyre në strukturë dhe aspak çfarë ato janë apo çfarë ato përmbajnë në kuptimin absolut.

Ndryshe qëndron puna në teorinë e menaxhimit. Në strategjinë e menaxhimit, objektet janë konkrete, përmbajtja e objekteve është parësore në procesimin e tyre për arritjen e qëllimit nga zbatimi i projektit.

Nga sa më sipër vihet re që kategoria dhe strategjia e projektit janë struktura. Pikërisht në to ne mendojmë se mund të kërkohet dhe të identifikohet analogjia e **objekteve**. (këtu fjala objekt ka kuptimin e përditshëm) P.sh., objekti me shigjetë nga kategoria matematike është burimi që procesohet nga procesori në strategjinë e TM-së. Për çdo shigjetë $f: A \rightarrow B$, objektet e kategorisë dom (f) dhe cod (f) janë përkatësisht burimet e hyrjes (input-et) dhe të daljes (output-et) së një procesi, ndërsa shigjeta është procesori.

Siç vërehet, fjala (emri) **objekt** ka kuptime të ndryshme, të themi njëri strukturor objekti me shigjetë dhe tjetri është përmbajtje. Kësisoj studimi i të njëjtit objekt bëhet nga dy teori të ndryshme që janë komplementare. Që këtej, vlera e analogjisë në plotësimin e attributeve të objektit nga një teori në tjetrën dhe anasjelltas.

2. Kategoria matematike (1,3,2)

Përkufizimi i kategorisë është si në vijim:

Një kategori konsiston nga këto të dhëna:

- Objektet $A, B, C, \dots$
- Shigjetat $f, g, h, \dots$
- Për çdo shigjetë f jepen objektet

$$\text{dom}(f), \text{cod}(f)$$

që quhen përkatësisht domeni, kodomeni i f .

Në qoftë se

$$f : A \rightarrow B \text{ dhe } g : B \rightarrow C, \text{ atëhere}$$

$$\text{cod}(f) = \text{dom}(g)$$

Pra kemi një shigjetë

$$g \circ f : A \rightarrow C$$

që quhet përbërja e f dhe e g .

- Për çdo objekt A jepet një shigjetë,

$$1_A : A \rightarrow A$$

Të dhënat e mësipërme plotësojnë ligjet, vetitë e mëposhtme:

- **Vetia shoqëruese**

$$h \circ (g \circ f) = (h \circ g) \circ f$$

për të gjitha

$$f : A \rightarrow B, g : B \rightarrow C, h : C \rightarrow D$$

- **Vetia njësi**

$$f \circ 1_A = f = 1_B \circ f$$

për të gjitha $f : A \rightarrow B$

Përmendim që objektet nuk janë të nevojshëm të jenë bashkësi dhe shigjetat të jenë funksione. Në këtë kuptim, një kategori është një algjebër abstrakte e funksioneve ose e “shigjetave” (që shpesh herë i quajmë edhe morfizma) në veprimin e përbërjes “o” si primitiv. Në qoftë se jemi të familjarizuar me kuptimin e grupit, atëhere ne mund të mendojmë që një kategori është një grup i përgjithësuar, madje edhe më gjerë.

Në dallim nga strategjia kategoria është “nje teori procesesh të heshtura”

3. Menaxhimi. Disa elemente

Menaxhimi në literaturë nuk ka një semantikë të vetme, kështu që më poshtë po shtjellojmë disa përkufizime elementare. Kësisoj:

- Vetia është karakteristikë ose një gjendje
- Objekti është hapësira me vetinë që e karakterizon, objekti i dobishëm quhet burim
- Një objekt i dhënë quhet input, objekti që vepron në input-et quhet agjent (procesor, etj.), ndërsa objekti i ndryshuar quhet output.
- Procesi është ndryshimi i objektit, në qoftë se ai është pozitiv quhet zhvillim, ndërsa ai negativ quhet regres.
- Koleksioni i objekteve që ndryshojnë sipas një logjike quhet alternativë. Alternativa më e mirë e zbatuar quhet projekt.
- Pohimi që ka një strukturë **jepet, kërkohet, gjendet**, quhet problem, pra çdo problem është një treshe objektesh.
- Uniteti i strategjisë dhe i projektit quhet menaxhim.
- Tërësia e objekteve: input, procesor, output, procese, etj., që plotësojnë kushte të caktuara quhet menaxhim.

Objekti (në një kuptim menaxherial, burimi) është elementi themelor i kategorisë. Në përkufizimin e kategorisë objekti nuk cilësohet, ai është një gjë që ndryshon, p.sh. bashkësi, grup, transformim, etj. Megjithatë objekti nuk cilësohet si një "kuptim konkret",

objektet mund të jenë mendore ose fizike, dmth, kategoria mund të jetë konjitive ose fizike. Në aspekte të tjera "konkrete", kategoria mund të jetë deterministike, stokastike, fazistike, dinamike, që janë karakteristika të menaxhimit. Në një kuptim më të përgjithshëm, kur kategoria "bashkëvepron" me faktorë të jashtëm, është sistem.

Nga sa më sipër, në dallim nga strategjia, kategoria është "**një teori procesesh të heshtura**".

4. Strategjia, kategoria, analogjia.

Në përkufizimin tonë, menaxhimi ka dy struktura që janë strategjia (konjitive) dhe projekti (fizik, aplikativ) ndërsa kategoria, është një strukturë e vetme me dy funksione që janë: konjitiviteti (teoria) dhe "zbatimi i heshtur".

Nga përkufizimi, strategjia është një konstruksion mendor **me** alternativat. Çdo alternativë ka objektet përkatëse, shigjetat dhe ligjet përkatëse të 1-shit dhe përbërjes.

Kategoria është e përgjithshme, adekuate (e përshtatshme) për çdo disiplinë. Për rrjedhim, ajo ka një rol të rëndësishëm studimor, relational, strukturues, hulumtues, investigativ, selektues, etj., me instrumentet e saj algjebrike, topologjike, homotetike, etj. Shkurt, teoria e kategorisë është në radhë të parë shprehje dhe përcaktim strukturash. Kur flasim për kategorinë, si strukturë, kemi parasysh domenin,

kodomenin dhe shigjetat, por pa bashkëlidhjet ndërmjet tyre (1).

Kujtojmë që strategjia është një bashkësi alternativash, në të cilin në vend të ligjit të përbërjes, vepron ligji i krahasimit për çdo dy alternativa, për të përcaktuar alternativën më të mirë, pra për optimizimin e tyre. Nga kjo pikëpamje, projekti në një farë kuptimi mund të konsiderohet kategori e zgjeruar.

Më tej, në qoftë se objektet e strategjisë i konsiderojmë të paspecifikuara që kuptimi i strategjisë nga pikëpamja logjiko-matematike të jetë i përgjithshëm e të zbatohet (algoritmohej) në mënyrë unike pavarësisht nga specifika e qëllimit dhe e koleksionit të objekteve, atëherë strategjia është një *strukturë me përmbajtje konkrete dhe veshje abstrakte*.

Nga ky konceptim abstrakt i strategjisë krijohet hapësirë për të diskutuar teorikisht analogjinë e kuptimeve të kategorisë me atë të strategjisë, si p.sh.: përkatësisht objekt-burim, shigjetë-proces, përbërje-bashkim-input, kodomen-output e shumë e shumë analogji të tjera.

Megjithëse studimi i kësaj analogjie i kalon caqet e këtij shkrimi, mendojme se ajo është me vlerë si për një zhvillim të mëtejshëm shkencor të thelluar të teorisë së menaxhimit, ashtu dhe për një zbatim shumë më të gjerë të teorisë

së kategorisë matematike, nga një **"abstrakt pa kuptim"** në **"një teori për të gjithë specialistët"**.

Ndryshe nga kategoria, bashkëlidhjet (e strukturave të pandashme deri në ato shumëkomplekse) janë të rëndësishme, sepse krahasimi i alternativave ndërmjet tyre nuk mund të konceptohet pa këto bashkëlidhje dhe pa krahasimin e strukturave përkatëse. Shkurt, pa këto, strategjia është jo adekuate.

Me kompleksitet, kuptojmë natyrën e bashkëlidhjeve të elementeve të një sistemi. Kjo fjalë ka kuptime të ndryshme, sipas kontekstit shoqëror, natyror, teknologjik, etj. Gjithsesi, matematika, në kontekstin tonë, synon që të japë një përshkrim formal për një strukturë të përgjithshme.

Me kalimin e kohës, strukturat e një sistemi bëhen komplekse sepse në zhvillimin e teknologjive, etj., sistemi pasurohet me veti (të reja), objekte, procese, etj. Në këtë aspekt, kompleksiteti i strukturave i përket teorisë matematike të kategorisë, ndërsa ai i përmbajtjes, rritjes së vetive (vështirësive), i takon degëzimeve të tjera të matematikës e zbatimit të tyre si vendimmarrje, risk, dobi apo edhe të tjera që studiojnë karakterin statik, dinamik, stokastik, fazistik, etj., që në një mënyrë apo tjetër reshtohen në Teorinë e Menaxhimit.

Nga pikëpamja e "treshes", **objekt-shigjeta-ligje, strategjia** (koleksioni i

alternativave) është një kategori sepse objekti është koleksioni i burimeve që procesohen, shigjetat janë funksione të vazhdueshëm, etj., ose ndryshe procesorët që ndryshojnë burimet nga një gjendje e dhënë input në një gjendje të pritshme output. Në një kuptim, ndryshimi i këtyre gjendjeve është procesi. Në një alternativë, proceset janë të vazhdueshëm dhe të njëpasnjëshëm. Pra, strategjia është një bashkësi e fundme me elementë burime dhe funksione të vazhdueshëm. Në një kuptim disi të përgjithshëm është një bashkësi me elemente bashkësi e funksione injektive, d.m.th. çfarëdo qoftë output-i (elementi analog nga kodomeni) gjithmonë gjendet një input nga burimi (elementi analog nga domeni). Pra, në rastin që diskutojmë, funksionet janë injektiv dhe përbërja e tyre është injektive, njëherësh funksioni i identitetit është injektiv. Pra, strategjia është një kategori, pak më ndryshe është një kategori që shënohet në literaturë.

Sets_{fin}

Njëherësh strategjia është sistem konkret i mirëpërcaktuar, jo vetëm nga objektet e përkufizimit të kategorisë, por edhe nga elementë të tjerë, p.sh. mjedisi, faktorët e riskut, etj. (11)

Në një plan të përgjithshëm, struktura e objekteve dhe matematika e ndryshimit të tyre qëndrojnë **në thelb të çdo aktiviteti** njerëzor. Duke ju shmangur

diskutimit filozofik shekullor që cila është e parë: struktura e objekteve apo matematika e tyre (), duket sheshit që secila ka vendin e vet, e që këtë rol bashkëpunues sinergjik i teorisë së projektit (menaxhimit) me teorinë e kategorive për zhvillimin e çdo aktiviteti.

5. Struktura elementare 3A

Në çdo disiplinë apo veprimtari njohja më e parë me të nis me vetinë (objektin më elementar, të pazbërthyesëm), ndryshimin (objektin e ndryshuar) dhe shigjetën (funksionin, procesorin). Shkurt, njohja nis me problemin **çfarë jepet, çfarë kërkohet dhe si do ta gjejmë atë që kërkohet**. Me marrëveshje, **pohimin (strukturën) jepet, kërkohet, gjendet, po e quajmë strukturë elementare, 3E**.

Në një veprimtari konkrete, dhënia e vetisë është ekonomikiteti i saj (E-ja e parë), ndryshimi i vetisë është eficientia e saj (E-ja e dytë), ndërsa gjetja (arritja e saj) për përdorim është efektiviteti (E-ja e tretë), etj.

Në këtë vështrim, çdo veprimtari njerëzore në punë, studim, pushim, etj., sado komplekse dhe e vështirë që të jetë, përmban të paktën një strukturë të përgjithshme 3E e cila sipas rastit (disiplinave) zbërthehet në struktura më të thjeshta 3E, e eventualisht në vazhdim në nënstruktura më elementare e kështu me radhë deri në nënstruktura 3E të pazbërthyeshme.

Kësisoj veprimtaria e **organizmit të njeriut është një strukturë 3E** që përbëhet nga organe që janë nënstruktura 3E; një organ i caktuar përbëhet nga inde që janë nënstruktura nën-3E; indi përbëhet nga qeliza, përsëri një nënstrukturë më e vogël se nënstruktura e indit; e kështu me radhë deri në qelizë kemi një nënstrukturë me disa “nën”. E ky numër mund të rritej deri në nënstrukturën më të fundit që shkon përtej p.sh. plazmës, të themi deri në molekulë, atom, etj.

Po i referohemi edhe një veprimtarie tjetër, **p.sh. Auditimit**. Siç dihet, struktura e tij përmban 3 nënstruktura që janë ekonomikiteti, efienca dhe efektiviteti. Por cila është përmbajtja e tyre në kuptimin e vetisë dhe të ndryshimit të saj?

Duke patur parasysh përkufizimet e INTOSAI-t, në një mënyrë të thjeshtuar e me marrëveshje themi që: ekonomikiteti është ekonomi e një koleksioni input-esh (objektesh), efienca është procesimi i ndryshimit të tyre, ndërsa efektiviteti është përdorimi i objekteve të ndryshuar.

Pra, auditimi është një problem me tre elemente: **jepet, kërkohet, gjendet**, krejt njëllor si problemi elementar (fëmijëror) ‘jepen numrat 3, 4, të gjendet shuma e tyre’. Në këtë rast, 3, 4 i korrespondon ekonomikitetit, shuma (operatori) është mbledhja që bën ndryshimin, ndërsa 7 është ajo që kërkohet. Pak më ndryshe jepet

ekonomiciteti, efienca, të gjendet efektiviteti. Në një kuptim tjetër, për analogji po i referohemi një bllok-skeme: këtu ‘jepet’ do të thotë **hyrja** e input-eve, efienca është **trupi** i bllok-skemës (bashkësia e veprimeve, d.m.th. e proceseve) dhe efektiviteti janë **dalja** e output-eve (d.m.th., objektet e ndryshuar që do të përdoren). I njëjti problem strukturor edhe në çdo disiplinë tjetër apo veprimtari.

Pra, siç shikohet në **çdo aktivitet njerëzor**, punë, studim, pushim, politikë, vendimmarrje, institucion, shkollë, ndërmarrje, universitet, fushë veprimi, sociologji, mjekësi, bujqësi, transport, etj., etj., çdo strukturë e tyre ka në thelb një strukturë treshe që lidhet me foljen **me bë, çfarë bëhet (dmth jepet), çfarë do të bëhet (dmth kërkohet), si do të bëhet (gjendet) ajo që kërkohet**, ose akoma më ndryshe me një pohim që ka **një kryefjalë, një folje me bë** (kalimtare) dhe një **kundrinë** është një pohim tresh, dmth një strukturë **3E**.

Meqenëse në kursin e kategorive domeni (objektet) shënohen me gërma të mëdha A, B, C; rregullin 3E do ta shënojmë 3A që nënkupton që ai është një rregull i përgjithshëm për çdo veprimtari. Pra, A-ja e parë është ekonomikiteti, A-ja e dytë është efienca dhe A-ja e tretë efektiviteti.

Nga sa më sipër, del që aktiviteti njerëzor me një objekt në rastin më të thjeshtë (burime që ndryshojnë), me dy ligjet përkatëse është një kategori, ose

më në përgjithësi: koleksion kategorish ose edhe më gjerë. Ky problem mund të përgjithësohet edhe për aktivitete me shumë objekte e shigjeta. **Kësisoj jeta është kategori.**

5. Përfundime.

- Punimi paraqet një *vështtrim kategoriko-menaxherial elementar* nga alternativa e thjeshtë dhe kategoria matematike (me synimin në të ardhmen drejt modeleve komplekse të optimizimit të strukturave me kategori të përgjithshme të unifikuara dhe dinamike, etj.).
- Konceptim abstrakt i strategjisë (me qëllim e objekte burimore të paspecifikuar) krijon hapësirë për të diskutuar teorikisht analogjinë e kuptimeve të kategorisë me atë të strategjisë. Megjithëse studimi i kësaj analogjie i kalon caqet e këtij shkrimi, mendojme se ajo është me vlerë si për një zhvillim të mëtejshëm shkencor të thelluar të teorisë së menaxhimit ashtu dhe për një zbatim shumë më të gjerë të teorisë së kategorisë matematike nga një **"abstrakt pa kuptim"** në **"një teori për të gjithë specialistët"**. (3)
- Në vitet e fundit të dy disiplinat, teoria menaxheriale dhe teoria e kategorisë, kanë njohur zhvillime mbi bazën e tre shtyllave të sipërpërmendura, por edhe në sajë të lidhjeve dhe pasurimit të tyre me

teknologji dhe disiplina të reja siç janë, në TK: logjika, topologjia, algjebra, etj., ndërsa në TM: inteligjencë artificiale, optimizim me shumë kritere, teoria e lojrave, logjika, teknologjia inteligjente, mësim makine, miniera e të dhënave, etj. Kjo premisë është një "sinergji e mundshme bashkëpunimi".

- Teoria e kategorisë dhe teoria e menaxhimit janë sot domosdoshmëri (10) e kurikulave universitare e pasuniversitare në shumë fakultete, e pjesë themelore e aktivitetit të tyre jo vetëm në këto institucione, por dhe i shumë të tjerave të qeverisjes, të kontrollit, studimit, kërkimit, etj., apo edhe i atyre të propozuara në disa shkrime tonat **si Instituti Kombëtar i Menaxhimit, departamentet e menaxhimi, qendrat e menaxhimit, etj.**
- Një aktivitet mund të përmbajë disa nënaktivitete (p.sh. aktiviteti energji). Këto të fundit mund të përmbajnë nënaktivitete të tjera (p.sh. nafta: kërkim, shpim, shfrytëzim, etj.). Nga sa më sipër, në kuptimin strukturor një aktivitet përmban disa nënstruktura, Nga ky zbërthim del që jeta është një koleksion strukturash (elementare) që kanë objekte shigjetë, domene, kodomene, ligje të përbërjes dhe të njësisë, etj.

Në këtë aspekt jeta mund të konsiderohet kategori, sido qoftë e pak më ndryshe, *studimi i çdo veprimtarie njerëzore nuk është i plotë në qoftë se ajo nuk strukturohet në kategori dhe në modelin përkatës (mundësisht optimal) të përmbajtjes së saj.*

Me kalimin e kohës, veprimtaritë njerëzore bëhen më komplekse e të vështira, nevoja për t'i përgjithësuar ato rritet më tej, etj. Nga ky këndvështrim, vendi dhe roli i Teorisë Menaxheriale bëhet më i rëndësishëm në çdo veprimtari. Por në këtë aspekt nuk qëndron mbrapa as Teoria e kategorive, e cila vazhdimisht rritet **në sfidë jo me disiplina të veçanta të matematikës, por më gjerë në Universin matematik dhe pse jo edhe në disiplina të tjera.** **P.sh.** sot rritja e kompleksitetit të problemeve të optimizimit kërkon modele më adekuate me përmasa të vogla gjë që eventualisht mund të arrihet me ndarjen e modeleve (strukturave të mëdha) në nënstruktura më të vogla, përcaktimin e lidhjeve të nënstrukturave të vogla d.m.th. zgjidhjen eventuale me struktura të vogla dhe unifikimin e tyre në strukturën (kategorinë) e përgjithshme. Ky është një kontribut me vlerë i TK-së në modelet komplekse të TM-së.

Karakteri i përgjithshëm i këtyre disiplinave do të kërkonte një qasje dhe studim të thelluar e kompleks te institucionet përkatëse apo atyre rishtaz të krijuara për menaxhimin e projekteve

dhe për teorine e katëgorisë që ka hapa galopantë, aq sa autorë të fushës sot diskutojnë për **raportin e bazave teorike të teorisë së kategorisë me "universin matematik" që ka si pikënisje teorinë e bashkësive.** (1)

Natyrshëm për të ardhmen del nevoja e një studimi të thelluar për vërtetësinë e pohimit. Për analogjinë e kuptimeve përkatëse të tyre, ndoshta edhe më gjerë, d.m.th. të teorisë matematike të kategorive (TK) dhe të teorisë së menaxhimit (TM).

Bibliografia

1. S. Avodey (2005) Category theory. Carnegie Mellon University, USA.
2. S. Mac Lane (1997) Category for working mathematicians. Second edition. USA
3. D. Spivak (2013) Category theory for scientists. MIT Press. USA.
4. P. Smith (2018) Category Theory. A Gentle Introduction. University of Cambridge. USA
5. E. Riehl Category theory in context (Internet)
6. E. Mendelson (1997) Introduction to Mathematical Logic (fourth edition). Queen College. New York. USA.
7. N. Kantor. Models Categories. Theory and applications. (internet)
8. S. Osmani (2008-2016) Optimization. Vol 1,2,3,4, (in Albanian). Tirana, ALBANIA.
9. S. Osmani, B. Leskaj (2018) Optimization (Multi-criteria Optimization, Convex Optimization and Game theory, (in Albanian)). Tirana, ALBANIA.
10. S. Osmani (2014) Consideration on management and category theory. International Conference: Information System and Technology Innovations. Tirana, ALBANIA.
11. S. Osmani (1998) Lecture notes on Management and Category theory. (in Albanian) Tirana, ALBANIA.
12. S. Osmani, P. Hoxha (2014) Management, strategy and Project. International Conference G.C.M.M. Auckland, NEW ZEALAND
13. V. Kedhi (2017) Operational Research (in Albanian). Tirana, ALBANIA.
14. B. W. Taylor (1990) Introduction to management science. The Neeghams Heights, USA
15. H. M. Wagner (2007) Principle of Operational Research. Prentice Hall of India. New Delhi, INDIA.
16. L. V. Bertanffy (1969) General system theory. University of Alberta. CANADA.
17. Th. S. Bateman (2002) Management. Competing in the New Era (fifth edition). New York, USA.
18. A. Thomson, A. J. Strickland (2001) Strategic Management (twelfth edition). Mac Graw Hill, USA.
19. Executive office of the Predent (2016) Preparing for the Future of Artificial Intelligence. N.S.T. Council Committee on Technology. Washington, USA.
20. European Commission Directorate General for Network Content of Technology (2016) Mathematics for Europe. London, UK.

21. S. Osmani, A. Londo (2004) Considerations on the strategy, project and code system. International symposium: Global system and Manufacturing Management. Siegen, GERMANY
22. S. Osmani, F. Osmani (2008) Strategy, policy and management of resources and environment. Global symposium on recycling, waste treatment and clean technology. Cancun, MEXICO.
23. S. Osmani (2018) Teoria e kategorive me plotësi (materiale të përgatitura për botim)
24. J. S. Milne (2017) Group Theory (Internet) Departamenti i Burimeve të Energjisë, FGJM, Tiranë
25. A. Asperti, G. Longo (1991) Category types and Structures. MIT Press. Cambridge University, USA
26. T. Leister (2016) Basic category theory. University of Edinburgh, UK.
27. D. I. Spivak (2015) Categories as mathematical models or XIV: 1409, 6067V3, [math CT]
28. P. L. Lumsdaine (2010) Higher categories from type theories (thesis). Department of Mathematics, Carnegie Mellon University, USA
29. Th. Nicolaus (2008) Algebraic models for higher categories, University of Hamburg, Germany
30. M. A. Shulman (2008) Set theory for category theory. XIV: 0180. 1275V2
- [Math CT]
31. D. Elterman (2015) On Adjoint and Brain Functions. XIV: 1508; 04036V1 [mathCT]
32. F. Azjonilla, T. Ogala (2018) General Problem solving with category theory at <https://www.researchgate.net/publication/319773633>
33. J. Gomez, R. Sanz (2009) Modeling compute systems with Category theory Universal Politecnico de Madrid, SPAIN
34. F. W. Lawvere, S. H. Schanuel (2009) Conceptual Mathematics. Cambridge University Press (second edition), CANADA
35. E. Mendelson (1997) Introduction to the mathematical logic. Queens College, New York University, USA.

Nga: Prof. Dr. Skënder Osmani

Dr.Bujar Leskaj, Kryetar i KLSH-së

“DATA MINING” –NJË MJET PËR AUDITIMIN ME BAZË RISKU

Mund të përshkruhet si proces i klasifikimit përmes të dhënave dhe nxjerrjes së informacionit përkatës si dhe kryerjes së funksioneve të ndryshme analitike në të dhënat para auditimit aktual në vend. Sfida më themelore për aplikacionet e të dhënave të mëdha është të eksplorojnë vëllimet e mëdha të të dhënave dhe nxjerrja e informacionit ose njohurive të dobishme për veprimet e ardhshme Rajaraman dhe Ullman, (2011).

Nga: Prof.As.Dr.Manjola Naço,
Drejtor i Përgjithshëm, KLSH

Abstrakt¹

Ditët e sotme, teknologjia e informacionit është një industri, gjithnjë në ndryshim të shpejtë, që ndikon në shumë mënyra në të gjitha fushat e ekonomisë dhe jetës njerëzore. Profesionit i audituesit të jashtëm publik nuk përbën përjashtim. Për të kryer auditimin, audituesit nuk mund të mbështeten më vetëm në teknikat e tyre tradicionale të auditimit. Në vend të kësaj, ata duhet të kombinojnë njohuritë dhe përvojën e auditimit me

aftësitë kompjuterike. Për të kryer vlerësimin e rrezikut, audituesi përballët me informacione të gjera, të hollësishme dhe të sofistikuar dhe të dhëna mbi të cilat duhet të vlerësojë veprimtarinë e biznesit dhe rreziqet e auditimit të subjekteve publike.

Në këtë kontekst, konceptet e "Data Mining" dhe "Big Data" janë një temë e nxehtë në mjedisin ekonomik global dhe për audituesin publik, i cili deri më tani është trajnuar për identifikimin dhe analizimin e të dhënave duke përdorur metoda të thjeshta statistikore ose analiza trendesh. Ai duhet të përgatitet për të kaluar në epokën e re të auditimit: auditimi "përmes" dhe "me" kompjuter duke përdorur mjete të avancuara si ACL dhe IDEA për të nxjerrë

¹ Paraqitur në Konferencën e Përbashkët Shkencore, organizuar nga KLSH dhe SAI i Kuvajtit, zhvilluar në Kuvajt, në datat 9-11 prill 2018

të dhëna nga sistemet e tjera dhe për të performuar analizat e të dhënave.

Por çfarë do të thotë "data mining" dhe çfarë ndryshimesh përfshin në krahasim me metodat statistikore? Si e ndihmojnë rezultatet e teknikave të "Data Mining" procesin e vlerësimit të rrezikut që çon në rritjen e efikasitetit të burimeve të auditimit dhe afatit kohor?

Eksplorimi i këtyre koncepteve dhe teknikave të reja të tilla si: shoqërimi, klasifikimi, grumbullimi, modele sekuenciale dhe vizualizimi në një rast të auditimit eksperimental: Fondi i Sigurimeve Shëndetësore, nga i cili mësojmë më shumë për subjektin që ne jemi duke audituar, aktivitetin e tij dhe rreziqet e lidhura me biznesin, duke rritur efikasitetin e auditimit ndërkohë që ruajmë një nivel risku auditimi të arsyeshëm.

KLSH është duke implementuar me kujdes metodologjinë e auditimit me bazë rreziku dhe është një lojtar relativisht i ri në botën e Teknikave Kompjuterike të Auditimit (CAATs), megjithatë, në këtë punim ne tentojmë paraqitjen e rezultateve dhe me qëllim për të tërhequr vëmendjen, në procesin e automatizimit të data mining, analizat dhe vlerësimet e rrezikut shkojnë krah për krah dhe do të duhet të merren në konsideratë në strategjinë e ndërtimit të kapaciteteve.

Fjalë Kyçe: data mining, rreziqe të auditimit, analiza e të dhënave, vizualizimi

Hyrje

Gjatë punës sonë të auditimit, ne luftojmë me rishikimin e dokumentacionit, sikurse në shumë institucione publike, ai është ende në forma të printuara, të cilat nuk mund të garantojnë plotësinë e informacionit apo provave të auditimit. Shembujt e dokumenteve u zgjodhën në bazë të materialitetit, të cilat jo domosdoshmërisht përfaqësojnë tërë popullatën. Në këto kushte nevojiten orë të shumta pune njerëzore për të përfunduar auditimin. Institucioni, subjekt i auditimit, rrallë i ka të dhënat në formë elektronike. Këto auditime shpesh marrin shumë javë kohë për t'u përfunduar dhe shpesh mund të kërkojnë angazhimin me orar të plotë të një stafi profesional të IT-së dhe personeli mbështetës, ashtu si dhe të ekipit të auditimit. Dukshëm, përpjekjet për të kapërcyer një situatë të tillë krijuan një problem tjetër. Kohët e fundit, shumë institucione po punojnë drejt automatizimit dhe transparencës së të dhënave të cilat rrjedhimisht kërkojnë aftësi të caktuara kompjuterike për të vlerësuar, testuar dhe dhënë siguri se këto të dhëna paraqesin një pozicion të vërtetë dhe të drejtë të subjektit.

Në këtë perspektivë, *data mining* ka marrë rëndësi më të madhe në procesin

e auditimit. Mund të përshkruhet si proces i klasifikimit përmes të dhënave dhe nxjerrjes së informacionit përkatës si dhe kryerjes së funksioneve të ndryshme analitike në të dhënat para auditimit aktual në vend. Sfida më themelore për aplikacionet e të dhënave të mëdha është të eksplorojnë vëllimet e mëdha të të dhënave dhe nxjerrja e informacionit ose njohurive të dobishme për veprimet e ardhshme Rajaraman dhe Ullman, (2011).

Timothy Persons, cituar "*SAI-t, të cilët dëshirojnë të kryejnë analiza të avancuara, do të bënin mirë të shfrytëzonin vizualizimin e të dhënave, llogaritjen statistikore, analizën e lidhjeve, rrjetave dhe grumbullimin e dokumenteve*". Data mining është zhvilluar nga shumë fusha duke përfshirë teknologjinë e bazave të të dhënave, inteligjencën artificiale, statistikën tradicionale, informatizimin me performancë të lartë, grafikën kompjuterike dhe vizualizimin e të dhënave. Prandaj, ekzistojnë mjaft mjete dhe metoda për nxjerrjen e të dhënave. Megjithatë, këto mjete dhe teknika mund të klasifikohen në kategori të gjera si më poshtë:

Algoritmet e bazës së të dhënave: Edhe pse data mining nuk kërkon vëllim të madh të të dhënave si input, është më praktike të vendosen teknika për nxjerrjen e të dhënave në grupe të mëdha të tyre. Data mining është më së shumti e përdorshme me informacionin

që truri i njeriut nuk mund të kapë. Prandaj, mund të thuhet se qëllimi i data mining është gjurmimi i bazave të të dhënave për informacione të dobishme.

Inteligjenca artificiale: Disa statistikienë, madje mendojnë për mjetin e nxjerrjes së të dhënave si një inteligjencë statistikore artificiale. Teknikat e inteligjencës artificiale të përdorura në proceset e data mining përfshijnë, njohjen e modelit, zbulimin e rregullave, të mësuarin mekanik, arsyetimin në bazë rastesh, agjentët inteligjentë, induksionin e pemës së vendimit, logjikën fuzzy etj.

Vizualizimi: Teknikat e vizualizimit zakonisht përdoren për të vizualizuar vendosjen e të dhënave shumë-dimensionale në forma të ndryshme për qëllime analitike. Mund të shihet si teknika më e lartë e prezantimit që i lejon përdoruesit të eksplorojnë të dhëna komplekse shumëdimensionale në një mënyrë të thjeshtë. Në përgjithësi, kjo kërkon integrimin e përpjekjeve njerëzore për të analizuar dhe vlerësuar rezultatet nga paraqitjet e tij interaktive.

Është e rëndësishme të kuptohet se zgjedhja e një teknike dhe afati të duhur varet nga natyra e të dhënave që duhet të analizohen, madhësia e grupeve të të dhënave dhe lloji i metodave që duhet të nxirren. Një sërë teknikash mund të zbatohen për probleme të caktuara ose në kombinim. Një citim i përsëritur

shpesh në analizën e rrjetit është: *"Së pari duhet të "grumbullohen pikat" para se të "lidhen pikat"*. Në këtë dokument do të paraqesim rezultatet e një rasti auditimi, të cilin e përdorëm si rast studimi, duke përdorur teknikat e data mining. Subjekti i auditimit është Fondi i Sigurimeve Shëndetësore në lidhje me medikamentet e parashikuara, që i nënshtrohen rimbursimit të shtetit. Përdorimi i teknikave CAAT ndihmon në identifikimin dhe vlerësimin e rreziqeve, bazuar në të dhënat e përpunuara, të cilat do të ishin të pamundura duke përdorur teknikat tradicionale të auditimit.

Metodologjia

Të dhënat mblidhen nga subjekti i audituar: Fondi i Sigurimeve Shëndetësore, në dy sisteme të ndryshme. Ato përpunohen dhe unifikohen për t'u ngarkuar në IDEA. Në mënyrë që të mund të nxirret informacioni i dobishëm nga të dhënat e disponueshme, duhet mbajtur parasysh se të dhënat e mëdha të analizuara nuk janë vetëm të mëdha, por janë të shumta në shumëllojshmëri dhe ritëm, kështu që aftësia e leximit përmes këtyre të dhënave është një aftësi që duhet të zhvillohet në mënyrë që të bëhet e mundur lidhja, të zbulohen strukturat kuptimplota, anomalitë, frekuencat dhe marrëdhëniet e paqëndrueshme disa herë në kuadër të kohës reale.

Përveç sasisë së të dhënave, duhet marrë parasysh cilësia e të dhënave që nënkupton se të dhënat që duhet të nxirren dhe analizohen përmes ACL ose IDEA duhet të jenë një përfaqësues i mirë i të gjithë popullsisë, grupet e të cilave duhet të përmbajnë sa më pak gabime që mund të ndikojnë në rezultatet e nxjerrjes së tyre. Megjithatë, në rastin tonë të studimit ngarkuam të gjithë popullimin, me gjithsej 7.5 milionë transaksione.

Pasi të dhënat të grumbullohen dhe bëhen gati për t'u analizuar përmes aplikacionit IDEA, një sërë teknikash mund të zbatohen për çështjet / grupet / objektivat e auditimit, qoftë vetëm ose në kombinim. Megjithatë, kur vendoset përzierja e sofistikuar e teknikave të nxjerrjes së të dhënave, ka të paktën dy kërkesa që duhet të përmbushen - aftësia për të kaluar rezultate të vlefshme dhe kriteret e matjes. Në këtë kontekst, vizualizimi ishte teknika kryesore e përdorur për të identifikuar frekuencat, strukturat dhe sjelljet e grupit.

Të Dhënat e Mëdha dhe Analiza e të Dhënave

Çështja e parë me të cilën përballen kërkuesit në eksplorimin e të Dhënave të Mëdha në auditimet financiare është se "Big Data" nuk ka një përkufizim të qëndrueshëm. McKinsey (2011) thotë: *"Të Dhënat e Mëdha i referohen grupeve të të dhënave, madhësia e të cilave është përtej aftësisë së mjeteve*

softuerike të bazave të të dhënave për kapjen, ruajtjen, menaxhimin dhe analizimin". Shpesh, diskutimet e të Dhënave të Mëdha përcaktojnë Big Data në drejtim të vëllimit, shpejtësisë dhe shumëllojshmërisë (zakonisht të referuara si "3 V (Volume, Velocity, Variety)"). Vëllimi i referohet sasisë së përgjithshme të të dhënave të përfshira në një bazë të dhënash të Big Data. Shpejtësia nënkupton se sa shpesh ndryshojnë të dhënat. Shumë instalime të të Dhënave të Mëdha grumbullojnë të dhëna në kohë reale të sensorëve që po përditësohen vazhdimisht. Shumëllojshmëria është qëllimi i gjerë i të dhënave që organizatat po grumbullojnë. Cilado qofshin karakteristikat e të Dhënave të Mëdha, nuk janë ato që i përcaktojnë vlerën e tyre audituesve apo çdo përdoruesi tjetër.

Rowley dhe Zins (2007), në literaturën e hierarkisë së diturisë ose Elliott (1981) në një kontekst të kontabilitetit, bëjnë të ditur se Big Data është në të vërtetë vetëm të dhëna. Me fjalë të tjera, Të Dhënat e Mëdha - konsideruar si një zhvillim evolucionar apo revolucionar në teknologji - mbeten një mjet drejt një përfundimi dhe jo, siç thuhet ndonjëherë, si një fund në vetvete. Nëse auditorët gjejnë vlera në të, Big Data dhe analizimet e lidhura duhet të çojnë në rezultate më të mira të auditimit.

Aftësia për të analizuar të gjithë volumin e të dhënave, në vend të marrjes së

mostrave, do të rrisë besueshmërinë e rezultatit të auditimit, aftësinë për të zbuluar mashtrimet dhe mund të përdoret për të parandaluar gabimet, por gjithashtu mundet edhe të thellojë diferencën. Janssen et.al. (2017). Ndërsa Big Data dhe analizimi i të dhënave janë dy koncepte të pavarura, këto dy koncepte mund të jenë të ndërlidhura. Mjetet e vizualizimit të të dhënave në veçanti, të tilla si Tableau, po rriten në popullaritet si një mjet auditimi. Por fokusi është ende në të dhënat tradicionale të kontabilitetit dhe kryerjen e procedurave tradicionale të auditimit, si gjetja e faturave të dyfishta.

Analiza e të dhënave përfshin nxjerrjen e të dhënave duke përdorur fusha brenda strukturës bazë së të dhënave, në vend të formatit të tyre. Një shembull i thjeshtë është Power View, një mjet i Excel-it i cili mund të filtrojë, të rendisë, copëtojë dhe të nxjerrë në pah të dhëna në një spreadsheet dhe pastaj ta paraqesë atë vizualisht në një shumëllojshmëri flluskash, tabelash dhe grafikësh të copëzuar.

Shumë rutina të analizimit të të dhënave tani mund të kryhen lehtësisht nga audituesit me pak ose aspak përfshirje të menaxhimit. Aftësia për të kryer këto analiza në mënyrë të pavarur është e rëndësishme. Shumë rutina mund të kryhen në një nivel shumë të detajuar, dhe / ose në total. Rutinat e nivelit më të lartë mund të përdoren për analiza të rrezikut për të gjetur një

problem, ndërsa analiza më e hollësishme mund të përdoret për të theksuar fokusin dhe për të siguruar dëshmi dhe / ose njohuri të auditimit.

Analizimi i të dhënave është zhvilluar me synimin për të përmirësuar cilësinë e auditimit. Cilësia e auditimit nuk qëndron në vetë mjetet, përkundrazi ajo qëndron në cilësinë e analizimit dhe gjykimeve të thjeshtuara përmes kësaj mënyrë, megjithatë është e qartë që nuk mund të arrihet pa mjetet që janë të përshtatshme për këtë qëllim

Ka shumë përparësi që lidhen me përdorimin e të dhënave të mëdha si pjesë e angazhimit të auditimeve. Një mënyrë domethënëse se si analizimi i Big Data i jep vlerë është duke zbuluar modele që nuk janë të zbulueshme në grupe të kufizuara të të dhënave më të vogla (siç janë mostrat tipike të auditimit). Pjesa më e madhe e të dhënave në të Dhënat e Mëdha mund të shihen si tregues kryesor sepse ato i paraprijnë transaksioneve të kontabilitetit nga disa ditë në një ose më shumë vite.

Big Data kështu ka potencial të jetë një mjet i fuqishëm për vendosjen dhe përshtatjen e pritshmërive të audituesve në fillim (fazën e planifikimit) dhe gjatë auditimit. Për shkak se shumica e përmbajtjeve të të Dhënave të Mëdha mund të ndahen si fizikisht ashtu edhe konceptualisht nga të dhënat e kontabilitetit, mashtruesit nuk kanë gjasa të jenë në gjendje të

manipulojnë të gjithë elementët e aplikueshëm të Big Data për të fshehur mashtrimin e tyre. Për shkak të përmbajtjes thelbësore të të Dhënave të Mëdha dhe konceptit të "marrjes së mostrave 100%" (duke analizuar gjithë popullimin Alles dhe Grey, (2016). Benefit of Big Data is fraud detection, state EY, (2014).

Përparimet teknologjike në nxjerrjen e të dhënave nënkuptojnë se analizimet që kërkonin disa javë tani mund të bëhen brenda disa orëve. Programi zakonisht mund të përdoret nga një ose dy auditues me përvojë, pa pasur nevojën për punimin me kohë të plotë nga personeli profesional dhe mbështetës të IT-së. Analiza tani mund të bëhet në detaje shumë më të mëdha se më parë. Në vend që të shqyrtojnë përmbledhjet, programi i nxjerrjes së të dhënave mund të shpëtojë në nivelin transaksional dhe të zgjedhë transaksione të vetme nga një popullsi prej disa milionësh.

Data Mining –kuptimi dhe teknikat

Sipas Han dhe Kamber (2000), nxjerrja e të dhënave, që njihet si faza më e rëndësishme në procesin e zbulimit të njohurive, do të thotë nxjerrja ose eksplorimi i njohurive nga sasi të mëdha të të dhënave. Data Mining është të zbuluarit njohurive të reja, të besueshme dhe të gjurmueshme duke përdorur inteligjencën artificiale dhe mjetet statistikore në një vëllim të lartë të të dhënave.

Të dhënat tani janë literalisht kudo, duke pritur që të përdoren për njohuri të zbatueshme. Duke kuptuar se vizualizimi nevojitet për të dhënë shpjegime, ka lindur nevoja që sistemet e vizualizimit të jenë shumë interaktive. Nuk është e mjaftueshme thjesht të ndërthurren të dhënat dhe të shihen, ashtu siç nuk mjafton thjesht të llogaritet një përgjigje dhe të paraqitet. Analiza është një proces interaktiv i pyetjeve, përgjigjeve dhe eksplorimit, që përfshin proceset kompjuterike, shfaqjen vizuale dhe manipulimin vizual.

Në fillim të viteve 2000, pakënaqësia me perceptimin e vizualizimit si thjeshtë një kanal i prodhimit e detyroi bashkësinë e kërkimit për të sqaruar termin 'visual analytics' në mënyrë që të përfaqësojë më mirë dhe të promovojë aspektet ndërvepruese që i japin kuptim analizimit. Një ndërjegjësim tjetër që është rritur me rritjen e madhësisë dhe kompleksitetit të problemeve të informacionit në biznes është se një gamë bazë e linjës, dhe grafikëve të copëzuar rrallë është e mjaftueshme për të shprehur të gjithë informacionin e vlefshëm në dispozicion dhe për ta shfrytëzuar atë për vendimmarrje.

Teknikat e Data Mining (DMT) kanë formuar një degë të inteligjencës artificiale të aplikuar (AI), që nga vitet 1960. Data Mining lejon një kërkim, për informacion të vlefshëm, në vëllime të mëdha të të dhënave Weiss dhe Indurkha, (1998). Rritja shpërthyesë në

bazat e të dhënave ka krijuar një nevojë për të zhvilluar teknologji që përdorin informacionin dhe njohurinë në mënyrë inteligjente. Prandaj, DMT është bërë një fushë gjithnjë e më e rëndësishme kërkimore Fayyad et al (1996). Nga teknikat e data mining të zhvilluara kohët e fundit, janë shqyrtuar disa lloje kryesore të metodave të nxjerrjes së të dhënave, duke përfshirë përgjithësimin, karakterizimin, klasifikimin, grumbullimin, shoqërimin, evolucionin, përputhjen e modelit, vizualizimin e të dhënave dhe nxjerrjen e tyre udhëhequr nga meta-rregullat që shqyrtohen në këtë material.

Rishikimi i literaturës

Shumë autorë kanë cituar mungesën e të Dhënave të Mëdha në Auditim, Acito dhe Khatra (2014); Alles (2015); Earley (2015); Griffin dhe Wright (2015); Krahel dhe Titera (2015); Werner dhe Gehrke (2015); Zhang et al. (2015).

Earley (2015) pranon se të dhënat e mëdha mund të jenë një ndryshues i lojërave në auditim, ndërsa Schneider, Dai, Janvrin, Ajayi dhe Raschke (2015) parashikojnë që analizimi i të dhënave do të ndryshojë ndjeshëm mënyrën se si punojnë audituesit. Për më tepër, Griffin dhe Wright (2015) i referohen marrjes së ngadaltë të të dhënave të mëdha, ndoshta si rreziku më i madh në terren dhe kërkojnë që ai të përdoret më gjerësisht në praktikë, arsim dhe kërkime.

Krahel dhe Titera (2015) argumentojnë se standardet e kontabilitetit dhe auditimit nuk kanë vazhduar përkrah me ndryshimet teknologjike dhe ende theksojnë prezantimin, grumbullimin dhe marrjen e mostrave. Nga ana tjetër, të dhënat e mëdha mundësojnë audituesit të analizojnë proceset që gjenerojnë të dhëna, duke përfshirë testimin e plotë të popullimeve, i cili i shton vlerë profesionit të auditimit dhe kontabilitetit dhe klientëve për të cilët ata punojnë.

Thirrja për një ndryshim në standardet është bërë gjithashtu nga Moffitt dhe Vasarhelyi (2013), Vasarhelyi et al. (2015), të cilët theksojnë se praktikuesit, akademikët dhe studentët do të përfitonin nga njohuritë rreth të dhënave të mëdha. Brown-Liburd et al. (2015), shqyrtojnë efektet e sjelljes së të dhënave të mëdha mbi gjykimin e audituesit dhe diskutojnë çështje të tilla si mbingarkesa e informacionit, rëndësia e informacionit, njohja e modelit dhe paqartësia. Ata konkludojnë se shtimi i teknikave të të dhënave të mëdha për grupin e mjeteve të përdorura në procesin e auditimit do të shtonte vlerë. Ata gjithashtu theksojnë se është e rëndësishme të përdoret teknika dhe grupet e të dhënave më të përshtatshme për secilën rrethanë, gjë që tregon nevojën për më shumë kërkime në këtë fushë. Yoon et al. (2015) argumenton gjithashtu se të dhënat e mëdha ofrojnë një burim

plotësues të provave për funksionin e auditimit dhe se përdorimi i tij duhet të vlerësohet sipas kriterëve të auditimit të kornizave të mjaftueshmërisë, besueshmërisë dhe relevancës. Moffitt dhe Vasarhelyi (2013) gjithashtu mbështesin përdorimin e të dhënave të mëdha në format e reja të evidencave të auditimit.

Përveç modelimit financiar të problemeve dhe modelimit të mashtimit financiar, të dhënat e mëdha ofrojnë shumë avantazhe të tjera për profesionin e auditimit. Procesi i nxjerrjes së të dhënave, i cili analizon log-et e veprimeve në sistemet e biznesit Jans et al. (2014), ka treguar se ka përmirësuar rezultatet e auditimit kur është testuar në grupet e të dhënave reale Werner dhe Gehrke, (2015). Të dhënat e mëdha video, audio dhe përpunimi i informacionit tekstual mund të përmirësojnë gjithashtu funksionet e kontabilitetit dhe auditimit Crawley dhe Wahlen, (2014); Warren et al. (2015).

Audituesit mund të përdorin teknika dhe metoda të të dhënave të mëdha për parashikimin e vështirësive financiare, së bashku me gjykimin e tyre profesional (AICPA, 1988). Përfshirja e modeleve të të dhënave të mëdha duhet të ndihmojë në shmangien e gabimit të kushtueshëm të lëshimit të një opinionit të pamodifikuar përpara përfundimit. Disa autorë përdorin teknikat e data mining për të zbuluar

dhe parashikuar vështirësi financiare dhe këto teknika janë gjithashtu me interes për audituesit për të ndihmuar në vlerësimet e tyre të vazhdueshme. Ata kanë përdorur vendime bazuar në modele pemë.

Zhouet.al.(2015) krahason performancën e modeleve të parashikimit të problemeve financiare bazuar në analiza të të dhënave të mëdha kundrejt modeleve të parashikimit bazuar në modelet e paracaktuara nga profesionistët e fushës në kontabilitet dhe financa. Ata arrijnë në përfundimin se nuk ka dallim të rëndësishëm në parashikime.

Duke adoptuar modele bashkëkohore të të dhënave të mëdha, audituesit mund të japin këtë siguri, pavarësisht nga debati aktual lidhur me domethënien e saktë të "sigurimit të arsyeshëm", Hogan et al. (2008). Mashtrimi financiar është një shqetësim thelbësor për organizatat dhe ekonominë në mbarë botën. R. Chang et al. (2008) sygjeron përdorimin e vizualizimit të analizës së të dhënave për të shqyrtuar në mënyrë interaktive miliona transaksione bankare - ata argumentojnë se kjo qasje është e realizueshme dhe efektive.

Në ndryshim, Abbasi, Albrecht, Vance dhe Hansen (2012) modelojnë mashtrime financiare duke përdorur meta-pirje, e cila është një formë e specializuar e të mësuarit mekanik që kombinon rezultatet e teknikave të shumta të të mësuarit mekanik në një

mënyrë vetë adaptuese për të përmirësuar saktësinë. Ata e shohin këtë metodë si më efektive se qasjet e tjera të vetme.

Duke u bazuar në punën e Busta dhe Weinberg (1998), Bhattacharya, Xu dhe Kumar (2011), ata propozuan një algoritëm gjenetik për të optimizuar një rrjet neural bazuar në Ligjin e Benford-it. Ata përdorën të dhëna të simuluar për të arritur në përfundimin se algoritmi i tyre dha shpresë për zbulimin e mashtrimit në pasqyrat financiare. Ndërkohë, Kirkos, Spathis dhe Manolopoulos (2007) gjetën një rrjet Bayesian që tejkalonte një rrjet artificial neural, si dhe një pemë vendimi.

Paraqitja e mësipërme tregon se studimet kanë përdorur teknika të të dhënave të mëdha për të modeluar dukurinë e mashtrimit financiar si një variabël binar, e cila në mënyrë implicite i trajton të gjitha mashtrimet si të barabarta. Audituesit e jashtëm mund të përmirësojnë vlerësimet e tyre të rrezikut dhe të mashtrimit duke përdorur modele të të dhënave të mëdha të mashtrimit financiar që avancojnë modele standarte të regresionit, siç është modeli i njohur i mashtrimit F-score bazuar në regresionin logjistik Dechow, Ge, Larson & Sloan (2011). Këto modele të të dhënave të mëdha të mashtrimit financiar janë zhvilluar duke përdorur të dhëna nga mashtrimet e kaluara.

Data mining dhe rreziqet e Auditimit- Një rast studimor

Duke pasur parasysh konceptin e data mining, kthimi i të dhënave të papërpunuara në informacion me vlerë që mund të përdoret gjatë fazës së planifikimit të auditimit, po përpiqemi që të prezantojmë nëpërmjet anës vizuale rastin e auditimit të fondit të sigurimit shoqëror. Më specifikisht, janë analizuar të dhëna nga recetat e rimbursimit. Në këtë rast, merret në konsideratë një bazë të dhënash me rreth 7.5 milion rreshta që kanë një rang të gjerë shtrirjeje gjeografike dhe demografike dhe që duhet të procesohen në mënyrë që të identifikohen zonat me rrezik sipas frekuencës, përhapjes, devijimit etj, kjo duke supozuar që ka ndodhur mashtrim.(duke marrë në konsideratë se është identifikuar tashmë një sistem i dobët kontrolli).

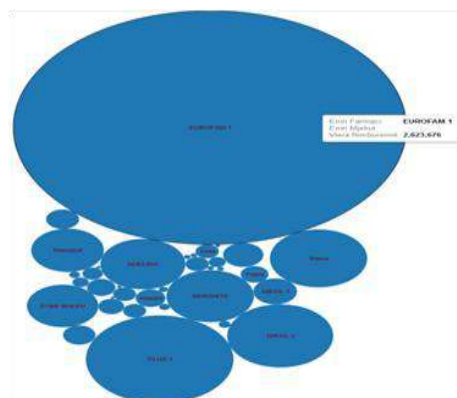
Bazuar në metodat tradicionale të komunikimit dhe procedurave të auditimit që përfshijnë: auditimi i gjurmëve të dokumentave, vëzhgimeve, rishikimeve të dokumentave, do të duheshin javë deri në muaj për të procesuar një sasi të kufizuar të dhënash nga ky data warehouse i madh.

-Shpërndarja e të dhënave, Frekuenca dhe Përqëndrimi

Në vend të kësaj, duke marrë mostrat e një periudhe kohore, të gjitha recetat e

lëshuara dhe të dorëzuara për rimbursim gjatë një aktiviteti një mujor ne ishim në gjendje të identifikonim numrin e recetave ku mungonte emri i mjekut:

Shpërndarësi farmaceutik	Nr. Recetave	Vlera e rimbursuar
Eur Ltd	1178	12,6 milion All
Plu Ltd	264	369 mijë All
Ren Ltd	114	160 mijë All
Nik Ltd	30	190 mijë All
Nat Ltd	86	89 mijë All

Menjëherë dhe me lehtësi përmes vizualizimit, identifikuam emrin e kompanisë me përqendrim më të madh në numrin e recetave të marra dhe të pranuar me informacion jo të plotë, që çon në identifikimin e rreziqeve të mëposhtme:

R1 --- Rreziku i gabimit në plotësimin e dokumenteve që çon në rimbursimin e

gabuar të kërkesës ose mohimin e kërkesës,

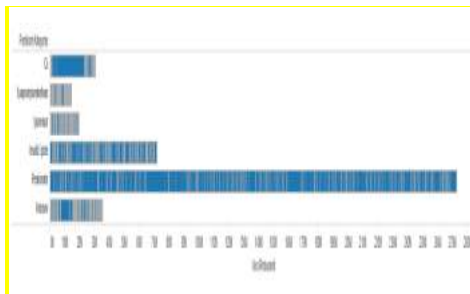
R2 --- Rreziku i mos ekzistencës së recetës, me mundësi të lartë mashtrimi përmes dokumenteve të falsifikimit.

R3 --- Rreziku i bashkëpunimit të brendshëm ndërmjet mjekëve dhe disa kompanive të mëdha farmaceutike duke pasur parasysh tregun e përqëndruar (Eur Ltd).

R4 --- Rreziku i mungesës së saktësisë së recetave, në sasi dhe në vlerë, duke marrë parasysh sasinë mesatare të kërkesës në kompaninë Nik Ltd (më e lartë se mesatarja e përgjithshme: vlera / nr e recetave)

- Klasifikimi, lidhja midis të dhënave

Për më tepër, u performuan analiza të dhënash në bazë të kriterëve të kategorisë së pacientëve. Grafiku i mëposhtëm paraqet rezultatet të cilat lexohen lehtësisht: grupi i "pensionistit" i ndjekur nga "pacientët me sëmundje terminale" janë grupet me numrin më të madh të kërkesave të rimbursimit.

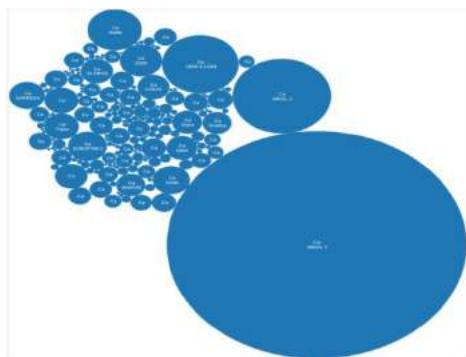
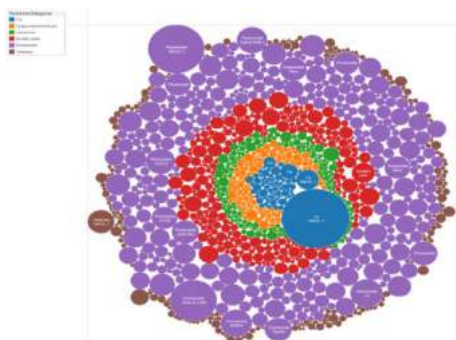
Për audituesin, këto rezultate do të çonin në identifikimin e kriterëve specifike të auditimit 'për secilin grup, për shkak të llojit të barnave që janë subjekt i rimbursimit; më pas në llogaritjen e nivelit të materialitetit të ndryshëm për shkak të madhësisë dhe cënueshmërisë së secilit grup. Pas testimit të rezultateve të kontrollit, identifikimi i madhësisë së mostrës për testimin e detajeve në grupin "pensionist" është jetë një tjetër sfidë për shkak të madhësisë së këtij grupi. Pra, rreziqet që duhen marrë parasysh janë:

R5 --- Rreziku i marrjes së mostrave: Rreziku mund të jetë që përfundimi i audituesit bazuar në një mostër mund të jetë i ndryshëm nga përfundimi për të gjithë popullësinë që ju nënshtroan të njëjtit auditim (ISA 530). Përveç të qenit një përfaqësues i mirë i të gjithë popullsisë, grupet e të dhënave duhet të përmbajnë sasinë më të vogël të zhurmës - gabime që mund të ndikojnë në rezultate.

R6 --- Rreziku i zbulimit për shkak të madhësisë së grupit të të dhënave dhe marrjes së mostrave. Kjo do të çonte vlerësimin e audituesit për rrezikun e zbulimit si "i lartë" dhe niveli i materialitetit duhet të përshtaten me nivelin që do të japë siguri të arsyeshme se do të zbulohen anomalitë dhe gabimet.

-Korrelacioni i të dhënave

Duke kombinuar dy parametra: "kategoria e pacientit" dhe "mjekët", mund të shohim marrëdhënien, përqendrimin dhe frekuencën midis pacientëve "të sëmurë terminalisht" dhe disa mjekëve. Duket sikur ekzistojnë marrëveshje joformale dhe rreziku që mashtrimi që mund të ketë ndodhur është i lartë. Në këtë pikë, menaxheri duhet të njoftohet dhe ekspertët e mashtrimit duhet të thirren.

Duke përmbledhur më lart, në të vërtetë kemi përdorur vizualizimet e gjeneruara duke përdorur aplikacionin IDEA si një mjet për të shfaqur gjetjet në një format të lexueshëm lehtësisht, megjithatë në procesin e auditimit ne duhet të jemi në gjendje të përdorim të dhëna vizuale për të rritur potencialin dhe efikasitetin e auditimit duke:

- Vizualizuar Frekuencat, anomalitë dhe modelet,
- Hetuar më tej në mospërputhje vizuale.
- Vizualizuar një pamje më të thellë të një kuadri kontrolli

- Matrica e Riskut të Auditimit

Bazuar në rreziqet e mësipërme të identifikuara, hapi tjetër në rastin tonë të studimit ishte përgatitja e matricës së rrezikut të auditimit që kombinon gjetjet e data mining me testin e rezultateve të kontrollit, siç tregon në tabelën vijuese:

Matrica e Kontrollit të Risqeve									
Proceset e biznesit	Risqet				Kontrolltet e Aplikacionit	Atributet e kontrolleve të Aplikacionit			
Objektivi i Kontrollit	Risqet	Impakti	Mundësite	Renditja	Aktivitetet e Kontrollit	Kyç (Po/Jo)	Manual / Auto/As një	Para ndalim/ Zbulim	Frekuen ca
Zona e biznesit- Receta- Administrimi dhe Analiza									

Kontrollet sigurojnë siguri të arsyeshme se recetat administrohen siç duhen	Receta jo të plota		3	E lartë	Pa kontroll aktiviteti në këtë kohë	Po	Manual	n/a	Mesatar
	Pagesa të dublikuara	3	2	E lartë	Disa kontrole	Po	Auto	Detektim	I ulët
	Mungesa e bashkërën dimeve të transaksioneve midis 2 sistemeve	3	3	E lartë	Pa kontroll aktiviteti midis ePharmacy dhe Fondit të sistemit	Jo	Asnjë	n/a	n/a
		x	x	x	x	x	x	x	x

Legjenda e rrezikut	1	2	3
Mundësitë	Remote	Të mundshme	Me se shumti
Impakt	Pasoje e Vogel	Pasoje e Kundert	Pasoje Materiale

Matrica e mësipërme e rrezikut të Auditimit do të jetë bazë për hapin e ardhshëm: planifikimi i procedurave të auditimit dhe testimi i detajeve për secilin grup: Audituesit duhet të përdorin burime të shumëfishta të provave në mënyrë që të auditojnë dhe të shënojnë performancën e buxhetit të Fondit. Dëshmia do të vijë nga shqyrtimi i dokumenteve në lidhje me planet, proceset, politikat, procedurat, rregullat, rekordet, statistikën dhe të dhënat. Pas ekzaminimit të burimeve të dokumentuara të informacionit, ata duhet të matin nëse ajo që ishte përshkruar në recetë ishte në të vërtetë e lëshuar nga mjeku.

Intervistat me menaxherin e lartë dhe të mesëm, mbikëqyrësit, punonjësit, duhet të ndihmojnë që të kontrollohet të kuptuarit dhe pajtueshmëria me

politikën e Fondit. Intervistat duhet të mbahen gjithashtu edhe me sindikatat dhe përfaqësuesit e punëtorëve, dhe me anëtarët e komitetit të sigurisë dhe të shëndetësisë. Audituesit gjithashtu duhet të kryejnë vëzhgime gjithëpërfshirëse të përpunimit të recetave në sistemin e farmacisë.

Mësimet e nxjerra

Deri para dy vjetësh, KLSH ka luftuar me problemin e aksesit të informacionit, kurse sot problemi që duhet të përballet është të Dhënat e Mëdha dhe teknikat e tyre të analizës. Bazuar në studimin e rastit ku kemi punuar, kuptojmë se një auditues mund të kërkojë akses në një bazë të dhënash të tërë ose të kërkojë elemente të caktuara kyçe nga baza e të dhënave. Softueri data mining nuk ndryshon strukturën e bazës së të dhënave; megjithatë, ajo lejon zhvillimin

e një analize përjashtuese duke konvertuar të dhënat nga sisteme të ndryshme në një platformë të përbashkët pa ndërhyrje manuale. Sidoqoftë, kur vendoset përzierje e sofistikuar e teknikave të data mining, ka të paktën dy kërkesa që duhet të përmbushen: aftësia për të kaluar rezultatet e validuara dhe kriteret e matjes.

Duke hequr dorë nga rregulli i përgjithshëm, vizualizimi analizon situatën para se një program auditimi të jetë i përgatitur për të siguruar efektivitetin e auditimit. Ekziston gjithashtu një aftësi shumë më e madhe për të zbuluar veprimtari mashtruese, sepse zbulimi i modeleve të caktuara bëhet shumë më i lehtë kur një bazë të dhënash mund të analizohet plotësisht sesa një mostër e përzgjedhur bazuar në kriteret të parëndësishme siç janë: vlerat e mëdha ose numri i rastësishëm i dokumenteve.

Analiza e të dhënave të mëdha ndihmon në procesimin e shpejtë të informacionit, kuptimin e lidhjeve të të dhënave dhe sigurimin e njohurive të reja dhe më të thella. Kjo do të ndihmojë për të kuptuar dhe zbatuar metodologjinë e vlerësimit të rrezikut, të prezantuar kohët e fundit në KLSH, për planifikim më të mirë të auditimit, për të ulur rrezikun e auditimit në një nivel të arsyeshëm dhe për rritjen e efikasitetit të burimeve të KLSH. Mbi të gjitha analizat e të dhënave do të

ndihmojnë KLSH që të përqendrojë burimet e auditimit në zonat me rrezik të lartë.

Megjithatë, gjatë të mësuarit rreth të dhënave të mëdha dhe teknikave të data mining, SAI-t do të duhet të adresojnë çështjet e cilësisë së të dhënave dhe konfidencialitetin e tyre, krijimin e infrastrukturës (mjetet hardware dhe softueri) për analizë.

Më e rëndësishmja, shkalla e suksesit të SAI-ve në kapjen dhe përshtatjen e potencialit të të Dhënave të Mëdha, varet nga mbështetja e drejtpërdrejtë e menaxherit të lartë duke pasur parasysh kufizimin e kulturës institucionale, rezistencën ndaj metodave të reja, sepse kërkon ndryshim të dinamikës së punës.

Në përmbledhje, funksioni i auditimit ka evoluar si rezultat i përmirësimeve në softuer kompjuterik dhe softuer për data mining. Shumë entitete të përfshira po integrojnë të Dhënat e Mëdha me sistemin e ri të integruar me qëllim që të lehtësojë përpunimin e transaksioneve dhe shkëmbimin e informacionit ndërmjet institucioneve dhe qytetarëve. Ky ndryshim i mjedisit ofron mundësi të pakufizuara dhe urgjenca për KLSH është që të ofrojë trajnime dhe strategji të ndërtimit të kapaciteteve për audituesin e jashtëm që të rinovojë njohuritë dhe të fitojë aftësitë e nevojshme për të përdorur analiza të avancuara.

Referenca

Abbasi, A., Albrecht, C., Vance, A., & Hansen, J. "Metafraud: A meta-learning framework for detecting financial fraud" *Mis Quarterly*, (2012)

Acito, F., & Khatri, V. "Business analytics: Why now and what next?" *Business Horizons* (2014).

AICPA. (1988). Statement on Auditing Standards (SAS) No. 59: The Auditor's Consideration of an Entity's Ability to Continue as a Going Concern. New York, USA: American Institute of Certified Public Accountants.

Alles, M., & Gray, G. L. "Incorporating big data in audits: Identifying inhibitors and a research agenda to address those inhibitors." *International Journal of Accounting Information Systems* (2016)

Berry, Michael J. A. & Linoff, Gordon S. "Mastering Data Mining", John Wiley & Sons (2000)

Crawley, M., & Wahlen, J. "Analytics in empirical/archival financial accounting research", *Business Horizons*, (2014)

Earley, C. E. "Data analytics in auditing: Opportunities and challenges", *Business Horizons*, (2015)

Fayyad, U. M., Piatetsky-Shapiro, G. & Smyth, P. "From data mining to knowledge discovery: An overview, in 'Advances in Knowledge Discovery and Data Mining'", AAAI Press (1996a)

Griffin, P. A., & Wright, A. M. "Introduction: Commentaries on big data's importance for accounting and auditing", *Accounting Horizons* (2015)

Janssen, Van der Voort, & Wahyudi, Alkubaisi et al., "Factors influencing big data decision-making quality", *Journal of Business Research* (2017)

Kimball, R. & Merz, R. "The Data Webhouse Toolkit: Building the Web-Enabled Data Warehouse", John Wiley & Sons (2000)

Krahel, J. P., & Titera, W. R. "Consequences of big data and formalization on accounting and auditing standards", *Accounting Horizons* (2015).

Moffitt, K. C., & Vasarhelyi, M. A. "AIS in an age of big data.", *Journal of Information Systems*, (2013)

Rajaraman, A. and Ullman, J.D. "Mining of Massive Datasets" Cambridge University Press, (2011)

Schneider, G. P., Dai, J., Janvrin, D. J., Ajayi, K., & Raschke, R. L. "Infer, predict, and assure: Accounting opportunities in data analytics", *Accounting Horizons*, (2015)

Warren, J. D., Moffitt, K. C., & Byrnes, P. "How big data will change accounting", *Accounting Horizons* (2015)

Werner, M., & Gehrke, N. "Multilevel process mining for financial audits", *IEEE Transactions on Services Computing*, (2015)

Zhang, J., Yang, X. S., & Appelbaum, D. "Toward effective big data analysis in continuous auditing", Accounting Horizons (2015)

Zhou, L. G., Lu, D., & Fujita, H. "The performance of corporate financial distress prediction models with features selection guided by domain knowledge and data mining approaches", Knowledge-Based Systems, (2015)

Përktheu: Aldo Kita, Përgjegjës Sektori, IT

**Nga: Prof.As.Dr.Manjola Naço,
Drejtore e Përgjithshme, KLSH**

RËNDËSIA E ANGAZHIMIT TË INSTITUCIONIT SUPREM TË AUDITIMIT NË PROCESIN E IDENTIFIKIMIT DHE VLERËSIMIT TË RISQVE LIGJORE

Procesi i identifikimit dhe vlerësimit të risqeve është një mjet që ndihmon SAI-t të kryejnë detyrat e tyre vjetore të auditimit në kohën e duhur dhe në shumë institucione dhe entitete shtetërore. Pjesë e procesit të identifikimit dhe vlerësimit të risqeve është gjithashtu identifikimi dhe vlerësimi i risqeve që lidhen me kuadrin rregullator të të audituarit, por angazhimi i SAI-ve në këto aspekte mbetet vetëm brenda fushëveprimit të auditimit të ndërmarrë.

Nga: Ermal Yzeiraj, Drejtor i Departamentit Juridik, Kontrollit të Zbatimit të Standardeve dhe Etikës, &

Bajram Lamaj, Drejtor i Departamentit të Auditimit të Aseteve dhe Mjedisit

Abstrakt¹

Zakonisht, Institucionet Supreme të Auditimit (SAI-t) angazhohen në procesin e identifikimit dhe vlerësimit të risqeve vetëm për të vendosur mbi planin vjetor të auditimit ose për të kryer auditime mbi subjekte ose tema specifike. Megjithatë shumë SAI vazhdimisht pajisin Parlamentin, Qeverinë dhe institucionet e ndryshme shtetërore me rekomandime ligjore që

shprehen mbi miratimin ose ndryshimin e akteve të ndryshme ligjore, pak SAI janë angazhuar dhe kanë menduar idenë e identifikimit dhe vlerësimit të vazhdueshëm të risqeve ligjore në kornizën rregullatore të shtetit veçmas nga procesi i angazhimit në një audit. Angazhimi i drejtpërdrejtë dhe serioz i një SAI në procesin ose sistemin e identifikimit dhe vlerësimit të risqeve ligjore duhet të merret parasysh nga SAI si një mjet për të zbutur kostot dhe pasojat e mëdha dhe afatgjata të krijuara nga kuadri rregullator, që mund të përhapen në të njëjtën kohë në të gjithë administratën shtetërore, në institucione dhe entitete të ndryshme, si dhe në fusha të ndryshme.

Fjalë kyçe

SAI, auditim, risku ligjor.

¹ Paraqitur në Konferencën e Përbashkët Shkencore, organizuar nga KLSH dhe SAI i Kuvajtit, zhvilluar në Kuvajt, në datat 9-11 prill 2018

Hyrje

Zakonisht, Institucionet Supreme të Auditimit (SAI-t) angazhohen në procesin e identifikimit dhe vlerësimit të risqeve vetëm për të vendosur mbi planin vjetor të auditimit ose për të kryer auditime mbi subjekte ose tema specifike. Procesi i identifikimit dhe vlerësimit të risqeve është një mjet që ndihmon SAI-t të kryejnë detyrat e tyre vjetore të auditimit në kohën e duhur dhe në shumë institucione dhe entitete shtetërore. Pjesë e procesit të identifikimit dhe vlerësimit të risqeve është gjithashtu identifikimi dhe vlerësimi i risqeve që lidhen me kuadrin rregullator të të audituarit, por angazhimi i SAI-ve në këto aspekte mbetet vetëm brenda fushëveprimit të auditimit të ndërmarrë.

Megjithëse shumë SAI vazhdimisht pajisin Parlamentin, Qeverinë dhe institucionet e ndryshme shtetërore me rekomandime ligjore që shprehen mbi miratimin ose ndryshimin e akteve të ndryshme ligjore, pak SAI janë angazhuar dhe kanë menduar idenë e identifikimit dhe vlerësimit të vazhdueshëm të risqeve ligjore në kornizën rregullore të shtetit veçmas nga procesi i angazhimit në një audit.

Shtyrë nga këto ide, ky artikull përqendrohet në rëndësinë dhe rolin unik të angazhimit të SAI-t në procesin e identifikimit dhe vlerësimit të risqeve ligjore.

Çfarë është "risku ligjor"?

Pa synuar krijimin e një përkufizimi unik dhe gjithëpërfshirës të nocionit të "riskut ligjor" ose të përqafimit të një përkufizimi të përcaktuar tashmë të këtij termi, por duke e lënë atë kryesisht dhe qëllimisht në konceptimin e lexuesve dhe konteksteve të punës së tyre, ne konsiderojmë si "risk ligjor" çdo risk që lidhet me kuadrin rregullator të shtetit ose ndonjë institucioni apo subjekti specifik që është përfshirë në legjislacion (por jo domosdoshmërisht) me akte të ndryshme juridike si: Kushtetuta, marrëveshjet ndërkombëtare, kodet, ligjet, aktet e Qeverisë, rregulloret, udhëzimet, urdhrat, strategjitë etj. Risqet ligjore mund të identifikohen dhe të vlerësohen edhe në një akt të vetëm administrativ të një institucioni apo entiteti shtetëror.

Rëndësia e procesit të identifikimit dhe vlerësimit të riskut ligjor.

Zhvillimi i kuadrit rregullator shtetëror është detyra kryesore e Kuvendit dhe një nga detyrat kryesore të Qeverisë. Zbatimi i këtij kuadri rregullator është detyrë e çdo institucioni shtetëror, çdo subjekti dhe çdo qytetari. E vetmja mënyrë me anë të së cilës mund të vendosen rregulla të qarta të ndërveprimit, përgjegjësi dhe detyrave midis shtetit, subjekteve private dhe qytetarëve në një sistem demokratik është tërësia e kuadrit ligjor. Identifikimi dhe vlerësimi i risqeve në

këtë kuadër rregullator që vazhdimisht evoluon, nënkupton identifikimin e risqeve në performancën e sistemit, ndërveprimin ndërmjet aktorëve të ndryshëm, shpërndarjen dhe cilësinë e shërbimeve shtetërore, si dhe në gjendjen e qeverisjes së mirë.

Krijimi i një procesi të tërë shtetëror të drejtuar nga identifikimi dhe vlerësimi i rikut ligjor përmirëson vazhdimisht kuadrin rregullator të shtetit dhe kështu zbut shumë rreze që lidhen me zbatimin e tij të përditshëm. Kostoja dhe pasojat që vijnë nga kuadri rregullator zakonisht janë shumë të mëdha, janë afatgjata dhe ndikojnë në të njëjtën kohë në shumë aktorë dhe fusha.

Shumë kosto dhe pasoja që rrjedhin nga kuadri rregullator mund të shmangen nga procesi i identifikimit dhe vlerësimit të riskut ligjor. Ky proces mund të kryhet para dhe pas miratimit ose ndryshimit të një akti ligjor dhe vazhdimin të zbatimit të tij në praktikë.

Në këtë aspekt, rëndësia e procesit të identifikimit dhe vlerësimit të riskut ligjor konsiderohet si mjeti kryesor për përmirësimin e kuadrit rregullator të shtetit, duke dhënë rekomandime konkrete Parlamentit, Qeverisë dhe institucioneve të tjera përkatëse shtetërore mbi miratimin, dekretimin ose ndryshimin e ligjeve, rregulloreve, udhëzimeve, kontratave etj.

Roli unik i SAI-ve në procesin e identifikimit dhe vlerësimit të risqeve ligjore.

SAI-t nuk mund dhe nuk duhet të angazhohen vetëm në procesin e identifikimit dhe vlerësimit të risqeve ligjore të të gjithë kuadrit rregullator të shtetit. Risqet ligjore duhet të identifikohen dhe vlerësohen nga çdo institucion (ose entitet) shtetëror dhe SAI-t duhet ta konsiderojnë veten vetëm si një nga këto institucione me rol shumë të rëndësishëm dhe qendror. Identifikimi dhe vlerësimi i risqeve ligjore duhet të konsiderohet si një strategji shtetërore drejt përmirësimit të vazhdueshëm të kuadrit rregullator dhe parandalimit të shumë shpenzimeve të lidhura me risqet e krijuara nga aktet ligjore që përbëjnë këtë kuadër rregullator.

Institucionet Supreme të Auditimit nuk duhet të përfshihen në procesin e identifikimit dhe vlerësimit të risqeve ligjore vetëm për hir të një auditimi. Përfshirja e SAI-ve në procesin e identifikimit dhe vlerësimit të risqeve ligjore duhet të konsiderohet si një mision i veçantë, me një shtrirje më të gjerë dhe një këndvështrim më të gjerë të rolit të SAI-t.

Risqet ligjore duhet dhe mund të identifikohen dhe vlerësohen nga një numër i institucioneve qendrore si:

Ministritë², Avokati i Popullit, Parlamenti, dhe veçanërisht SAI-t. Jo vetëm që këto institucione mund të identifikojnë dhe vlerësojnë risqet ligjore brenda juridiksionit të tyre, por gjithashtu duhet të bashkërendojnë dhe të bashkëpunojnë me njëri tjetrin duke ndarë vazhdimisht vlerësimet e tyre, sepse çdo veprim i propozuar për të zbutur këto risqe mund të ketë efekt të drejtpërdrejtë ose të tërthortë në akte të tjera ligjore brenda juridiksionit të një institucioni tjetër.

Roli i çdo institucioni shtetëror të angazhuar në procesin e identifikimit dhe vlerësimit të riskut ligjor duhet të bazohet në spektrin e tyre të juridiksionit. Parlamenti, Qeveria dhe SAI janë institucionet kryesore që kanë një spektër shumë të gjerë të juridiksionit kështu që, ata duhet të shërbejnë si një organ mbikëqyrës dhe të përqendrojnë angazhimin e tyre në aktet juridike kryesore dhe shumë të rëndësishme që përbëjnë kuadrin rregullator kryesor të shtetit ose rregullojnë fusha shumë të rëndësishme si ekonomia, taksat dhe doganat, kujdesi shëndetësor, sigurimet shoqërore, prokurimi, punët publike dhe shërbimet, koncesionet, PPP-të, kontratat, etj. Risqet e identifikuar në aktet ligjore që përbëjnë shtyllën e sistemit ligjor mund të konsiderohen si

risqe shtetërore sepse janë risqet e shumë institucioneve shtetërore. Institucionet e tjera shtetërore si Ministritë, agjencitë, departamentet etj., duhet të fokusojnë angazhimin e tyre në procesin e identifikimit dhe vlerësimit të riskut kryesisht në spektrin e tyre të ngushtë të juridiksionit.

Kuadri rregullator i çdo shteti demokratik rrjedh nga vendimet e dy institucioneve kryesore: Parlamentit dhe Qeverisë. Vëllimi i punës së tyre, shpejtësia e veprimit, mungesa e informacionit dhe ekspertizës së duhur, vullneti dhe synimet e faktorëve të ndryshëm të brendshëm dhe të jashtëm dhe shumë arsye të tjera, krijojnë risqe ligjore të mëdha dhe ndonjëherë të fshehura që prodhojnë ose krijojnë shumë kosto për shtetin dhe qytetarët, jo vetëm kosto financiare por edhe njerëzore. Prandaj, është shumë e rëndësishme që çdo institucion shtetëror, dhe posaçërisht SAI, të angazhohet në procesin e ndihmës së Parlamentit dhe Qeverisë në identifikimin dhe vlerësimin e rreziqeve ligjore të krijuara dhe të përfitura nga veprimtaria e tyre legislative.

SAI-t, ndryshe nga çdo institucion tjetër shtetëror, janë të pajisur me shumë mjete dhe kompetenca të veçanta që u japin atyre një rol shumë të rëndësishëm dhe thelbësor në procesin e identifikimit dhe vlerësimit të risqeve ligjore në kuadrin rregullator të shtetit.

² Ministria e Drejtësisë, Ministria e Financave, Ministria e Ekonomisë, Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Punës

- SAI-t janë të pavarur nga Parlamenti dhe Qeveria të cilët janë dy krijuesit kryesorë të kuadrit rregullator të shtetit, duke pasur kështu mundësinë të japin një vlerësim të pavarur të risqeve ligjore.
- SAI-t kanë një spektër shumë të gjerë të juridiksionit duke pasur kështu mundësinë për të identifikuar risqet ligjore në shumë fusha.
- Shumë SAI kanë të drejtë të japin mendim para miratimit të një ligji nga Parlamenti ose miratimit nga Qeveria të një akti lidhur me veprimtarinë dhe juridiksionin e SAI-t.
- SAI-t mund të kryejnë lloje të ndryshme të auditimeve që mund të mbështesin me të dhëna, gjetje dhe konkluzione mendimin e tij mbi risqet e ndryshme ligjore të identifikuar dhe të vlerësuara në kuadrin rregullator.
- Ekspertiza e SAI-ve është unike në të gjithë administratën shtetërore, sepse SAI-t vazhdimisht auditojnë të gjitha institucionet shtetërore dhe ata kanë dhe mbajnë kujtesën e shtetit. Ndryshimet periodike në Parlament, Qeveri dhe administratë ndikojnë në kujtesën dhe ekspertizën e akumuluar të shtetit në fusha të ndryshme.
- SAI-t janë financiarisht të pavarura duke pasur kështu mundësinë për të përfshirë në procesin e identifikimit

dhe vlerësimit të risqeve ligjore ekspertizën e jashtme.

- SAI-t mund të bashkëpunojnë me OJQ-të, publikun, universitetet, ekspertët dhe SAI-t e tjera.

Çfarë mund të bëjnë SAI-t në identifikimin dhe vlerësimin e risqeve ligjore në kuadrin rregullator?

Risqet ligjore në kuadrin rregullator mund të identifikohen dhe vlerësohen në ambjentet e SAI-t, pa pasur nevojën për të shkuar në subjektet e audituara ose nganjëherë edhe duke mos i kontaktuar ata. Risqet ligjore mund të identifikohen dhe vlerësohen edhe para miratimit të një ligji nga Parlamenti ose edhe para krijimit ose themelimit të subjektit që do të zbatojë këtë ligj. Për këto arsye, procesi i identifikimit dhe vlerësimit të riskut ligjor mund të konsiderohet i lirë për një SAI edhe pse nuk përjashton rastet kur një SAI mund të ketë shpenzime shtesë lidhur me ekspertizën e jashtme, kryerjen e auditimeve të lidhura dhe organizimin e diskutimeve të hapura të konsideruara si të nevojshme për procesin.

Gjëja e parë që një SAI duhet të bëjë në procesin e identifikimit dhe vlerësimit të riskut ligjor të kornizës rregullatore është nxitja e krijimit të një sistemi të përhapur të riskut të shtyrë nga shteti, ku shumë institucione shtetërore dhe aktorë të jashtëm (si për shembull OJQ-të) kanë role të ndryshme dhe specifike. Ky sistem mund të themelohet nga

Parlamenti ose Qeveria si një strategji shtetërore dhe në këtë strategji SAI mund të luajë shumë role të rëndësishme si:

- Vendosja e metodologjisë së identifikimit dhe vlerësimit të riskut ligjor. Standardet ekzistuese të INTOSAI-t³ mbi vlerësimin e riskut mund të përdoren nga SAI-t në krijimin e një manuali ose udhëzimi për institucionet shtetërore ose entitete të tjera të jashtme të angazhuara në procesin e identifikimit dhe vlerësimit të risqeve ligjore në kuadrin rregullator. Ky rol është shumë i rëndësishëm sepse vetëm në këtë mënyrë SAI-t mund të sigurohen për cilësinë e procesit dhe mund të përdorin më vonë risqet e identifikuara dhe të vlerësuara për qëllimet e tyre të auditimit.
- Të udhëheqë procesin e identifikimit dhe vlerësimit të risqeve ligjore në fusha të caktuara ku Parlamenti ose Qeveria mund të jenë në konflikt interesi ose nuk janë të gatshëm të angazhohen.
- Identifikimi dhe vlerësimi i pavarur i risqeve në kuadrin rregullator të shumë fushave të rëndësishme si: kujdesi shëndetësor, prokurimi, punët publike dhe shërbimet, koncesionet, PPP-të, kontratat etj.
- Krijimi dhe ofrimi i raportit periodik për Parlamentin, Qeverinë dhe publikun në përgjithësi për risqet ligjore të identifikuara dhe të vlerësuara në kuadrin rregullator.
- Bazimi në planin vjetor të auditimit në risqet e rëndësishme ligjore të identifikuara dhe të vlerësuara nga sistemi.
- Monitorimi i performancës së sistemit si organ mbikëqyrës.

³ ISA 315 "Identifikimi dhe vlerësimi i risqeve të gabimeve materiale përmes kuptimit të subjektit dhe mjedisit të tij"; ISA 250 "Shqyrtimi i ligjeve dhe rregulloreve në auditimin e pasqyrave financiare"; ISA 200 "Objektivat e përgjithshme të audituesit të pavarur dhe kryerja e një auditimi në përputhje me Standardet Ndërkombëtare të Auditimit".

Përfundime

Angazhimi i një SAI në procesin ose sistemin e identifikimit dhe vlerësimit të risqeve ligjore mund të kërkojë shumë burime të SAI-ve duke krijuar kështu idenë se SAI po sakrifikon detyrat dhe burimet e planifikuara për kryerjen e auditimeve, por në realitet një SAI mund të përfitojë më shumë se sa duket.

Duke u angazhuar në procesin ose sistemin e identifikimit dhe vlerësimit të risqeve ligjore, SAI-t mund të ulin vazhdimisht nivelin e risqeve që rrjedhin nga kuadri rregullator, duke i dhënë SAI-t mundësinë, gjatë viteve, që të përqendrojnë aktivitetin e tyre të auditimit në fusha të tjera, në auditimet e pajtueshmërisë dhe më shumë në auditimet e performancës. Pasja e një niveli të lartë të risqeve ligjore në kuadrin rregullator detyron SAI-t që vazhdimisht të kryejnë auditimet e pajtueshmërisë. Gjithashtu, krijimi i një sistemi shtetëror për identifikimin dhe vlerësimin e risqeve ligjore mund të ndihmojë SAI-t që të identifikojnë më mirë dhe vlerësojnë risqet që lidhen me institucione të ndryshme ose në fusha të ndryshme.

Identifikimi dhe vlerësimi i risqeve ligjore në këtë kuadër rregullator shtetëror vazhdimisht në zhvillim, nënkupton identifikimin e risqeve në ecurinë e sistemit shtetëror, ndërveprimin midis aktorëve të ndryshëm, shpërndarjen dhe cilësinë e shërbimeve shtetërore dhe në

qeverisjen e mirë shtetërore. Prandaj angazhimi i drejtpërdrejtë dhe serioz i një SAI në procesin ose sistemin e identifikimit dhe vlerësimit të risqeve ligjore duhet të shqyrtohet nga SAI-t si një mjet për të zbutur kostot dhe pasojat e mëdha dhe afatgjata të kornizave rregullatore që mund të përhapen njëkohësisht në të gjithë administratën shtetërore, në institucione, subjekte dhe fusha të ndryshme.

Bibliografi

- ISA 315 "Identifikimi dhe vlerësimi i risqeve të gabimeve materiale përmes kuptimit të subjektit dhe mjedisit të tij"
- ISA 250 "Shqyrtimi i ligjeve dhe rregulloreve në auditimin e pasqyrave financiare"
- ISA 200 "Objektivat e përgjithshme të audituesi të pavarur dhe kryerja e një auditimi në përputhje me Standardet Ndërkombëtare të Auditimit".

Përktheu: Artemida Hoxhaj, juriste

Departamenti Juridik & Kontrollit të Zbatimit të Standarteve

Nga: Ermal Yzeiraj, Drejtor i Departamentit Juridik, Kontrollit të Zbatimit të Standardeve dhe Etikës, &

Bajram Lamaj, Drejtor i Departamentit të Auditimit të Aseteve dhe Mjedisit

RËNDËSIA E TË DHËNAVE NË QASJEN E AUDITIMIT TË BAZUAR NË RISK

Për të siguruar arritjen e objektivave nga organizatat është e domosdoshme, që auditimi i brendshëm të rishikojë kontrollet e vendosura, për të zvogëluar risqet me të cilat përballen subjektet publike. Për dallimin e këtij procesi nga auditimi "tradicional", u krijua termi "auditimi i bazuar në risk". Auditimi i bazuar në risk fillon së pari duke vlerësuar objektivat e një njësie ekonomike dhe duke dhënë një opinion nëse kontrollet e brendshme po reduktojnë risqet, që e kërcënojnë atë, në nivele të pranueshëm.

Nga: Aulona Jonuzi, Kryeaudituese, KLSH

Abstrakt¹

Përshkrimi dhe përkufizimi i bazuar në risk i mjedisit dhe veprimtarisë operuese të organizatave, ka fituar një rëndësi në rritje gjatë dekadave të fundit. Ky "revolucion i të menduarit" vërtetohet nga bollëku i literaturës ndërkombëtare, që merret me menaxhimin e riskut së bashku me përhapjen e rregulloreve mbi aktivitetet e lidhura me riskun dhe "praktikat e mira", që mbështesin këtë të fundit. Institucionet Supreme të Auditimit angazhohen në analizën e riskut gjatë

përzgjedhjes së prioriteteve dhe fushave të auditimit, analizën e kontrolleve dhe masave të subjekteve të audituara, si dhe përcaktimin e objektivave dhe fushëveprimit të auditimit. Në të njëjtën kohë, audituesit gjithashtu duhet të menaxhojnë risqet e zbulimit gjatë kryerjes së auditimeve. Risku i auditimit përfshin sa vijon: riskun e qënësishëm që lidhet me natyrën e subjektit të audituar; riskun e kontrollit lidhur me kontrollet e subjektit të audituar; dhe riskun e zbulimit, dmth riskun që audituesi mund të dështojë në zbulimin e parregullsive. Audituesit mbështeten në burime të ndryshme të informacionit për t'u angazhuar në procedurat e vlerësimit të riskut, që në fazën e planifikimit të auditimit. Informacioni i bazuar në të dhënat e digjitalizuara është çelësi për auditimin e bazuar në risk.

¹ Paraqitur në Konferencën e Përbashkët Shkencore, organizuar nga KLSH dhe SAI i Kuvajtit, zhvilluar në Kuvajt, në datat 9-11 prill 2018

Qëllimi i këtij punimi është të përshkruaj se si audituesit e KLSH mund të përmirësojnë përdorimin e analizës së të dhënave, si një mjet të rëndësishëm për auditimet e bazuara në risk.

Fjalët Kyçe: *auditim me bazë risku, risk i qënësishëm, risku i auditimit, analiza e të dhënave*

Hyrje

Për të siguruar arritjen e objektivave nga organizatat është e domosdoshme, që auditimi i brendshëm të rishikojë kontrollet e vendosura, për të zvogëluar risqet me të cilat përballen subjektet publike. Për dallimin e këtij procesi nga auditimi "tradicional", u krijua termi "auditimi i bazuar në risk". Auditimi i bazuar në risk fillon së pari duke vlerësuar objektivat e një njësie ekonomike dhe duke dhënë një opinion nëse kontrollet e brendshme po reduktojnë risqet, që e kërcënojnë atë, në nivele të pranueshëm. Bazuar në këto opinione të dhëna, përcaktohet nëse objektivat e njësisë do të arrihen. Auditimi tradicional kufizohet në shqyrtimin e kontrolleve mbi risqet financiare, mashtrimet dhe risqet e mundshme të TI.

Sot, auditimi i bazuar në risk është standardi i pritur për auditim. Sipas Institutit të Audituesve të Brendshëm të Certifikuar, auditimi i bazuar në risk lejon që auditimi të arrijë në konkluzionin se:

1. Menaxhimi ka identifikuar, vlerësuar dhe është përgjigjur ndaj risqeve mbi dhe nën tolerancën e riskut.

2. Përgjigjet ndaj risqeve janë efektive, por jo të tepruara në menaxhimin e risqeve të qenësishme brenda tolerancës së riskut.

3. Duhet ndërmarrë masa për të korrigjuar situatat ku risqet e mbetura nuk janë në përputhje me tolerancën e riskut.

4. Proceset e menaxhimit të riskut, duke përfshirë efektivitetin e përgjigjeve dhe përfundimin e veprimeve, po monitorohen nga menaxhimi për të siguruar që ato të vazhdojnë të veprojnë në mënyrë efektive.

5. Risqet, përgjigjet dhe veprimet janë klasifikuar dhe raportuar në mënyrë të duhur.

Për të siguruar që subjektet publike të arrijnë objektivat e tyre, është e domosdoshme që auditimi i brendshëm dhe I JASHTËM të rishikojë kontrollet e vendosura në vend për të zvogëluar risqet. Për të dalluar këtë proces nga auditimi 'tradicional' i bazuar në risk, auditimi fillon duke vlerësuar së pari objektivat e një njësie ekonomike dhe duke dhënë një opinion nëse kontrollet e brendshme reduktojnë risqet që i kërcënojnë ato në nivele të pranueshme. Bazuar në opinionet e formuara, atëherë përcaktohet nëse këto objektiva do të arrihen. Ndryshe nga uaiditmi i bazuar në risk, auditimi i

brendshëm tradicional kufizohet në shqyrtimin e kontrolleve mbi risqet financiare, mashtrimin dhe të IT.

Risku - Koncepti

Risku, analiza e riskut, vlerësimi dhe menaxhimi i tij janë shprehje që ndeshen shpesh si në njësitë private ashtu edhe në sektorin publik; megjithatë, në pamje të përgjithshme ka një përzierje për sa i përket interpretimit të këtyre koncepteve. Konceptet e riskut të përdorura në sektorin publik qëndrojnë më pranë asaj që njihet si qasja ekonomike; megjithëse ato e konsiderojnë riskun në terma negative në shumicën e rasteve. Përkufizimet e riskut në lidhje me menaxhimin e riskut përfshijnë sa vijon.

- Risku është shansi i ngjarjes që ka një efekt negativ në arritjen e qëllimeve (COSO ERM).
- Risku është efekti pozitiv dhe/ose negativ i pasigurisë që ndikon në përmbushjen e qëllimeve organizative (ISO Guide 73: 2009, lidhur me standardin ISO 31000: 2009 Risk Management).
- Risku është një faktor që kërcënon arritjen e qëllimeve organizative [Dekreti i Qeverisë 370/2011 Neni 2 (m)].
- Në përgjithësi, risku është një lloj ngjarjeje, veprimtarie ose dështimi për të kryer një aktivitet, i cili ka të ngjarë të ndodhë në të ardhmen dhe

nëse kjo ndodh, kjo në përgjithësi do të ketë një efekt negativ, por në disa raste edhe një efekt pozitiv në arritjen e qëllimeve të organizatës (Manuali i Kontrollit të Brendshëm, Ministri i Financave, 2010).

- Risku është probabiliteti i të gjitha elementeve dhe ngjarjeve të tilla që mund të kenë një efekt negativ në funksionimin e një institucioni buxhetor (ky është përkufizimi që zakonisht gjendet në rregulloret e menaxhimit të riskut).

Standardet aktuale kërkojnë që audituesit të fitojnë një kuptim të plotë të industrisë dhe mjedisit të organizatës, duke përfshirë kontrollet e saj të brendshme. Procedurat e vlerësimit të riskut të kërkuara përfshijnë hetimet e menaxhimit dhe të tjera si, vëzhgimet dhe inspektimet për të mbështetur përgjigjet në hetimet dhe procedurat analitike. Analiza e të dhënave mund të përdoret për të analizuar informacionet në krahasim me të dhënat e industrisë në dispozicion të publikut. Kërkesat e menaxhimit në lidhje me sistemin e kontabilitetit, fillimin dhe regjistrimin e llojeve të ndryshme të transaksioneve dhe zonave ku kërkohet përlogaritje vlerësuese, janë procedura të nevojshme. Pasi bilanci i debi kredive është burimi normal për përgatitjen e pasqyrave financiare, audituesi duhet të marrë një raport të detajuar të librit të madh të përditësuar dhe të kryejë analiza të

mëtejshme për të kuptuar flukset e transaksioneve. Me programin elektronik të analizës së të dhënave dhe version elektronik të raportit, këto lloje procedurash janë të fuqishme dhe sigurojnë informata thelbësore për të ndihmuar në kuptimin e mjedisit financiar të klientit.

Risku i auditimit (RA) ose risku i gabimeve materiale (RGM) shpesh shihet si një formulë:

RGM = Risku i Qenësishëm (RQ) x risku i kontrollit (RK)

RA (Risku i Auditimit) = RGM x Risku i Zbulimit (RZ)

Standardet kërkojnë që audituesit të lidhin procedurat e tyre të auditimit - natyrën, kohën dhe shtrirjen e testeve që kryejnë - në RGM. Nëse RQ dhe RK janë të ulëta (kontrollat duhet të testohen për të arritur një risk të ulët), procedurat e vlerësimit të riskut të kryera për të bërë këtë përcaktim mund të jenë të mjaftueshme për të ulur riskun e audituesit. Nëse nuk janë, apo nëse identifikohen faktorë të riskut të mashtrimit, audituesi duhet të përgjigjet me një plan për të kryer procedura shtesë dhe ato duhet të përshtaten me entitetin publik.

Thuhet se një auditim fillon dhe mbaron me materialitetin – pragu me të cilin një auditues fillon punën për vendosjen dhe përzgjedhjen e objektivave, përgjatë vlerësimit të riskut dhe procedurave të mëtejshme të auditimit. Anomali të

tolerueshme janë shuma për të cilat bilanci i llogarive nuk paraqet keqdeklarim material në pasqyrat financiare. Ndërkohë që nuk ka formulë specifike në standardet më të fundit të auditimit, shumat duhet të vendosen gjatë fazës së planifikimit të auditimit. Ato duhet të bazohen në gjykimin sasior dhe cilësor të audituesit dhe të marrin në konsideratë përdoruesit e pasqyrave financiare. Materialiteti është një koncept i rëndësishëm për deklaratën financiare dhe auditimet e tjera, sepse kostoja e shqyrtimit të 100% të popullsisë do të ishte e madhe. Me popullsi të madhe, nxjerrja e të dhënave është e vetmja mënyrë efikase për të siguruar që të gjitha llogaritë e rëndësishme janë identifikuar. Nëse zbatohet dhe integrohet siç duhet në auditim, analiza e të dhënave mund të zgjidhë dilemën e hendekut të pritshmërive në lidhje me përgjegjësinë e audituesit për të zbuluar gabime materiale në pasqyrat financiare. Arsyetimet e duhura duhet të **dokumentohen** në letrat e punës.

Për shkak se softueri i analizës së të dhënave nuk ka kufi se sa të dhëna mund të importohen për rishikim, shtresëzimet ose profilet e popullsisë së të dhënave mund të ndihmojnë në identifikimin e llogarive dhe grupe llogarish që janë gjithashtu të rëndësishme. Ato gjithashtu mund të sigurojnë dokumentacion për të mbështetur bazën e gjykimit të

audituesit gjatë planifikimit të strategjisë së auditimit.

Analiza e të Dhënave, Çelësi i Auditimit të Bazuar në Risk

Në vitet e fundit, profesioni i auditimit ka rifreskuar veten për t'iu përshtatur botës moderne të teknologjisë së informacionit (IT). Të dhënat e mëdha (big data), digjitalizimi, analiza e të dhënave janë disa nga fjalët zhurmuese kur pyetet për të ardhmen e auditimit. Profesioni i auditimit në mbarë botën ka filluar të shohë se si mund të përdor teknologjinë dhe të dhënat për të përmirësuar efikasitetin e auditimit dhe për të rritur cilësinë e tij. Sektori publik po ballafaqohet edhe me zhvillimin e ri të informacionit dhe teknologjive digjitale. Ndërsa shumica e entiteteve qeveritare digjitalizohen ose kanë rritur përdorimin e IT të avancuar, Institucionet Supreme të Auditimit (SAI) gjithashtu duhet të transformohet për të mbajtur hapin me ndryshimet teknologjike.

Në Shqipëri, është e rëndësishme që profesioni i auditimit të rritet veten për t'iu përshtatur botës moderne të teknologjisë së informacionit (IT), por veprime të tilla duhet të shkojnë në përputhje me kompjuterizimin e operacioneve dhe shërbimeve të qeverisë. Sidoqoftë, nëse përpjekjet e KLSH-së drejt digjitalizimit dhe përdorimit të të dhënave të mëdha nuk përshtaten siç duhet me ato të enteve qeveritare, kjo nuk nënkupton që KLSH

të ngadalësojë ritmin, sepse duhet të nxisë qeverinë që të zhvillojë këtë të fundit si një mjet thelbësor për menaxhimin e suksesshëm të riskut dhe auditimit të bazuar në risk gjithashtu.

Shumica dërrmuese e informacionit dhe dokumenteve në entitetet publike shqiptare janë shkruar në gjurmën tradicionale në letër, edhe pse shumë përpjekje po bëhen për t'i mbajtur ato në mënyrë elektronike. Aktualisht audituesit e KLSH po kryejnë auditime financiare me dokumentacion të kombinuar (në letër dhe elektronik). Por pyetja e madhe është ende: Deri në ç'masë të dhënat janë të besueshme, në mënyrë që audituesit t'i përdorin ato si evidenca gjatë auditimit?

Po aq e rëndësishme është çështja nëse këto janë të dhëna të mira.

Praktikat e Mira - Qasja e GAO-s në vlerësimin e Besueshmërisë së të dhënave

Udhëzuesi i GAO për "Vlerësimin e Besueshmërisë së të Dhënave të Përpunuara në Kompjuter" është vendosur për të ndihmuar audituesit\analistët e GAO-s (me ndihmën e specialistëve të "ARM²") në hartimin e një vlerësimi të besueshmërisë së të dhënave të përshtatshme për objektivin e auditimit dhe për një vlerësim të këtyre rezultateve. Udhëzuesi përshkruan një

² ARM (Applied Research and Methods), Qendra për analizë të avancuar të të dhënave

kornizë parimore dhe të bazuar në risk, të ndërtuar mbi përdorimin e informacionit ekzistues në lidhje me të dhënat, duke kryer vetëm sasinë e punës së nevojshme, për të përcaktuar nëse të dhënat janë të besueshme për qëllimin e GAO, duke maksimizuar gjykimin profesional dhe pjesëmarrjen e njerëzve të duhur, duke përfshirë menaxhimin në pikat kryesore të vendimmarrjes. Puna e bërë për besueshmërinë e të dhënave dhe rezultati janë dokumentuar dhe janë pjesë e letrave të punës së auditimit. Një vlerësim i besueshmërisë së të dhënave është i detyrueshëm për ato të dhëna që mbështesin materialisht gjetjet, konkluzionet ose rekomandimet.

GAO ka një qasje multidisiplinare të grupit të auditimit. Analiza e të dhënave është kryesisht e centralizuar në ARM dhe specialisti caktohet për çdo grup auditimi bazuar në nivelin e ekspertizës së kërkuar. Specialisti i analizës së të dhënave do të punojë me grupin e auditimit (analistin/audituesin e GAO) në kërkesën e të dhënave për auditimit. GAO bashkon kështu grupin e auditimit dhe specialistët përkatës të ARM për të vendosur nëse analiza e të dhënave do të jetë një metodë e mbledhjes së evidencave në fazën e planifikimit dhe të projektimit. Grupi i auditimit merr në konsideratë, ndër të tjera, objektivat e auditimit, nëse të dhënat do të përdoren për të arritur objektivin, disponueshmërinë e të dhënave, koston

dhe sfidat në përdorimin e raportimit analitik. Specialisti ARM ndihmon në vlerësimin e kohës, nevojave të personelit dhe besueshmërisë së të dhënave. Ky proces i të menduarit eliminon punën e panevojshme dhe siguron që GAO të jetë një kujdestar i mirë i burimeve të tij.

GAO beson se kjo qasje bashkëpunuese është një nga çelësat për suksesin e përdorimit të analizës së avancuar në auditimet e saj. Ai bashkon talente si ekspertët e politikave, ekonomistët, ekspertë të metodologjisë, statistikës dhe analistë të dhënash, të gjithë për të punuar së bashku. Aftësitë e ndryshme të grupit të auditimit i kanë lejuar GAO të bëjë përdorimin më të mirë të mundshëm të të dhënave, që mund të kenë kufizime, duke i lejuar ata të bëjnë rekomandime agjencive për përmirësimin e mbledhjes të të dhënave nga ato.

Megjithatë, asgjë nga sa më sipër nuk do të ishte e lehtë për t'u zbatuar pa ndërtuar aftësitë e nevojshme të audituesve në një mjedis të digjitalizuar. Kontrollori i Përgjithshëm i GAO, Z. Gene L. Dodaro, në fjalën e tij në Grupin e Punës INTOSAI mbi Big Data, tregoi se duke qenë se po bëhen të disponueshme më shumë të dhëna për programet e qeverisë federale amerikane, GAO duhet të sigurojë - njerëzit, aftësitë, teknologjitë dhe teknikat e duhura - për të kryer analiza

thelbësore të të dhënave të mëdha dhe komplekse.

Bashkëpunimi dhe partneriteti brenda komunitetit të auditimit është një nga mënyrat që GAO zhvillon aftësitë. Duke shfrytëzuar bashkëpunimet e tij kombëtare dhe ndërkombëtare, GAO ndërton rrjete për shkëmbimin e njohurive dhe forcimin e kapaciteteve, për të rritur aftësinë audituese, për të forcuar standardet e auditimit dhe për të shkëmbyer praktikat më të mira me komunitetet më të gjera të auditimit dhe llogaridhënies.

Ndarja e njohurive midis SAI-ve, përmes përfshirjes në INTOSAI, është një tjetër strategji e miratuar nga GAO. Ndarja dhe transferimi i njohurive dhe përvojës është një traditë e INTOSAI-it.

KLSH - Nevoja e përdorimit të teknologjisë dhe të dhënave për të menaxhuar procesin dhe burimet e auditimit

Duke marrë parasysh përvojat e GAO dhe praktikat aktuale të KLSH në përdorimin e teknologjisë dhe të dhënave, KLSH mund të vazhdojë të përdorë më tej teknologjinë dhe të dhënat për auditimet dhe menaxhimin e tyre, në këto mënyra:

A. Përdorimi i Teknologjisë dhe të Dhënave për të Menaxhuar më mirë Procesin e Auditimit të KLSH dhe Burimet e tij

KLSH po shqyrton një Sistem Elektronik të Punës (SEP), për të mundësuar që dokumentacioni dhe rishikimi i punës së auditimit të bëhen në mënyrë elektronike, në vend të letrave të punës të shkruara. Përtej zëvendësimit të proceseve dhe hapave me bazë letre në mjete të automatizuara për të ndihmuar dokumentacionin e auditimit, KLSH duhet të marrë në konsideratë se si mund të përdorë teknologjinë për të kapur të dhënat e sistemit SEP për të menaxhuar auditimin dhe burimet e tij.

Një sistem i integruar i menaxhimit të auditimit, një koleksion i softuerëve, mjeteve, bazave të të dhënave dhe infrastrukturës, do të lehtësonte të gjitha aspektet e auditimit të bazuar në RISK dhe do të mirëmenaxhonte procesin e auditimit dhe burimet e tij.

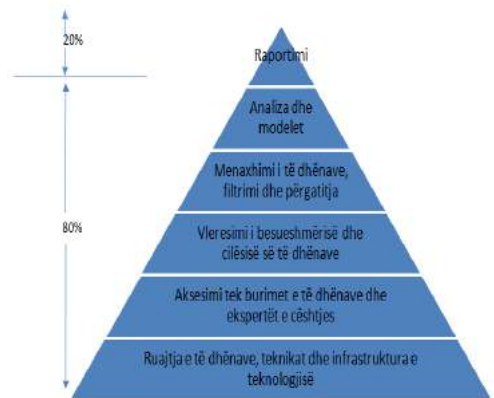
Megjithatë, një sistem plotësisht i integruar mund të jetë i kushtueshëm. KLSH mund ta menaxhojë këtë duke thjeshtuar ose eliminuar hapat e panevojshëm në procesin e menaxhimit të auditimit. Duke u bazuar në përvojën e GAO, në vitin 2011, GAO ka rishikuar mënyrën se si funksionon, me qëllim që të ndihmojë analistët/audituesit të përqëndrojnë energjinë e tyre në misionin kryesor, duke reduktuar praktikat e lodhshme dhe ngarkesat administrative që janë ndërtuar rreth auditimeve. Si rezultat, GAO ka standardizuar detyrat rutinë, thjeshtuar ngarkesën administrative dhe integruar përmirësimet e kontrollit të cilësisë në

procesin e auditimit, si dhe në trajtimin e pikave të dobëta dhe joefikase në proceset e menaxhimit të GAO.

B. Rishikimi i Strategjisë të Analizës së të Dhënave për Auditimin e KLSH-së

Aktualisht, përdorimi i analizës së të dhënave në KLSH vendoset dhe kryhet nga grupet individuale të auditimit. Të gjithë audituesit e KLSH janë të pajisur me mjete analitike dhe janë të trajnuar për të kryer analiza të thjeshta. Megjithatë qasja aktuale mund të shërbejë mirë në KLSH në kontekstin e tanishëm, ajo mund të mos jetë e qëndrueshme në planin afatgjatë. Gjithnjë e më shumë programet qeveritare janë ndërthurëse, duke kërkuar të dhëna nga më shumë se një agjenci dhe grupet e kërkuara të të dhënave mund të mbahen në formate të ndryshme. Përveç kësaj, sistemet e TI po bëhen edhe më komplekse.

Raportimi analitik i të dhënave është i kushtueshëm dhe kërkon kohë. Siç shihet në diagramën më poshtë, maja e ajlsbergut të shumicës së projekteve të analizës së të dhënave është njohja e bërë përmes analizave të avancuara. Nën sipërfaqe është rreth 80% e punës së shumicës së projekteve të analizës së të dhënave - që përfshijnë qasjen, analizimin, pastrimin, profilizimin, transformimin dhe ngarkimin e të dhënave nga burime të ndryshme.

Të dhënat kanë vlerë vetëm nëse KLSH është në gjendje të nxjerrë informacione dhe prova të dobishme nga to për të përmbushur objektivat e auditimit. Para ndërtimit të infrastrukturës dhe aftësive për analiza të të dhënave, është e rëndësishme të dihet ose të kuptohet se si dhe çfarë KLSH dëshiron të nxjerrë nga të dhënat.

Projektet e auditimit - KLSH fillimisht duhet të identifikojë projektet e auditimit dhe të dhënat që përmbajnë më shumë vlerë për objektivat e auditimit. Një mënyrë është gjatë fazës vjetore të zhvillimit të planit të punës, KLSH mund t'i kërkojë audituesve të saj të dhënat aktuale që janë në dispozicion të KLSH dhe llojet e auditimeve që mund të kryejnë duke përdorur këto grupe të të dhënave. Bazuar në këtë informacion, projekte të mira analitike mund të identifikohen gjatë planifikimit vjetor të planit të punës për vitin e ardhshëm të punës.

Qasja në të dhëna - Pas identifikimit të projekteve dhe përcaktimit të të

dhënave, KLSH duhet të kontaktojë me entitetet publike për qasje në të dhëna. Disa nga çështjet që duhet të shqyrtohen përfshijnë përcaktimin e kërkesave të duhura teknike dhe të politikave të nevojshme për të aksesuar dhe mbrojtur të dhënat, si dhe si të raportojnë publikisht duke përdorur këto burime të të dhënave duke ruajtur siç duhet privatësinë. Autoriteti i KLSH-së për qasje në informacion do të jetë një forcë për KLSH-në për të siguruar të dhënat që kërkon për auditimin e saj.

KLSH mund të përdorë të dhëna të përzgjedhura, si dhe mjete e metoda analitike për të arritur përparësitë që kërkon. Kjo përfshin ruajtjen, infrastrukturën e teknologjisë dhe marrjen e metodave analitike dhe mjeteve të filtrimit më të përshtatshme dhe me kosto efektive, bazuar në projektet e auditimit dhe të dhënat që KLSH presupozon të mbledhë.

Në çdo projekt analitik, të dhënat janë burimi kryesor i evidencave për të mbështetur gjetjet, konkluzionet dhe rekomandimet. Prandaj, KLSH duhet të vendosë politika dhe procedura për sigurimin e besueshmërisë dhe cilësisë së përdorimit të të dhënave. Plotësia, saktësia dhe besueshmëria e të dhënave ka një ndikim të drejtpërdrejtë në kredibilitetin e gjetjeve, konkluzioneve dhe rekomandimeve të KLSH-së.

Në një situatë ideale, një auditues i KLSH duhet të kuptojë të dy analizat dhe mjedisin e njësishë për të kombinuar me

sukses të dhënat e teknologjinë, me politikat publike. Megjithatë, një individ i tillë është i rrallë ose vështirë se ekziston. KLSH mund të pajisë audituesit ekzistues me shkathtësitë shkencore të të dhënave, ose të ketë grupe me individë të aftësive të ndryshme, por bashkëplotësuese me njëra tjetrën.

Për të ndërtuar aftësi të qëndrueshme dhe vendosmëri për të përdorur të dhënat, si burim kryesor i evidencës së auditimit, është e rëndësishme që rezultati dhe njohuria e analizës së të dhënave dhe metodologjia e përdorur, të ndahen me audituesit e tjerë të KLSH. Kjo mund të bëhet përmes mjeteve të mëposhtme:

- Analiza vjetore e KLSH-së ku grupet ndajnë rezultatin e auditimeve të vitit të kaluar. Kjo rrit ndërgjegjësimin e audituesve të KLSH për përdorimin e të dhënave dhe inkurajon më shumë për planifikimet e projekteve të ardhshme të auditimit.
- Kurset e Analizës së të Dhënave duhet të vihen në dispozicion të të gjithë audituesve të KLSH-së. Trajnimi në klasë i jep audituesit një shans për të ngritur pyetje, për të sqaruar koncepte dhe metodologji.

Ndarja e njohurive do të rrisë njohuritë e përgjithshme dhe aftësitë analitike të audituesve të KLSH. Kështu, të gjithë audituesit e KLSH do të jenë në gjendje

të kryejnë analiza të thjeshta të dhënash.

Askush nuk i ka të gjitha përgjigjet për përdorimin e teknologjisë dhe të dhënave. KLSH duhet të kujdeset për mundësitë për të mësuar nga të tjerët. KLSH mund të rrisë bashkëpunimin midis qeverisë, sektorit privat, akademikëve dhe homologëve ndërkombëtarë për të rritur shkëmbimin e njohurive dhe në të njëjtën kohë të mësojë burime, teknologji dhe njohuri të lidhura me analizën e të dhënave nga të tjerët. Disa nga palët, që KLSH mund të lidhet janë:

- ✓ Komuniteti i audituesve të brendshëm
- ✓ Komuniteti INTOSAI
- ✓ Universitetet që hulumtojnë se si shkenca e të dhënave dhe teknologjitë e ndërlidhura me TI mund të përmirësojnë cilësinë dhe efektivitetin e auditimit, si dhe të shfrytëzohen dhe përshtaten nga audituesit.
- ✓ Entitete të tjera qeveritare si Ministria e Financave dhe Ekonomisë, Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit, Agjencia e Prokurimit Publik, etj, të cilët kanë për detyrë të nxisin transformimin digjital të shërbimit publik, për të forcuar infrastrukturën e teknologjisë së informacionit, komunikimit të qeverisë dhe për të

përmirësuar ofrimin e shërbimeve publike.

C. Menaxhimi i ndryshimeve

KLSH duhet të angazhojë burime të dedikuara për të parë përmes ndryshimeve. Studimet neurologjike kanë treguar se është një fakt fiziologjik që ndryshimi shkakton dhimbje tek individët. Linjat e reja të të menduarit marrin energji dhe angazhohen në ato pjesë frontale të trurit duke krijuar lidhje të reja të neuroneve. Një shembull i llojeve të ndryshimeve organizative, që prodhojnë shumë dhimbje është rikualifikimi i fuqisë punëtore në teknologji tërësisht të reja. Përdorimi i të dhënave dhe i teknologjisë do të kërkonte ndryshime të rëndësishme materiale në mënyrën se si KLSH kryen auditimin e saj sot. Prandaj, KLSH-ja do të ketë nevojë për një strategji për të bërë ndryshime të reja dhe të qëndrueshme.

Përfundim

Auditimi është një proces përsëritës, i cili kërkon, që gjykimi i audituesit të vlerësojë vazhdimisht provat dhe të përcaktojë atëherë kur procedurat janë të mjaftueshme, për të minimizuar riskun në auditim. Programi i analizës së të dhënave siguron mbulim dhe reduktim më të mirë të riskut. Ai paraqet një mjet auditimi, i cili shërben për të kuptuar sistemin e entitetit publik dhe mjedisin raportues; identifikimin e

anomalive, gabimeve, mashtrimeve të mundshme, si dhe evidentimin e veprimeve me rëndësi të vecantë brenda një transaksioni apo skedari të dhënash. Nëse zbatohet dhe integrohet siç duhet në auditim, analiza e të dhënave mund të zgjidhë dilemën e hendekut të pritshmërive, në lidhje me përgjegjësinë e audituesit për të zbuluar gabime materiale në pasqyrat financiare.

Teknologjia dhe inovacioni janë shpesh të vështira. Megjithatë, inovacionet e vogla dhe në rritje, janë të mundura dhe të rëndësishme në planin afatgjatë - një teori kjo e propozuar nga Qendra e Klinikës Mayo për Inovacionin³ dhe gjithashtu nga përvoja e GAO. GAO-s ju deshën plot dhjetë vjet për të arritur ku është sot dhe ky është një proces në vazhdim.

Bota po përparon në një botë dixhitale. Të dhëna kolosale, informatika cloud dhe përdorimi i pajisjeve mobile së shpejti do të bëhen normalitet. Universitetet po mundohen të përmbushin nevojat. Bordet e përcaktimit të standardeve të auditimit gjithashtu po shqyrtojnë mënyrën se si standardet duhet të përditësohen, për të adresuar përdorimin e teknologjisë tek analiza në auditim. Kjo zonë po fiton

interes midis audituesve publikë anë e mbanë botës. Nuk ka kohë më të mirë se tani. Le të "mendojmë me hapa të mëdha, të fillojmë me hapa të vegjël, e të lëvizim shpejt" për të transformuar KLSH tani drejt një auditimi në një mjedis të digjitalizuar.

Referenca

- GAO, (2017). Data Analytics to Address Fraud and Improper Payments, GAO-17-339SP.
- GAO, (2017). GAO's Summary of Performance and Financial Information, Fiscal Year 2016, GAO-17-2SP.
- GAO, (2016). Data and Analytics Innovation: Emerging Opportunities and Challenges, GAO-16-659SP.
- GAO, (2014). GAO's Strategic Plan 2014 – 2019, GAO-14-1SP.
- GAO, (2013). Data Analytics for Oversight and Law Enforcement, GAO-13-680SP.
- GAO, (2013). Data Analytics for Government Oversight, GAO-13-870CG.
- GAO, (2012). GAO Policy Manual.
- GAO, (2009). GAO's Assessing the Reliability of Computer-Processed Data, GAO-09-680G.
- INTOSAI, (2017). INCOSAI: Special Issue. Working Group on Big Data Endorsed and Approved.
- INTOSAI, (Summer 2016). The Digital Revolution – Threat or Opportunity for the Audit Profession by Ellen van Schoten, Secretary-General of the Netherlands Court of Audit.

³ Libri inovativ *"Think Big, Start Small, Move Fast"* – Një Projekt për transformim nga Qendra e Klinikës Mayo për Inovacionin. Autorët konkluduan se risitë e vogla apo ato në rritje janë gjithashtu të rëndësishme, ashtu si inovacionet e mëdha, në planin afatgjatë.

AICPA, August 2014. Reimagining Auditing in a Wired World.

Harvard Law School Forum, (October 2015). Corporate Governance and Financial Regulation – Big Data and Analytics in the Audit Process.

Nicholas LaRusso, Barbara Spurrier, Gianrico Farrugia, (2015). Think Big, Start Small, Move Fast: A Blueprint for Transformation from the Mayo Clinic Center for Innovation

Natalia Kotchetova (August 2006) Linkages between auditors' risk assessments in a risk-based audit

Përktheu : Erieta Këlliçi, Audituese

Departamenti i Auditimit të Performancës

**Nga: Aulona Jonuzi, Kryeaudituese,
KLSH**

ADRESIMI I SIGURISË KIBERNETIKE: PËRPJEKJET E ZYRËS SË AUDITIMIT KOMBËTAR TË MBRETËRISË SË BASHKUAR PËR T’U PËRBALLUR ME SFIDAT NË RITJE

Duke qenë se ekonomia dhe shërbimet publike të Mbretërisë së Bashkuar vazhdojnë të bëhen gjithmonë e më shumë dixhitale, është vitale të garantohet siguria dhe besueshmëria e aktiviteteve online, prandaj qeveria publikoi strategjinë e saj të parë kombëtare për sigurinë kibernetike të 2011.

Nga: Tom McDonald, Drejtor i Sigurisë Kibernetike, Zyra e Auditimit Kombëtar të Mbretërisë së Bashkuar

Marrë nga Revista INTOSAI, Pranverë 2018

Siguria Kibernetike – një prioritet i Mbretërisë së Bashkuar

Adresimi ndaj sfidave të sigurisë kibernetike është një prioritet i qartë i qeverisë së Mbretërisë së Bashkuar. Në Strategjinë e Sigurisë Kombëtare të 2010-ës, krimi kibernetik u klasifikua si një kërcënim parësor, duke e konsideruar sigurinë kibernetike po aq të rëndësishme sa një sulm ushtarak apo një katastrofë natyrore. Duke qenë se ekonomia dhe shërbimet publike të Mbretërisë së Bashkuar vazhdojnë të bëhen gjithmonë e më shumë dixhitale, është vitale të garantohet siguria dhe besueshmëria e aktiviteteve online,

prandaj qeveria publikoi strategjinë e saj të parë kombëtare për sigurinë kibernetike të 2011-s. Me një buxhet prej £860m, qeveria qendrore synonte të rriste aftësitë për t’u përballur me sfidat e sigurisë kibernetike dhe të bashkëpunojë me palë të tjera për të bërë sektorin privat dhe aktivitetet online të individëve më të sigurt. Megjithatë, qeveria ka pranuar se, pavarësisht progresit të bërë, nuk është arritur ende shkalla dhe niveli i ndryshimit që kërkohet për të qenë një hap përpara, asaj që tashmë është bërë një rrezik i lëvizshëm.

Në strategjinë e saj të dytë të sigurisë kibernetike kombëtare, miratuar në 2016-ën, qeveria shpërndau £1.9bn për një periudhë mbi 5 vjeçare. Qeveria gjithashtu ndryshoi qasjen e saj duke implementuar strategjinë e re në tre zona specifike të aktivitetit- “Mbrotjtja”,

“Ndalimi” dhe “Zhvillimi”, me një aspekt kyç për të krijuar dhe zhvilluar një Qendër Kombëtare për Sigurinë Kibernetike (NCSC), dizenuar për të mbrojtur në mënyrë aktive rrjetet e Mbretërisë së Bashkuar, për të përmirësuar thellësinë dhe gjerësinë e aftësive kibernetike të disponueshme për publikun e Mbretërisë së Bashkuar dhe sektorëve privatë.

Siguria Kibernetike – Përgjigja e NAO-s

Zyra e Auditimit Kombëtar të Mbretërisë së Bashkuar (NAO) po i përgjigjet sfidave që kanë të bëjnë me auditimit e shpenzimeve për sigurinë kibernetike në tre mënyra.

Së pari, NAO po vlerëson efektivitetin e Programit të Sigurisë Kibernetike Kombëtare, së bashku me aktivitete të tjera të qeverisë qendrore të dizenuara për të mbrojtur të dhënat. Shembuj të punës së NAO-s në këtë aspekt përfshijnë raporte për Programin e Sigurisë Kibernetike Kombëtare dhe Mbrojtjen e Informacionit Ndër-qeveritar. Të dyja raportet dokumentojnë vështirësitë e përfshira në mbrojtjen e informacionit duke ridizenuar shërbimet publike dhe duke prezantuar sigurinë e nevojshme për t’i mbështetur ato.

Së dyti, NAO po auditon elementët kibernetikë të programeve të tjera dhe përgjigjen e qeverisë ndaj incidenteve specifike të sigurisë kibernetike. Konsideratat e sigurisë kibernetike janë

të përfshira në një sërë projektesh dhe iniciativash, duke nisur që nga skemat e transportit dixhital deri te matjet e energjisë smart dhe transaksioneve financiare të sigurta online. NAO ka shënuar në raportin e saj mbi Mashtrimin Online që internet po ndryshon natyrën e krimeve, dhe përgjigjet e organeve të rendit kanë shumë vështirësi që të mbajnë këtë ritëm. Duke qenë se gjithmonë e më shumë po shtohen shërbimet publike online dhe lidhja me internetin po bëhet tashmë një tipar i gjithçkaje- duke nisur që nga pajisjet ushtarake deri te teknologjia mjekësore-konsiderata ndaj elementëve kibernetikë me shumë mundësi, do t’i jepet më shumë rëndësi në veprimtarinë audituese. Një shembull i mirë i kësaj është incidenti “Unë dua të qaj”, i cili ndikoi shumë institucione të shëndetësisë kombëtare (përpos organizatave të tjera) nëpër botë. Në tetor të 2017-ës, NAO autorizoi një raport duke ravijëzuar disa nga mangësitë e përgjigjes së qeverisë, duke u përpjekur të ndihmojë qeverinë për t’u përmirësuar në rast të një aksidenti apo çënimi tjetër.

Së treti, NAO po pajis dhe po trajnon stafin e tij për të ndihmuar klientët të mendojnë për kërcënimet kibernetike më të cilat mund të përballen. NAO ka shtuar aktivitete të reja në programet e tij të përhershme të IT-së dhe auditimit të sistemeve për të angazhuar një gamë më të gjerë stafi. Përgjatë trajnimit dhe

javës së zhvillimit vjetore të NAO-s, përfaqësues të qeverisë dhe industrive, duke përfshirë kreun e NCSC-së, ju adresuan stafit të NAO-s duke ju bërë me dije zhvillimet më të fundit.

NAO gjithashtu ndan të dhëna me kolegë që kanë shprehur interes në sigurinë kibernetike nëpërmjet blogjeve, artikujve, rekomandimeve apo udhëzimeve. Burime të njohura përfshijnë publikimin e fundit të NAO-s, “Siguria Kibernetike dhe Informacioni mbi Riskun për Komitetet Audituese”. Udhëzuesi, që ka qenë veçanërisht i pritur mirë nga organizatat e vogla apo mesatare, mundëson një pyetësor që mbulon çështjet me rëndësi të veçantë duke përfshirë:

- Qasjen e përgjithshme ndaj sigurisë kibernetike kombëtare dhe menaxhimit të riskut të informacionit;
- Aftësitë që duhen për të menaxhuar sigurinë kibernetike;
- Aspekte specifike të tilla si, menaxhimi i riskut të informacionit, siguria në rrjet, edukimi i përdoruesit, menaxhimi i incidenteve, mbrojtja nga viruset, monitorimi, dhe funksionimi i linjave telefonike; dhe
- Zona të ndërlidhura duke përdorur shërbimet *cloud* dhe zhvillimin e serive apo teknologjive të reja.

Siguria kibernetike është një fushë që zhvillohet me hap të shpejtë dhe NAO, duke u konsultuar edhe me klientët,

vazhdon të mësojë për teknikalitetet dhe zhvillimin e politikave. Nga diskutimet me shumë prej këtyre klientëve, NAO ka zbuluar një mungesë të përgjithshme eksperience dhe aftësish të nevojshme për t’u përballur me ndryshimet teknologjike. Shpërndarja e praktikave të mira dhe ndërgjegjësimi mund t’i ndihmojë klientët të adaptohen.

Patjetër, që në përputhje me gjithë këtë punë të bërë, NAO duhet të mbajë rregullin në shtëpinë e saj fillimisht. Duke qenë se NAO mban të dhëna sensitive të klientëve të saj, gjithashtu edhe të dhëna të lidhura me menaxhimin dhe operacionet e brendshme, përpjekje të konsiderueshme janë bërë dedikuar përmirësimit të praktikave të sigurisë së brendshme dhe për të rritur ndërgjegjësimin e stafit të NAO-s. Ky është një proces që ende vazhdon, dhe, njësoj si klientët tanë, të qenit të vëmendshëm dhe të reaguarit shpejt ndaj cënimeve të sigurisë kibernetike është e domosdoshme.

*Përktheu : Amantja Patozi, Specialiste
Drejtorja e Komunikimit, Botimeve dhe
Marrëdhënieve me Jashtë*

**Nga: Tom McDonald, Drejtor i
Sigurisë Kibernetike, Zyra e
Auditimit Kombëtar të Mbretërisë
së Bashkuar**

TË MBËSHTESIM VENDET PËR T'U REFORMUAR: AUDITIMET E ECA-s PAS KRIZËS EKONOMIKE DHE FINANCIARE

Ka pasur tre drejtime të qeverisjes financiare dhe ekonomike të BE-së gjatë dekadës së fundit: qeverisja ekonomike, Bashkimi Bankar dhe ofrimi i asistencës ndaj Shteteve Anëtare për të rivendosur shëndetin e tyre individual makro-ekonomik dhe financiar dhe për të mbrojtur stabilitetin e eurozonës si një të tërë.

Nga: Kamila Lepkowska, Drejtorja e Rregullimit të Tregjeve dhe Ekonomisë Konkurruese

Marrë nga revista ECA Nr.2, Shkurt 2018

Ka pasur tre drejtime të qeverisjes financiare dhe ekonomike të BE-së gjatë dekadës së fundit: qeverisja ekonomike, Bashkimi Bankar dhe ofrimi i asistencës ndaj Shteteve Anëtare për të rivendosur shëndetin e tyre individual makro-ekonomik dhe financiar dhe për të mbrojtur stabilitetin e eurozonës si një të tërë. Kamila Lepkowska shqyrton zgjedhjet e auditimit të bëra në drejtimin e fundit, tregon përvoja specifike dhe drejton vëmendjen në disa rekomandime të caktuara.

Të auditosh mbështetjen e BE-së ndaj vendeve në vështirësi

Me botimin më të fundit të një auditimi të performancës mbi ndërhyrjen e Komisionit në krizën financiare greke (SR 17/2017), ECA përfundoi një cikël auditimesh që përqendrohen në ndihmën e BE-së për vendet në vështirësi. Të tre auditimet mbi këtë temë, të udhëhequra nga anëtari i ECA-s Baudilio Tome Muguruza si anëtar raportues, përbënin një aspekt të rëndësishëm të punës së Ekipit të Qeverisjes Financiare dhe Ekonomike. Ne, audituesve, na u desh të përshtasim metodat tona të punës dhe të ndërvepronim me shumë me ekspertë të jashtëm në mënyrë që të auditonim reagimin e BE-së ndaj krizës së paprecedentë ekonomike dhe financiare. Gjetjet dhe rekomandimet nga tre auditimet plotësojnë njëra-tjetrën dhe priren drejt garantimit se BE-ja është më mirë e përgatitur nëse

kërkohej të ndërhyjë përsëri në të ardhmen.

Ndarja e detyrave të auditimit

Kur u krijua Ekipi i Qeverisjes Financiare dhe Ekonomike të ECA-s në vjeshtë të vitit 2014, puna përgatitore për një auditim të ndihmës financiare për vendet në vështirësi (botuar si SR 18/2015) kishte nisur tashmë. Auditimi mbulonte pesë shtete anëtare (Irlanda, Portugalia, Rumania, Letonia dhe Hungaria), të cilat kishin marrë mbështetje financiare nga Mekanizmi European i Stabilizimit Financiar (vendet e eurozonës) ose nga programi i bilancit të pagesave (vendet jashtë eurozonës). Në këtë auditim vendosëm të mos mbulonim mbështetjen e dhënë ndaj Greqisë, duke pasur parasysh natyrën specifike të mekanizmit të saj të financimit (shih detajet në tabelën më poshtë) dhe përmasat dhe fushë-veprimin e paprecedentë të këtij mekanizmi.

Puna për një auditim dedikuar ndërhyrjes së Komisionit në Greqi filloi pak më pas, me pjesën më të madhe të punës së auditimit të planifikuar për vitin 2015. Periudha e planifikimit përkonte me skadimin e Programit të Dytë të Përshtatjes Ekonomike për Greqinë dhe negociatat politikisht të vështira mbi fillimin e programi të tretë. Koha delikate në të cilën u krye kërkoi përpjekje shtesë për t'u lidhur më ngushtë me Komisionin për të shmangur pasojat negative në detyrën e auditimit. Në këtë kontekst, ne vendosëm që së pari të përqendrohemi në asistencën teknike dhënë Greqisë. Gjetjet që dalin nga kjo pjesë e punës janë botuar në një raport të veçantë (Raporti Special 19/2015). Ndërkohë, audituesit vazhduan hulumtimin e tyre mbi aspektet e mbetura të auditimit, botuar përfundimisht si Raporti Special 17/2017.

Detyra e Auditimit	Lehtësirat e ekzaminuara	Pyetjet kryesore të auditimit
Asistenca financiare për vendet në vështirësi (Raporti Special 18/2015)	Bilanci i pagesës (BoP) Mekanizmi European i Stabilizimit Financiar (EFSM)	A ishte menaxhimi i programeve të asistencës financiare nga Komisioni i duhuri? - A u zbuluan në kohë risqet fiskale në rritje? - A ishin proceset mjaftueshëm mirë të dizajnuara për të dhënë një kontribut gjithëpërfshirës në vendimet e programit? - A merrte borxh Komisioni me normat

		më të mira të mundshme dhe në përputhje me praktikat më të mira të dhënies së borxhit? - A i kanë arritur programet e asistencës financiare objektivat e tyre kryesore?
Më shumë vëmendje për rezultatet e nevojshme për të përmirësuar dhënien e asistencës teknike Greqisë (Raporti Special 19/2015)	Task-Forca për Greqinë (TFGR) - ekip i përkushtuar në Komisionin European që koordinon dhe jep asistencë teknike në kontekstin e programeve të përshtatjes ekonomike	A u sigurua ndihma teknike e BE-së për Greqinë nën koordinimin e Task Forcës për Greqinë në mënyrë efektive dhe a kontribuoi pozitivisht në procesin e reformave në Greqi? - A ka TFGR mjetet e duhura për organizimin e brendshëm, financimin dhe planifikimin e asistencës teknike? - A ka dhënë TFGR asistencë teknike sipas mandatit të saj? - A ndihmoi asistencë teknike në përparimin e reformave në Greqi?
Ndërhyrja e Komisionit në krizën financiare greke (Raporti Special 17/2017)	Huaja e Greqisë - Programi i Parë i Rregullimit të Ekonomisë për Greqinë Instrumenti i Stabilitetit Financiar European - Programi i dytë i përshtatjes ekonomike për Greqinë Mekanizmi European i Stabilitetit - Programi i Tretë i Përshtatjes së Ekonomisë për Greqinë	A ishte i përshtatshëm administrimi i Komisionit për programet e rregullimit ekonomik për Greqinë? - A kishte Komisioni mjetet e duhura për menaxhimin e programeve? - A ishin kushtet e politikave të dizajnuara në mënyrë të përshtatshme dhe a u zbatuan në mënyrë efektive? - A i plotësuan objektivat kryesore programet e përshtatjes ekonomike?

Auditime plotësuese

Pasqyra e mësipërme e sekuencës së auditimeve shpjegon dallimet e tyre në fushëveprim. Auditimi fillestar për mbështetjen e vendeve në vështirësi, pa dyshim, trajtoi çështjen më të gjerë: jo vetëm kemi mbuluar pesë shtete

anëtare të mbështetura me dy skema të ndryshme, por kemi shqyrtuar edhe një gamë të gjerë të proceseve të ndërlydhura. E filluam analizën tonë me fazën para-programore, duke shqyrtuar aftësinë e Komisionit për të identifikuar disbalancat makroekonomike në Shtetet Anëtare në kohën e duhur. Menaxhimi i

programeve ishte një tjetër aspekt kyç i auditimit, i cili gjithashtu mbulonte procese të tjera, të tilla si hartimi dhe monitorimi i kushteve të programeve, projeksionet makroekonomike dhe aktivitetet huamarrëse që financojnë programet. Së fundmi, shqyrtuam nëse programet përmbushën objektivat e tyre. Detyra e auditimit për programet e rregullimit ekonomik grek filloi me një qasje të ngjashme, por shpejt u pa nevoja për ndryshime të rëndësishme. Duke qenë se procedurat parandaluese ishin njësoj të zbatueshme për të gjitha Shtetet Anëtare, nuk kishte nevojë të rishikohej përsëri ky aspekt. Ne gjithashtu përjashtuam aktivitetet e huamarrjes nga fusha e veprimit, duke pasur parasysh se Komisioni kishte një rol të kufizuar në menaxhimin e tyre për instrumentin e financimit të përdorur në rastin e Greqisë. Nga ana tjetër, qasja për të audituar vetëm një vend në ratin grek na lejoi të zgjerojmë fushëveprimin e auditimit në lidhje me hartimin, zbatimin dhe rezultatet e kushtëzimit të politikave. Gjithashtu ndërmorrëm analiza të thella të reformave në pesë fusha të politikave: sektorin financiar, taksat, administratën publike, tregun e punës dhe mjedisin e biznesit. Në përputhje me tre objektivat kryesore të programeve greke (fiskale, financiare dhe të rritjes), paraqitëm më tej zhvillimet në ekonominë greke bazuar në një grup të gjerë treguesish.

Auditimi i asistencës teknike nisi fillimisht si një pyetje e vetme auditimi në planin e auditimit mbi ndërhyrjen në krizën financiare greke. Megjithatë, lënda rezultoi të ishte shumë komplekse, duke përfshirë një gamë shumë të gjerë temash dhe partnerë institucionalë dhe mekanizma financimi të shumta. Rrjedhimisht, provat e gjetura ishin të mjaftueshme për të publikuar një raport të dedikuar duke u përqendruar në planifikimin dhe organizimin e asistencës teknike, ofrimin e tij në përputhje me mandatin dhe kontributin në reforma.

Metodat e reja të punës të aplikuar: “Tabela pikëzimi” në kushtet e programit

Duke pasur parasysh kompleksitetin e auditimeve, kemi aplikuar disa procedura të reja për të siguruar një analizë të drejtë dhe të balancuar. Ne kemi hartuar një “tabelë pikëzimi” për të na ndihmuar të analizojmë kushtet e bashkangjitura programeve; kjo ishte një listë e hollësishme që na mundësoi të kemi një kuptim të plotë të çdo problemi në hartimin, monitorimin dhe zbatimin e kushteve. Tabela e pikëzimit gjithashtu na ndihmoi të ndiqnim zhvillimin e kushteve përgjatë programeve dhe të vlerësonim ndjekjen e këtij zhvillimi nga Komisioni. Tabelat e pikëzimit u përshtatën për secilin Shtet Anëtar dhe fushë politikash, por na inkurajuan që të mbulonim probleme të

ngjashme në çdo rast, bazuar në të njëjtën qasje metodologjike. Ato nuk përdoren si mjet raportimi, por si një ndihmë që ndihmoi audituesin të strukturojë dhe dokumentojë analizat e tyre, të cilat më pas u raportuan në një "letër justifikimi" për Komisionin.

Përdorimi i ekspertëve të jashtëm

Ndërsa kemi trajtuar tema shumë teknike dhe, deri në një farë mase, tema të reja, kemi punuar ngushtë me ekspertë të jashtëm në çdo fazë të procesit të auditimit. Ne kemi mbajtur një panel diskutimi me një grup praktikuesish dhe shkencëtarësh të shquar për të shqyrtuar qasjen tonë të auditimit (në fazën e planifikimit) dhe gjetjet (në fazën e raportimit). Në fazën e punës në terren, ne kemi kontraktuar ekspertë të jashtëm për të kryer punën teknike, për shembull, në saktësinë e parashikimeve makroekonomike dhe (për detyrën greke) përkatësinë e dizajnit të reformës në fusha specifike të politikave. Për më tepër, analizat tona janë shtuar nga informatat e marra në takimet e shumta të mbledhjes së informatave të mbajtura me grupet e interesit, autoritetet kombëtare, ekspertët dhe organizatat e tjera ndërkombëtare.

Rekomandime me ndikim

Për një kuptim të detajuar të gjetjeve të auditimit, rekomandoj konsultimin me tre raportet speciale, të gjendshme në faqen e internetit të ECA-s në të gjitha

gjuhët zyrtare të BE-së. Këtu përqendrohem në rekomandimet kryesore. Pavarësisht dallimeve në fushëveprim dhe qasje, së bashku, tre auditimet i dhanë këshillë koherente Komisionit për përmirësimin e menaxhimit të programeve mbështetëse. Megjithatë rekomandimet adresonin proceset horizontale në Komision dhe jo fusha specifike të politikave, ato do të mbeten me rëndësi për programet e ardhshme. Po ashtu, rekomandimet do të ruajnë rëndësinë e tyre edhe nëse kuadri institucional i menaxhimit të programit rishikohet dhe disa përgjegjësi të caktuara të Komisionit merren nga një subjekt tjetër.

Duke parë fazat fillestare të procesit të menaxhimit të programit, të gjitha raportet theksuan nevojën për priorizimin më të mirë dhe përhapjen e qartë të programeve në një strategji më të gjerë reformash (si të kushteve të politikës së tyre ashtu edhe të asistencës teknike). Kjo duhet t'i ndihmojë vendet që i nënshtrohen një programi rregullimi për të përqendruar përpjekjet e tyre për reforma në masat që kanë më shumë gjasa të adresojnë në mënyrë efektive disbalancat e grumbulluara. Në anën tjetër të procesit të programimit, të tre raportet rekomanduan një vlerësim më të plotë të programeve dhe politikave të tyre, duke i lejuar Komisionit të nxjerrë mësim për të përmirësuar mënyrat e hartimit dhe monitorimit të programeve

të tij. Rekomandimet e mëtejshme, të dhëna në të paktën dy nga raportet, përfshinin:

- Përgatitja më e mirë në Komision për mobilizimin e shpejtë të stafit dhe ekspertizës në rast nevojë për një program financiar dhe / ose ndihmë teknike;
- formalizimin e marrëveshjeve me partnerët e programit në funksion të transparencës dhe sqarimit të meto-dave të punës;
- mbajtja më e mirë e të dhënave dhe justifikimi i supozimeve të programeve;
- fokusim më sistematik në forcimin e kapaciteteve të administratave kombëtare.

Mundësi të reja auditimi

Megjithëse tre auditimet e paraqitura përbënin një cikël koherent, nuk u shteruan të gjitha mundësitë për auditimin e menaxhimit të programit.

Një temë e mundshme auditimi mund të jetë Shërbimi për Mbështetjen e Reformës Strukturore (SRSS) - një entitet brenda Komisionit Evropian i ngarkuar për ofrimin e asistencës teknike së posaçme për Shtetet Anëtare të BE-së, për shembull, në kontekstin e programeve të përshtatjes ekonomike ose, potencialisht në të ardhmen, miratimin e euros. SRSS-ja bazohet në përvojën e Task Forcës për Greqinë; një auditim i ECA-s i këtij entiteti mund të

përfshijë një ndjekje të auditimit teknik ndihmës.

Një tjetër opsion i vlefshëm për t'u eksploruar është mbikëqyrja pas programit (PPS), në të cilën vendet zakonisht i nënshtrohen pas përfundimit me sukses të programeve të rregullimit. Nën PPS-në, Komisioni fillon misionet e rregullta të rishikimit të Shtetit Anëtar për të analizuar zhvillimet ekonomike, fiskale dhe financiare dhe në këtë mënyrë vlerëson aftësinë e tij për të shlyer kreditë e papaguara. Ne mund të kryejmë një auditim që shqyrton efektivitetin e Komisionit në menaxhimin e tranzicionit midis programeve dhe monitorimit pas programit.

Të dyja temat mund të konsiderohen për përfshirje në programin vjetor të punës të ECA-s përtej vitit 2018. Raportet që do të rezultonin do të plotësonin punën tonë në menaxhimin e mbështetjes që i ofrohet Shteteve Anëtare të BE-së që ndodhen në vështirësi.

Përktheu: Xhein Xhindole, Auditues

Departamenti i Auditimit të Vetqeverisjes Vendore

Nga: Kamila Lepkowska, Drejtorja e Rregullimit të Tregjeve dhe Ekonomisë Konkurruese

PËRPIEKJET E ECA-s PËR TË FORCUAR UNIONIN BANKAR DHE AUTORITETET MBIQYRËSE FINANCIARE TË BE

Detyra kryesore e EBA-s është kontribuimi në krijimin e një Rregulloreje të Vetme Evropiane, e cila do të sjellë barazi në fushën e bankingut. EBA gjithashtu koordinon "stress testing" në bankat me vendndodhje në BE.

Nga: Helmut Kern, Drejtorja e Rregullimit të Tregjeve dhe Ekonomisë Konkurruese

Marrë nga revista ECA Nr.2, Shkurt 2018

Numri i madh i institucioneve dhe autoriteteve të ngritura për të monitoruar dhe mbikqyrur Unionin Bankar dhe sektorin financiar ka shtuar shumë shkurtime të reja dhe akronime në fjalorin leksik të BE-së, të cilat shfaqen gjithnjë e më shumë në media: ESA, SSM, SRB, për të përmendur vetëm disa prej tyre. Helmut Kern na udhëzon përmes labirintit të zhargonit dhe hedh dritë mbi atë që ECA ka bërë për të kontrolluar disa nga këto organe.

Pothuajse dhjetë vjet më parë, një cunami ekonomik shpërtheu me dështimin e Lehman Brothers dhe valët e tij të shokut e kaluan Oqeanin

Atlantik, deri sa goditën edhe kontinentin evropian. Ky shok i la bankat, qeveritë dhe madje edhe shtete të tëra, të mbytura ose në prag të mbytjes. Kjo ishte kriza financiare më serioze dhe trazuese, që nga viti 1929 dhe imponoi kosto të paprecedenta për ekonominë e BE. Midis tetorit 2008 dhe tetorit 2014, Komisioni mori më shumë se 450 vendime që autorizonin ndihma shtetërore si masa për sektorin financiar, në shumën prej rreth 5 800 miliardë euro. Pjesa më e madhe e këtyre masave morën formën e garancive shtetërore për detyrimet, me qëllim sigurimin e financimit të bankave. Shifrat tregojnë se kriza ishte një krizë besimi. Slogani "shumë i madh për të dështuar" u bë një kërcënim, me banka aq të mëdha dhe aq të rëndësishme sa që Shtetet Anëtare nuk mund t'i lejonin ato të falimentonin. Sapo

Shtetet Anëtare filluan dhënien e ndihmave shtetërore, aftësia e tyre kreditore u vu nën presion. Si rezultat, normat e interesit u rritën në kurriz të rënies së agjencive të klasifikimit të kredive. Kjo çoi në më shumë mospërmbushje të detyrimeve nga huamarrësit, gjë që përsëri ndikoi negativisht në asetet e bankave. Rrethi vicioz filloi të mbyllej dhe qeveritë e BE ranë nën një presion të madh për të këputur lakun që po i shtrëngohej rreth qafës.

Një nga shkaqet e krizës financiare globale ishte vlerësimi i papërshtatshëm i kredive: vlerësimet e kredive të kredimarrësve ishin fryrë. Duke besuar në këto kredi, bankat dhe huadhënësit e tjerë pranonin garanci, si p.sh. detyrime borxhesh të kolateralizuara, të cilat më pas çuan në humbje. Si rezultat, vëmendja e publikut u kthye karshi rolit të agjencive të klasifikimit të kredive dhe ndikimit të vlerësimeve të tyre në tregjet financiare.

Raporti i vitit 2009 i Grupit të Nivelit të Lartë mbi Mbikëqyrjen Financiare në BE, kryesuar nga Jacques de Larosière, theksoi nevojën për të rishikuar mbikëqyrjen e agjencive të kreditit, për të forcuar dhe centralizuar mbikëqyrjen e bankave dhe për të krijuar një regjim resolute efektiv. Grupi gjithashtu bëri thirrje për një kornizë rregullative koherente dhe të zbatueshme për menaxhimin e krizave, dhe për sisteme

garancish depozitash të harmonizuara dhe të parafinancuara.

Si hap të parë, BE-ja hodhi themelet me miratimin e tre rregulloreve për krijimin e Autoriteteve Evropiane të Mbikëqyrjes (ESA) për të mbikëqyrur dhe ofruar udhëzime rregullatore. Të gjitha të themeluara në vitin 2011, tre ESA-t janë: Autoriteti Bankar Evropian (EBA), Autoriteti European i Letrave me Vlerë dhe Tregjeve (ESMA) dhe Autoriteti European i Sigurimeve dhe Pensioneve Profesionale (EIOPA).

Detyra kryesore e EBA-s është kontribuimi në krijimin e një Rregulloreje të Vetme Evropiane, e cila do të sjellë barazi në fushën e bankut. EBA gjithashtu koordinon “stress testing” në bankat me vendndodhje në BE. ESMA-s iu dha kompetenca ekskluzive mbikëqyrëse mbi agjencitë e vlerësimit të kreditit të regjistruara në BE. Ajo tani është përgjegjëse për regjistrimin e agjencive të vlerësimit të kreditit, monitorimin e performancës së tyre dhe marrjen e vendimeve mbikëqyrëse. Kurse detyra kryesore e EIOPA-s është të sigurojë rregullim, mbikëqyrje të lartë, efektive dhe konsistente të kompanive të sigurimeve dhe fondeve të pensioneve, veçanërisht për grupet ndërkufitare.

Në një hap të dytë, mbikëqyrja e rreth 130 bankave më të rëndësishme, që përbëjnë 80% të totalit të aktiveve bankare në eurozonë, u transferua në

Bankën Qendrore Evropiane (ECB) në nëntor 2014.

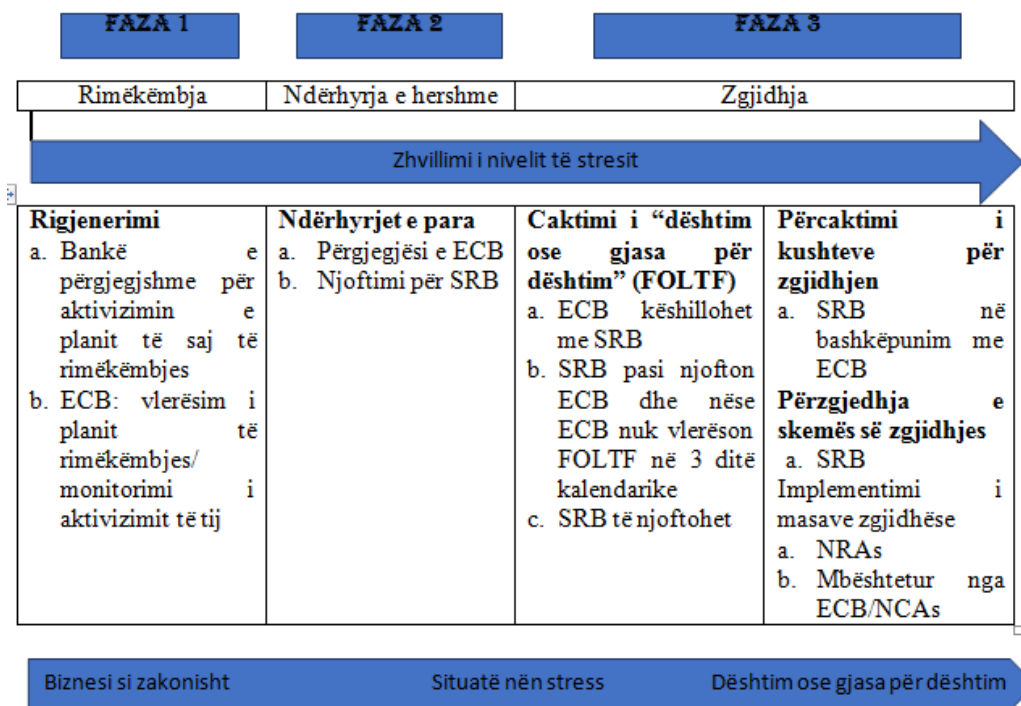
Mbikëqyrja e 3 500 bankave më pak të rëndësishme mbeti përgjegjësi e autoriteteve kombëtare kompetente (NCAs). Ekipet e Përbashkëta Mbikëqyrëse, të përbëra nga stafi i NCAs dhe BQE sëbashku, kryejnë mbikëqyrje të përditshme, të quajtur edhe 'mbikëqyrje offsite'. Përveç kësaj, BQE kryen inspektime në vend, dmth. hetime të thelluara të rreziqeve, kontrole të rrezikut dhe qeverisjes, me një hapësirë të paracaktuar, në ambientet e bankës. Ky bashkëpunim dhe shkëmbimi i detyrave në fushën e mbikëqyrjes bankare njihet edhe si Mekanizmi i Vetëm Mbikëqyrës (SSM).

Me ndërmarrjen e hapit të tretë, ligjvënësi i BE autorizoi ngritjen e Bordit të Përbashkët për Zgjidhjen, i cili është përgjegjës për zgjidhjen e ngërçeve në bankat e rëndësishme që mbikëqyren drejtpërdrejt nga BQE dhe bankat ndërkufitare. Zgjidhja mund të përshkruhet si shpërbërje e organizuar e një banke të dështuar, pa përdorimin e parave të taksapaguesve, duke parandaluar efekte konsiderueshëm negative mbi stabilitetin financiar. Pas fillimi të punës në 2015, SRB u bë plotësisht funksional në fillim të vitit 2016. Ky organ zotëron Fondin për Zgjidhje të Vetme (SRF), i cili grumbullon kontribute nga të gjitha bankat dhe mund të përdoret për të siguruar

zbatimin efikas të mjeteve të zgjidhjes dhe ushtrimin e kompetencave zgjidhëse, që i janë dhënë SRB-së. Me 17 miliardë euro të grumbulluara aktualisht, në fund të një periudhe tranzicioni që parashikohet të përfundojë në vitin 2024, SRF duhet të mbledhë gjithsej 55 miliardë euro. Kjo shumë duket e ulët krahasuar me shumën e ndihmës shtetërore që tashmë është miratuar për bankat. Duhet patur parasysh se SRF mund të përdoret vetëm nëse aksionerët, mbajtësit e obligacioneve dhe depozituesit pësojnë humbje të barasvlershme me 8% të totalit të detyrimeve. Këta kreditorë do të jenë subjekt i një shlyerjeje dhe dorëzimi të kapitalit, obligacioneve ose depozitave të tyre.

Pjesëmarrja në SSM dhe SRB është e detyrueshme për vendet e Eurozonës, megjithatë Shtete Anëtare të tjera munden të bashkohen me Unionin Bankar. Momentalisht, Suedia dhe Danimarka po shqyrtojnë nëse do ta bëjnë këtë dhe rezultatet e studimeve të tyre priten të publikohen në vjeshtën e vitit 2019.

Tabela më poshtë paraqet ndarjen e detyrave ndërmjet mbikëqyrësve dhe autoriteteve të zgjidhjes.

Planet e rimëkëmbjes përgatiten nga bankat dhe më pas vlerësohen dhe monitorohen nga mbikëqyrësit. Ata parashatrojnë masat që duhet të ndërmerren nga banka për të rimëkëmbur pozicionin e saj financiar pas një përkeqësimi të ndjeshëm. Nëse gjendja financiare e një banke degjeneron më tej, faza tjetër, më serioze, është faza e ndërhyrjes së hershme, ku mbikëqyrësi ka të drejtë të vendosë masa, për shembull, duke e

detyruar bankën të ndryshojë strategjinë e saj të biznesit.

Detyra e autoriteteve të zgjidhjes është që të përgatiten në ditë të mira për kohët e këqija. Kjo nënkupton krijimin e një plani për shpërbërjen paqësore të një banke, në një kohë kur ajo nuk është në vështirësi.

Siç thuhet edhe në Raportin e Pesë Presidentëve mbi kompletimin e Bashkimit Ekonomik dhe Monetar të

Evropës, puna nuk është përfunduar. Shtyllat e Bashkimit Bankar për mbikëqyrjen dhe zgjidhjen janë ndërtuar, por shtylla e sistemit të garancisë së depozitave mbetet e rangut kombëtar. Komisioni ka propozuar futjen e një skeme evropiane të sigurimit të depozitave në SRB. Auditimet që unë kam bërë më kanë bindur për rëndësinë e skemave të garantimit të funksioneve të depozitave.

E fundit, megjithatë me rëndësi thelbësore, udhërrëfyesi për thellimin e Bashkimit Ekonomik dhe Monetar të Evropës propozon transformimin e Mekanizmit Evropian të Stabilitetit (ESM) në një Fond Monetar Evropian (EMF), strukturuar si një organ i BE-së. Një nga detyrat e EMF do të ishte të shërbente si një pengesë financiare në zgjidhjen e bankave. Dhe vetëm kur mjetet financiare të SRF të jenë shteruar, EMF do të sigurojë mbështetje financiare, të cilën bankat më pas do të duhet ta paguajnë.

Auditimi i ECA-s për EBA dhe ESMA

Në auditimin tonë të EBA (Raporti Special 5/2014), ne vlerësuam nëse Autoriteti i kishte paraqitur në mënyrë të kënaqshme rregullimet e reja për sistemin e rregullimit dhe mbikëqyrjes. Ne kemi zbuluar se EBA i ishte përgjigjur krizës financiare me një agjendë të gjerë rregullatore. EBA kishte kontribuar në përmirësimin e mbikëqyrjes ndërkufitare të bankave por megjithatë,

roli i saj në mbikëqyrjen bankare ishte i kufizuar në shumë fusha, si vlerësimi i elasticitetit të bankave të BE dhe promovimi i mbrojtjes së konsumatorit.

Në Raportin Special 22/2015 ekzaminuam nëse regjistrimi dhe mbikëqyrja e agjencive të vlerësimit të kredive ishin në fuqi. Agjencitë e vlerësimit të kredive japin mendime që ndihmojnë në reduktimin e asimetrisë së informacionit ndërmjet huamarrësve, huadhënësve dhe pjesëmarrësve të tjerë të tregut. Ato janë një mjet i rëndësishëm në tregjet e kapitalit dhe obligacioneve, pasi ato përmbajnë informacion për investitorët dhe pjesëmarrësit e tregut, në disa raste edhe duke zëvendësuar kujdesin e duhur të investitorëve. Bankat gjithashtu i përdorin ato në menaxhimin e rrezikut.

Konkluzioni ynë i përgjithshëm ishte se ESMA kishte arritur, për një periudhë të shkurtër kohe, të vendoste themele të forta për mbikëqyrjen e agjencive të klasifikimit të kredive të BE. Sidoqoftë, kishte vend për përmirësim. Korniza rregullative ishte e paqartë dhe e komplikonte procesin. Prandaj, ESMA u përball me sfida në interpretimin e rregullave dhe krijimin e një mirëkuptimi të përbashkët me agjencitë e vlerësimit të kreditit. Rregullat e Eurosistemit nuk i vendosën të gjitha agjencitë e klasifikimit të kredive të regjistruara nga ESMA në një nivel të

barabartë. Eurosistemi vetëm pranoi vlerësimet e lëshuara nga katër agjenci të regjistruara nga ESMA, të cilat ishin institucione të vlerësimit të jashtëm të kredisë, sipas kuadrit të vlerësimit të kredisë të Eurosistemit. Rregullat dhe udhëzimet e ESMA-s ishin jo të plota dhe dokumentacioni dhe mjetet e brendshme të monitorimit ishin disi rudimentare. Fushëveprimi i aktiviteteve mbikëqyrëse të ESMA-s nuk ishte ende gjithëpërfshirës.

Auditimi i ECA-s për SSM dhe SRM

Tre auditime të ECA lidhen direkt me Unionin Bankar. Të tre dolën kundër një pengese të rëndësishme, përkatësisht një mosmarrëveshje me BQE-në mbi kushtet e sakta të mandatit të ECA dhe të drejtën për të aksesuar dokumentacionin. Duke argumentuar se ne ishim duke e tejkaluar përgjegjësinë tonë, BQE nuk ishte e gatshme të ndante dokumente, të dhëna dhe informacione të caktuara. Kjo gjithashtu u shfaq edhe në auditimin SRB, ku SRB redakttoi të dhënat dhe informacionet që vinin nga BQE.

Në auditimin tonë të parë të SSM (Raporti Special 29/2016), ne u përqendruam në themelimin e saj. Në veçanti, shqyrtuam strukturën e qeverisjes së mekanizmit të ri (duke përfshirë punën e auditimit të brendshëm), dakordësimet për llogaridhënien (duke përfshirë auditimin

e jashtëm) dhe organizimin e burimet e mbikëqyrjes jashtë dhe brenda vendit.

Gjetjet tona kryesore ishin se SSM ishte ngritur në kohë, por që, për shkak të përfshirjes së autoriteteve kombëtare mbikëqyrëse, struktura mbikëqyrëse ishte mjaft komplekse dhe mbështetej në një shkallë të lartë të koordinimit dhe komunikimit ndërmjet stafit të BQE-së dhe NCAs. BQE ishte e detyruar nga legjislacioni për të fiksuar një ndarje të qartë midis politikës së saj monetare dhe funksioneve mbikëqyrëse. Megjithatë, brenda BQE, Bordi Mbikëqyrës i SSM nuk ushtronte kontroll mbi buxhetin mbikëqyrës apo burimet njerëzore. Kjo ngriti shqetësime në lidhje me pavarësinë e dy fushave të punës së BQE-së, ashtu si dhe fakti që disa departamente të BQE-së ofruan shërbime për të dyja funksionet pa rregulla të qarta dhe linja raportimi që do të minimizonin objektivat e mundshme kontradiktore. Ne gjithashtu përhapëm alarm për vënie në dispozicion të burimeve dhe stafit në pothuajse të gjitha fushat. BQE u konstatua të jetë shumë e varur nga stafi i emëruar nga autoritetet kombëtare për mbikëqyrje jashtë vendit dhe ushtronte kontroll të pamjaftueshëm mbi përbërjen dhe aftësitë e ekipeve. Mbikëqyrja brenda në vend ishte gjithashtu përgjegjësia e BQE-së, por këtu ne identifikuam problemin që ekipet e inspektimit

zakonisht përfshinin shumë pak punonjës të BQE-së.

Në auditimin tonë të dytë të SSM (Raporti Special 2/2018), shqyrtuam menaxhimin e krizës së BQE-së. Menaxhimi i krizës përfshin planifikimin paraprak të rimëkëmbjes dhe identifikimin mbikëqyrës të një përkeqësimi të situatës financiare të një banke. BQE duhet, kur është e nevojshme, të ushtrojë kompetencat e ndërhyrjes së hershme.

Kemi gjetur se BQE kishte krijuar një kornizë substanciale për procedurat e menaxhimit të krizave dhe se organizimi dhe burimet organizative të BQE-së për vlerësimin e planeve të rimëkëmbjes dhe mbikëqyrjen e bankave në krizë ishin të kënaqshme. Kuadri operacional i BQE për menaxhimin e krizave kishte disa defekte dhe kishte shenja të zbatimit joefektiv. Vërejtëm se udhëzimet për vlerësimet e ndërhyrjes së hershme ishin të pazhvilluara dhe nuk përcaktonin kriteret ose tregues objektiv për përcaktimin nëse një bankë kishte hyrë në krizë. Nuk morëm dëshmi gjithëpërfshirëse mbi përdorimin aktual të kompetencave të BQE-së, kështu që nuk mundëm të konkludonim në efikasitetin e menaxhimit të saj në praktikë. Gjithashtu, udhëzimet për vlerësimet e "dështimit ose të ngjarjes së dështimit" kishin mangësi në fushëveprim dhe hollësi.

Fusha e auditimit të SRB (Raporti Special 23/2017) ishte planifikimi i zgjidhjes për bankat individuale. Gjithashtu shqyrtuam nëse sistemi i manualeve dhe procedurave të SRB-së për planifikimin e zgjidhjeve dhe kuadrin e bashkëpunimit ishin të përshtatshme.

Ne identifikuam mangësi në përgatitjen e SRB për planet e zgjidhjes. SRB ende nuk kishte përfunduar planifikimin e rezolutës për bankat brenda fushëveprimit të saj dhe planet e miratuara nuk plotësonin një numër të konsiderueshëm të kërkesave të përcaktuara në Rregulloren e Vetme. Vonesa në staf kishte dëmtuar të gjitha fushat e aktiviteteve të saj.

Kontributi i ECA në fazën fillestare dhe në vazhdim

Kriza financiare e vitit 2008 çoi në mosbesim në tregjet financiare. Krijimi i autoriteteve të dedikuara për zonën e euros ishte një hap i rëndësishëm për ta rifituar këtë besim dhe për të ruajtur stabilitetin financiar. Mosbesimi u krijua së pari në lidhje me vlerësimet e kreditit, të cilat janë një element thelbësor i tregut financiar. Një pikë tjetër e rëndësishme është se çdo bankë e padobishme duhet të dalë nga tregu. Megjithatë, kjo dalje nuk duhet të shkaktojë paqëndrueshmëri financiare. Në qershor të vitit 2017, BQE identifikoi tre banka në zonën e euros si të dështuara. Këto tre banka u likujduan në një mënyrë të rregullt. Përvoja tregoi

se stabiliteti financiar është i cënueshëm dhe se autoritetet mbikqyrëse dhe zgjidhëse janë të domosdoshme në punën e tyre.

Mosmarrëveshjet në lidhje me interpretimin e mandatit të auditimit të ECA nënkuptonin që auditimet në SSM dhe SRM ishin disi të kufizuara në fushëveprim. Megjithatë, ECA ishte në gjendje të nxirrte përfundime të rëndësishme. Gjithsesi, kjo çështje nevojitet të zgjidhet për auditimet e ardhshme.

Të gjitha auditimet e ECA në këtë fushë ishin auditime për herë të pare, që kanë të bëjnë me organet rishtazi të formuara. Përmes raporteve të tij të veçanta, ECA kishte një mundësi për të vlerësuar dhe ndihmuar në përmirësimin e punës së këtyre autoriteteve në një fazë shumë të hershme. Raportet zbuluan mangësi në një numër fushash. Auditimet pasuese do të ndihmojnë për të siguruar që rekomandimet e bëra, të zbatohen ashtu siç është rënë dakord.

Më tej do të ndërmerren kontrole të reja, si p.sh. auditimi i EIOPA, të cilin ECA e ka caktuar si një detyrë auditimi me prioritet të lartë. Këtu ECA do të vlerësojë nëse EIOPA siguron konvergjencë mbikqyrëse dhe kontribuon në stabilitetin financiar të tregjeve të sigurimeve dhe pensione. Me zhvillimin e mëtejshëm të Bashkimit Bankar, tema të tjera interesante të

auditimit padyshim që do të dalin në horizont. Një e tillë mund të jetë ekzaminimi në thellësi i stress test-it të EBA-s. Për më tepër duhet të kemi parasysh se ligjvënësi e ka detyruar ECA-n të kryejë një auditim të performancës mbi SRF, sapo të hyjë në përdorim.

Propozimi aktual i udhërrëfyesit për thellimin e Bashkimit Ekonomik dhe Monetar të Evropës nuk parasheh një mandat auditimi të ECA për EM. Megjithatë, auditimet tona kanë treguar se organet e BE-së deri tani nuk janë të përsosur. Auditimi i këtyre organeve rrit përgjegjësinë dhe siguron vlerë të shtuar, si për vetë organet ashtu edhe për qytetarët evropianë. Rrjedhimisht, do të kishte kuptim që ECA të ketë një mandat për të audituar EMF.

Përktheu: Reinis Xhelili, Specialist

Drejtoria e Komunikimit, Botimit dhe Marrëdhënieve me Jashtë

Nga: Helmut Kern, Drejtoria e Rregullimit të Tregjeve dhe Ekonomisë Konkurruese

PARAQITJA E RAPORTEVE TË AUDITIMIT TË PERFORMANCËS NË MEDIA - ÇFARË I BËN TË DALLUESHËM?

Në fakt, mediat sociale po zëvendësojnë gjithnjë e më shumë kanalet tradicionale për komunikim me qytetarët dhe audiencat e specializuara. Kjo na ka çuar në ripërpunimin e mënyrës së përgatitjes së përmbajtjes ("mesazhit") dhe gjithnjë e më shumë ne e përshtatim komunikimin tonë me media të ndryshme duke ju referuar audiencave të synuara.

**Nga: Fabrice Mercade, Shef i Kabinetit,
pranë Gjykatës Europiane të
Audituesve**

Marrë nga revista ECA nr.3, Mars 2018

Publikimi i raportit të auditimit është një gjë, por evidentimi i tij në sytë e publikut kërkon përpjekje shtesë në një botë ku lajmi është i bollshëm dhe konkurrenca për vëmendjen është e fortë. Me zgjerimin e platformave të mediave sociale, ECA duhet të eksplorojë dhe të përdorë mënyra të reja për të marrë mesazhet e veta nga audiencat e BE-së. Fabrice Mercade, menaxher kryesor dhe drejtues i komunikimit, na informon lidhur me veprimet që ECA po ndërmerr dhe se cila është specifika e auditimeve të performancës për sa kohë që koordinimi me mediat është shqetësues.

Pas përfundimit të të gjitha funksioneve të auditimit dhe të gjithë procesin të mëpasshëm, miratohet raporti përfundimtarë i cili është gati për t'u botuar në 23 gjuhë. Ne gjithashtu sigurohemi që mesazhet kryesore të raportit të arrijnë audiencën tonë. Për të "shitur" historinë tonë, ne e përqendrojmë komunikimin me median dhe shtypin në mesazhet kryesore të raportit. "Media" përfshin më shumë sesa vetëm shtypin dhe gazetarët. Në fakt, mediat sociale po zëvendësojnë gjithnjë e më shumë kanalet tradicionale për komunikim me qytetarët dhe audiencat e specializuara. Kjo na ka çuar në ripërpunimin e mënyrës së përgatitjes së përmbajtjes ("mesazhit") dhe gjithnjë e më shumë ne e përshtatim komunikimin tonë me media të ndryshme duke ju referuar audiencave të synuara.

Planifikimi i hershëm dhe vizioni progresiv

Ekipi ynë i shtypit nuk pret deri në momentin e botimit për të filluar komunikimin me shtypin dhe mediat. Procesi fillon javë përpara afatit finalizues dhe përfshin shumë aktivitete të ndërmarra në prag të publikimit të një raporti të veçantë. ECA është larguar nga qasja e "një madhësi i përshtatet të gjithëve" në trajtimin e medias, shkalla dhe fushëveprimi i veprimtarisë lidhur me mediat në kohën e publikimit të raportit tani përcaktohet nga niveli i mundshëm i interesit. Kjo gjen veçanërisht zbatim në raportet e auditimit të performancës, në të cilat përgjithësisht shqyrtojmë çështje specifike dhe bëjmë rekomandime se si të përmirësohet mënyra e implementimit dhe zbatimit të politikave dhe programeve të BE-së. Aktivitetet e shtypit përfshijnë një njoftim për shtyp, njoftim mediatik, një konferencë shtypi dhe një takim me palët e interesit. Në raste të caktuara, mund të organizohen gjithashtu intervista të detajuara për shtyp, të cilat mund të përfshijnë një video intervistë të paracaktuar të dhënë nga një anëtar anëtar i ECA përgjegjës për raportin.

Ekipi ynë i shtypit takon rregullisht gazetarët për t'u dhënë atyre një orientim dhe për t'i udhëzuar ata drejt raporteve të tremujorit të ardhshëm. Kjo i mundëson ekipit të vlerësojë interesin për një raport të ardhshëm

dhe t'u drejtohet target grupit të gazetarëve më afër datës së publikimit, për shembull, nëpërmjet një takimi personalisht ose nëpërmjet një interviste me raportues.

Përafërsisht gjashtë javë përpara datës së publikimit të planifikuar, ekipi i shtypit, së bashku me anëtarët raportues, anëtarët e zyrave private dhe ekipin e auditimit, takohen për të vlerësuar nivelin e mundshëm të interesit në raport dhe për të identifikuar grupet synuara të medias dhe grupet e interesit. Kjo kohë kryesisht përputhet me kohën kur dhoma përgjegjëse e auditimit finalizon raportin në fjalë. Gjatë kësaj kohe është rënë dakord për mesazhet kryesore dhe veprimet që duhen ndërmarrë, përcaktimin e aktiviteteve të komunikimit dhe vendosjen e datës së publikimit. Po aq e rëndësishme është nevoja për vëmendje të vazhdueshme lidhur me ngjarjet e mundshme që përputhen me lajmet që mund të zvogëlojnë vëmendjen e medias ndaj raporteve tona apo ngjarjet në Bruksel (p.sh. samitet e BE), të cilat mund të kenë ndikim në pjesëmarrjen e gazetarëve në konferencat tona për shtyp. Planifikimi dhe vizioni progresiv mbeten thelbësore për të siguruar mbulim optimal të shtypit për produktin tonë.

Plani i komunikimit dhe komunikimi për shtyp

Si elementi më i rëndësishëm në komunikimet tona, njoftimi për shtyp - në formën e një lajmi, në mënyrë që gazetarët ta përdorin me lehtësi në raportimin e tyre - hartohet nga ekipi ynë i shtypit rreth një muaj përpara datës së pritur të publikimit. Kjo na jep kohë të mjaftueshme që draft- projekti për shtyp të shqyrtohet nga zyrat përkatëse të anëtarëve të raportimit e ekipi i auditimit dhe versioni përfundimtar i deklaratës të përkthehet në të gjitha gjuhët e BE-së e të jetë gati brenda një jave nga publikimi. Më pas ne përcaktojmë grupin e gazetarëve, të cilëve u dërgojmë njoftimet tona. Këtë përzgjedhje ne e bazojmë për shembull në fushat e tyre të interesit, vendin që përfaqësojnë dhe raportimet e tyre të mëparshme mbi tema të ngjashme. Në ndryshim nga njoftimet tona për shtyp, për raportet më sektoriale, ku përpiqemi të targetojmë audiencat e interesuara në veçanti, ne dërgojmë një numër shoftimesh për shtyp për të gjithë gazetarët që janë pjesë e listës tonë të shtypit. Zakonisht ne ndjekim këtë procedurë për raportet për të cilat parashikojmë interes të gjerë në media dhe në publik.

Ekipi i shtypit diskuton mbi orientimin e kategorive të shtypit me zyrat përkatëse të anëtarëve të raportimit dhe ekipin e auditimit, duke i përfshirë ato në një plan komunikimi, i cili hartohet disa

javët para publikimit. Plane të tilla komunikimi përmbajnë, për shembull:

- një listë të mediave të synuara për raportin;
- kohën e publikimit në faqen e internetit të ECA-s dhe për aktivitetet e mediave sociale;
- vendndodhjen për çdo konferencë shtypi dhe kontaktet për të gjithë anëtarët e ekipit të auditimit që do të ndjekin konferencën;
- çdo marrëveshje audio-vizive;
- një listë të grupeve kryesore jo-institucionale të interesit, siç janë palët e interesit, OJQ-të dhe ekspertët e fushës.

Informimi i shtypit dhe palëve të interesit, botimi në web dhe media sociale

Ndonjëherë një njoftim për shtyp është i mjaftueshme për të treguar një “histori”, por ka edhe raste të tjera që e plotësojmë atë me një konferencë shtypi. Kjo ndodh veçanërisht në rastet kur parashikojmë interes më të madh nga mediat dhe publiku. Kryesisht ne mbajmë konferenca për shtypin me njohuritë përkatëse teknike dhe gazetarët e akredituar, në vend të konferencave “tradicionale” për shtyp. Ajo çka kjo do të thotë në praktikë është se, anëtari raportues dhe ekipi i auditimit takohen me gazetarët personalisht për të diskutuar raportin “*duke mbajtur procesverbal*”, në vend që ta paraqesin atë nga një auditor apo

podium. Kjo gjithashtu do të thotë se gazetarët mund të bëjnë pyetje (nganjëherë shumë të hollësishme dhe teknike) rreth raportit dhe të marrin përgjigjet e tyre direkt nga anëtari raportues ose audituesit që kanë punuar në raport. Numri i gazetarëve që marrin pjesë në konferencat tona teknike varion nga një raport në tjetrin dhe zakonisht është nga 5 (pesë) gazetarë (në tematikat më teknike) deri në 20 (njëzet) (për tematika më qasje të gjerë). Ndër pjesëmarrësit tanë të rregullt janë agjencitë e lajmeve, të cilat veprojnë si “shumëfishues” të mesazhit dhe gjenerojnë histori të shumta lajmesh të ndryshme nëpër Europë dhe në botë, si dhe gazetarët e një sektori specifik.

Konferencat tona për shtyp në përgjithësi zhvillohen në Qendrën Ndërkombëtare të Shtypit (IPC) në Bruksel, në mëngjesin e ditës së publikimit përpara publikimit të raportit dhe shpesh pasohen nga një konferencë e jona specifike për palët jo institucionale të interesit (zakonisht në kohën e publikimit). Kjo është një mundësi për të diskutuar gjetjet dhe rekomandimet e raportit me aktorët relevantë të vendosur në Bruksel, siç janë shoqatat e industrive, OJQ-të dhe ekspertët e fushës.

Të gjitha raportet tona, njoftimet për shtyp dhe artikujt e lajmet publikohen në faqen e internetit të Gjykatës në 23 gjuhë të BE-së në ditën e botimit. Ne

gjithashtu publikojmë mesazhe në mediat sociale (si Twitter, Facebook, LinkedIn) përpara publikimit për të njoftuar ose "gjurmuar" raportin paraprakisht. Edhe raporti vetë gjithashtu pasqyrohet në mediat tona sociale pas publikimit.

Shtypi dhe media sociale për raportin specifik për fermerët e rinj dhe “Qiellin e vetëm europian”.

Raporti i posaçëm 10/2017 për fermerët e rinj mban datën 29 qershor 2017. Ne i dërguam një njoftim për shtyp për raportin të gjithë gazetarëve të interesuar në fushën e bujqësisë, siç janë korrespondentët e BE-së me qendër në Bruksel ashtu edhe gazetarëve në shtetet anëtare. Përveç kësaj, raportin e dërguam edhe tek gazetarët e mediave kryesore nga dhe në shtetet anëtare ku kryem vizita auditimi. Si gjithmonë, e dërguam edhe tek gazetarët të cilët rregullisht ndjekin punën tonë dhe agjencitë e shtypit të shteteve anëtare.

Për më tepër, një konferencë shtypi u mbajt në ditën e raportimit nga Janusz Wojciechowski, anëtar raportues dhe ekipi i auditimit në Qendrën Ndërkombëtare të Shtypit (IPC) në Bruksel. Kjo konferencë u ndoq nga gazetarët të cilët në mënyrë specifike mbulojnë çështjet e bujqësisë. Ky aktivitet u pasua nga një konferencë e palëve të interesit, në të cilën morën pjesë përfaqësues të industrisë, OJQ dhe ekspertë të fushës si

COPA-COGECA (organizata e BE-së për fermerët dhe kooperativat e tyre).

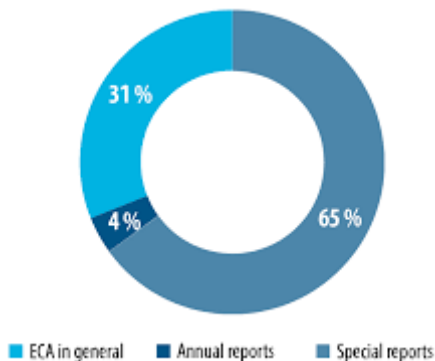
Puna jonë e komunikimit për këtë raport ka rezultuar në 114 lajme dhe postime në mediat sociale (23 artikuj në internet dhe 91 postime në media sociale) ndërmjet 24 qershorit dhe 12 korrikut 2017, periudhë dy javore në të cilën kemi matur mbulimin mediatik të raportit tonë si tregues kryesor të performancës për praninë tonë në media. Postimet e mediave sociale të publikuara nga llogaritë zyrtare të ECA-s prodhuan 23 919 përshtypje të përgjithshme në LinkedIn, Twitter dhe Facebook dhe 156 reagime në mediat sociale (të tilla si komentet, pëlqimet, rishpërndarje).

Raporti i posaçëm 18/2017 *“Mbi Qiellin e vetëm European”* u botua më 30 nëntor 2017. Një konferencë shtypi u mbajt nga ekipi i auditimit në IPC në Bruksel në të njëjtën ditë. Kjo konferencë u ndoq nga gazetarë të interesuar veçanërisht në tregun dhe transportin e vetëm europian. Kjo rezultoi në 50 artikuj online nga 30 nëntorit deri më 13 dhjetorit 2017. Postimet e mediave sociale të publikuara nga llogaritë zyrtare të ECA-s prodhuan 4 823 përshtypje të përgjithshme në LinkedIn, Twitter dhe Facebook dhe 45 reagime në mediat sociale (të tilla komentet, pëlqimet, rishpërndarje).

Këto dy shembuj tregojnë se vëmendja e medias mund të ndryshojë ndjeshëm për raporte të ndryshme, kjo është gjithnjë në varësi të temës dhe gjetjeve të auditimit.

Rritja e publicitetit

Me zgjedhjen e temave të auditimit duke marrë në konsideratë dhe duke u bazuar në shqetësimet e audiencës sonë, ne kemi qenë në gjendje të rrisim ndjeshëm sasinë e publicitetit që marrin

auditimet tona të performancës. Raportet tona të veçanta tani përbëjnë rreth 65% të referencave të bëra në punën dhe institucionin tonë në mediat online.

Ndërkohë që është rritur numri i raporteve të veçanta, është rritur gjithashtu edhe numri mesatar i artikujve të shkruar për secilin prej tyre. Nga më pak se 1 500 artikuj online në 2013, është rritur në pothuajse 7 000 në 2017, me mbulimin mesatar për raport të posaçëm që rritet nga më pak se 30 artikuj në 2013 në gati 130 në 2017.

*Raportet Speciale të ECA-së - mbulimi
mesatar i mediave në internet për
raportet specifike*

Është e drejtë të thuhet se shpreh mediat po tregojnë shkallë më të madhe interesi në atë që ne publikojmë. Para së gjithash, kjo tregon se auditimet tona të performancës mbi mënyrën se si zbatohen politikat dhe programet e BE adresojnë çështje relevante, por dëshmon gjithashtu edhe rezultat e qasjes së përshtatur që ekipi i shtypit i ECA ka për komunikimin e këtyre raporteve.

Përktheu: Silvana Ramadani, Audituese

*Departamenti i Auditimit të
Performancës*

**Nga: Fabricie Mercade, Shef i
Kabinetit, pranë Gjykatës Europiane
të Audituesve**

IMPAKTI I AUDITIMIT TË PERFORMANCËS NJË RECENSION NË PËRPUTHJE ME PRAKTIKËN

Në shumicën e studimeve, termi "impakt" përcaktohet në mënyrë instrumentale, siç është zbatimi i rekomandimeve dhe ndryshimeve në praktikën e menaxhimit, masat e politikave, etj. Ka disa studime që gjithashtu konsiderojnë që impakti konceptual të përfshijë krijimin e njohurive të reja dhe nxitjen e diskutimit.

Nga: Z. Vital Put, Gjykata Belge e Auditimit, dhe Profesor i jashtëm, Instituti i Qeverisjes Publike, Universiteti Katolik i Lëven-it

Marrë nga revista INTOSAI, Pranverë 2018

Pritshmëritë e Larta – Impakti i institucioneve supreme të auditimit

Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit dhe Organizata e Kombeve të Bashkuara (OKB) kanë krijuar pritshmëri të larta për Institucionet Supreme të Auditimit (SAI-t), siç është e dukshme edhe në

disa standarde të INTOSAI-t dhe rezoluta të OKB-së.

Për më tepër, Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik (OECD) pret që SAI-t të kontribuojnë në një qeverisje më të mirë¹, dhe shumë agjenci të ndihmës për zhvillim i konsiderojnë SAI-t si "ambasadorë dhe promotorë në nivel ndërkombëtar të koncepteve, siç janë transparenca, llogaridhënia, qeverisja dhe performanca."²

Në shumë plane strategjike dhe raporte vjetore, SAI-t e shohin veten si motorë

¹ OECD (2015), Supreme Audit Institutions and Good Governance. Oversight, Insight and Foresight, OECD Publishing, p. 141.

² Dutzler, B. (2013), Capacity Development and Supreme Audit Institutions: GIZ's Approach, in: GIZ & INTOSAI (eds), Supreme Audit Institutions. Accountability for Development, pp. 51-68, Baden-Baden: Nomos, p. 281.

të ndryshimit. Për shembull, Gjykata Belge e Auditimit synon të "maksimizojë ndikimin e auditimeve në politikën qeveritare dhe funksionimin e qeverisë, në menaxhimin e burimeve publike dhe në mbikëqyrjen parlamentare".³

Duke marrë parasysh këto pritshmëri kaq të larta, ngrihet pyetja, "Deri në ç'pikë mund të kontribuojnë SAI-t për një qeverisje më të mirë?"

Pritshmëritë e Larta- A mund të realizohen?

Sistemet e matjes së performancës së SAI-ve paraqesin informacion interesant; megjithatë, meqënëse ky informacion prodhohet nga vetë SAI-t, mund të thuhet se ky informacion është i njëanshëm. Për shkak se kërkimi shkencor është më objektiv, ky artikull do të përdorë literaturën akademike si burimin kryesor të të dhënave. Janë gjetur tridhjetë e një studime (1980-2017) që trajtojnë specifikisht ndikimin e auditimit të performancës dhe SAI-ve⁴,

³ Rekenhof, Jaarverslag 2014, 2015, pp. 12-15.

⁴ Përveç studimeve që kanë të bëjnë me ndikimin e auditimit të performancës, u përfshinë disa artikuj lidhur me ndikimin e SAI-ve në përgjithësi, sepse ato gjithashtu zbulojnë një numër faktorësh që janë të rëndësishëm për ndikimin e auditimit të performancës. Ky artikull bazohet në një rishikim më të hershëm të studimeve nga periudha 1980-2008, botuar në: Van Looke, E., Put, V. (2011), The impact of Performance Audits of SAIs: A Review of the Existing Evidence, dhe në: J. Lonsdale, P. Wilkins, T. Ling (eds.), Performance Auditing: Contributing to Accountability in Democratic Government: pp. 175-208. Për informacion

me anketime, studime rastesh ose analiza statistikore që përfaqësojnë dizajnet më të zakonshme të hulumtimit.

Në shumicën e studimeve, termi "impakt" përcaktohet në mënyrë instrumentale, siç është zbatimi i rekomandimeve dhe ndryshimeve në praktikatat e menaxhimit, masat e politikave, etj. Ka disa studime që gjithashtu konsiderojnë që impakti konceptual të përfshijë krijimin e njohurive të reja dhe nxitjen e diskutimit. Megjithatë ka dimensione, të tilla si përdorimi taktik, që marrin pak vëmendje.

Hulumtimet kanë treguar se auditimi i performancës garanton një ndikim të moderuar pozitiv (instrumental, si dhe konceptual) mbi organizatat e audituara. Literatura përshkruan nëntë grupe faktorësh që kontribuojnë në ndikimin e auditimit të performancës, disa prej të cilave lidhen me procesin e auditimit dhe mund të ndikohen nga audituesi, duke përfshirë:

- Marrëdhëniet konstruktive ndërmjet audituesit dhe të audituarit gjatë auditimit (një mjedis i karakterizuar nga besimi, dialogu i hapur, vlerat dhe idetë e përbashkëta);

rreth studimeve të rishikuara, ju lutemi kontaktoni autorin me email në PutV@ccrek.be.

- Cilësia e raportit të auditimit (gjetjet përkatëse, kriteret e qarta të auditimit, rekomandimet e mundshme); dhe
- Ndjekja e rekomandimeve
- Ndërsa ndikimi i audituesit varet shumë nga veprimet dhe raportet, disa faktorë mund të influencohen nga një SAI vetëm në një masë të kufizuar, duke përfshirë:
- Gatishmëria dhe kultura e subjektit të audituar (gatishmëria për të mësuar nga reagimet, kritikët);
- Rastësia e reformës së projektit me rezultatet e auditimit;
- Ngjarjet e fatit, të tilla si ndryshimi në menaxhim;
- Presioni i medias;
- Presioni i shoqërisë civile; dhe
- Presioni i parlamentit (kur anëtarët e parlamentit i kushtojnë vëmendje auditimit të performancës, ndryshimet e rekomanduara nga raporti i auditimit të performancës kanë më shumë gjasa të adaptohen).

Sipas një studimi, "gatishmëria e të audituarit" dhe "presioni nga parlamenti" janë aspekte të këmbyeshme: nëse të audituarit pajtohen me gjetjet e audituesit, ata do të zbatojnë ndryshimin, pavarësisht nëse raporti shkakton debat parlamentar; nëse nuk pajtohen

ata do t'i rezistojnë ndryshimit nëse nuk ka presion nga parlamenti.

Disa studime mbështesin hipotezën se llogaridhënia e fortë vertikale - ndërmjet qytetarëve dhe politikanëve; përmes një procesi konkurrues zgjedhor; nëpërmjet organizatave qytetare; përmes medias së lajmeve - është një kusht thelbësor për llogaridhënie të fortë horizontale, duke përfshirë kontrollet mbi qeverinë nga entitete të tjera publike, siç janë SAI-t.

Rrjedhimisht, nuk duket e besueshme që SAI-t mund të jenë "xhepat e efektivitetit"⁵ kur ato futen në një sistem politik që nuk ka një parlament të fuqishëm apo një sundim të fuqishëm ligjor.⁶

Impakti i Auditimit të Performancës - Pikat e dobëta të studimeve

Hulumtimi ekzistues ofron njohuri interesante në auditimin e performancës dhe ndikimin e SAI-ve. Megjithatë, ka pika të dobëta të dukshme. Ndërsa fushëveprimi i këtij artikulli nuk lejon një analizë shteruese, duhet të vërehen dy kufizime të

⁵ Leonard, D.K. (2010), Pockets of effective agencies in weak governance states: where are they likely and why does it matter? Public Administration and Development, pp. 30, 91–101.

⁶ Siç thuhet në parathënien e Deklaratës së Limës (Standardet Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit 1): sundimi i ligjit dhe demokracia janë premisa thelbësore për auditimin e pavarur të qeverisë.

rëndësishme: (1) disa faktorë mbeten të parëndësishëm, dhe (2) ka shumë pak lidhje për kompleksitetin e marrëdhënieve shkakësore.

Ka elementë të ndryshëm që mund të ndikojnë në impaktin e auditimit të performancës aty ku studimet janë të pakta ose nuk ekzistojnë.

Marrëdhënia midis natyrës së auditimeve të performancës dhe impaktit. Auditimet e performancës mund të jenë shumë heterogjene, madje edhe brenda një SAI. Mund të ketë një lidhje midis natyrës së auditimeve të performancës së kryer dhe shkallës (dhe natyrës) të impaktit të saj. Për shembull, a mund një auditim i fokusuar në procese të çojë drejt një impakti më të madh se një auditim i fokusuar në efektivitet?

Ofrimi i shërbimeve publike varion. Shërbimet publike mund të ofrohen nëpërmjet instrumenteve të ndryshme, siç janë entitetet publike ose mekanizma pothuajse tregtare. A mund të jetë auditimi i performancës njësoj i efektshëm në të gjitha kontekstet administrative? A është ende i dobishëm auditimi i performancës kur qytetarët mund të japin stimuj për të performuar në mënyrë efektive (si në modelin e tregut)?

Hulumtimi aktual vështirë se adreson shtigjet e ndryshme shkakësore që mund të çojnë në impakt. Për shembull,

është një faktor i caktuar (një marrëdhënie konstruktive mes audituesit dhe të audituarit; presionit nga mediat) kusht i domosdoshëm (së bashku me faktorë të tjerë) për impakt apo është vetëm një faktor kontribues?

Shpalosja e marrëdhënieve shkakësore kaq komplekse kërkon një qasje kërkimore të përshtatshme, siç është Analiza Krahësuese Cilësore (QCA).

QCA-ja supozon një pamje konfiguracionale të shkakësisë, ku kombinime të ndryshme të faktorëve mund të çojnë në impakt dhe secili faktor mund të ketë një efekt tjetër në varësi të kombinimit.

Përfundime

Në përgjithësi, studimet tregojnë se auditimi i performancës është një aktivitet i dobishëm që kontribuon në qeverisje më të mirë. Faktorët e zbuluar në këtë recension të literaturës janë jashtëzakonisht në përputhje me praktikat e mira të rekomanduara në udhëzuesin e INTOSAI-t mbi "Si të rritet përdorimi dhe ndikimi i raporteve të auditimit: një udhëzues për Institucionet Supreme të Auditimit".

Përveç kësaj, shumë prej praktikave të sugjeruara që gjenden në udhëzues përputhen në mënyrë të përkryer me gjetjet e kërkimeve shkencore, duke përfshirë tekstin vijues (teksti shpjegues i referohet frazave të gjetura në udhëzues):

Marrëdhëniet konstruktive ndërmjet audituesit dhe të audituarit gjatë auditimit (informoni të audituarin mbi çfarë duhet të presin gjatë auditimit, shkruani raporte auditimi të qarta dhe të kuptueshme).

Cilësia e raportit të auditimit (zgjidhni tema që janë të dobishme për legjislativat dhe të audituarët, sigurohuni që cilësia të jetë e integruar në procesin e auditimit; shkruani rekomandime që sjellin ndryshime).

Ndjekja e rekomandimeve (për të zbuluar nëse është bërë progres).

Presioni i medias (konsideroni interesat e aktorëve të tjerë; ndihmoni mediat të kuptojnë raportet e auditimit).

Presioni i shoqërisë civile (konsultohuni me palët e interesit, mbështetuni në organizatat e shoqërisë civile për të rritur shtrirjen).

Presioni i parlamentit (dihet se legjislativi është një nga klientët më të rëndësishëm të SAI-ve).

Hulumtimi shkencor në dispozicion forcon kështu besueshmërinë e udhëzuesve të INTOSAI-t. Hulumtimi dhe udhëzuesit e INTOSAI-t ofrojnë pika të mira nisjeje për SAI-t që synojnë të forcojnë ndikimin.

Përktheu : Kebriona Veliaj, specialiste

Drejtorja e Komunikimit, Botimit dhe Marrëdhënieve me Jashtë

Nga: Z. Vital Put, Gjykata Belge e Auditimit dhe Profesor i jashtëm, Instituti i Qeverisjes Publike, Universiteti Katolik i Lëven-it

IMPLEMENTIMI I STANDARDEVE NDËRKOMBËTARE: NJË PERSPEKTIVË RAJONALE

TFA & E ka përdorur një qasje proaktive në shqyrtimin e rishikimit të ISSAI 30, duke inkurajuar pjesëmarrjen aktive midis të gjithë anëtarëve; integrimin e seancave të diskutimit në ngjarje dhe seminare të fokusuara në atë se si SAI-të mund të ndikojnë në standardin e ri; duke siguruar që të gjitha informatat relevante të kanalizohen në ekipin e ISSAI 30; dhe duke kontribuar në raportin e vlerësimit të rishikimit.

Nga: Institucioni Suprem i Auditimit të Portugalisë, Lider i Task Forcës së EUROSAI-t për Auditimin dhe Etikën

Institucionet Supreme të Auditimit (SAI) priten të bëhen faktorë ndryshimi në jetën e qytetarëve, veçanërisht pasi vendet angazhohen në arritjen e Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm (SDGs). Për ta bërë këtë, SAI-të duhet të veprojnë si organizata model. Ato duhet të udhëheqin nëpërmjet shembullit.

Aderimi në Kodin e Etikës të Organizatës Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI) - duke përdorur Standardet Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit

(ISSAI) 30 si udhëzim - është një mënyrë për të fituar dhe siguruar besimin e shoqërisë dhe për të ndihmuar në realizimin e SDG.

Organizata Evropiane e Institucioneve Supreme të Auditimit (EUROSAI) krijoi Task Forcën e Auditimit dhe Etikës (TFA & E) për të mbështetur SAI-të Evropiane në promovimin e sjelljes etike. Që nga themelimi i saj në 2011, grupi ka zbatuar disa iniciativa, duke përfshirë identifikimin e praktikave të menaxhimit të etikës së SAI dhe duke analizuar ato praktika përkundrejt standardeve dhe rekomandimeve ndërkombëtare; publikimi i dokumentacionit të infrastrukturës etike; organizimi i seminareve dhe workshop-eve të fokusuara në etikë; dhe së fundmi, duke marrë pjesë në rishikimin e ISSAI 30.

TFA & E ka përdorur një qasje proaktive në shqyrtimin e rishikimit të ISSAI 30, duke inkurajuar pjesëmarrjen aktive midis të gjithë anëtarëve; integrimin e seancave të diskutimit në ngjarje dhe seminare të fokusuara në atë se si SAI-të mund të ndikojnë në standardin e ri; duke siguruar që të gjitha informatat relevante të kanalizohen në ekipin e ISSAI 30; dhe duke kontribuar në raportin e vlerësimit të rishikimit.

Në mënyrë të ngjashme, task forca, duke njohur nevojën për të dhënë udhëzime për vënien e standardit të ri në praktikë, drejtoi botimin "Si të zbatohet ISSAI 30". Udhëzuesi, i krijuar në partneritet me Gjykatën Evropiane të Audituesve (ECA) dhe duke përdorur inputet e marra nga workshop-e dhe ngjarje ndërkombëtare të shumta, u miratua në Kongresin X EUROSAL në Stamboll të Turqisë. Megjithëse udhëzuesi bazohet kryesisht në punësimin e fushës rajonale, duke pasur parasysh natyrën e saj të përgjithshme, të gjitha SAI-t mund ta gjejnë të dobishme.

ISSAI 30 i rishikuar ishte nevojë e kohës. Përveç pesë vlerave thelbësore që drejtojnë sjelljen e stafit të SAI, standardi përcakton një sërë përgjegjësish të përgjithshme të SAI që synojnë krijimin e një mjedisi të favorshëm për integritet, të cilat përfshijnë:

- Zbatimi i një sistemi të kontrollit të etikës;
- Adoptimi, aplikimi dhe publikimi i kodit të etikës;
- Theksimi i rëndësisë së etikës dhe promovimi i një kulture etike;
- Vendosja e tonit përmes veprimeve dhe shembujve të udhëheqjes së SAI;
- Kërkimi i angazhimit të stafit dhe ofruesit të jashtëm në sjelljen etike dhe ofrimi i udhëzimeve dhe mbështetjes; dhe
- Zgjidhja e konflikteve sipas kërkesave etike.

"Si të Zbatohet ISSAI 30" ndihmon SAI-të të krijojnë një mjedis etik, duke ofruar udhëzime praktike në mënyrën e ndërtimit të sistemeve të kontrollit të etikës. Ndërsa bazohet në praktikën më të mira dhe mjetet e dobishme, udhëzimi duhet të përshtatet në nivel lokal tek secili SAI, pasi etika, menaxhimi dhe kontrolli i saj varet shumë nga mjedisi dhe kultura mjedisore.

"Si të zbatohet ISSAI 30" është e organizuar në dy seksione dhe përfshin gjashtë shtojca:

Seksioni A: Qasja për zbatimin e një Sistemi të Kontrollit të Etikës; dhe

Seksioni B: Çështjet kryesore etike që një SAI zakonisht përballet, në lidhje me secilën nga komponentët e Sistemit të Kontrollit të Etikës; Alternativat

konkrete dhe praktikave të mira, që mund të merren parasysh. Komponenti i praktikave të mira pritet të përditësohet rregullisht ndërsa SAI-të vazhdojnë të zbatojnë ISSAI 30 të rishikuar dhe të fitojnë përvoja të reja praktike.

Shtojca 1: Referencat e praktikave të mira të identifikuar në fusha të ndryshme;

Shtojca 2: Qëndrimet dhe iniciativat e rëndësishme të lidhshme të etikës;

Shtojca 3: Dilemat etike me të cilat mund të përballen stafi dhe që duhen diskutuar;

Shtojca 4: Modelimi i Vendimit për të ndihmuar individët të adresojnë dilemat etike;

Shtojca 5: Shembuj të konflikteve të interesave; dhe

Shtojca 6: Lista e kontrollit të vetëvlerësimit në lidhje me dhuratat dhe mikpritjen.

Elementet kyçe të gjetura në udhëzues përfshijnë:

Komponentët e Sistemit të Kontrollit të Etikës. Kodi i Etikës; lidhshme dhe “Tone at the top”; udhëzime etike; menaxhimi i etikës; dhe monitorimi të etikës.

Vendosni etikën në kontekst. Në ngritjen e sistemit të kontrollit të etikës, SAI duhet të marrë parasysh kulturën e

tij, si dhe sistemet e saj ligjore dhe shoqërore.

Qasje pjesëmarrëse. SAI duhet të vazhdojë në mënyrë gjithëpërfshirëse.

Veprimi në mënyrë transparente. SAI duhet të veprojë në mënyrë transparente dhe të sigurojë informata relevante mbi sjelljen e saj etike.

Hartimi i sistemit të kontrollit të etikës në bazë të një strategjie të përgatitur të etikës organizative. SAI duhet të hartojë sistemet e kontrollit të etikës bazuar në një strategji të përgjithshme për të adresuar dobësitë dhe rreziqet specifike.

Si t'i adresojmë dilemat etike. Një model i praktikës së mirë për individët, për të trajtuar dilemat etike duhet të përfshijë katër hapa kryesorë:

Analizimi i problemit për të vlerësuar, nëse ajo përfshin një situatë “e drejta kundrejt të drejtës” (dilemë reale) ose një situatë “e drejta kundrejt të gabuarës” (çështja e pajtueshmërisë);

Vlerësimi i situatës dhe ofrimi i një zgjidhje të bazuar në vlerat në fjalë dhe vlerësimi i pasojave;

Kontrolli nëse personat e tjerë të përfshirë (drejtuesit, kolegët) pajtohen me opsionet e identifikuar ose gjetja e alternativave; dhe

Vlerësimi i ndikimit të vërtetë të veprimeve të ndërmarra dhe çdo reagimi.

Politikat dhe lista e kontrollit në lidhje me dhuratat dhe mikpritjen. Është e vendosur dhe e njohur mirë se integriteti, pavarësia, paanshmëria dhe objektiviteti mund të ndikohen nga marrja e dhuratave ose mikpritjes nga auditë ose furnizuesit; pranimi i ngrënies gjatë detyrave të auditimit; dhe pranimi i udhëtimeve, akomodimit ose argëtimit të lirë.

Megjithatë, praktika varion:

Disa SAI ndalojnë plotësisht personelin, që të marrë ndonjë dhuratë ose përfitime të tjera;

Shumë prej tyre kanë rregulla dhe udhëzime specifike, të përfshira në ligj ose të vendosura në kodin e tyre të etikës. Dispozitat specifikojnë natyrën dhe vlerën maksimale të dhuratave që mund të pranohen; në disa raste auditorët duhet gjithashtu të kërkojnë leje nga drejtuesit para se të pranojnë ndonjë dhuratë.

Disa SAI konsiderojnë se stafi nuk duhet të pranojë dhurata të papërshtatshme ose joadekuate dhe të sigurojnë udhëzime për përcaktimin e këtyre koncepteve.

Në shumicën e rasteve, dhuratat shoqërore dhe protokollare duhet t'i dorëzohen institucionit.

Përktheu: Reinis Xhelili, Specialist

Drejtorja e Komunikimit, Botimit dhe Marrëdhënieve me Jashtë

Nga: Institucioni Suprem i Auditimit të Portugalisë, Lider i Task Forcës së EUROSAI-t për Auditimin dhe Etikën

Info Kontrolli i Lartë i Shtetit

AKTIVITETE TË KLSH-së PËR PERIUDHËN JANAR -PRILL 2018

Kryetari i KLSH-së zhvilloi një takim me z. Joop Vrolijk, ekspert i Financave Publike

Në datë 15 Janar 2017, Kryetari i KLSH, z. Bujar Leskaj priti në takim Z. Joop Vrolijk, ekspert i asistencës teknike të Projektit “Mbështetje për forcimin e kapaciteteve për implementimin e Strategjisë së Financave Publike në Shqipëri”. Kontrolli i Lartë i Shtetit ka një rol të rëndësishëm si mbikëqyrës i Menaxhimit të Financave Publike, duke dhënë opinion objektiv dhe të paanshëm nëse burimet publike menaxhohen me përgjegjësi dhe efektivitet. KLSH, nëpërmjet rekomandimeve të auditimit kontribuon

në rritjen e llogaridhënies publike dhe integritetit, përmirësimin e qeverisjes dhe rritjen e besimit tek qytetarët e palët e interesuara.

Rëndësia e auditimit publik si “watch-dog” i fondeve publike, e vendos Institucionin e KLSH në qendër të asistencës ndërkombëtare për forcimin e menaxhimit të financave publike në vend. Këtij qëllimi iu referua ky takim, duke u fokusuar në zhvillimin dhe përdorimin e mekanizmave të duhur për implementimin e rekomandimeve të auditimit, si një element kryesor për rritjen e impaktit të punës së auditimit publik.

Memorandumi i Bashkëpunimit me Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë, i vlerësuar dhe mbështetur nga institucionet ndërkombëtare, përfshin iniciativa të përbashkëta me interes të dykrahshëm për këto institucione, duke theksuar dhe rritur rolin e tyre në zhvillimin e financave publike dhe auditimit në vend.

Auditues të KLSH marrin pjesë në një vizitë studimore në Gjykatën Holandeze të Auditimit

Në kuadër të projektit IPA “Forcimi i kapaciteteve të auditimit të jashtëm”, 11 auditues dhe Drejtori i Departamentit të Auditimit të Performancës së Kontrollit të Lartë të Shtetit, z.Rinald Muça, zhvilluan një vizitë studimore në Gjykatën Holandeze të Auditimit (NCA). Qëllimi i vizitës studimore ishte njohja me “Auditimin e Performancës dhe IntoSAINT”.

Gjykata Holandeze e Auditimit(NCA) është themeluar në vitin 1816 dhe me këtë eksperiencë 200 vjeçare është rreshtuar ndër radhët e SAI-ve më të zhvilluara të Europës, duke asistuar SAI të ndryshëm në zhvillimin e kapaciteteve audituese. KLSH dhe NCA kanë kultivuar një traditë të suksesshme bashkëpunimi nën moton e INTOSAI-t “Experientia Mutua Omnibus Prodest”, duke zhvilluar një auditim performance pilot të përbashkët mbi performancën e Departamentit të Administratës Publike, ndërsa për vitin 2018 do të zhvillojnë një tjetër auditim të përbashkët.

Auditimi i Jashtëm në Holandë është i ndarë në dy nivele, në nivelin lokal që mbulohet nga Zyrat Lokale të Auditimit dhe në nivel qendror, të cilin e mbulon Gjykata Holandeze e Auditimit. SAI Holandez, i themeluar si gjykatë, në rrjedhën e historisë së tij ka pësuar disa reformime duke u strukturuar si një Zyrë Auditimi, pa pasur juridiksionin dhe kompetencat e një gjykate. Megjithatë, emri Gjykata Holandeze e Auditimit synon të përcjellë historikun dhe vlerat e saj si Institucion Suprem që jo vetëm i ka rezistuar kohës, por është përshtatur për të adresuar sfidat e reja në funksion të rritjes së transparencës, llogaridhënies dhe përgjegjshmërisë në sektorin publik.

Ndërkaq, sa i përket auditimit të performancës në NCA-në holandeze, ai përbën mbi 50% të numrit të auditimeve të kryera gjithsej nga ky SAI. Kjo tregon, nga një anë, rëndësinë që mbart auditimi i performancës midis auditimeve të tjera dhe, nga ana tjetër, nevojën që kanë shoqëria, politikëbërësit, qytetarët dhe palët e tjera në kryerjen e auditimeve të performancës. KLSH dhe departamenti i auditimit të performancës po reflektojnë gjithnjë e më shumë këtë qasje duke shtuar numrin e auditimeve (për vitin 2018 janë parashikuar plot 20 të tilla), duke rritur cilësinë e tyre dhe duke forcuar impaktin për të përmirësuar sektorin publik.

Në ditën e parë të vizitës studimore, audituesit e KLSH-së u pritën nga znj. Ina Hopman, Koordinatore e Politikave dhe z.Jan Van Dam, Menaxher i Projekteve Ndërkombëtare në SAI Holandez. Zonja Hopman i njohu pjesëmarrësit nga KLSH me historinë dhe kulturën holandeze në përgjithësi për të vijuar me një paraqitje panoramike të strukturës së SAI-t Holandez. Me një buxhet vjetor prej 29 milionë eurosh dhe me 150 auditues, Gjykata Holandeze e Auditimit ka në themel të filozofisë së punës së saj inovacionin, si vlerë e shtuar për të ofruar një këndvështrim të ri në çdo aspekt të punës audituese. Burimet njerëzore shfaqen me tipare të veçanta në SAI-n Holandez pasi nuk punësohen si auditues vetëm juristë dhe ekonomistë, por edhe profesionistë të fushave të tjera si gjeografë, inxhinierë, madje dhe mjekë. Në rrafshin e raportimit, të llogaridhënies së vetë institucionit, të gjitha shpenzimet e SAI-t Holandez, përfshirë edhe ato për pritjen e përfaqësuesve të KLSH, publikohen online në faqen elektronike të saj. Një tjetër metodë raportimi është dhe përdorimi i letrave të menaxhimit, të cilat përfaqësojnë një format ekstrakti të auditimit, me gjetjet kryesore, që i adresohen një ministri apo vetë Parlamentit për të tërhequr vëmendjen e politik-bërësve mbi probleme specifike të zbuluara gjatë auditimit.

Më tej, takimi i ditës së parë nisi me prezantimin e standardeve të auditimit, konkretisht ISSAI 300 mbi parimet themelore të Auditimit të Performancës nga z. Jan Van Dam. Në këtë leksion, z.Jan Van Dam, bëri një prezantim të ciklit auditues që ndjek auditimi i performancës, duke e cilësuar këtë lloj auditimi si një vlerë të shtuar në punën e SAI-t, i cili reflekton më së miri ISSAI 12 *“Dobia dhe Vlera e SAI-ve: Të sjellësh ndryshimin në jetën e qytetarëve”*. Një fokus të veçantë gjatë këtij leksioni iu kushtua tre qasjeve të auditimit të performancës: orientuar nga sistemi, orientuar nga problemi dhe orientuar nga rezultati, si veçori që pasqyrojnë karakterin fleksibël dhe të gjerë të këtij auditimi.

Dita e tretë e takimit nisi me një program auditimi tanimë të realizuar nga audituesit e KLSH-së për t’u përfshirë në fazën tjetër të auditimit, punën në terren, ku një fokus i veçantë iu kushtua mbledhjes dhe vlerësimit të informacionit dhe evidencave. Si metodologji inovative për mbledhjen dhe vlerësimin e informacioneve dhe evidencave, Audituesi i Lartë, z.Rudi Turksema prezantoi temën *“Analiza e të dhënave në NCA”*. Sipas tij, përdorimi i të dhënave sjell konceptin e *“audituesit nga shtëpia”*, që nënkupton se çdo qytetar mund të aksesojë të dhënat e një institucioni përmes një klikimi. Zoti Turksema i informoi audituesit e KLSH-së mbi një aktivitet të quajtur

“Accountability Hack”, të organizuar nga Gjykata Holandeze e Auditimit ku 130 programues u mbledhën në Dhomën e Ulët të Parlamentit Holandez për të sistemuar një grup të dhënash në një strukturë logjike, e cila gjeneron informacion mbi eficiencën dhe efektivitetin e politikave dhe shpenzimeve.

Në ditën e katërt, IntoSAINT dhe auditimi i integritetit mori një fokus të veçantë në këtë vizitë të KLSH-së në Gjykatën Holandeze të Llogarive. Kjo temë u prezantua nga znj. Ina De Haan, audituese e Lartë në NCA dhe një personalitet i shquar në INTOSAI, me meritë të veçantë në ngritjen e projektit të IntoSAINT-it. Znj. Ina De Haan theksoi se integriteti i një institucioni përbëhet nga dy faqe të së njëjtës medalje: lufta ndaj korrupsionit dhe promovimi i integritetit. Audituesja e Lartë, znj. Ina De Haan i njohu audituesit e KLSH-së me një auditim integriteti të ndërmarrë në institucionet holandeze, ku u anketuan rreth 17.000 nëpunës civilë. Rezultati i auditimit krijoi një hartë të institucioneve që kishin dobësi dhe ishin më të predispozura kah korrupsioni dhe mashtrimi, për shkak se kodi dhe rregullat etike kishin mbetur në letër.

Duke iu referuar Raportit të Transparency International të vitit 2016 mbi Sistemin Kombëtar të Integritetit, Znj. Ina De Haan vlerësoi punën e KLSH-së që sipas saj po udhëheq sipas shembullit duke u renditur bashkë me Avokatin e Popullit në një nga

institucionet me performancën më të mirë në forcimin e integritetit kombëtar, duke përçuar kështu frymën e besimit tek qytetarët shqiptarë.

Në ditën e pestë, grupi i KLSH-së u njoh me temën Kontrolli dhe Sigurimi i Cilësisë, si etapa përmbyllëse e një auditimi, prezantuar nga z. Erik Izrael. Në këtë leksion, z. Izrael theksoi rëndësinë që ka bërja e dallimit midis kontrollit të cilësisë dhe sigurimit të cilësisë, duke vënë në pah se e para nis qysh në planifikim dhe përgjatë gjithë auditimit, ndërsa e dyta vjen si një etapë post-auditimi. Me këtë rast, audituesit e KLSH-së e njohën z. Erik Izrael me sistemin e kontrollit dhe sigurimit të cilësisë në Kontrollin e Lartë të Shtetit, një sistem i ngjashëm me SAI-n Holandez, si kontroll brenda përgjegjësi hierarkike nga grupi auditues deri tek drejtori për të kaluar më tej në sigurim cilësie realizuar nga një departament i veçantë për këtë qëllim.

Me rastin e vizitës studimore, përfaqësuesit e KLSH-së vizituan Muzeun Van Gogh në Amsterdam dhe Muzeun “Mauritius” në Hagë, ku ekspozohen disa nga kryeveprat botërore si “Vajza me vëth perle” e Johannes Vermeer.

Në këtë aktivitet morën pjesë Drejtori i Departamentit të Auditimit të Performancës z. Rinald Muça, Kryeaudituesit z. Gjovalin Preçi dhe z. Aulent Guri dhe audituesit z. Sali Agaj, z. Alfred Zylfi, znj. Elfrida Agolli, znj. Xhuljeta Çelaj, znj. Elira Elezi, z. Alfred Leskaj, z. Redi

Ametllari, z. Dorel Balliu dhe z. Klejvis Kule.

KLSH zhvillon analizën vjetore për vitin 2017

Në datat 15-16 shkurt 2018, në mjediset e Universitetit Shtetëror “Aleksandër Moisiu”, Durrës, Kontrolli i Lartë i Shtetit zhvilloi analizën vjetore për performancën e institucionit për vitin 2017. Në ditën e parë morën pjesë Presidenti i Republikës, Shkëlqesia e Tij z. Ilir Meta, Sekretari i Komisionit të Kuvendit për Ekonominë dhe Financat, Akademik Anastas Angjeli, Audituesi i Përgjithshëm i Kosovës, z. Besnik Osmani dhe Zv-Audituesi i Përgjithshëm i ish-Republikës Jugosllave të Maqedonisë, z. Naser Ademi, Rektorja e Universitetit “Aleksandër Moisiu”, zj. Kseanela Sotirofski si dhe shumë përfaqësues nga profesorati, ekspertë të shoqërisë civile, analistë dhe studentë të fakulteteve të Universitetit.

Në fjalën e tij, Presidenti Meta dhe vlerësimin për performancën e deritanishme të KLSH-së, duke cilësuar se “...dua të shpreh kënaqësinë për

angazhimin dhe përkushtimin në rritje të këtij institucioni të rëndësishëm, të këtij institucioni suprem të auditit në vendin tonë, pasi mirëmenaxhimi i financave publike si dhe ndërtimi i proceseve dhe sistemeve që rrisin efijencën dhe eliminojnë hapësirat për abuzim duke rritur transparencën dhe llogaridhënien, janë sfidat me të cilat Kontrolli i Lartë i Shtetit, përballat në përditshmërinë e punës së tij.

Performanca e qëndrueshme dhe në rritje e këtij institucioni gjatë viteve të fundit ka ardhur si rezultat i reformimit dhe modernizimit të praktikave audituese konform standardeve ndërkombëtare të auditimit duke ndikuar drejtpërdrejt edhe në forcimin e mirëqeverisjes së institucioneve publike në vend.”

Në përshëndetjen e tij, Sekretari i Komisionit të Kuvendit për Ekonominë dhe Financat, Akademik Anastas Angjeli vlerësoi punën në vitet e fundit nga institucioni i auditimit suprem publik në vend, për rritjen e kapaciteteve të tij profesionale dhe tha se ka një praktikë të mirë bashkëpunimi mes Kuvendit dhe KLSH-së, e cila kulmoi në miratimin e ligjit të ri organik të institucionit në nëntor 2014, në përputhje me standardet ndërkombëtare të INTOSAI-t. Akademik Anastas Angjeli shprehu bindjen se bashkëpunimi rezultativ i deritanishëm mes ligjvënësit dhe KLSH do të vijojë të thellohet në të ardhmen, sidomos në drejtim të ndjekjes nga Kuvendi të

zbatueshmërisë së rekomandimeve që jep institucioni suprem i auditimit.

Në fjalën e tij, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj cilësoi se aktiviteti i KLSH-së gjatë vitit 2017 është motivuar dhe udhëhequr nga drejtimi themelor : « *Auditimi publik në shërbim të qytetarit* » i Kongresit të XXII-të të INTOSAI-t dhe nga drejtimi tjetër themelor “*Si mund të ndihmojnë SAI-et në rikthimin e besimit të qytetarëve tek qeverisja publike?*” i Kongresit të X-të të EUROSAT-t. Jemi përpjekur t’i realizojmë këto dy orientime themelore duke i parë si detyra/sfida tona kryesore, mbi bazën e mesazhit kuptimplotë të Kongresit INCOSAI XXII :

«*Të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri», duke punuar për (1) modernizimin e institucionit nga këndvështrimi i aftësive audituese dhe (2) duke kontribuar në përmirësimin e qeverisjes publike, nëpërmjet forcimit të llogaridhënies dhe transparencës e thellimit të luftës kundër korrupsionit dhe mashtrimit financiar ».*

Më tej, z. Leskaj theksoi se KLSH ka përmbushur detyrën dhe mandatin e tij

kushtetues, duke realizuar 156 auditime nga 154 të planifikuara, nga të cilat 25 janë auditime përputhshmërie, 14 janë auditime financiare, 15 janë auditime performance, 92 janë auditime rregullshmërie, 5 janë auditime të TI dhe 5 janë auditime tematike.

Nga auditimet e vitit 2017, KLSH ka zbuluar:

1. Dëm ekonomik, parregullsi dhe shkelje financiare (në të ardhurat publike dhe shpenzimet e kryera) në nivelin e 11.5 miliardë lekë, ose 85.8 milionë euro, duke kërkuar shpërblimin e dëmit, pra arkëtimin e këtyre parave në Buxhetin e Shtetit.

2. Shkelje të disiplinës financiare me ndikim negativ në performancën e subjekteve të audituara, si në të ardhura dhe në shpenzime, në vlerën prej 99.05 miliardë lekë, ose rreth 740 milionë euro. Në total janë konstatuar shkelje në shumën 110.5 miliardë lekë, ose afërsisht 826 milionë euro.

Treguesi i dobishmërisë, efektivitetit të institucionit, një tregues qendror i Kuadrit të Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit, i përdorur gjerësisht nga SAI-t moderne evropiane dhe nga GAO amerikane, është 31.9 lekë për KLSH-në për vitin e kaluar. Pra, për çdo një lek të shpenzuar nga Buxheti për institucionin, institucioni ka zbuluar dhe kërkuar për t’u zhdëmtuar ne Buxhetin e Shtetit 31.9 lekë. Në

krahasim me periudhën dhjetëvjeçare 2002-2011 (me një mesatare 21.1 lekë), efektiviteti i institucionit për periudhën gjashtëvjeçare 2012-2017 është rritur mbi pesë herë (108.7 lekë).

Më tej, z. Leskaj vijoi me gjetjet dhe rekomandimet kryesore të institucionit të auditimit publik suprem në vend. Ndër to, ai theksoi:

(1) propozimin për hartimin e Ligjit “Mbi përgjegjësinë materiale të nëpunësit publik”, në të cilin do të trajtohet përgjegjësia financiare e punonjësve të njësive publike (zyrtarët e lartë dhe punonjësit e të gjithë niveleve) për dëmet ekonomike të shkaktuara qëllimisht apo nga neglizhenca, gjatë ose në lidhje me procesin e kryerjes së detyrave zyrtare;

(2) kredibilitetin e ulët të procesit të buxhetimit, **ku vijohet me praktikën e programimeve jo realiste të buxhetit, sëmundje kjo e qeverive shqiptare në këto vite**. Programimi i të ardhurave mbetet pika më e dobët dhe që ndikon edhe në ndryshimin e shpenzimeve. Ajo reflekton mos konsolidimin e boshtit, pra të kuadrit makroekonomik dhe fiskal, si mjet strategjik dhe pikë reference për Programimin Buxhetor Afatmesëm dhe atij vjetor, çka është thelbësore për kredibilitetin e buxhetit. Duke përcjellë shqetësimin e ngritur edhe nga Fondi Monetar Ndërkombëtar lidhur me peshën e detyrimeve të tanishme dhe të ardhshme të Buxhetit të Shtetit nga zbatimi i partneriteve

publik-privat të kontraktuara dhe të propozuara në të ardhmen, KLSH ka rekomanduar draftimin e **Hartës së Risqeve për financat publike**;

(3) problematikën e borxhit publik, ku duke vlerësuar punën e bërë dhe rezultatet pozitive të arritura, sidomos në ndryshimin e trendit të borxhit publik nga rritës në rënës, KLSH konstaton se në dy vitet e fundit nivelet e borxhit publik kundrejt Prodhimit të Brendshëm Bruto (73% në vitin 2005 dhe 72.4% në 2016-ën) nuk tentojnë drejt parame-trave të synuar në Strategjinë e Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020. Institucioni i auditimit kërkon vëmendje të shtuar të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë lidhur me menaxhimin e borxhit publik dhe angazhimin maksimal të të gjithëve, që të përmbushen objektivat e vendosura për ta ulur borxhin publik nën 60% të PBB-së brenda një periudhe afatmesme;

(4) ineficiencën e prokurimit publik, ku, duke analizuar strukturën e dëmit të konstatuar nga auditimet gjatë vitit 2017, KLSH konstaton se grupi i **dytë i shkeljeve dhe dëmeve më të mëdha konstatohet përsëri në fushën e prokurimeve publike**. Ndryshimet ligjore dhe ndërhyrjet në aktet rregullative kanë plotësuar kuadrin rregullativ të prokurimit publik në Shqipëri, por KLSH shprehet se prokurimi publik **nuk garanton konkurrencë të drejtë dhe nuk impakton zhvillimin ekonomik përmes**

injektimit të fondeve drejt një game të gjerë operatorësh. Në të gjitha procedurat e prokurimit të zhvilluara, janë shpallur fitues 1140 operatorë ekonomikë për 5067 procedura prokurimi në total. Janë kryer teste të përqendrimit dhe nga analiza e bazës së të dhënave në lidhje me prokurimet e fituara, evidentohet që gjatë vitit 2016, **50% e vlerës totale të prokuruar** është përfituar nga 57 operatorë ekonomikë ose **5% e totalit të operatorëve** të cilët kanë fituar 14.7% prokurime nga totali i atyre të zhvilluara. Pra vërehet një **përqendrim i prokurimeve në një numër të kufizuar operatorësh**, fakt që ndikon drejtpërdrejt në tregun e produkteve dhe në konkurrencën e lirë. Ka një nivel të lartë procedurash në të cilat **diferenca midis fondit limit dhe ofertës fituese është në nivele minimale**, pra drejt 0, me një numër pothuaj të njëjtë me procedurat që kanë një efektivitet nga 5% deri në 20%. Në numër të lartë janë procedurat që kanë diferencë të lartë të ofertës fituese dhe fondit limit, pra **mbi 20%, fakt që ngre pikëpyetje si për saktësinë e llogaritjes së fondit limit ashtu edhe për uljen e ofertave** në nivele që vënë në rrezik realizimin e shërbimeve, investimeve apo sigurimin e mallrave në cilësinë e duhur;

(5) problematikën e borxhit tatimor, ku nga auditimi i zhvilluar në Drejtorinë e Përgjithshme të Tatimeve, KLSH ka konstatuar **nivelin shqetësues të**

borxhit tatimor. Pësia e këtij borxhi si përqindje ndaj PBB-së, nga 8.5% e PBB-së në fund të 2015 arriti në 11.7% e PBB-së në fund të 2016-ës. Në vlerën e borxhit prej 147 miliardë lekë (rreth 1.1 miliardë euro), janë shtuar detyrime përgjatë vitit 2016 në shumën 76,6 miliardë lekë, ndërkohë që numri i subjekteve borxhlinj ka pësuar një rritje alarmante. **Në stokun e borxhit tatimor, disa nga debitorët më të mëdhenj janë edhe ente publike.**

(6) problematikën me menaxhimin e njësive të vetëqeverisjes vendore, ku vërehen parregullsi që kanë sjellë mos evidentim të drejtë të inventarit të aseteve të këtyre njësive, mos evidentim të saktë të të drejtave të këtyre njësive lidhur me detyrimet apo borxhin e bizneseve ndaj njësive të qeverisjes vendore. **KLSH gjykon se mos-vlerësimi sa duhet i kësaj problematike mund të çojë në një “faliment” të këtyre administratave apo rritje të huave në nivel lokal.** Megjithatë reforma territoriale ka qenë e domosdoshme, për të cilën KLSH ka rekomanduar kryerjen dhe përshejtimin e saj që në vitin 2012, institucion konstaton se, përveç impakteve pozitive që ka dhënë në drejtim të përqendrimit dhe menaxhimit më të mirë të të ardhurave, rritjes së volumit të investimeve, edhe në vitin e dytë të zbatimit të saj, **nuk janë arritur pritshmëritë e duhura në lidhje me rritjen dhe cilësinë e shërbimeve ndaj**

komunitetit, rritjen e të ardhurave financiare, etj. KLSH ka rekomanduar një monitorim në vijimësi të krijimit të detyrimeve të prapambetura si dhe formulimin e **një strategjie të qartë të trajtimit të borxhit** në njësitë e vetëqeverisjes vendore.

Viti 2017 përfaqësoi vitin e fundit të zbatimit të Strategjisë së Zhvillimit të Kontrollit të Lartë të Shtetit 2013-2017. Objektivat strategjikë të institucionit kanë ecur paralel me objektivat e Planeve Strategjike 2011-2016 të INTOSAI-t dhe 2011-2017 të EUROSAT-t, dy organizatat e komunitetit të institucioneve supreme publike të auditimit në Evropë dhe botë.

Monitorimi i zbatimit të kësaj Strategjie ka sjellë bilancin e pesë viteve 2013-2017 të konsolidimit të reformës institucionale në KLSH dhe krijimit të një modeli institucional që afron me modelet më të përparura të institucioneve supreme të auditimit në

Evropë. Bazuar në nivelin e treguesve të Kornizës së Matjes së Performancës së një Institucioni Suprem Auditimi, dokument i miratuar si standard ISSAI në Kongresin e fundit të INTOSAI-t,

objektivat e përcaktuara në Strategjinë e Zhvillimit 2013-2017 janë realizuar në masën 85 %.

Kryetari i KLSH prezantoi gjatë ditës së parë Planin Strategjik 2018-2022 të Zhvillimit të KLSH. Analiza vjetore e KLSH vijoi gjatë ditës së parë me prezantime nga ekspertë, akademikë dhe nga përfaqësues të shoqërisë civile mbi performancën dhe rezultatet e llojeve të ndryshme të auditimit, zhvillimin e partneriteteve dhe përsosjen e metodologjive të auditimit.

Në datën 16 shkurt, analiza e institucionit vijoi në Ambientet e KLSH-së dhe gjithashtu u zhvilluan leksione në ambientet e Universitetit “Aleksandër Moisiu” të Durrësit.

Në ambientet e KLSH-së, analiza e ditës së dytë filloi me workshop-in e Departamentit të Auditimit të Performancës. Një përzgjedhje e tillë vjen në një kohë të konsolidimit të këtij departamenti, të themeluar në 2012, auditimet e të cilit përpos se përbëjnë një indikator të modernizimit të KLSH-së reflektojnë edhe objektivin institucional

për të qenë sa më pranë qytetarëve, në përmirësimin e shërbimeve publike.

Në fjalën e hapjes së workshop-it, Drejtoresha e Përgjithshme znj. Lindita Milo u shpreh se auditimet e performancës reflektojnë më së miri zbatimin e ISSAI 12 *“Dobia dhe vlera e SAI-ve: Të bësh ndryshim në jetën e qytetarëve”*. Znj. Milo theksoi se auditimet e performancës kanë zgjeruar repertorin e tematikave duke u shtrirë në fusha me rëndësi sociale dhe ekonomike, për të ofruar një alternativë të re menaxhimi dhe vlerë të shtuar në sektorin publik.

Në fjalën e tij, Drejtori i Departamentit të Performancës, z.Rinald Muça u shpreh se viti 2017 që viti i përfundimit të Strategjisë së Zhvillimit Institucional 2013-2017 të KLSH, ku zhvillimet profesionale dhe rritja e kapaciteteve audituese përmbushën Objektivin e Tretë Strategjik, përmirësimi i cilësisë dhe shtimi i numrit të auditimeve të performancës. Auditimet e performancës janë rritur ndjeshëm në numër (20 përqind më shumë se një vit më parë), mbulueshmëri institucionesh dhe cilësi, duke trajtuar tema të ndjeshme për problematikën tonë sociale dhe ekonomike, si Matura 2016, Siguria Ushqimore, Efektiviteti i Masave të ndërmarra nga Organet Tatimore në mbledhjen e Detyrimeve të Prapambetura, Procedurat e Prokurimit.

Analiza Vjetore për vitin 2017 vijoi me prezantimet e gjashtë auditimeve me

ndjeshmëri të lartë publike si Efektiviteti i Politikave për Zhvillimin Strategjik të Turizmit, Kostimi i shërbimeve spitalore, Cilësia e Ajrit, Unifikimi i Pikave Doganore mes Shqipërisë dhe Kosovës, Performanca e Ministrisë së Arsimit Sportit dhe Rinisë në Zhvillimin e Sportit dhe Efektiviteti i Granteve në AZHBR.

Më pas, **Prof.Dr. Skënder Osmani** paraqiti përpara audituesve të KLSH-së leksionin *“Performanca, Auditimi, Optimizimi dhe Mirëqeverisja”*. Optimizimi ka të bëjë me maksimizimin ose minimizimin e një funksioni (ose të disa funksioneve) që plotëson kushte të caktuara në një bashkësi të dhënash. Vlera ekstremale (max ose min) e funksionit në bashkësinë e dhënë të përcaktimit quhet optimum, ndërsa procesi i përcaktimit të saj quhet optimizim. Optimumi është vlera nga ky përkufizim matematik, i cili jo në çdo problem (p.sh. kur ai ka strukturë komplekse) mund të gjendet. Për sa i përket performancës ajo rrjedh nga folja me *performu* që do të thotë me kry, me bë, me ekzekutu, etj. Që këtë performanca e një aktiviteti në kushte të caktuara do të thotë realizim i qëllimit të tij. Natyrisht njeriu kur kryen një aktivitet synon ta realizojë qëllimin e tij me performancë sa më të lartë ose siç thuhet me performancë optimale. Kalimthi përmendim që kuptimi *“performancë optimale”* ka filluar gjerësisht të përdoret në disiplinën

Computer Science (Shkenca Kompjuterike).

Performanca optimale e shoqërisë në të ardhmen është problemi themelor (numër një) i çdo reforme specifike apo globale, dhe në kontekst është çështje e vijës së parë e strategjisë kombëtare. Më pas, Prof. Osmani sqaroi që çdo reformë është një projekt, ndoshta më saktë një sistem dhe si e tillë ajo përmban të gjitha objektivat ekonomike, financiare, teknologjike, mjedisore, kulturore etj. që parashikon të realizojë. Natyrisht që këto janë të domosdoshme por nuk janë të plota, kur atje mungon *“objektivi”* për performancën njeri, sepse cilido qoftë objektivi që parashikon reforma ai nuk do të zbrësë nga qielli, ai do të bëhet nga njeriu, madje njeriu i përgatitur për objektivin në fjalë ose të tjerë, d.m.th për të gjithë projektin. E një përgatitje nuk bëhet me një të renë të lapsit, pa burime njerëzore të përgatitura me teknologjinë adekuate, kompetencat e kërkuara, investimet e nevojshme etj. Por në radhën e objektivave të çdo projekti, reforme, objektivi i performancës optimale të individit dhe

në përgjithësi i shoqërisë është më i rëndësishmi sepse është ai që do të sjellë të renë e reformës, të përparuarin, performancën optimale.

Së fundmi, Prof. Osmani cilësoi se zhvillimi ekonomik i vendit është i lidhur përgjithësisht me performancën shoqërore, burimet njerëzore e natyrore, kërkimin e arsimin, dijet dhe teknologjinë, projektet dhe reformat e politikën, strategjinë dhe institucionet, auditimin dhe kontrollin, programimin dhe simulimin, modelimin dhe optimizimin, sigurinë dhe riskun, etj.

Analiza e ditës së dytë u mbyll me workshop-in dedikuar Auditimeve të IT. z. Kozma Kondakciu, Drejtor i Drejtorisë së Auditimit të IT, disa veçori të auditimeve IT të realizuara gjatë vitit 2017

Paralelisht me këto zhvillime, **në ditën e dytë të analizës**, një grup drejtuesish të KLSH-së, *znj. Manjola Naço*, Drejtore e Përgjithshme, *Znj. Luljeta Nano*, Sekretare e Përgjithshme, *Z. Bajram Lamaj*, Drejtor i Departamentit të Auditimit të Aseteve dhe Mjedisit, *Znj. Yllka Pulashi*, Drejtore e Departamentit të Auditimeve IT dhe Investimeve të Huaja dhe *Znj. Aulona Jani*, Kryeaudituese në Departamentin e Auditimit të Buxhetit të Shtetit, gjatë paradites së datës 16 shkurt, **zhvilluan leksione të hapura me studentët e Universitetit “Aleksandër Moisiu”, Durrës.**

Leksioni nisi me fjalën e Sekretares së Përgjithshme, *Znj. Nano*, e cila bërë një prezantim mbi Kontrollin e Lartë të Shtetit dhe funksionet e tij si gardian i financave publike. *Znj. Nano* shtjelloi më tej mënyrën se si audituesit e KLSH-së auditojnë mbështetur në standardet e fushës ISSAI dhe mbi parimet themelore të auditimit. Në vijim e mori fjalën *znj. Naço* e cila u ndal në llojet e auditimit që kryen KLSH (auditime financiare, përputhshmërie, performance dhe auditime IT), ku studentëve iu shpjegua nga ndryshojnë këto tipe auditimesh nga njëri-tjetri dhe çfarë roli ka secili prej tyre në përmirësimin e menaxhimit të financave publike, si edhe në përdorimin e fondeve me eficiencë, efektivitet dhe ekonomikitet. Pas këtyre prezantimeve pati diskutime interaktive dhe studentët i ndoqën leksionet me shumë interes.

Drejtori i Departamentit të Auditimit të Aseteve dhe Mjedisit, *z. Lamaj* në prezantimin e tij paraqiti ndryshimet mes Auditit të Brendshëm, Kontrollit të

Brendshëm dhe Auditit të Jashtëm si koncepte të domosdoshme për t'u njohur nga të gjithë.

Në këtë diskutim u përfshi i gjithë paneli, duke sjellë secili argumente dhe mënyra se si KLSH vepron dhe bashkëpunon me Auditin e Brendshëm. Gjithashtu studentët shprehën interesin dhe njëkohësisht shqetësimin e tyre mbi zbatueshmërinë e rekomandimeve të KLSH-së duke pyetur se çfarë masash merr institucioni për rritjen e nivelit të zbatueshmërisë së tyre.

Nën këtë optikë, paneli i njohu studentët me web-in e KLSH-së, i cili përditësohet në mënyrë të vazhdueshme me gjithë aktivitetet e institucionit si edhe me publikimet e vendimeve, e tashmë edhe të raporteve të auditimit, e cila u sugjerua se mund të përdoret nga studentët si një burim i besueshëm informacioni, pse jo edhe në përgatitjen e temave për punimet e tyre shkencore. Gjithashtu studentët u ftuan të komunikojnë në adresat respektive të e-mailit për çdo informacion që mund t'u nevojitet përgjatë studimeve të tyre akademike.

KLSH nënshkruan Marrëveshje Bashkëpunimi me Universitetin Mesdhetar të Shqipërisë

Në datën 26 shkurt, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, Dr. Bujar Leskaj dhe Rektori i Universitetit Mesdhetar të Shqipërisë, Prof. As. Dr. Nexhmedin Dumani nënshkruan një Marrëveshje

Bashkëpunimi në ambientet e këtij universiteti.

Marrëveshja vjen në kuadër të interesit të përbashkët për të bashkëpunuar në rritjen e kapaciteteve dhe njohurive profesionale të stafit të Kontrollit të Lartë të Shtetit në njërën anë, si dhe në zhvillimin e kurrikulave dhe mendimit shkencor të Universitetit Mesdhetar të Shqipërisë, në anën tjetër, përmes kontributit që ofron KLSH-ja si institucioni më i lartë i kontrollit ekonomik e financiar, i cili ndihmon në përmirësimin e menaxhimit të fondeve publike nga Qeveria dhe entet e tjera publike nëpërmjet auditimit.

Duke vlerësuar këtë marrëveshje bashkëpunimi, themeluesi i Universitetit Mesdhetar të Shqipërisë, Prof. Dr. Anastas Angjeli, u shpreh se është një institucion i cili po aplikon elementët më bashkëkohorë të auditimit sipas standardeve europiane. *“Futja e këtyre elementëve të rinj të auditimit është e nevojshme të përfshihet edhe në programet tona mësimore dhe kjo është arsyeja pse sot kemi Kryetarin e Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe e shohim si mjaft të rëndësishme këtë marrëveshje bashkëpunimi”,* u shpreh Prof. Dr. Anastas Angjeli.

Kryetari i KLSH-së, z. Bujar Leskaj theksoi se marrëveshja e bashkëpunimit mes

Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe Universitetit Mesdhetar të Shqipërisë, do të gjejë zbatim konkret për të dyja palët dhe do të shtrihet në bashkëpunime në konferenca shkencore si dhe në dhënien e ekspertizës në fushën e auditimit. “Konferenca Shkencore, e organizuar çdo vit nga KLSH, do të jetë një pikëtakim i rëndësishëm për të zhvilluar bashkërisht mendimin shkencor në fusha të ndryshme të shkencave ekonomike. KLSH do të mirëpresë kontributin e akademikëve dhe pedagogëve në Revistën Shkencore “Auditimi Publik”.

Duke vlerësuar punën e bërë nga Universiteti Mesdhetar, si një Universitet i konsoliduar, me një eksperiencë tashmë 9 vjeçare dhe që diferencohet ndjeshëm në fushën e edukimit për shkak të cilësisë së pedagogëve dhe të cilësisë së studentëve që dalin nga ky Universitet. Kryetari Leskaj nënvizoi se *“..kjo marrëveshje do të zbatohet në praktikë duke ecur paralel me filozofinë e INTOSAI-t, e cila është kthyer edhe në filozofi të institucionit “Nga eksperiencia e përbashkët përfitojnë të gjithë”*”. Nëpërmjet kësaj filozofie ne jemi të bindur se është vërtet e rëndësishme të shkëmbej dhe të mësohet nga të tjerët, ndaj kjo marrëveshje do t’u shërbejë të dy palëve”.

Takim mes KLSH-së, USAID dhe Organizatave të Shoqërisë Civile

Në zbatim të objektivit strategjik për forcimin e bashkëpunimit me shoqërinë civile dhe median dhe në bashkëpunim me projektin e USAID-it “Transparenca në sistemin shëndetësor”, Kontrolli i Lartë i Shtetit zhvilloi në datën 28 shkurt 2018, një takim informues lidhur me Auditimet e KLSH-së, të realizuara në vitet e fundit, me fokus në sistemin e shëndetësisë.

Ky projekt ka për qëllim përmirësimin e shërbimeve shëndetësore për qytetarët shqiptarë me fokus luftën ndaj korrupsionit, përmirësimin e transparencës për funksionet qeveritare dhe nxitjen e bashkëpunimit ndërmjet institucioneve të pavarura qeveritare, organizatave të shoqërisë civile (OSHC) dhe medias për të kërkuar një qeverisje më të përgjegjshme në sektorin shëndetësor.

Takimi u zhvillua në mjediset e reja të KLSH-së dhe të pranishëm në këtë aktivitet ishin dhe përfaqësues të Organizatave të Shoqërisë Civile dhe të

profesionistëve të fushës si : Shoqata e Kujdesit Shëndetësor- Familjar (Korcë), Fondacioni Spitalor i Nënës dhe Fëmijës, Shoqata e fëmijëve dhe të rinjve me diabet, Shoqata Shqiptare e PLHA, Qendra Shqiptare për Popullsinë dhe Zhvillimin, Qendra për Transparencë dhe Informim të Lirë, Integrimi Urban, Revista “Monitor”, Partners Albania-BIRN, G&G Group, Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit, auditues të KLSH-së, etj.

Fjala e hapjes së këtij aktiviteti u mbajt nga Drejtoresha e Komunikimit, Botimit dhe Marrëdhënieve me Jashtë në KLSH, znj. Irena Islami. Gjate fjalës së saj, zonja Islami u ndal në transparencën e aktivitetit të KLSH-së, si një nga treguesit kryesorë të modernizimit të institucionit dhe të rritjes së besimit të qytetarëve në punën e tij. KLSH ka përqafuar një qasje të re në këto vitet e fundit që konsiston në transmetimin tek qytetarët në mënyrë të qartë të misionit dhe të punës së institucionit dhe në vlerën që sjellin për qytetarët auditimet e kryera nga KLSH. Kjo qasje është në përputhje të plotë dhe bazohet në standardet profesionale të auditimit publik suprem, ISSAI-t dhe në këtë frymë KLSH ka organizuar këtë takim me OSHC në bashkëpunim me USAID-in (me të cilin po implementon për më shumë se prej një viti, projektin “Transparenca në sistemin shëndetësor në Shqipëri). Qëllimi i këtij takimi është shkëmbimi i ideve, eksperiencave, ekspertizës, organizimi i trajnimeve, workshopeve

dhe tryezave të rrumbullakëta, të cilat i shërbejnë punës sonë të përbashkët.

KLSH ka një bashkëpunim shumë të mirë dhe konkret me OSHC, me një pjesë të të cilave ka nënshkruar edhe marrëveshje bashkëpunimi, rreth 25 të tilla deri tani, të ndjekura nga plane konkrete veprimi.

Znj. Darcie Nielsen, Drejtuese e Projektit të USAID-t duke vlerësuar maksimalisht punën e KLSH në drejtim të mirë-menaxhimit të parasë publike, luftës kundër korrupsionit dhe përmirësimit të kapaciteteve për të investiguar, referuar dhe zgjidhur ankesat e qytetarëve, veçanërisht për denoncimin e korrupsionit u shpreh: - Jam shumë e kënaqur që gjendem sot këtu si përfaqësuese e projektit "Transparenca në sistemin shëndetësor" financuar nga USAID. Ky projekt ka për qëllim krijimin e një mjedisi më të përgjegjshëm për përdorimin e parave publike duke forcuar institucionet mbikëqyrëse si KLSH, Avokati i Popullit dhe ILDKPKI dhe duke rritur bashkëpunimin me shoqërinë civile dhe median. Asistenca teknike që ne po i ofrojmë KLSH-së konsiston në përmirësimin e auditimeve të performancës në sektorin e shëndetësisë, rritjen e aksesit të qytetarëve tek informacioni, futjen e disa zgjidhjeve teknologjike për sistemin e ankesave, përdorimin e të dhënave të hapura dhe treguesve të alarmit-red flags për fusha të prirura për korrupsion. Nga gjetjet e USAID rezulton se tre institucionet

mbikëqyrëse kanë shqetësime të përbashkëta përsa i takon forcimit të luftës ndaj korrupsionit si p.sh zbatimin e pamjaftueshëm të rekomandimeve të tyre, ndaj projekti po punon me të tre institucionet në mënyrë që të forcohet bashkëpunimi me Parlamentin, sidomos gjatë paraqitjes së Raporteve Vjetore, të cilat janë në periudhën mars-maj të çdo viti. Unë besoj-vijoi zj Nielsen- se Raportet Vjetore janë një moment i rëndësishëm për të tërhequr vëmendjen e qytetarëve në problematikat që ju ngrini, ndaj duhet bërë çmos që mesazhet tuaja të jenë të qarta për ligjvënësit në mënyrë që ata të ndërmarrin veprime. Në këtë kuadër, ne po e ndjekim me vëmendje punën e mekanizmit të ri ndërinstitutional i ngritur nga Parlamenti për monitorimin e zbatimit të rekomandimeve të institucioneve të pavarura, por ne duam që edhe qytetarët të mbeten të angazhuar për të luftuar korrupsionin. Unë besoj se këmbëngulja jep gjithmonë rezultate.

Në vijim e mori fjalën zj. Lindita Lati, Drejtore e Përgjithshme, e cila theksoi që KLSH synon të jetë një institucion profesional i besueshëm që i kontribuon shtimit dhe kursimit të vlerës së parave publike, duke dhënë siguri mbi llogaritë financiare të përdoruesve të tyre dhe duke ndihmuar në përmirësimin e menaxhimit të Qeverisë e të enteve të tjera publike nëpërmjet auditimit, duke fituar në këtë mënyrë besim të plotë tek

qytetarët shqiptarë dhe të audituarit. Gjatë këtij takimi informues, Auditues të Departamentit të Auditimit të Performancës z. Aulent Guri dhe znj. Xhuljeta Çelaj bënë një përmbledhje të auditimeve në sistemin shëndetësor duke u përqendruar në auditimin “Kostimi i shërbimit spitalor”.

Zonja Çelaj bëri një prezantim të shkurtër të auditimit të performancës në Shërbimin e Urgjencës Mjekësore, auditim i cili sapo ka filluar dhe është në fazën studimore të tij.

Në fund të takimit u theksua se Kontrolli Larte i Shtetit luan një rol qendror si Institucion Suprem Auditimi dhe sfidat në rritje dhe sofistikimi i mjediseve në të cilat vepron, e bëjnë gjithnjë e më të rëndësishëm forcimin e kapaciteteve institucionale të tij. KLSH duhet të përmbushë standardet më të larta për të siguruar transparencën, llogaridhënien dhe efikasitetin e operacioneve qeveritare. Qëllimi është arritja e rezultateve të qëndrueshme dhe progresive në nivelet taktike dhe strategjike dhe përqendrimi në përpjekjet për përmirësimin e legjislacionit, metodologjisë dhe praktikës së auditimit. KLSH mundet dhe duhet të

ndihmojë për të identifikuar fushat e zhvillimit të ardhshëm në sistemet e auditimit publik të vendit, të cilat mund të adresohen duke bashkëpunuar me organet shtetërore të përfshira dhe duke zbatuar koncepte afatgjata të zhvillimit. Takimi u zhvillua në formë bashkëbisedimi dhe pati shumë pyetje nga të pranishmit.

Mbahet në Bernë të Zvicrës takimi i grupit të punës së EUROSAT-t për ITSA dhe ITASA

Në datën 7 mars 2018, u mbajt në Bern të Zvicrës takimi i Grupit të Punës së EUROSAT-t për *Vetëvlerësimin e Teknologjisë së Informacionit dhe Vetëvlerësimin të Auditimit të Teknologjisë së Informacionit*, organizuar pranë Zyrës Federale të Auditimit të Zvicrës. Në takim morën pjesë përfaqësues nga SAI-et e Çekisë, Polonisë, Zvicrës, Shqipërisë, Serbisë, Lituaniës, Gjykatës Europiane të Audituesve, të Gjykatës së Llogarive të Francës, Turqisë dhe Moldavisë. KLSH në këtë takim u përfaqësua nga Drejtori i Përgjithshëm, znj. Manjola Naço dhe znj. Lolita Baholli, audituese.

Pas fjalës së mirëseardhjes nga znj. Brigitte Christ, zv/kryetare e SAI-t të Zvicrës, u bë një përmbledhje e ndjekjes së veprimeve të miratuara në takimin e mëparshëm si dhe u qasën drejtimet kryesore të auditimit të IT në kohën e fundit. Takimi vazhdoi me prezantimin e eksperiencave të ITSA (vetëvlerësimin e Teknologjisë së Informacionit) të

zhvilluara gjatë vitit 2017 dhe diskutimi u përqëndrua në domosdoshmërinë e shtrirjes së kësaj praktike edhe më gjerë, duke tentuar në bashkëpunimin e ekspertëve të SAI-ve pjesëmarrëse për mbulimin më të gjerë me këtë lloj auditimi.

Diskutimi u përqëndrua në realizimin e planit të veprimit të miratuar në takimin e Bernës të vitit 2017, në lidhje me Vetëvlerësimin e Auditimit IT (ITASA), si dhe në diskutimin e aktiviteteve që do të paraqiteshin për miratim në takimin e grupit të punës së EUROSAT-t në Lituani në fillim të muajit prill 2018.

Të pranishmit vlerësuan në diskutime tendencën e fundit të auditimit IT, fokusuar në *data analytics*, si domosdoshmëri në kushtet e rritjes së informacionit *Big Data*, duke theksuar faktin se një praktikë e tillë duhet të mbështetet me kapacitete njerëzore dhe logjistike. U diskutuan qasjet e ndryshme lidhur me këtë lloj auditimi dhe praktikat më të mira të mundshme për ta sjellë këtë lloj auditimi në një nivel të lartë, duke garantuar efikasitetin e misioneve audituese. Sfidat janë të mëdha, por përkushtimi i SAI-ve në këtë drejtim do jetë edhe më i madh.

U diskutuan ide të reja për projekte në kuadër të Grupit të Punës të Auditimit IT dhe një përditësim të projekteve ekzistuese, veçanërisht ato të Auditimeve Paralele si dhe u krye planifikimi i zhvillimit të misioneve të reja për ITSA dhe ITASA.

Në përfundim, u dakordësua axhenda e takimit të grupit të punës së EUROSAT-t për Vetëvlerësimin e Teknologjisë së Informacionit dhe Vetëvlerësimin e Auditimit të Teknologjisë së Informacionit, takim që do të mbahet në 11-13 Prill 2018 në Lituani.

KLSH merr pjesë në Seminarin “Integriteti Ndërkombëtar Anti- korrupsion” organizuar nga SAO i Hungarisë

Në datat 5-9 Mars, Zyra Shtetërore e Auditimit të Hungarisë organizoi në Szarvas të Hungarisë Seminarin e Integritetit Ndërkombëtar Anti-korrupsion. Në këtë seminar morën pjesë më shumë se dyzet ekspertë të SAI-ve nga 25 vende të Evropës Juglindore, Azisë, Afrikës si dhe Amerikës Jugore e Qëndrore. Kontrolli i Lartë i Shtetit u përfaqësua në këtë aktivitet nga znj. Elira Elezi dhe znj. Safete Pojani, Juriste në Departamentin Juridik.

Ky ishte seminari i pestë i organizuar nga SAO Hungarisë që prej vitit 2014, vit i cili shënoi fillimin e kësaj iniciative kombëtare mbi integritetin. Qëllimi kryesor i këtij seminari, ishte mbështetja në luftën kundër korrupsionit e institucioneve supreme të auditimit në vendet në zhvillim, promovimi i kulturës administrative të bazuar në integritet si dhe rritja e transparencës në aparatin shtetëror.

Gjatë seminarit, pjesëmarrësit u njohën kryesisht me metodologjinë e anketimit mbi integritetin dhe gjithashtu praktikuan nëpërmjet punës në grup, elementët më të rëndësishëm të implementimit të një anketimi të suksesshëm si: identifikimi i risqeve të korrupsionit në sferën publike, vlerësimin e kontrolleve të ndryshme të cilat mbrojnë nga korrupsioni, plotësimin e pyetësorëve të cilat janë bazat e anketimit si dhe vlerësimin dhe përdorimin e rezultateve të arritura.

SAI Hungarez ka arritur që ta shtrijë këtë “model anketimi” në të gjithë sektorin publik të Hungarisë, duke e konsideruar atë si pjesë të misionit të tij në luftën kundër korrupsionit. Auditimi i integritetit të sektorit publik nga ana e SAI-it Hungarez përshtatet më së miri dhe me strategjinë e këtij institucioni në të cilën integriteti, transparenca, përgjegjshmëria në lidhje me fondet publike, si dhe roli i tyre në luftën kundër korrupsionit kanë një rëndësi të veçantë.

Në ditën e parë të seminarit, Presidenti i SAO Z. László Domokos, theksoi se etika dhe integriteti në nivelet drejtuese dhe lidërsip është një nga mjetet më të rëndësishme të vendosjes së integritetit organizativ. Ndërmjet prezantuesve në Konferencën e hapjes ishte edhe Kryetarja e Zyrës Kombëtare të Gjyqësorisht Znj. Tünde Handó, Drejtori i Përgjithshëm i Iniciativës për Zhvillim (IDI) në Organizatën Ndërkombëtare të

Institucioneve Supreme të Auditimit, si dhe Zëvendës Auditori i Përgjithshëm i Zyrës së Auditimit të Shtetit të Vietnamit, Kryetar i ASOSAI (Organizata Aziatike e Institucioneve Supreme të Auditimit) për periudhën 2018-2021.

Në vazhdim, Presidenti László Domokos prezantoi aktivitetet dhe rolin e SAO në luftën kundër korrupsionit, duke përmendur se një numër prej 3.346 institucioneve buxhetore dhe qeverish lokale të Hungarisë morën pjesë në Anketimin Vjetor të Integritetit të SAO-s në vitin 2017, një përqindje kjo që përkthehet në rreth 60% të punësimit total të sektorit publik hungarez. Kryetari i SAO-s njoftoi gjithashtu se SAO do të ofronte kursimet e saj buxhetore të vitit 2016 (rreth 110,000 dollarë) në programin e Iniciativës për Zhvillim të INTOSAI (IDI), që synonte trajnimin e liderëve të rinj të SAI-ve.

Një prezantim i veçantë ishte edhe ai i Z. Péter Klotz PhD, profesor në Universitetin Kombëtar të Shërbimit Publik të Hungarisë, universitet i cili është përgjegjës për edukimin e nëpunësve civilë, punonjësve të zbatimit të ligjit dhe oficerëve ushtarakë. Duke njohur rëndësinë e integritetit në sektorin

publik, Universiteti Kombëtar i Shërbimit Publik ka filluar të ofrojë lloje të ndryshme të trajnimeve të integritetit për nëpunësit civilë gjatë viteve të fundit. Programi kryesor është ai i trajnimit pasuniversitar të “Këshilltarit për Integritetin”, një program edukimi njëvjeçar për profesionistët e karrierës së mesme. Këshilltarët për integritetin analizojnë dhe menaxhojnë vlerësimin e riskut, duke përfshirë integritetin dhe rreziqet kundër korrupsionit. Për më tepër, ata mbështesin aktorët kyç të brendshëm në këtë proces dhe janë përgjegjës për zbatimin e planeve organizative të ndërveprimit të integritetit.

Në ditën e fundit të seminarit pjesëmarrësit iu nënshtruan një testimi përmbyllës në lidhje me njohuritë e marra përgjatë leksioneve. Të gjithë pjesëmarrësit e përfunduan testin me sukses dhe në fund, drejtuesit e projektit shpërndanë certifikatat përkatëse.

**Departamenti i Performancës në KLSH
zhvillon një leksion të hapur në
Universitetin e Durrësit “Aleksandër
Moisiu”**

Në datën 27 Mars, me ftesë të Dekanes së Fakultetit të Biznesit të Universitetit të Durrësit “Aleksandër Moisiu”, Prof. As. Dr. Azeta Tartaraj, u organizua aktiviteti me temë “Auditimi i performancës dhe domosdoshmëria për njohje praktike të kësaj fushe” nën

kujdesin e Dr. Arjeta Hallunovi dhe Dr. Ada Aliaj.

Të ftuar në aktivitet për të referuar ishin Dr. Rinald Muça, Drejtor i Departamentit të Auditimit të Performancës në KLSH, z. Redi Ametllari dhe z. Dorel Balliu, Auditues në këtë departament. Ky aktivitet u mendua për t’u realizuar nisur nga zhvillimet e fundit të Kontrollit të Lartë të Shtetit, përparësisë që mbartin në kuadrin ndërkombëtar auditimet e performancës, si edhe domosdoshmërisë për njohje praktike të kësaj fushe nga studentët, si një ndër objektivat e mësimdhënies në arsimin e lartë. Ky leksion kontribuoi në qartësimin e fokusit të një auditimi Performance dhe veçorive të tij krahasuar me llojet e tjera të auditimeve publike.

Dekania e Fakultetit të Biznesit, Prof. As. Dr. Azeta Tartaraj, përshëndeti të ftuarit duke theksuar mundësinë për bashkëpunime të mëtejshme në aspektin praktik për studentët, por edhe për stafin akademik. Znj. Tartaraj vlerësoi rolin e KLSH-së jo vetëm në forcimin e transparencës dhe llogaridhënies në sektorin publik, por

edhe për qasjen proaktive që ndjek përkundrejt universiteteve dhe veçanërisht studentëve. Në vazhden e fjalës së saj, Dekania e Fakultetit të Biznesit vuri theksin në rëndësinë që ka prezenca e një institucioni si Kontrolli i Lartë i Shtetit në auditorët e universiteteve, së pari në rrafshin e shkëmbimit të eksperiencave dhe, së dyti, sepse vendos një standard të ri në raportin mes institucioneve shtetërore dhe publikut, sidomos me studentët.

Në fjalën e tij, Drejtori i Departamentit të Auditimit të Performancës në KLSH, Dr. Rinald Muça theksoi se ftesa që iu bë KLSH për t'iu adresuar trupës studentore në Universitetin e Durrësit vjen si një indikator i një reforme të rëndësishme të ndërmarrë në KLSH, që është hapja e institucionit kah auditorëve. Në këtë kuadër, Dr. Muça ftoi Departamentin e Financë-Kontabilitetit të Universitetit të Durrësit që të organizojnë praktikat studentore edhe pranë Kontrollit të Lartë të Shtetit, për t'i përfshirë studentët në auditimet e KLSH-së. Dr. Muça, në kumtesën e tij, i inkurajoi studentët që të shohin tek Kontrolli i Lartë i Shtetit një institucion jo të ngurtë, por fleksibël, që nuk ofron thjesht një karrierë, por një zhvillim të vazhdueshëm profesional. Më tej, ai bëri një historik të shkurtër të krijimit të Departamentit të Auditimit të Performancës në KLSH në vitin 2012, duke shquar dallimet që ekzistojnë mes auditimit të performancës dhe dy

auditimeve klasike, atë të përputhshmërisë dhe atij financiar. I pyetur nga studentët se cili ishte dallimi mes auditimeve të KLSH-së dhe një kompanie audituese, z. Muça u përgjigj se është “qytetari”. “K Kontrolli i Lartë i Shtetit ka si ‘klient’ qytetarin shqiptar. Ne auditojmë në emër të qytetarëve shqiptarë dhe jemi shërbestarë të publikut. Auditimi i performancës ka hapur horizonte të reja në Kontrollin e Lartë të Shtetit, duke zgjeruar spektrin e tematikave audituese për të sjellë një vlerë të shtuar edhe në fusha me karakter të theksuar social, që kanë qenë të paarritshme nga format e tjera të auditimit. Kështu, “zbarkimi” i KLSH-së edhe në fusha problematike që shqetësojnë shoqërinë shqiptare si çështja e ish-të përndjekurve politikë, për ndihmën ekonomike, etj., flasin për një zhvendosje të KLSH-së në krah të qytetarit, të cilin Kontrolli i Lartë i Shtetit e ka vendosur në qendër të motos institucionale “Auditimi, në shërbim të qytetarit”, përfundoi Dr. Muça.

Gjatë prezantimit të tij, audituesi z. Redi Ametllari nënvizoi ndryshimet që solli ligji i ri 154/2014, një ligj që e rithemeloj KLSH duke e ngritur në nivelin e simotrave europiane. Sipas tij, përpos aspekteve institucionale, ligji i ri hapi institucionin drejt auditorëve, studentëve, të rinjve të profesioneve të tjera si inxhinieria e ndërtimit, inxhinieria mjedisore dhe IT-së, drejt literaturave e

hulumtimeve universitare, duke zgjeruar edhe palët e interesit. Z. Ametllari foli për auditimin e performancës, nga perspektiva e një të audituesi të ri: “Nëse do të vemë në plan të parë egon tonë, auditimi i performancës ka një të “keqe”, që është se nuk të lejon vetëkënaqësinë apo thënë me gjuhën e popullit, të shesësh mend. Në auditimet e tjera, që janë më të konturuara, më të fiksuara, shkon me idenë se “e di”. Pra, të qenit një kontabilist apo jurist merr dhe jep ose vepron mbi një kornizë të fiksuar. Por, në performancë, nuk kemi një kornizë, por imagjoni një skicë të cilës i duhet edhe pak histori, letërsi, pak altruizëm për t’i dhënë formë. Megjithatë, nëse do të vemë në plan të parë dijen, auditimi i performancës sjell një të mirë madhore: Diturinë”. Audituesi Redi Ametllari prezantoi, gjithashtu, auditimin e performancës mbi “Unifikimin e pikave doganore me Kosovën”, e cila u ndoq me mjaft interes nga pedagogët dhe studentët.

Në referimin e tij, z. Dorel Balliu theksoi dhe veçoi disa nga aspektet pozitive të

të qenurit një auditues performance në raport si me profesionet e tjera, ashtu edhe me tipet e tjera të auditimit. “Auditimi është mendërisht sfidues dhe stimulues; një auditues performance nuk resht kurrë së qeni krijues, së akumuluari dije dhe njohuri në të gjitha fushat, si dhe përfaqëson një shumëllojshmëri në përzgjedhjen e temave, ndarjen e detyrave dhe aplikimin e zotësive dhe ekspertizës”. Për t’u njohur me aspektin praktik të një auditimi performance, z. Balliu prezantoi atë mbi “Performancën e MASR në zhvillimin e sportit” dhe në mbyllje të leksionit, ftoi studentët të ndjekin “rrugëtimin e auditimit, si një element pasurues në karrierën profesionale të çdo individi.”

Gjatë aktivitetit pati shumë pyetje dhe diskutime nga studentët e vitit të tretë të degëve Financë - Bankë dhe Financë – Kontabilitet, si dhe anëtarët e departamentit të Financë - Kontabilitetit.

Auditues të KLSH-së marrin pjesë në dy aktivitete të organizuara nga OECD në Paris

Në datat 26-28 mars 2018, Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim (OECD) organizoi në Paris dy aktivitete : në datën 26 mars takimi i “Aleancës së Audituesve” dhe në datat 27-28 mars “Integriteti publik : Si të ndërtojmë një shoqëri më të drejtë?”

Në datën 26 Mars, takimi u hap nga Drejtori i Qeverisjes Publike në OECD, z.Marcos Bonturi, i cili u ndal në sfidat e përbashkëta me të cilat përballen audituesit e sektorit publik si në fushën e auditimit të jashtëm dhe në auditimin e brendshëm, si edhe në qasjet e reja dhe zgjidhjet e mundshme.

Gjatë ditës së parë u trajtuan çështje që kanë lidhje me rritjen e besimit të publikut, duke realizuar auditime të integritetit që kontribuojnë në mirëqeverisjen dhe që e bëjnë administratën publike më të përgjegjshme, më transparente dhe me integritet të lartë.

Aleanca e audituesve është një forum unik i audituesve të sektorit të publik për shkëmbimin e eksperiencave dhe ka për qëllim:

- Të mbledhë në takime të përbashkëta audituesit e sektorit publik;
- Të krijojë mundësinë për të ndarë praktikat më të mira dhe të kapërcejë vështirësitë dhe sfidat e auditimit në sektorin publik;

- Të lehtësojë bashkëpunimin institucional në frymën e të mësuarit nga njëri-tjetri, duke bashkuar nevojat e njëres palë me kompetencat profesionale të një pale tjetër.

Gjatë zhvillimit të aktivitetit dhe pushimeve të seancave u diskutua me interes mes pjesëmarrësve për çështje të etikës dhe integritetit, duke iu referuar eksperiencave të vendeve respektive.

Në datat 27-28 mars, aktiviteti vijoi me trajtimin e temës “Integriteti publik, në kuadër të globalizimit: Si të ndërtojmë një shoqëri më të drejtë?”.

Forumi i organizuar nga OECD diskutoi dhe debatoi lidhur me rolin që luan integriteti në drejtim të krijimit të kushteve të barabarta për biznesin, reduktimin e pabarazive social-ekonomike dhe bërjen e politikave publike më efektive, duke rritur për të gjithë përfitimet nga globalizimi.

Për këtë arsye të gjitha qeveritë duhet të bashkëpunojnë për të luftuar

korupsionin dhe praktikat negative në fusha si infrastruktura, tregtia, konkurrenca, zhvillimi i qëndrueshëm.

Në aktivitet u diskutua se si të ndërtohet një strategji anti-korupsion sepse korupsioni është shqetësimi kryesor i qytetarëve, përpara globalizimit dhe emigracionit. Ky shqetësim i qytetarëve është i justifikuar sepse korupsioni është fenomeni që po gërryen shoqërinë e sotme. Korupsion sjell shpërdorimin e burimeve publike, thellon pabarazitë ekonomike dhe sociale, “ushqen” pakënaqësitë popullore dhe sjell humbjen e besimit tek institucionet publike.

SAI-t duhet të punojnë dhe të ndërmarrin hapat e duhur që të mund të kontribuojnë që integriteti publik të jetë në shërbim të mirëqenies së qytetarëve dhe të jetë në shërbim të mbrojtjes së interesit të përgjithshëm.

Në përfundim, pjesëmarrësit theksuan se për të arritur këtë ndryshim duhet të veprohet:

- Përtej pushtetit ekzekutiv, duke pasur në konsideratë organet legislative dhe gjyqësore dhe rolin e tyre jetësor në sigurimin e integritetit në vend;
- Përtej sferës së administratës publike, duke i bashkuar procesit edhe kontributin e individëve dhe të sektorit privat. Ky veprim duhet të përfshijë të gjitha shkallët, jo vetëm administratën qendrore por edhe

atë lokale, ku qytetarët mund të përfshihen në mënyrë direkte;

- Përtej aktit të korupsionit në vetvete, duhet kuptuar korupsioni në kompleksitetin e tij. Trafiku i influencës, devijimi i fondeve publike, përdorimi i të dhënave konfidenciale dhe abuzimi me pushtetin janë vetëm disa nga aktet më tipike të korupsionit;
- Përtej transparencës, pra nuk mjafton që informacioni të bëhet publik por duhet të instalohen paralelisht mjete efikase të kontrollit dhe të llogaridhënies.

Në këtë aktivitet KLSH u përfaqësua nga zj.Lindita Lati, Drejtore e Përgjithshme, zj.Irena Islami, Drejtore e Drejtorisë së Komunikimit, Botimeve dhe Marrëdhënies me Jashtë dhe zj.Erjola Meçaj, Audituese.

KLSH – USAID, Përdorimi i të dhënave dhe Algoritmi i Flamujve të kuq, Instrumente për Transparencë dhe Anti – Korupsion

Në kuadër të Memorandumit të Mirëkuptimit midis Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe USAID për “Transparencën në Sistemin Shëndetësor”, në datat 29-30 mars auditues të KLSH-së morën pjesë në trajnimin “Përdorimi i të dhënave dhe Algoritmi i Flamujve të kuq Instrumente për Transparencë dhe Anti – Korupsion”. Trajnimi u organizua nga Instituti Shqiptar për Shkencën dhe u zhvillua në ambientet e Hotel Plaza në

Tiranë. Në këtë trajnim morën pjesë auditues të KLSH, të cilët kanë audituar sektorin e shëndetësisë, prokurimet publike dhe specialistë të Drejtorisë së Komunikimit.

Në ditën e parë të trajnimit u trajtuan tema rreth standardeve të të dhënave të hapura. Fokusi kryesor ishte jo vetëm vlerësimi i përgjithshëm i përdorimit të të dhënave, detektimi i standardeve të të dhënave të hapura në ligjin Shqiptar por dhe modele auditimi të bazuara në të dhëna të hapura. Audituesit shkëmbyen ide sesi i përdorin të dhënat gjatë një procesi auditimi dhe si i vizualizojnë ato në raportin përfundimtar. Një element tjetër i rëndësishëm për përdorimin e të dhënave ishte dhe njohja me licencat e hapura (open license), pa të cilat të dhënat nuk janë vërtet të hapura sepse licenca tregon që çdo kush mund të aksesojë, përdorë dhe shpërndajë të dhënat. Pa një licencë, të dhënat mund të jenë “të disponueshme” publikisht, por përdoruesit nuk kanë leje direkt për ti aksesuar, përdorur dhe shpërndarë këto të dhëna sipas rregullave të duhura

të *copy right*. Në seksionin e katërt, trajnimi u orientua drejt ushtrimeve praktike mbi aplikimin e standardeve për rritjen e përdorimit të të dhënave të raporteve të auditimit. Gjithashtu u diskutuan instrumentat nëpërmjet të cilave mund të rritet ndikimi që kanë këto të dhëna tek publiku.

Ky trajnim kishte si qëllim rritjen e kapacitetit të audituesve të Kontrollit të Lartë të Shtetit në dy fusha të rëndësishme si transparenca dhe anti-korrupsioni. Trajnimi u zhvillua me një frymë pozitive të shkëmbimit të ideve, debatit konstruktiv dhe identifikimit të problemeve kryesore e zgjidhjeve të mundshme. Në kuadër të Transparencës Kontrolli i Lartë i Shtetit vlerësohet si një institucion me të dhëna të hapura dhe të përdorshme nga Publiku.

KLSH merr pjesë në Takimin e IV-t vjetor të Grupit të Punës së EUROSAI-t për "Auditimin e fondeve të alokuara për katastrofat dhe fatkeqësitë natyrore" në Moldavi

Në datat 29-30 mars 2018, një delegacion i KLSH i drejtuar nga Kryetari,

z. Bujar Leskaj mori pjesë në Takimin e IV-t vjetor të Grupit të Punës së EUROSAT-t për "Auditimin e fondeve të alokuara për katastrofat dhe fatkeqësitë natyrore" në kryeqytetin e Moldavisë, Kishinau.

Takimin e përshëndetën Presidenti i Gjykatës së Llogarive të Moldavisë, z. Veaceslav Untila si SAI mikpritës i aktivitetit dhe më pas Kryetari i Dhomës së Llogarive të Ukrainës, z. Valeriy Patskan, si SAI drejtues i Grupit të Punës së EUROSAT-t dhe nga Kryetari i KLSH-së, z. Bujar Leskaj. Në përshëndetjen e tij, Kryetari i KLSH-së theksoi rëndësinë e shkëmbimit të eksperiencave të punës audituese dhe kontributit të SAI-ve evropiane edhe në këtë fushë me rëndësi sociale për ndihmesën dhe rikuperimin sa më të shpejtë të komuniteteve të prekura nga fatkeqësitë dhe katastrofat natyrore, kontribut i cili shkon drejtpërsëdrejti në realizimin e disa prej objektivave kryesorë strategjikë të Axfordës së Zhvillimit të Qëndrueshëm të 2030 të Kombeve të Bashkuara.

Në këtë kontekst, ashtu si dhe në fjalën përshëndetëse në aktivitet u vlerësua aktiviteti drejtues i SAI-t ukrainas në këtë fushë në përgatitjen e metodologjisë përkatëse. Më tej, z. Leskaj, nënvizoi faktin se mësimet e nxjerra nga shkëmbimi i praktikave të mira mes SAI-ve janë gjithnjë një vlerë e shtuar në zbatim të motos së INTOSAI-t, "Experientia mutua Omnibus prodest

(Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë)".

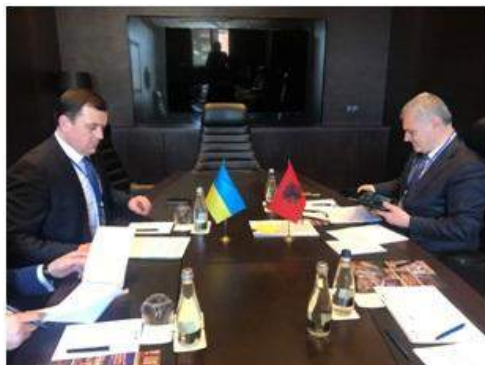
Dita e parë vijoi me prezantimin e Raportit 2017-2018 të Grupit të Punës, të drejtuar nga SAI i Ukrainës, në lidhje me auditimet e zhvilluara për parandalimin e përmbytjeve dhe katastrofave natyrore, si dhe shkëmbimet e eksperiencave dhe mësimet e nxjerra nga auditimet e përbashkëta në këtë fushë. Në sesionin e pasdrekës vijuan prezantimet e SAI-ve të Polonisë (NIK), SAI-t të Kazakistanit dhe SAI-t të Serbisë, në lidhje me auditimet e zhvilluara për parandalimin e përmbytjeve dhe katastrofave natyrore.

Dita e dytë e aktivitetit vazhdoi me Seminarin "Praktikat ndërkombëtare të përdorura nga institucionet e auditimit për kryerjen e auditimeve për parandalimin e pasojave nga përmbytjet". SAI i Ukrainës paraqiti metodologjitë kryesore të përdorura gjatë auditimeve mbi eliminimin e pasojave dhe parandalimin e katastrofave dhe fatkeqësive natyrore. Theksi u vu në rekomandimet që SAI-t

duhet të japin pranë qeverive respektive për përgatitjen e strategjive dhe planeve të punës efektive dhe eficiente për shmangien e katastrofave, sidomos përmbajtjeve.

Në këtë aktivitet krahas Kryetarit të KLSH-së, morën pjesë dhe Kryeaudituesi, z.Alush Zaçe dhe audituesi, z.Idlir Dervishi. Mbas propozimit të Kryetarit të KLSH-së gjatë fjalës përshëndetëse dhe takimit bilateral, që takimi i V-të vjetor i Grupit të Punës të EUROSAT-t për "Auditimin e fondeve të alokuara për katastrofat natyrore" të mbahej në Shqipëri, Kryetari i SAI-t ukrainas z. Patskan, në cilësinë e SAI-t drejtues të grupit, shprehu dakortësinë për ta zhvilluar takimin e ardhshëm vjetor në Shqipëri dhe e deklaroi këtë projekt në fjalën përshëndetëse në mbyllje të aktivitetit.

Në datën 29.03.2018, Kryetari i KLSH, z.Bujar Leskaj **zhvilloi një takim pune me Kryetarin e SAI-t të Ukrainës, z. Valeriy Patskan.** Zoti Patskan theksoi rëndësinë e bashkëpunimit midis dy institucioneve, sidomos në auditimet të cilat kanë si objekt parandalimin e katastrofave natyrore si përmbajtje, shembje dhe rrëshqitje të tokës, etj., si dhe auditimet në lidhje me trajtimin e mbetjeve urbane dhe mbrojtjen e mjedisit.

Kryetari i KLSH-së i paraqiti z. Patskan arritjet e KLSH gjatë këtyre viteve dhe bashkëpunimet e shumta në nivel ndërkombëtar të institucionit shqiptar të auditimit të jashtëm me SAI-et evropiane dhe kontributin modest të KLSH-së në këto vite në grupet e punës të EUROSAT-t dhe INTOSAT-t. Midis dy kryetarëve u ra dakort për të nënshkruar një marrëveshje bashkëpunimi midis dy institucioneve në një kohë sa më të afërt.

Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj, zhvilloi një takim pune me Presidentin e Gjykatës së Llogarive të Moldavisë, z.Veaceslav Untila

Në datën 30 mars 2018, në zyrat e Gjykatës së Llogarive të Moldavisë, Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj, zhvilloi një takim pune, me Presidentin e kësaj gjykate, z.Veaceslav Untila. Zoti Untila vlerësoi vizitën e Kryetarit të KLSH-së, duke shprehur konsiderata dhe vlerësime për Shqipërinë dhe Kontrollin e Lartë të Shtetit, duke sugjeruar rritjen e bashkëpunimit institucional dhe shkëmbimin e eksperiencave të

auditimit midis dy institucioneve, sidomos në fushat e mjedisit dhe auditimit të fondeve të BE. Presidenti i Gjykatës së Llogarive të Moldavisë, z.Untila vlerësoi arritjet e KLSH-së gjatë 5 viteve të fundit. Presidenti shpjegoi organizimin e Gjykatës Moldave të Llogarive, arritjet e saj në këto vite dhe kuadrin ligjor. Kryetari i KLSH-së, z.Leskaj në fjalën e tij, fillimisht falenderoi z.Untila për mikpritjen e veçantë dhe organizimin e takimit të IV-të vjetor të Grupit të Punës së EUROSAI-t. Kryetari i KLSH-së dha informacion mbi treguesit kryesorë të arritjeve të KLSH-së, bashkëpunimin në kuadrin e Projektit IPA, me NIK-un Polak dhe bashkëpunime të tjera të KLSH-së në komunitetin EUROSAI dhe INTOSAI.

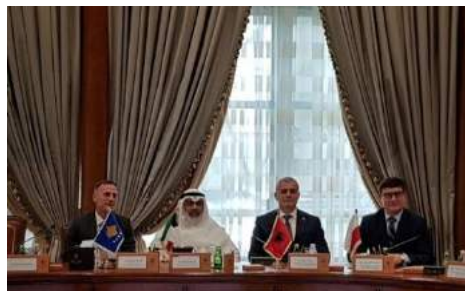
Të dy drejtuesit e institucioneve, shprehën dakordësinë për nënshkrimin e një marrëveshje bashkëpunimi në të ardhmen.

Gjatë ditëve të këtij aktiviteti Kryetari i KLSH-së u takua dhe me zv.Presidentin e NIK-ut Polak, z.Wojciech Kutyla. Në takim u dakordësua për misionet e fundit të Projektit IPA 2013, që do të

zhvillohen deri në fillim të muajit Korrik 2018, si edhe për Konferencën përmbyllëse të projektit në 11 korrik 2018.

Zhvilloi punimet Konferenca e Përbashkët Shkencore organizuar nga Zyra Shtetërore e Auditimit të Kuvajtit dhe Kontrolli i Lartë i Shtetit

Në datat 09-11.04.2018, në qytetin e Kuvajtit, zhvilloi punimet Konferenca Shkencore e përbashkët mes KLSH dhe Byrosë së Auditimit Shtetëror të Kuvajtit, ku morën pjesë Zyra e Auditimit Shtetëror të Polonisë, Zyra Kombëtare e Auditimit të Kosovës, Banka Qendrore Kuvajtiane, Koorporata Kuvajtiane e Naftës dhe Autoriteti Publik i Sigurimeve Shoqërore Kuvajtiane. Fokusi i kësaj konference ishte: Auditimi me Bazë Riskun.

Në ditën e saj të hapjes, konferencën e përshëndetën Kryetarët e SAI-eve organizatore, z. Adel Abdulaziz Al-Sarawi për palën kuvajtiane dhe z. Bujar Leskaj për atë shqiptare. Të dy titullarët e vunë theksin tek bashkëpunimi i ndërsjellë nën frymën e INTOSAI-t: “Nga eksperiencia e përbashkët përfitojmë të gjithë”, si edhe tek domosdoshmëria

për të aplikuar qasje e metodologji të reja audituese, siç është auditimi me bazë riskun, jo vetëm sepse kështu institucionet e auditimit suprem i përshtaten më mirë kërkesave të kohës dhe standarteve ndërkombëtare audituese, por edhe sepse duke e orientuar punën audituese në çështje që shqetësojnë realisht taksapaguesit, vlera e shtuar e auditimit publik rritet edhe më shumë në dobi të të gjitha palëve, duke realizuar kështu misionin tonë si shërbestarë të mirë të qytetarëve.

Më pas, punimet e ditës së parë u fokusuan në prezantimin e artikujve shkencorë, që adresonin specifikisht "Auditimin me bazë riskun". SAI kuvajtian prezantoi punën e bërë në hartimin e një drafti metodologjik institucional për kalimin nga auditimi me bazë sistemin në atë me bazë risku. Sfidat që paraqiti ky punim rezononin me sfidat që ndeshin aktualisht edhe SAI-et e Shqipërisë, Kosovës e Polonisë. Prezantimi pasues i SAI-t shqiptar u fokusua në riskun ligjor, ku drejtori i Departamentit Juridik në KLSH, z. Ermal Yzeiraj, shtjelloi në detaje risqet juridike institucionale dhe rrugët e mundshme për t'i menaxhuar ato. SAI i Kosovës solli eksperiencën e tij në auditimin me bazë riskun, duke prezantuar letrat e punës që identifikojnë, vlerësojnë dhe agregojnë risqet audituese përmes një matrice përmbledhëse. SAI polak u fokusua në prezantimin e procedurave

që ndiqen në fazën e planifikimit strategjik dhe operacional për të përfshirë faktorët e riskut, si përcaktues të gjithë punës audituese që vjen më pas. Punimet e ditës së parë u mbyllën nga një prezantim tejet interesant i Koorporatës Kuvajtiane të Naftës, që solli në vëmendje të të pranishmëve se si menaxhohet risku organizacional nga një industri gjigande, siç është ajo e naftës në Kuvajt.

Punimet e ditës së dytë të konferencës u hapën nga z. Rinald Muça, drejtor i Departamentit të Auditimit të Performancës në KLSH, i cili në prezantimin e tij adresoi aplikimin e hartave konjitive si instrumenta kyç në kuptimin e mjedisit auditues dhe identifikimin e risqeve gjatë fazës studimore të një auditimi performance. Më pas, z. Ilir Salihu i SAI-t të Kosovës prezantoi risqet me të cilat ndeshet aktualisht Zyra Kombëtare e Auditimit të Kosovës dhe se si aplikimi i Kornizës së Matjes së Performancës (PMF) mund të ndihmojë në menaxhimin eficient e efektiv të tyre. Dy prezantime që u ndoqën me shumë kërkshëri nga të pranishmit ishin ato të Bankës Qendrore Kuvajtiane dhe Institutit të Sigurimeve Shoqërore. Të dyja këto institucione dëshmuar se si një menaxhim i mirë dhe proaktiv i risqeve rezulton me suficite të njëpasnjëshme të rezultateve financiare vjetore për ato vetë dhe institucionet që mbikqyrin. Pjesa e fundit e konferencës u fokusua në

menaxhimin e “Big Data”, ku znj. Aulona Jonuzi, kryeaudituese në KLSH, solli eksperiencën institucionale dhe sfidat që paraqet kjo fushë e re dhe me potencial të madh eksplorativ e menaxherial.

Në ditën e fundit, konferenca u mbyll me prezantimin e SAI-t kuvajtian për projektin që po zhvillohet nga ata mbi përpunimin e Indikatorëve Kyç të Performancës, si edhe përmbledhjen e konkluzioneve e rekomandimeve të Konferencës që mund t’i shërbejnë pjesëmarrësve në punën e tyre të ardhshme audituese.

Punimeve të kësaj konference i bëri jehonë edhe televizioni shtetëror kuvajtian, ku dy përfaqësues nga SAI-et organizatore, z. Rinald Muça për palën shqiptare dhe znj. Eman Al Huwaidi për atë kuvajtiane, dhanë një intervistë live në emisionin “Hala Kuwait”. Gjatë emisionit, përveç çështjeve audituese, z. Muça u ndal në fjalën e tij edhe në potencialin e madh që mbart Shqipëria si vend me burime natyrore e njerëzore të pasura e të rralla, të cilat mund të shfrytëzohen mjaft mirë për investime apo vizita turistike nga miqtë kuvajtianë.

Gjatë zhvillimit të kësaj konference u realizuan edhe takime të tjera të nivelit të lartë midis palës shqiptare dhe institucioneve kryesore kuvajtiane. Kështu, z. Bujar Leskaj, sëbashku me kolegët e tjerë pjesëmarrës u prit nga Kryetari i Asamblesë Kombëtare të Kuvajtit z. Marzouq Ali Al-Ghanim dhe

Komisioni Parlamentar për Ekonominë dhe Financën. Gjatë takimit me z. Al-Ghanim u shpreh mirënjohja e ndërsjellë për ndihmën dhe bashkëpunimin mes institucioneve dhe popujve tanë, rëndësia e auditimit të jashtëm publik si ruajtës dhe garantues i transparencës dhe llogaridhënies, si edhe zhvillimi e forcimi i marrëdhënieve bilaterale mes Shqipërisë e Kuvajtit.

Në takimin me përfaqësuesit e Komisionit të Ekonomisë, biseda u ndal në rolin që KLSH-të kanë në përmirësimin e jetës së qytetarëve dhe vendimeve të ekzekutivit e legjislativit.

U diskutua se si zgjidhen mosmarrëveshjet në rastet e konkluzioneve të cilat nuk pranohen nga subjektet e audituara, apo si mund të përdoren auditimet e performancës për t’i bërë më informative e të dobishme aktivitetet e punës audituese.

Vizitat zyrtare të pjesëmarrësve dhe punimet e konferencës u ndoqën dhe

asistuan edhe nga Ambasadori i Shqipërisë në Kuvajt, SHTZ Saimir Bala, i cili shprehu gatishmërinë dhe interesin maksimal për të rritur impaktin e vizitës së grupit përfaqësues të KLSH-së në këtë vend mik e dashamirës.

Punimeve të Konferencës së Përbashkët Shkencore organizuar nga Zyra Shtetërore e Auditimit të Kuvajtit dhe Kontrolli i Lartë i Shtetit i bëri jehonë edhe televizioni shtetëror kuvajtian, në të cilin u pasqyruan kronika nga Konferenca dhe nga takimet e Kryetarit të KLSH-së, z.Bujar Leskaj dhe krerët e delegacioneve të tjera me Kryetarin e Asamblesë Kombëtare të Kuvajtit z. Marzouq Ali Al-Ghanim.

Fjala e plotë e Kryetarit të KLSH-së z. Bujar Leskaj në Konferencën Shkencore të përbashkët mes KLSH dhe Byrosë së Auditimit Shtetëror të Kuvajtit

I nderuar President Al-Sarawi, të nderuar z. Kutila dhe z. Osmani,

Të nderuar pjesëmarrës,

Të bashkuar dhe të frymëzuar nga moto e INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus prodest (Nga eksperiencia e përbashkët fitojmë të gjithë)”, duke falenderuar dhe shprehur mirënjohje të thellë për mirëdashjen dhe angazhimin personal të Presidentit Al-Sarawi të Byrosë së Auditimit Shtetëror të Kuvajtit dhe të gjithë punonjësve të Byrosë që kontribuan në organizimin ekzemplar të kësaj Konference të Përbashkët Shkencore, me lejoni të cilësoj se jo rastësisht janë përzgjedhur tre tema themelore të saj.

Auditimi mbi bazën e riskut, risqet e punës institucionale, si dhe qasja ndaj revolucionit dixhital të Big Data (të dhënave masive) janë sot kryefjala e zhvillimeve me të fundit të progresit ne auditimin suprem publik kudo në botë.

I. Auditimi mbi bazë risku

Në ditët e sotme, si në auditimin publik ashtu dhe në atë jo publik, janë të njohura botërisht katër qasje audituese: ajo e procedurave thelbësore, e bilanceve financiare, e auditimit të bazuar në sistem dhe e auditimit të bazuar në risk. Qasja e fundit është

mënyra e auditimit që po fiton gjithnjë e më shumë përparësi, sepse mundëson përdorimin me efektivitet dhe eficiency të burimeve të kufizuara audituese në dispozicion të institucioneve publike dhe private.

Risku karakterizon çdo veprimtari që kryen njeriu në shoqëri, ekonomi, politikë, arsim, shkencë, shëndetësi, rend, turizëm, infrastrukturë, etj. Çdo risk është specifik, dmth ka natyrën e tij: përmasat, densitetin (i lartë, i mesëm, i ulët), ndikimin, masën e humbjeve (dëmtimeve), etj. Risku në sistem përcaktohet nga natyra e proceseve, objekteve dhe struktura (infrastruktura). Për të menaxhuar riskun në sistem, duhet bërë menaxhimi i proceseve eventualisht në objekte ose/edhe në strukturat përkatëse.

Risku është pasiguria e rezultatit, dhe një menaxhim i mirë i riskut lejon:

- Të rritet besimi në arritjen e rezultateve të dëshiruara;
- Të trajtohen kërcënimet në mënyrë efektive në nivele të pranueshme;
- Të merren vendime të informuara mbi shfrytëzimin e mundësive.

Menaxhimi i mirë i riskut u lejon grupeve të interesit të rrisin besimin në aftësitë organizative të institucionit dhe në dobinë e shërbimeve të ofruara prej tij.

Kjo është arsyeja përse auditimi mbi bazën e riskut njihet ndërkombëtarisht

si praktikë e mirë jo vetëm në administratën publike, por në të gjithë sektorët e ekonomisë, si çelësi i suksesit të një institucioni, njësie ose strukture audituese, në përmbushjen e misionit dhe detyrave të saj.

Kjo qasje bëhet akoma dhe me shumë domosdoshmëri në veprimtarinë e institucioneve supreme të auditimit publik, vëllimi i punës së të cilave po rritet në progresion gati gjeometrik me kalimin e kohës dhe me disponueshmërinë gjithnjë e më të madhe të të dhënave virtuale të enteve që ato auditojnë, pa shkëputur punën në terren dhe komunikimin e vazhdueshëm me drejtuesit dhe punonjësit e tjerë të institucionit të audituar.

Hapi i parë në analizën dhe modelimin e riskut është identifikimi i nevojës për të. E thënë ndryshe: a ndeshemi me një nivel risku të atillë për të cilin do të ishte e nevojshme dhe frytdhënëse një analizë e kujdesshme? Analizimi dhe vlerësimi i riskut ka njohur dhe po njeh një bum, jo vetëm në fushën ekonomiko-financiare, por pothuajse në çdo aspekt të jetës.

Jam i sigurtë se prezantimet e Byrosë së Auditimit Shtetëror të Kuvajtit, e cila është një SAI shumë i zhvilluar dhe me progres konstant në të gjitha llojet e auditimit, e Zyrës së Auditimit Suprem të Polonisë (NIK), një nga SAI-t evropiane më të mëdha dhe moderne, të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës, e cila dhe pse një strukturë

relativisht e re, e krijuar vetëm një dekadë më parë, ka njohur një dinamikë të ndjeshme zhvillimi, së bashku me kontributin tonë modest si ALSAI, do të sjellin praktika dhe eksperiencë të punës audituese bazuar mbi analizën e riskut, me vlerë për të gjitha SAI-t tona dhe më tej.

Prezantimet do të theksojnë se metodologjia e auditimit dhe qasjet hulumtuese bazuar në analizën e riskut janë shumë të ngjashme si në auditimin financiar e te përputhshmërisë, ashtu dhe në atë të performancës dhe të teknologjisë së informacionit. Gjatë kryerjes së këtyre katër lloj auditimeve, risqet analizohen në dy nivele, në nivelin strategjik dhe në nivelin operacional. Analiza e riskut në nivelin strategjik kryhet për të identifikuar dhe përzgjedhur fushat dhe institucionet që do të auditohen, ndërsa analiza në nivel operacional kryhet për të identifikuar në mënyrë të hollësishme temën dhe entitetin(entitetet) e zgjedhur për të audituar.

Shkëmbimi i eksperiencave të auditimeve tona bazuar në risk, do të na mundësojnë si SAI që të përmirësojmë dhe përsosim:

- Vlerësimin dhe minimizimin e riskut të auditimit, duke e përqëndruar auditimin në zonat me risk të lartë;
- Përdorimi optimal te burimeve audituese që kemi në dispozicion;

- Një vlerësim paraprak ezaurues rreth temës dhe entit që auditohet;
- Zbulimin e dobësive më të theksuara në funksionimin e entit/prograsmit/projektit të audituar;
- Vlerësimin dhe dokumentimin e riskut të audituesve, duke marrë parasysh riskun e menaxhimit dhe riskun e realizimit të objektivave të vetë audituesve;
- Rritjen e besueshmërisë së auditimit;
- Kontributin për arritjen e 3E-ve (ekonomicitetit, efektivitetit dhe efijencës nga enti/projekti/programi i audituar;
- Realizimin e auditimeve efektive dhe ekonomike.

II. Risqet e punës institucionale

Gjatë ditës së dytë do të prezantojmë eksperiencat e seicilit nga SAI-t tona në menaxhimin, pra në përballimin dhe mitigimin e risqeve të veprimtarisë sonë institucionale. Suksesi i këtyre eksperiencave dhe qasjeve në menaxhimin e riskut institucional varet shumë nga prania e një strategjie përkatëse efektive dhe plan veprimi efijent dhe efektiv.

Menaxhimi i riskut konceptohet si tërësia e proceseve të përfshira në identifikimin, vlerësimin dhe gjykimin e risqeve, përcaktimin e përgjegjësisë, ndërmarrjen e veprimeve për zvogëlimin apo parashikimin e tyre, si

dhe monitorimin dhe rishikimin e progresit.

Sipas Modelit COSO-ERM, menaxhimi i riskut institucional është një proces i ndikuar nga titullari i njësisë, menaxherët dhe pjesa tjetër e stafit, i projektuar për të identifikuar ngjarjet e mundshme që mund të kenë impakt në institucion dhe menaxhuar riskun, për ta mbajtur brenda kufijve të oreksit për risk, që i përket arritjes së objektivave strategjike të institucionit.

Si ALSAI, në mars 2015, mbështetur në ISSAI 9130 “Udhëzues për Standardet e Kontrollit të Brendshëm për Sektorin Publik- Informacion i zgjeruar për Menaxhimin e Riskut Institucional” dhe në Ligjin e vendit “Për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin”, kemi miratuar Strategjinë e Menaxhimit të Riskut Institucional, në përputhje me objektivat kryesore të Strategjisë së Zhvillimit të SAI-t tonë 2013-2017.

Qëllimi i Strategjisë sonë të menaxhimit të riskut është që të sigurojë që ky koncept të jetë në themel të kulturës organizative, nëpërmjet qasjes dhe filozofisë së zvogëlimit të riskut dhe vlerësimit të tij, për çdo veprimtari që kryen institucioni i Kontrollit të Lartë të Shtetit.

Si SAI, e konsiderojmë se për të qenë efektiv, menaxhimi i riskut institucional duhet të bëhet pjesë e kulturës dhe veprimtarisë së audituesve tanë, i integruar në planet dhe veprimtaritë e

përditshme audituese dhe nuk duhet parë si një program i shkëputur.

Në vijueshmëri në këto vite, kemi kërkuar që menaxhimi i riskut të bëhet përgjegjësi e çdo punonjësi të institucionit, i çdo niveli deri në hierarkinë më të lartë drejtuese. Shpreh besimin se shkëmbimi i eksperiencave dhe diskutimet e SAI-ve tona, gjatë pjesës së parë të ditës së dytë të kësaj Konference Shkencore, lidhur me mundësitë e një menaxhimi sa më efektiv të riskut të veprimtarisë institucionale, do të japin si rezultat përsosjen e politikave tona menaxheriale të menaxhimit të riskut.

III. Big Data

Pjesa e dytë e ditës së dytë të Konferencës sonë do të përqendrohet në diskutimin e një prej sfidave me madhore, me të cilën përballen dhe do të përballen edhe me gjerë e thellë në të ardhmen, të gjitha SAI-t tona, me menaxhimin e fluksit dhe vënien në përdorim të të dhënave masive dixhitale, të quajtura “Big data”.

“Big Data”, ose te dhëna masive, është një term i dalë botërisht në fillim të viteve 2000, i cili përshkruan një vëllim të madh të dhënash në forme dixhitale, të strukturuar dhe të pa strukturuar.

Në epokën e dixhitalizimit të mbarë shoqërive tona, gjithnjë e më shumë informacione janë në dispozicion në internet. Me qeverisjen elektronike, qeveritë mund të bëhen më

transparente në sytë e qytetarit, pasi mund ta vendosin informacionin menjëherë në dispozicion të tij në kohë reale dhe ta bëjnë lehtësisht të arritshëm për të.

Në të njëjtën kohë, qytetarët gjithnjë e më shumë po përfshihen në çështjet e auditimit. Ata mund të bëhen të ashtuquajturit "auditues nga kolltuku", pra nga komoditeti i shtëpisë së tyre ose nga vendi i tyre i punës, ata mund t'u japin audituesve opinionet dhe gjetjet e tyre për një sërë çështjesh, apo edhe të veprojnë si auditues në lidhje me programe ose shërbime publike.

"Të dhënat e hapura" (open data), të dhënat masive (Big Data) dhe qasja e pakufizuar elektronike në informacion, janë quajtur "vaji i ri" që lubrifikon shoqëritë moderne. Ato kanë implikime shumë të gjera për të gjitha institucionet shtetërore, duke përfshirë institucionet supreme të auditimit(SAI-t), pasi kërkojnë prej tyre që të ndryshojnë në mënyrë drastike mënyrën se si e organizojnë punën e tyre.

Në kushtet e një aktiviteti si publik dhe privat, i cili po ndryshon kaq me shpejtësi në botën e internetit, ne SAI-t ndodhen përpara një sfide sa të vështirë aq edhe thelbësore për ta. Në pamje të parë, duket sikur ata humbasin pozicionin e tyre të privilegjuar, ngaqë pothuajse gjithkush ka një qasje pothuajse të pakufizuar në informacion.

Në të vërtetë, është pikërisht tani momenti ynë, i SAI-ve, për të përcaktuar rolin parësor që duhet të kenë në këtë shoqëri të "open data dhe "big data". Sqarimi dhe interpretimi i të dhënave dixhitale të veprimtarive publike, garantimi i sigurimit të vërtetësisë së tyre janë detyra dhe përgjegjësi që natyrshëm bien mbi strukturën kushtetuese që mbikqyr mirë-administrimin e fondeve publike, pra pikërisht mbi ne. Ne, SAI-t, duhet të shfrytëzojmë plotësisht pozitën e veçantë dhe përvojën e tyre për të mbledhur dhe analizuar në mënyrë kritike informacionin. Ne na është besuar ligjërisht qasja në të gjitha institucionet qeveritare, duke përfshirë ato agjenci, që, për nga natyra e punës që bëjnë, mbeten jashtë aksesit të qytetarëve. Prandaj dhe përgjegjësia jonë është më e madhe.

Jam i bindur se konferenca dhe kumtuesit e saj do të paraqesin strategjitë dhe taktikat e SAI-ve tona në fushën e dixhitalizimit, të të dhënave të hapura dhe të dhënave masive, në mënyrë që të ndërtojmë kapacitetet e duhura njerëzore, duke përfshirë trajnimin dhe rekrutimin e personelit me kapacitete në fushën e TI dhe çështjet që lidhen me analizën e të dhënave masive dhe dixhitalizimin, si dhe duke kryer ndryshimet e mundshme organizative(krijimin e departamenteve, drejtorive apo njësive të reja, etj).

Sot sfida e punës audituese është sigurimi i cilësisë në përdorimin e të dhënave masive. Sot, një auditues nuk mund dhe nuk duhet ta konceptojë punën e tij larg përdorimit të përditshëm, në çdo kohë dhe vendndodhje të laptop-it të vet. Zhvillimi i metodave të reja të auditimit, mjeteve dhe teknikave të përshtatura për punën në ekip, duke përdorur në çdo hap internetin, kërkon analizë të thelluar të të dhënave, për të verifikuar vërtetësinë dhe saktësinë e tyre, duke siguruar cilësi në përdorimin e të dhënave masive. E gjithë kjo qasje e re do të kërkojë përshtatjen e procesit të auditimit, sqarimin e çështjeve të aksesit dhe ruajtjes së të dhënave, si dhe sigurimin që SAI i ka aftësitë të auditojë sistemet e TI ku ruhen të dhënat masive.

Konferenca jonë do të diskutojë rëndësinë e mësimit kumulativ në dixhitalizimin e aktivitetit auditues, duke u rekomanduar SAI-ve të përpilojnë strategji për këtë dhe përshtatje të këtij lloji mësimi me standardet ndërkombëtare të fushës (ISSAI-t). Ajo do të diskutojë aspektet ligjore dhe specifikimet e sigurisë së të dhënave masive, si dhe sfidat e aksesit dhe cilësisë së të dhënave masive, veçanërisht ato që kanë të bëjnë me aksesin ndaj të dhënave të njësisë publike që auditohet mbi një bazë të përhershme. Konferenca po ashtu do të trajtojë sfidën e përdorimit të të dhënave masive si inpute për auditimet

dhe diapazoni në të cilin të dhënat nga auditimi mund të publikohen si të dhëna të hapura, me qëllim që të merret përfitim shtesë për publikun dhe qytetarin.

Formatimi i të dhënave qeveritare në formën e të dhënave masive është një tjetër sfidë dhe për këtë, ne SAI-t kemi një rol qendror në promovimin e transparencës, si dhe që aksesit i qytetarit, publikut dhe shoqërisë civile në informacionin qeveritar të mund të kuptohet dhe përdoret prej tyre në formatet e të dhënave të hapura dhe të të dhënave masive.

Konferenca jonë do të përcjellë fuqishëm mesazhin se të dhënat masive kanë një potencial të jashtëzakonshëm në gjurmimin dhe analizimin e shpenzimeve qeveritare, jo vetëm nga ne audituesit, por edhe nga publiku dhe qytetarët e interesuar. Ndaj bindjen se ne SAI-t, si institucionet më të larta të auditimit publik në vendet tona, do të punojmë fort në këtë drejtim, në sinergji me partnerët e tjerë lokale dhe ndërkombëtarë, që të dhënat qeveritare të hapen për publikun. Këto të dhëna të hapura dhe masive do të kenë një impakt të madh në rritjen e produktivitetit dhe të menaxhimit të riskut të programeve dhe fondeve qeveritare. Kjo përbën pa dyshim një sfidë kryesore për rritjen e transparencës, besimit të qytetarit në qeverisje dhe kufizimin efektiv të korrupsionit.

Në përfundim, me lejoni një konsideratë personale. Si ALSAI, si SAI i një vendi të vogël evropian, jemi përpjekur gjatë viteve 2012-2017 të organizojmë disa forume për progresin e auditimit publik, të bindur në dobinë e shkëmbimit të ideve dhe eksperiencave të punës sonë audituese si SAI evropiane dhe më gjerë. Kemi realizuar pesë konferenca vjetore modeste, me pjesëmarrje dhe të studiuesve e këshilltarëve nga SIGMA, DG-Budget, Parlamenti Evropian, etj, për tema të ndryshme si Roli i Institucioneve Supreme të Auditimit për një menaxhim financiar të përgjegjshëm në sfidat e sotme, Auditimi kombëtar në shërbim të qeverisjes kombëtare, analiza e Riskut, Të Auditosh për Qëndrueshmëri dhe Zhvillim, etj.

Për ne, kjo eksperiencë e një Konferencë të plotë të përbashkët shkencore është unike dhe do të jetë me dobishmëri e përfitim të jashtëzakonshëm.

Duke falenderuar edhe njëherë Byronë e Auditimit Shtetëror të Kuvajtit dhe në veçanti Presidentin Al-Sarawi për mikpritjen e ngrohtë dhe organizimin e

përsosur të kësaj Konference, Ju uroj të gjithëve suksese në kumtesat tuaja dhe në punimet e Konferencës!

KLSH merr pjesë në takimin e XII të EUROSAI - IT Working Group në Talin të Estonisë

Takimi i XII i EUROSAI IT Working Group u zhvilluar në datat 11,12 dhe 13 Prill 2018 në Talin të Estoni-së, i cili kryesohet nga Zyra Supreme e Auditimit të Polonisë. EUROSAI-ITWG është një nga grupet e punës më të mëdha të EUROSAI-t. Në këtë takim morën pjesë përfaqësues nga 36 SAI-e anëtare të EUROSAI. Në këtë takim të rëndësishëm morën pjesë dhe përfaqësues nga GAO e Shteteve të Bashkuara të Amerikës, të cilët janë pjesë e INTOSAI Working Group on IT Audit. EUROSAI-ITWG ka si qëllim të nxisë Institucionet Supreme të Auditimit të Europës që së bashku të eksplorojnë ndikimet strategjike që vijnë si rezultat i zhvillimeve në fushën e teknologjisë së informacionit (IT), si në fushën e auditimit dhe në përdorimin e IT-së në administrimin institucional të SAI-ve. Në këtë takim KLSH përfaqësua nga Drejtori i Departamentit të Auditimit të Buxhetit të Shtetit Z. Azmi Stringa dhe audituesit Z. Alfred Leskaj, Z. Ilir Hilaj dhe Z. Aldo Kita. Në datën 11 Prill 2018 u zhvillua seminari me temë “Control Environment: e-Estonia” organizuar nga SAI i Estonisë. **Pjesëmarrësit në këtë seminar vizituan Ekspozitën e- Estonia ku u njohën me zhvillimet kryesore të Estonisë në**

fushën e digjitalizimit të shërbimeve publike.

Gjatë vizitës, pjesëmarrësit mësuan për mekanizmat bazë të përdorura për digjitalizimin e shoqërisë, politikat dhe sfidat kryesore, si dhe shërbimet publike të ofruara nëpërmjet platformave elektronike në Estoni. Ekspozita e-Estonia ka mirëpritur ndër vite delegacione të niveleve të larta nga vende të ndryshme, për t'u njohur me konceptin e-Estonia dhe suksesin e këtij vendi në këtë fushë. Nëpërmjet përdorimit të gjerë të teknologjive të informacionit dhe digjitalizimit në shërbimet publike, Estonia kursen nga 2% - 6% të PBB-së në vit. Drejtori i Departamentit të Sigurisë Kibernetike pranë Autoritetit të Sistemeve të Informacionit të Estonisë parashtrroi nevojën e shtrirjes dhe zhvillimit të IT, si dhe rritjen e sigurisë së të dhënave gjatë përdorimit të platformave digjitale. Në prezantimin e tij, theksi u vu mbi sigurinë dhe mbrojtjen e të dhënave në platformat elektronike dhe sistemet e informacionit në institucionet publike. Ai u shpreh se Siguria Kibernetike po i tejkalon kufijtë e çështjeve teknike dhe po transformohet gati në çështje politike, duke pasur parasysh dhe

zgjerimin e përdorimit të sistemeve të informacionit. Diskutimi i tij u fokusua në rëndësinë e zhvillimit dhe përdorimit të sistemeve të informacionit për të rritur efikasitetin dhe efektivitetin e shërbimeve publike ndaj qytetarëve. Përmes rasteve konkrete dhe shembujve u paraqiten rekomandimet dhe opinionet e dhëna nga SAI Estonez në lidhje me rritjen e sigurisë dhe mbrojtjen e të dhënave të e-Estonia.

Gjatë diskutimeve u theksua rëndësia që ka për qeveritë që kërkojnë të aplikojnë qeverisjen elektronike e-GOV, hartimi dhe zbatimi i një bazë ligjore që rregullon përdorimin e IT në shërbimet publike, duke u siguruar që korniza ligjore të jetë në një hap me zhvillimet në këtë sektor. Ky diskutim u ndoq me shumë interes dhe vëmendje nga përfaqësuesit e KLSH pasi dhe Shqipëria ka një platform shërbimesh digjitale e-Albania. Evidentimi i risqeve në aplikimin e e-Lituanisë dhe e-Estonisë dhe rolin që SAI-t e këtyre vendeve luajnë në miradministrimin e tyre, parashtron para KLSH rëndësinë e zgjerimit të auditimeve IT në planin afatmesëm, në gjithë spektrin e-Albania dhe më gjerë, me një preriodicitet nga 2-4 vjet, referuar praktikave më të mira.

Në ditën e dytë takimi nisi me fjalën përshëndetëse të Kryetarit të SAI-t Estonez Z. Janar Holm, i cili uroi mirëseardhjen dhe shprehu kënaqësinë që takimi i XII i EUROSAI-ITWG u zhvillua në kryeqytetin Estonez, Talin, i njohur në Bashkimin Evropian si “smart city”, qyteti pararojë në aplikimin e qeverisjes elektronike në Europë. Ai bëri një pasqyrim të gjerë të përdorimit të teknologjisë IT dhe auditimit të saj në Estoni.

Pas fjalës përshëndetëse të Kryetarit të SAI-t Estonez, fjalën e mori Z. Pawel Banas përfaqësues i SAI-t Polak, i cili ishte dhe organizatori i këtij takimi. Në fjalën e tij Z. Banas referoi modulën CUBE për auditimet, duke e demonstruar atë dhe me shembuj konkretë të raporteve të auditimit nga SAI Belg dhe SAI Gjerman. CUBE (Control Space for e-Government) është një modul i dizenuar nga SAI-t pjesëtarë të EUROSAI - IT Working Group, për të thjeshtuar dhe konsoliduar auditimin IT. Synimi i këtij moduli është që të kthehet në një bazë të dhënash inteligjente për raportet e auditimit, prej të cilit mund të aksesohen lehtësisht auditimet e qeverisjes elektronike e-GOV.

Përfaqësuesit e SAI-ve Belge dhe Holandeze ndanë me pjesëmarrësit eksperiencat e tyre në lidhje me auditimet paralele të zhvilluara në fushën IT. Në veçanti SAI Belg prezantoi rezultatet e auditimit paralel në fushën e auditimit të mbrojtjes së të dhënave

dhe ndau me pjesëmarrësit disa nga mësimet e nxjerra nga ky auditim. Në përfundim të ditës së dytë, nën kujdesin e Kryetarit të SAI-t Estonez Z. Janar Holm, pjesëmarrësit në këtë takim zhvilluan një vizitë në Universitetin TTU në Talin për t’u njohur me disa nga zhvillimet më të fundit të teknologjisë së informacionit.

Në ditën e tretë takimi nisi me fjalën përshëndetëse të Presidentit të SAI-t Polak, Z. Krzysztof Kwiatkowski. Ai ndër të tjera shprehu falënderimin për vendet pjesëmarrëse në këtë takim si dhe për vendin pritës, Estoni. Në cilësinë e Presidentit të NIK-ut Polak, si drejtues i EUROSAI-ITWG, ai gjeti rastin të njoftoj pjesëmarrësit se ky grup u zgjerua edhe me 4 shtete, Armeninë, Bosnje-Hercegovinën, Malin e Zi dhe Azerbajxhanin. Ai renditi sfidat e drejtimit të këtij grupi, për EUROSAI-n, nën shembullin e grupit të punës të INTOSAI-t. Në fjalën e tij ai përfitoi nga rasti të falënderojë KLSH-në, që u bë SAI pilot në impementimin e Active Handbook të Auditimit IT. Z.

Kwiatkowski i drejtoi një falenderim të veçantë GAO-s së SHBA-së të përfaqësuar në takim, në cilësinë e anëtarit të grupit të punës së INTOSAI-t.

Më pas përfaqësuesi i NIK-ut Polak, Z. Pawel Banas, bëri një prezantim të detajuar të projektit për përdorimin pilot të “IT Active Handbook”, zhvilluar si pjesë e binjakëzimit midis SAI-t Polak NIK dhe KLSH-së. Ky projekt është asistuar nga ekspert të EUROSAT-ITWG nga Polonia, Portugalia dhe Estonia, vend pritës i këtij takimi. IT Active Handbook është ndërtuar bazuar në INTOSAI IT Audit Handbook. Në bazë të kësaj eksperience të suksesshme, pjesë e projektit të binjakëzimit ndërmjet KLSH dhe SAI-t Polak, modulet e testuara të Active IT Audit Handbook mund të aksesohen në faqen e internetit të EUROSAT-ITWG dhe përdoren nga pjestarët e EUROSAT në auditimet IT që zhvillojnë.

Në vijim, Z. Bernhard Hamberger, përfaqësues i SAI-t të Zvicrës, që ka drejtimin e nën-grupit të punës përgjegjës për zhvillimin e ITSA (IT Self Assessment) dhe ITASA (IT Audit Self Assessment), bëri një prezantim në lidhje me rëndësinë e zhvillimit nga SAI-t të vetëvlerësimeve periodike në lidhje me përdorimin e teknologjisë së informacionit dhe auditimin e saj.

Në vijim të ditës e tretë, u prezantua nga përfaqësuesit e SAI-t Çek projekti për krijimin e referencave për shkëmbimin e informacionit si dhe nga

përfaqësuesit e SAI-t Francez eksperiencia e këtij vendi në lidhje me Open Data (për të dhënat e institucioneve publike) nga këndvështrimi i këtij institucioni.

Në fjalën përmblledhëse të takimit, Z. Piotr Prokopczyk, moderator i takimit dhe përfaqësues i NIK-ut Polak, njoftoj se takimi i radhës i EUROSAT-ITWG do të zhvillohet në muajin Prill 2018 në Maltë. Gjithashtu ai informoi që në kongresin e radhës të EUROSAT-ITWG, që do të zhvillohet në Republikën Çeke në 2020, do të propozohet që drejtimin e EUROSAT-ITWG ta marrë SAI i Estonisë.

KLSH si institucioni më i besueshëm për kontrollin ndaj qeverisë

Më 16 mars 2018, Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim (IDM) dhe Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim (PNUD) prezantuan gjetjet e sondazhit “Besimi në Qeverisje 2017”, i zhvilluar në nëntor 2017.

Ky sondazh është realizuar për të 5-tin vit radhazi. Nga raportimi rreth këtij sondazhi, u konkludua se pavarësisht se perceptimi i qytetarëve për insitucionet

publike, si të korruptuara, mbetet në nivele të larta, ka një përmirësim nga viti në vit.

Për vitin 2017, gjetjet tregojnë se institucionet publike që gëzojnë besimin më të madh janë: Forcat e Armatosura (63%), Institucionet e Arsimit Publik (63%), Institucionet e Shëndetit Publik (53%) dhe Policia e Shtetit (53%). Prokuroria (22%), Gjykatat (21%) dhe Partitë Politike (21%) rezultojnë të jenë institucionet më pak të besuara. Në lidhje me institucionet e tjera kombëtare, Institucionet Fetare (76%), Organizatat e Shoqërisë Civile (57%) dhe Media (54%) janë më të besuarat. Kontrolli i Lartë i Shtetit u ka kërkuar organizatorëve që në vitet në vijim, të përfshihet edhe KLSH në listën e institucioneve mbi të cilat mbledhet ky perceptim.

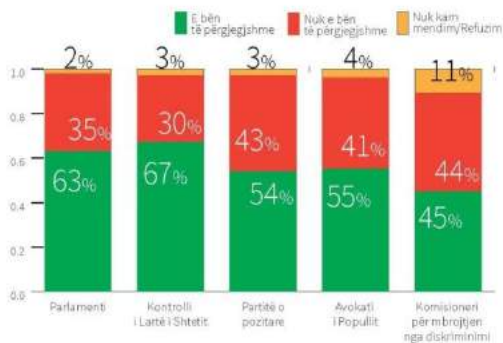
Megjithatë është shumë e rëndësishme të theksohet se KLSH, në këtë studim rezultojnë në vendin e parë si institucioni më i besueshëm kur bëhet fjalë për ushtrimin e kontrollit ndaj qeverisë. Tabela e mëposhtme për ilustrim. *Burimi "IDM Albania":*

Kontrolli i Lartë i Shtetit si institucion kushtetues i pavarur, është tërësisht i dedikuar në luftën kundër korrupsionit dhe shpërdorimit të parasë publike. Në analizat vjetore të vetë institucionit, parashtrohen çdo vit, arritjet e KLSH në këtë drejtim. KLSH, falenderon të gjithë

Koncepti i llogaridhënies mund të klasifikohet bazuar në natyrën e llogaridhënies së ushtruar nga/ose personi, grupi apo institucioni që përfaqëson zyrtarë publik, duke formuar kështu dy forma kryesore: llogaridhënie horizontale dhe llogaridhënie vertikale. Llogaridhënia horizontale lidhet me afërsinë e institucioneve shtetërore (si legjislativi dhe gjyqësori) për të mbikëqyrur qeverinë duke kërkuar informacion, duke vënë në dyshim zyrtarët dhe ndëshkuar sjelljet e gabuara. Nga ana tjetër, llogaridhënia vertikale është mënyra sesi qytetarët, media, dhe shoqëria civile kërkojnë të përforcojnë standardet e performancës së mirë tek zyrtarët publik.³²

Fig. 19

Mekanizmat e llogaridhënies horizontale

Ashtu siç shihet nga grafiku 19, për 2017, Kontrolli i Lartë i Shtetit (KLSH) konsiderohet si institucioni që ka pasur rolin më të madh në bërjen e qeverisë të përgjegjshme (67%), ndjekur nga Parlamenti (63%), Avokati i Popullit (55%), Partitë Opozitare (54%) dhe Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi (45%).

Përsa i përket mekanizmave të llogaridhënies vertikale, Media perceptohet të ketë rolin kryesor në kërkesën e llogarisë ndaj qeverisë (65%), ndjekur nga Shoqëria Civile (51%). Më pak se gjysma e të intervistuarve deklarojnë se Sindikatat (46%) dhe Bizneset (44%) luajnë rol në kërkesën e llogarisë ndaj qeverisë.

32 | IDMI Albania

qytetarët që kanë janë përgjigjur në këtë pyetësor. Në kuadër të udhëzimit të INTOSAI, ISSAI 12, KLSH është vazhdimisht e angazhuar “... të sjellë ndryshimin në jetën e qytetarëve”.

KLSH merr pjesë në aktivitetin e zhvilluar në Finlandë nga EUROSAI për qeverisjen mjedisore

Në datat 25-27 prill 2018 u mbajt në Helsinki, Finlandë, sesioni i pranverës i Grupit të Punës së EUROSAI-t (WGEA) mbi Qeverisjen Mjedisore.

Në këtë seminar morën pjesë mbi 30 SAI, kryesisht Europiane. Seminari organizohej nga SAI-Estonisë dhe SAI-t pjesëmarrëse ishin Gjykata Europiane e Audituesve, Irlanda, Letonia, Rumania, Spanja, Suedia, Shqipëria, Maqedonia, Estonia, Lituania, Bullgaria, Anglia, Gjermania, Norvegjia, Polonia, Austria, Qipro, Greqia, Meksika, Sllovenia, Sllovakia, Holanda, Franca, Republika Çeke, Belgjika, si dhe të ftuar nga Gjykata Braziliene e Audituesve, Drejtoria e Përgjithshme për Mjedisin, Ministria e Mjedisit të Finlandës e të tjerë. Gjatë këtij seminari u diskutua se si auditimet me qëllim menaxhimin mjedisor të kryhen prej SAI-ve përkatëse, duke vënë theksin tek zhvillimi i qëndrueshëm, informimi, konsultimi dhe pjesëmarrja e publikut.

KLSH u përfaqësua në këtë aktivitet nga Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj, z.Sazan Guri, ekspert i mjedisit dhe z. Hektor Kosova, auditues. Konferenca filloi me disa përshëndetje nga përfaqësuesit kryesorë të SAI-ve evropiane, nga Audituesi i Përgjithshëm i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Finlandës, zj. Tytti Yli-Viikari, Audituesi i

Përgjithshëm i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Estonisë, z. Janar Holm si dhe Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj, Më pas, sesioni vazhdoi me prezantimin e përfaqësueses së ECA-s, znj. Vivi Niemenmaa, e cila parashtrroi temën “Konceptet kryesore në zhvillimin e qeverisjeve mjedisore”, ku me shembuj të shumtë u sollën figura, skema dhe shembuj për ilustrimin e këtij koncepti. Më pas, prezantimet vazhduan me një koncept tjetër, po aq të domosdoshëm në qeverisjen mjedisore, si ai i ZHVILLIMIT TË QËNDRUESHËM, kumtesë që u mbajt nga përfaqësuesi i SAI-t të Finlandës, znj. Annika Lindblom. Sesioni i paradites u mbyll me një prezantim tjetër, po për zhvillimin e qëndrueshëm, i sjellë kësaj radhe me raste praktike nga Finlanda, i cili u mbajt nga këshilltari i Kryeministrit të Finlandës, duke u fokusuar në veprat e fundit kombëtare deri në axhendën 2030 të Qeverisë së Finlandës.

Sesioni i pasdites i filloi punimet me një panel-debat lidhur me informimin, konsultimin, përfshirjen e publikut deri në procesin e vendimmarrjes, ku dy grupe të përbërë nga dy persona, respektivisht pro e kundër diskutuan mbi mundësitë dhe arsyet, sesi mund të zbatohet Konventa Aarhuz. Në këtë panel mori pjesë aktive në njërin prej këtyre dy grupeve, edhe përfaqësuesi i KLSH-së, Prof. Dr.Sazan Guri, i cili shfaqti opinionin dhe analizën e vet për këtë

çështje, ç'ka shërbeu më pas për një diskutim të thellë e të gjatë mes pjesëmarrësve.

Diskutimet vazhduan me raste konkrete dhe specifike, të cilat u prezantuan nga disa përfaqësues të SAI-ve të Europës. Sesioni u mbyll me prezantimin mbi vlerësimin mjedisor në kuptimin strategjik të tij, quajtur ndryshe 'Vlerësimi strategjik mjedisor', duke sjellë në fokus mekanizmat në auditimet mjedisore në lidhje me lejet mjedisore, me vlerësimet paraprake të mjedisit e deri te vlerësimet strategjike mjedisore.

Dita e dytë u hap me një përshëndetje, njëherësh dhe prezantim, prej përfaqësueses së SAI-t të Estonisë, znj. Evamaria Asari, e cila iu drejtua pjesëmarrësve me një temë shumë interesante, siç është ajo e përfshirjes së qytetarëve në auditime. Mbas këtij prezantimi u diskutua sesi mund të përfshihen grupet publike, NGO dhe qytetarët në auditimet mjedisore.

Seanca e fundit vazhdoi me një qasje tjetër, duke parashtuar metodat dhe mënyrat e përfshirjes së grupeve të interesit dhe me ofrimin dhe zgjidhjen e problematikave mjedisore si zhurmat, mbetjet, energjia, ujërat e pijshëm dhe të përdorura, duke adresuar problemet e qeverisjeve mjedisore në auditimet tona.

Çështja e fundit ishte sesi të mblidheshin financat prej atyre operatorëve që me instalimet e tyre

ndikojnë në mjedis, prezantim i cili u mbajt nga përfaqësuesja e Ish-Republikës Jugosllave të Maqedonisë, znj Rosica Shalivikj.

Sesioni i fundit u mbyll me prononcimin e z.Robert Konrad, Drejtues i Njësisë në Drejtorinë e Përgjithshme për Mjedisin në Komisionin Evropian lidhur me problemet e detyrimeve mjedisore dhe përshtatshmëritë e tyre në nivele europiane

Takimi u mbyll me konkluzione të rëndësishme për të gjithë pjesëmarrësit.

Trajnime brenda vendit

Veprimtaritë për zhvillimin profesional të audituesve kanë përfshirë organizime të formave të ndryshme si trajnime, takime diskutimi të ofruara brenda dhe jashtë vendit, nga ekspertë vendas e të huaj duke siguruar kështu diversifikimin burimor të dijeve dhe njohurive. Në përgjithësi të tilla aktivitete përfshinë :

- Trajnim brenda KLSH: nga ekspertë dhe trajnerë staf i brendshëm i KLSH
- Trajnim brenda vendit: nga ekspertë të jashtëm të institucioneve ndërkombëtare ose kombëtare;
- Takime pune, tryeza diskutimi brenda vendit: nga organizata dhe institucione kombëtare
- Trajnime jashtë vendit: pjesëmarrje ne kurse trajnimi, vizita studimore, konferenca dhe seminare të

organizuara nga institucione
homologe apo organizata
ndërkombëtare jashtë vendit

KLSH ka vijuar të shfrytëzojë të gjitha burimet e mundshme dhe ka përdorur format më të përshtatshme për të siguruar efektivitet të lartë të veprimtarive në kuadër të zhvillimit profesional. Edhe pse trajnimet kanë mbetur një nga format më të përdorura, zhvillimi profesional nga viti në vit ka ardhur duke u pasuruar me veprimtari të tjera me efektive dhe moderne të cilat janë siguruar si brenda ashtu dhe jashtë vendit, me ekspertë të huaj e vendas, personalitete të fushës profesionale dhe akademike.

Veprimtaritë e zhvillimit profesional brenda vendit u organizuan në 1178 dite njerëz trajnime, ku vend të veçantë zënë trajnimet e organizuara në nivel institucioni me ekspertë të KLSH për përditësimin dhe përmirësimin e njohurive të audituesve.

Gjatë katër muorit të parë u realizuan dy sesione trajnime të audituesve të rinj, nëpërmjet të cilëve si pjesë e paketës së rekrutimit të stafit, audituesit u prezantuan me Institucionin e KLSH dhe profesionin e auditimit në sektorin

publik me 15 tema për çdo sesion trajnime.

Projekti “Forcimi i kapaciteteve të auditimit të jashtëm” nën Programin IPA 2013 ka vijuar të jetë kontribues i rëndësishëm i aktiviteteve të zhvillimit profesional dhe metodologjik në KLSH, si me trajnime brenda vendit ashtu dhe me vizita studimore në vendet anëtare të INTOSAI-t dhe BE-së. Gjithashtu dhe kontributi i donatorëve të tjerë si USAID nëpërmjet projekteve të veçanta ka ofruar trajnime nga ekspertë të huaj brenda vendit.

Trajnime on line (e-learning) nga CEF u mundësoi 3 audituesve nga KLSH të marrin dije dhe njohuri pa qenë e nevojshme të shkëputen nga puna duke rritur efektivitetin e procesit.

Struktura e veprimtarive të zhvillimit profesional sipas burimit të ofrimit përfshin një total prej **1178 ditë njerëz trajnime**, të cilat ndahen si më poshtë:

TRAJNIMET E OFRUARA SIPAS BURIMIT		
Trajnime brenda vendit	1178	

Trajnime brenda Departamentit		501
Trajnime IPA (brenda vendit)		344
Trajnime Paketa Prezantimit (Auditues te Rinj)		138
Trajnime Eksperte te jashtëm brenda vendit		150
E- Learning		45

Implementimi i suksesshëm gjatë pjesës së parë të vitit 2018 të Programit të Zhvillimit Profesional të Stafit të KLSH, miratuar me Vendim të Kryetarit të KLSH nr. 230, datë 31.12.2017 mundësoi që çdo auditues në KLSH përgjatë vetëm katër muajve të parë të vitit 2018 të marrë pjesë në mesatarisht 10 ditë trajnime, duke realizuar dhe tejkaluar objektivin institucional për zhvillimin profesional për këtë periudhë (nëse i referohemi objektivit vjetor).

Internshipet në ECA të dy audituesve përkatësisht 5 muaj secili dhe në GAO dy auditues me 4 muaj secili janë një element shtesë dhe një faktor i rëndësishëm në formimin dhe thellimin e njohurive dhe dijeve të stafit të ri auditues në KLSH.

DHOMA E LLOGARIVE TË UKRAINËS

Historia e krijmit dhe zhvillimit të Dhomës së Llogarive

Dhoma e Llogarive është një institucion i përhershëm i kontrollit shtetëror të jashtëm financiar që ka operuar në Ukrainë që në 1997-ën.

Kushtetuta e Ukrainës, e cila është adaptuar nga Verkhovna Rada (Parlamenti i Ukrainës) më 28 qershor 1996, rregulloi statusin kushtetues të Dhomës së Llogarive si një trupë që funksiononte në emër të Parlamentit të Ukrainës dhe që ushtronte kontroll mbi përdorimin e fondeve të buxhetit të shtetit të Ukrainës. Më 11 korrik 1996, Verkhovna Rada e Ukrainës aprovoi ligjin “Mbi Dhomën e Llogarive të Verkhovna Rada-s së Ukrainës”. Më 19 gusht 1996 Presidenti ushtroi të drejtën e vetos, duke penguar miratimin e këtij ligji. Në tetor të 1996-ës Presidenti e firmosi ligjin.

Përkufizimi i Dhomës së Llogarive si një institucion i kontrollit “të lartë ekonomik dhe financiar të shtetit;

Autoriteti organizativ dhe kontrolli mbi të ardhurat e buxhetit të shtetit të Ukrainës;

Autoriteti kontrollues mbi “të ardhurat e buxhetit të shtetit të Ukrainës që burojnë nga menaxhimi i pronave shtetërore duke përfshirë, privatizimin, shitjen, dhe veprimet menaxheriale sa i përket të drejtave mbi pronën shtetërore”.

Parashikimet ligjore penguan Dhomën e Llogarive të ushtronte kontroll të plotë mbi ekzekutimin e buxhetit të shtetit si një proces i integruar, sepse të ardhurat nga buxheti u përjashtuan nga kontrolli që përbënte një pjesë integrale të procesit buxhetor në shtet. Për të rregulluar këtë situatë duhet të bëhen disa mendime të Kushtetutës, gjithashtu duhet përmirësuar edhe ligji “Mbi Dhomën e Llogarive”.

Dhoma e Llogarive është krijuar nga Verkhovna Rada e Ukrainës dhe i raporton asaj. Punonjësit e Dhomës së

Llogarive emërohen nga Verkhovna Rada përmes votimit të fshehtë.

Marrëdhëniet ndërmjet Dhomës së Llogarive dhe Verkhovna Rada-s së Ukrainës janë bazuar mbi llogaridhënie, por gjithmonë duke ruajtur pavarësinë kushtetuese të Dhomës së Llogarive.

Dhoma e Llogarive i paraqet raporte vjetore Verkhovna Rada-s së Ukrainës sa i përket rezultateve të performancës. Përmes dhënies së pëlqimit nga Verkhovna Rada komitetet e posaçme të saj mund t'i dëgjojnë këto raportime apo informacione (deklarata) të Dhomës së Llogarive sa i përket rezultateve të auditimeve, inspektimeve dhe kontroleve në përputhje me afatet e caktuara.

Marrëdhëniet ndërmjet Dhomës së Llogarive dhe autoriteteve të tjera shtetërore janë bazuar mbi parimin e pavarësisë si në aspektin organizativ edhe në atë funksional, gjithmonë brenda kufijve legjislativ.

Ligji në fuqi parashikon që fusha e autoritetit të kontrollit të Dhomës së Llogarive përfshin stafin administrativ të Verkhovna Rada-s të Ukrainës, administratën (sekretariatit) e Presidentit të Ukrainës, autoritetet shtetërore duke përfshirë stafin e tyre administrativ, Bankën Kombëtare të Ukrainës, Fondin e Pronës Shtetërore të Ukrainës dhe autoriteteve të tjera shtetërore dhe institucioneve të theme-luara sipas legjislacionit. Legjislacioni parashikon gjithashtu të drejtën e

Dhomës së Kontabilitetit për të marrë informacione gjatë funksionimit të saj në përgjigje të kërkesave të tij nga autoritetet shtetërore dhe lokale, ndërmarrjet, institucionet dhe organizatat pavarësisht nga forma e pronësisë.

Kështu që të gjitha operacionet që kanë pasoja fiskale për Buxhetin e Shtetit të Ukrainës të kryera nga ndonjë institucion, organizatë, subjekt biznesi pavarësisht nga forma e pronësisë, i nënshtrohen kontrollit nga Dhoma e Llogarive. Sipas kushteve të efektivitetit të Ligjit nr. 2222-IV i ndryshuar, neni 98 i Kushtetutës hyri në fuqi më 1 janar 2006.

Përveç kësaj, Dhomës së Llogarive i jepet e drejta, në rast nevojë, të përfshijë ekspertët e ndonjë organi kontrolli në auditimet e tij. Marrëdhëniet ndërmjet Dhomës së Llogarive dhe objekteve të audituara rregullohen me legjislacionin në fuqi.

Në vitin 1998, Dhoma e Llogarive të Ukrainës u bashkua me Organizatën Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI) dhe në vitin 1999 u pranua në Organizatën Evropiane të Institucioneve të Kontrollit të Lartë (EUROSAI). Kështu, Dhoma e Llogarive të Ukrainës është njohur nga bashkësia ndërkombëtare si organi më i lartë i auditimit të Ukrainës që nga viti 1998. Organet e tjera të larta të auditimit të vendeve të huaja gjithashtu bashkëpunojnë në mënyrë aktive me të. Sot Dhoma e Llogarive të Ukrainës ka

nënshkruar marrëveshje bashkëpunimi me organet e larta të auditimit të Polonisë, Federatës Ruse, Republikës së Bullgarisë, Republikës së Moldavisë, Republikës së Bjellorusisë, Gjeorgjisë, Republikës së Lituanisë, Republikës Sllovaqe, Hungarisë, etj. Ajo bashkëpunon në mënyrë aktive me Komisionet përkatëse të INTOSAI-t dhe EUROSAT-t.

Përveç kësaj, Dhoma e Llogarive mbështet dhe i kushton shumë vëmendje bashkëpunimit me organet më të larta të kontrollit të CIS-it që kanë themeluar Bordin e Kryetarëve. Sesioni i dytë i këtij Bordi që u zhvillua në Kiev në vitin 2001, i kryesuar nga V. Symonenko aprovoi Deklaratën e Parimeve të Përgjithshme të Veprimtarisë së Kontrollit të Lartë të CIS dhe u drejtohet krerëve të shteteve dhe parlamenteve të CIS për formimin dhe zhvillimin e pavarur të auditimit.

Dhoma e Llogarive ka arritur të zgjidhë detyrën kryesore për pothuajse dhjetë vjet të ekzistencës së saj - për të formuar një organ kushtetues të fortë, për të krijuar baza të mira dhe për të përpunuar konceptin e ri të auditimit të jashtëm publik dhe të pavarur shtetëror në Ukrainë. Ajo arriti të tërheqë vëmendjen e shoqërisë në sistemin e menaxhimit të fondeve buxhetore, për të treguar se fondet e buxhetit të shtetit nuk i takojnë Qeverisë dhe Ministrisë së Financave, dhe paratë e taksapaguesve dhe fondet e komunitetit i përkasin

secilit prej nesh. Vlen të përmendet, se është thelbi i Dhomës së Llogarive si organ, aktiviteti i të cilit nuk mund të kufizohet vetëm në auditim. Dhoma e Llogarive është organi që i ofron shoqërisë dhe autoriteteve informacion të vërtetë mbi menaxhimin e fondeve të Buxhetit të Shtetit. Audituesit e Dhomës së Llogarive zbatojnë qasjen sistematike për organizimin e auditimeve dhe analizën e rezultateve të tyre. Ekspertët e Dhomës së Llogarive i kushtojnë shumë vëmendje punës së tyre rutinë në aktivitetin analitik, vlerësimin e efektivitetit të menaxhimit të objekteve të audituara.

Dhoma e Llogarive krijoi fusha të reja premtuese në përgjigje të sfidave të sotme, si auditimi i IT, auditimi i prokurimeve publike, auditimi i mjedit, auditimi i kursimit të energjisë, auditimet ndërkombëtare së bashku me partnerët e huaj etj.

Dhoma e Llogarive udhëhiqet në veprimtarinë e saj nga parimet e legjitimitetit, planifikimit, objektivitetit, pavarësisë dhe publicitetit duke e konsideruar ligjin e buxhetit të shtetit si shprehje të përqendruar të politikës ekonomike për vitin përkatës.

Konkluzionet dhe propozimet e Dhomës së Llogarive janë të orientuara kryesisht në eliminimin e defekteve të procesit buxhetor duke shkaktuar përdorim joefektiv të fondeve buxhetore. Duke shqyrtuar projektligjet për buxhetin e shtetit, zhvillimin e propozimeve për

Verkhovna Rada të Ukrainës për përdorimin e fondeve të Buxhetit të Shtetit të Ukrainës, Dhoma e Llogarive është e përfshirë drejtpërdrejt në përmirësimin e procesit të buxhetit.

Fusha legjislative në Ukrainë i nënshtrohet ndryshimeve të përhershme. Kështu prioritet i Dhomës së Llogarive është të kërkojë "gropa të zeza" në sistemin financiar të vendit që lejon "rrjedhjen" e burimeve shtetërore. Ai jo vetëm që zbulon shkeljet, por identifikon shkaqet dhe evidenton mënyrat e eliminimit dhe parandalimit të shkeljeve.

Dhoma e Llogarive ka zbuluar shumë shkelje dhe keqpërdorime të fondeve buxhetore si në autoritetet qendrore dhe lokale për vitet e funksionimit të saj. Materialet për shkeljet i dorëzohen organeve të prokurorisë për të marrë masat e duhura. Autoritetet e ndryshme shtetërore, shumë konkluzione dhe propozime të Dhomës së Llogarive i marrin në konsideratë, me qëllim eliminimin e mangësive dhe i marrin gjithashtu parasysh ato në reformat ekonomike, në planet financiare dhe ekonomike të menaxhimit të krizave.

Ndër të tjera, këto janë propozimet e Dhomës së Llogarive për përmirësimin e legjislacionit buxhetor, përdorimin efektiv të fondeve buxhetore, vlerësimin e borxhit shtetëror të Ukrainës dhe menaxhimin e borxhit.

Dhoma e Llogarive informon rregullisht Presidentin, kryesinë e Verkhovna Rada të Ukrainës dhe qeverinë për rezultatet më të rëndësishme të performancës. Buletinet informuese përmbajnë rezultatet e auditimit dhe shpërndahen midis deputetëve të Ukrainës, autoriteteve qendrore dhe njoftimeve mediatike.

Dhjetë vjet nga aktiviteti i Dhomës së Llogarive dëshmon interesin në rritje të të gjitha degëve të pushtetit dhe publikut ndaj tij dhe autoritetit të tij në rritje.

Njohja ndërkombëtare e Dhomës së Llogarive gjithashtu ka avancuar, si një anëtar i plotfuqishëm i organizatave ndërkombëtare të auditimit suprem INTOSAI dhe EUROSAI Dhoma e Llogarive është thellësisht e përfshirë në aktivitetet e tyre.

Duke pasur parasysh të metat në menaxhimin e burimeve financiare të Ukrainës, Dhoma e Llogarive duhet të marrë profil më të lartë në të ardhmen e afërt në përmbushjen e rregulloreve të përcaktuara me Kushtetutë dhe me Ligjet e Ukrainës. Z. V. Simonenko, Kryetari i Dhomës së Llogarive të Ukrainës është i bindur se sot reforma e sistemit të kontrollit të financave shtetërore është vendimtare dhe Dhoma e Llogarive duhet të jetë lider në këtë proces si organ shtetëror i pavarur, i përgjegjshëm dhe që i raporton vetëm Parlamentit të Ukrainës. Për të rritur efektivitetin e përdorimit të fondeve të

buxhetit të shtetit të Ukrainës, për të siguruar funksionimin e kontrollit të Dhomës së Llogarive, sipas Kushtetutës dhe ligjeve të zyreve territoriale të Ukrainës, u krijuan degët e Dhomës së Llogarive në rajone, sipas Rezolutës së Verkhovna Rada-s të Ukrainës, duke filluar nga 15 qershori i 2004.

Dhoma e Llogarive është këshilltari kryesor i shoqërisë dhe udhëheqjes shtetërore për të gjitha çështjet që kanë të bëjnë me menaxhimin efektiv dhe transparent të burimeve buxhetore duke përfshirë reduktimin ose anulimin e aktiviteteve shtetërore të pajustificuara në ekonominë e tregut, pasi vetëm Dhoma e Llogarive mund të bëjë auditimin e të ardhurave dhe shpenzimeve të buxhetit të shtetit të Ukrainës, i cili siguron të drejtën e njerëzve për të kontrolluar përdorimin transparent, të përshtatshëm dhe efektiv të fondeve të komunitetit, p.sh. fondet e tatimpaguesve.

Bashkëpunimi ndërkombëtar dypalësh

Të mësuarit nga përvoja ndërkombëtare në fushën e auditimit publik dhe zbatimi i mëtejshëm i praktikave më të mira kërkon bashkëpunim më të gjerë dypalësh të ACU-së me SAI-të e huaja.

Dhoma e Llogarive të Ukrainës nënshkroi marrëveshje bilaterale për bashkëpunim me SAI-t e 24 vendeve,

përkatësisht: Federata Ruse, Republika e Polonisë, Republika e Bjellorusisë, Republika e Moldavisë, Republika e Bullgarisë, Republika e Lituanisë, Republika e Sllovakisë, Republika e Hungarisë, Republika e Koresë, Republika e Hungarisë, Republika e Azerbajxhanit, Republika e Kazakistanit, Republika e Sllovenisë, Mbretëria e Spanjës, Mbretëria e Norvegjisë, Republika e Portugalisë, Mbretëria e Suedisë, Republika Federale e Gjermanisë, Republika Socialiste e Vietnamit, Republika e Indisë dhe Republika Federative e Brazilit.

Në këtë bashkëpunim përfshihet edhe Kontrolli i Lartë i Shtetit, me të cilin në datën 15 qershor 2018, në Kiev të Ukrainës, Kryetari i KLSH, z. Bujar Leskaj nënshkroi Marrëveshjen e Bashkëpunimit me Presidentin e Dhomës së Llogarive të Ukrainës, z. Valeriy Patskan.

Presidenti Patskan tha se për të personalisht kjo ishte marrëveshja e dytë që nënshkruante me institucionet supreme të auditimit (SAI-t) simotra evropiane, pas marrjes së detyrës në mars 2018 dhe u shpreh se *“momenti më i rëndësishëm vjen menjëherë pas nënshkrimit, kur palët duhet të përkthejnë në nisma konkrete vullnetin e tyre për punë të përbashkët”*.

Kryetari Leskaj u shpreh se, bazuar në moton e INTOSAI-t *“Experientia mutua Omnibus prodest (Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë)”* dhe në Nenin 15 *“Shkëmbimi ndërkombëtar i eksperiencave”* të Deklaratës së Limës, ISSAI 1, *“po nënshkruajmë këtë marrëveshje për tre arsye kryesore. Së pari, për shkak të lidhjeve historike mes popujve tanë, popullit shqiptar dhe atij ukrainas, pasi 300 vjet më parë ju mirëpritët në tokën tuaj mijëra familje shqiptare që erdhën për t’i shpëtuar sundimit ottoman dhe tani në jug të Ukrainës jetojnë 5 mijë shqiptarë, duke ruajtur gjuhën dhe traditat e tyre mes mikpritjes ukrainase. Së dyti, nënshkruajmë bashkëpunimin në vlerësim të personalitetit të z. Valeriy Patskan, President i SAI-t ukrainas, një nga drejtuesit dhe frymëzuesit e manifestimeve dhe revoltës popullore të vitit 2014, që sollën një qeveri demokratike me orientim pro-perëndimor në Ukrainë. Së treti dhe më e rëndësishmja, pse besojmë se bashkëpunimi ynë mbi bazën e*

standardeve ISSAI, do të kontribuojë jo vetëm në zhvillimin dhe modernizimin e institucioneve tona, por edhe në progresin e të dyja vendeve në integrimin në Bashkimin Evropian”.

Në ceremoninë e nënshkrimit merrnin pjesë edhe pesë anëtarë të Bordit Kolegjial Drejtues të Dhomës së Llogarive të Ukrainës, të zgjedhur nga Parlamenti Ukrainas, z. Andrii Maisner, zv-President dhe anëtar i Bordit, z. Vasyl Nevidomyi, z. Tsezar Ohon, z. Oleksandr Yaramenko dhe z. Ihor Yaremchuk. Presidenti Patskan, në prezantimin e tij, vlerësoi arritjet e SAI-t shqiptar, si dhe reformat e ndërmarra dhe rezultatet e Kryetarit Leskaj në punën audituese dhe në ngritjen e kapaciteteve të stafit. Ai e dalloj kontributin e KLSH si SAI anëtar aktiv në Grupin e Punës së EUROSAI-t *“Për Auditimin e fondeve të alokuara për katastrofat natyrore”*, të cilin SAI i Ukrainës e kryeson. Z. Patskan tha: *“Për këtë arsye rashë menjëherë dakord me propozimin tuaj që Mbledhja e pestë Vjetore e Grupit të Punës së EUROSAI-t të bëhet në Shqipëri, pasi ju e meritoni*

me punën që keni bërë, që planet e ardhshme të këtij Grupi të rëndësishëm për EUROSAT-n, të diskutohen në Tiranë”.

Nga ana e tij, Kryetari i KLSH-se, pasi paraqiti profilin e KLSH dhe arritjet e institucionit shqiptar të auditimit të jashtëm publik, e cilësoi Dhomën e Llogarive të Ukrainës një SAI të madh të një vendi me tradita dhe që lufton për lirinë dhe dinjitetin e tij, institucion i cili, nën idetë dhe vrullin për ndryshim të drejtuesit Patskan, synon të shndërrohet në një SAI evropian modern, duke rritur nivelin e përgjegjshmërisë dhe llogaridhënies publike në vend.

INSTITUCIONI SUPREM I AUDITIMIT TË KINËS (CNAO)

Historiku

Që prej themelimit të institucionit, CNAO ka krijuar marrëdhënie të ngushta dhe bashkëpunuese në forma të ndryshme, me më shumë se 150 shtete në fushën e auditimit të jashtëm të institucioneve shtetërore të auditimit. CNAO ka nënshkruar marrëveshje bilaterale bashkëpunimi me 32 institucione supreme auditimi në të gjithë botën. Në fushën e auditimit ndërkombëtar, CNAO është një anëtar tejet aktiv i organizatës INTOSAI dhe Organizatës Aziatike të Institucioneve Supreme të auditimit ASOSAI, dhe gjithashtu ka kryer një sërë aktiviteteve me qëllim shkëmbimin e ideve dhe bashkëpunimin reciprok nën logon e INTOSAI dhe ASOSAI.

- CNAO i është bashkuar organizatës INTOSAI në maj të vitit 1982. Në Nëntor të vitit 2007, CNAO është bërë pjesë e Bordit Drejtues të INTOSAI (me një mandat deri në vitin 2022). Kryetari i Institucionit Suprem të Auditimit Kinez u vendos në pozicionin e Nën Kryetarit të Bordit të INTOSAI në nëntor të vitit 2010.

Në Tetor të vitit 2013, CNAO organizoi në Pekin INCOSAI e XXI-të, me 587 pjesëmarrës nga e gjithë bota. Drejtuesi Premier Li Keqiang mbajti fjalimin e hapjes duke falenderuar të pranishmit. Kongresi miratoi Deklaratën e Pekinit dhe nënshkroi zyrtarisht disa dokumente duke përfshirë ato të 12 ISSAI-ve (Standardet Ndërkombëtare të Auditimit Suprem) dhe Manualin e INTOSAI-t për një qeverisje të mirë, etj.

Aktualisht, CNAO është në krye të Komitetit Mbikëqyrës të INTOSAI-t për Emergjencat, anëtar i një sërë komitetesh, grupesh pune, task forcash, nën 4 Objektivat Strategjike të INTOSAI që përfshijnë: Komitetin Drejtues për Bashkëpunimin, Komitetin e Standardeve Profesionale, Grupe pune mbi auditimin mjedisor, task forcën për Planin Strategjik, etj.

- Në Shtator të vitit 1983, CNAO iu bashkua ASOSAI dhe shërbeu në një sërë mandatesh në bordin drejtues të saj.
- CNAO është aktualisht Kryetar i Grupit të Punës së ASOSAI mbi Auditimin Mjedisor (WGEM). Gjatë

kësaj kohe CNAO ka zhvilluar 5 seminare dhe mbledhje pune mbi çështjet e auditimit mjedisor.

- Në Prill të vitit 2012, u zhvillua mbledhja e 2-të me Krerët e Institucioneve Supreme të Auditimit të vendeve pjesëmarrëse të organizatës bashkëpunuese të Shangait në Shanghai.
- Që nga viti 2002, CNAO ka zhvilluar 13 Trajnime Ndërkombëtare mbi auditimin, në formën e Programeve/ Seminareve, duke ofruar shërbime trajnimi për rreth 300 auditues nga Kina, Europa, Afrika dhe Oqeania.
- Në Nëntor të vitit 2007, Kryetari i SAI-t Kinez, u zgjodh si anëtar i Bordit të Audituesve të Kombeve të Bashkuara me një mandat 6 vjeçar, nga 1 Korriku 2008 deri në 30 Qershor 2014.

Në Korrik të vitit 2013, z. Liu Jiayi, Kryetari i SAI-t Kinez, mori titullin e Paqes nga Kombet e Bashkuara në zyrat qendrore të Kombeve të Bashkuara në New York, për shkak të punës së tij audituese, lidhur me operacionet e ruajtjes së paqes në Kombet e Bashkuara.

Në Nëntor të vitit 2014, Organizata e Audituesve të Amerikës Latine dhe Karaibeve, i dhanë z. Liu Jiayi, kryetar i SAI-t Kinez Urdhrin e Meritës së Mbikëqyrjes në Amerikë.

Arritjet më të mëdha të CNAO në Fushën e Auditimit

1. Përmirësimi i vazhdueshëm i sistemit të auditimit

Gjatë 3 dekadave të fundit, CNAO ka ndërmarrë iniciativa të rëndësishme për zhvillimin dhe përmirësimin e sistemit të auditimit me karakteristika Kineze, duke i dhënë një rol të plotë dhe efektiv, funksionit të auditimit dhe mbikëqyrjes.

- ✓ Fushëveprimi i auditimit qeveritar u zgjerua edhe më tej duke përfshirë implementimin e politikave kryesore, aseteve shtetërore, burimeve shtetërore dhe besueshmërinë e drejtuesve, duke përfshirë sektorë si financa publike, departamentet qeverisëse dhe agjencitë, institucione financiare shtetërore, fondet e huaja dhe investimet. Numri i të audituarve që janë mbuluar nga auditimi çdo vit, është rritur nga 1,200 në vitin 1983, në 140,000 që janë aktualisht.
- ✓ Prioritetet e auditimit janë zhvendosur nga ato të auditimit financiar dhe mbi përputhshmërinë ligjore e besueshmërinë, në ato të performancës, duke theksuar rëndësinë e shfrytëzimit eficient të fondeve. Një rëndësi e madhe i është kushtuar rregullshmërisë së shpenzimeve dhe përmirësimit të përdorimit të fondeve publike. Auditimi shtetëror ka bërë një evolucion, nga identifikimi i gabimeve të thjeshta, në

implementimin e duhur të buxhetit, menaxhimin e saktë të financave publike dhe bashkëpunimin me qeverinë për forcimin e drejtimit makroekonomik dhe ristrukturimin e thellë të financave publike.

- ✓ Puna audituese e CNAO është e fokusuar në dy aspekte. Nga njëra anë, auditimi i institucioneve ka synuar rikuperimin e humbjeve të rregullave, risqeve të ndryshme potenciale, mos përmbushjes së detyrave; dhe nga ana tjetër shumë departamente të tjerë u pajisën me rekomandime mbi përmirësimin e sistemit financiar nëpërmjet luftës së korrupsionit, problemeve me thyerjen e ligjeve dhe thellimit të mëtejshëm të reformës për promovimin e ligjeve dhe rregullave në përdorimin e duhur të parasë.
- ✓ Në organizimin e punës audituese, CNAO ndjek një drejtim të integruar duke përqendruar burimet e të gjithë institucioneve audituese në një plan të koordinuar. Gjatë viteve të fundit, e njëjta forcë pune ka kryer një sërë projektesh auditimi më tepër se programimi, si auditimi i borxhit publik, fondi i sigurimeve shoqërore, të ardhurat dhe shpenzimet e transferimit të pronës, mbrojtja e tokës, etj. Kuadri i një menaxhimi më të mirë mundësoi edhe një mbulim më të gjerë të auditimit.

II. Zhvillimi i vazhdueshëm i parimeve udhëzuese të auditimit

Gjatë viteve të fundit, idetë inovative mbi rolin e auditimit të qeverisë i janë prezantuar CNAO për të udhëzuar dhe zhvilluar praktikatat e auditimit bazuar në të kuptuarin se auditimi është një pjesë e rëndësishme e sistemit politik kombëtar, një mjet tejet i rëndësishëm për të kontrolluar dhe ruajtur balancën e fuqive kryesore të drejtimit, në përputhje me kuadrin ligjor dhe garantimin e qeverisjes së mirë kombëtare.

- ✓ Auditimi për vetë natyrën e tij, shërben si një sistem imun në ruajtjen dhe garantimin e shëndetshëm të sistemeve në ekonomi dhe shoqëri në funksion të parandalimit, ekspozimit, rezistencës dhe ruajtjes së një niveli. Gjatë kryerjes së funksionit të parandalimit, auditimi kontrollon implementimin e ligjeve, rregullave dhe masave, duke garantuar ligjshmërinë, përputhshmërinë, vërtetësinë dhe menaxhimin e plotë në përdorimin e fondeve publike. Në kryerjen e funksionit të ekspozimit, auditimi zbulon dhe trajton shkeljet e ligjit dhe rregullave për të garantuar se përdorimi i fondeve është i hapur, transparent, i ndershëm dhe i sigurt.
- ✓ Objektivi përfundimtar i një auditimi është mbrojtja e interesave themelore të individëve. Në

periudhën e tanishme, auditimi duhet të arrijë qëllimin e *“avancimit të sundimit të ligjit, ruajtjen e mirëqenies së njerëzve, nxitjen e reformave dhe krijimin e kushteve të përshtatshme për zhvillim”* si pikënisje dhe qëllim final gjithashtu.

- ✓ Kërkesa kryesore e auditimit është mbrojtja e sigurisë së një shteti. Momentalisht, kjo kërkesë lidhet me ruajtjen e sigurisë ekonomike dhe interesave të shtetit, duke promovuar demokracinë dhe ligjin, në zhvillimin e vendit në një mënyrë të kuptueshme dhe të organizuar.

III. Rezultatet e kënaqshme të praktikave të auditimit

Që nga viti 2012, institucionet e auditimit në Kinë kanë përmbushur kërkesat dhe përgjegjshmëritë në përputhje me ligjin, duke u fokusuar në prioritetet e qeverisë për të promovuar qeverisjen e mirë kombëtare dhe kanë arritur rezultate të kënaqshme në aspektet e mëposhtme:

Sigurimi i rezolutave dhe vendimeve është kryer efektivisht dhe në mënyrë të qëndrueshme në aspektet e rritjes ekonomike duke praktikuar auditime në kohë reale dhe implementimin e politikave kryesore nga qeverisja qendrore. Këto janë realizuar në më shumë se 10,000 projekte kyçe, të kryera në kohë reale dhe që kanë përfshirë:

- Tre digat;

- Shpërndarjen e ujit Jug-Veri;
- Shpërndarjen elektrike Perëndim-Lindje;
- Rehabilitimin dhe rikonstruksionin pas tërmetit të Lushanit, etj.

Përveç tyre, janë kryer një sërë auditimesh të posaçme të menaxhimit dhe shfrytëzimit të shpenzimeve për konferenca të 52 departamenteve dhe për udhëtime në 51 departamente; gjithashtu janë kryer edhe auditime në kohë reale për zbatimin e politikave dhe masave të ndërmarra për stabilizimin e rritjes ekonomike, etj.

Zbulimi i problemeve shqetësuese socio-ekonomike dhe risqeve potenciale që e çenojnë sigurinë e ekonomisë kombëtare. Institucionet e auditimit i kushtojnë vëmendje të veçantë problematikave emergjente dhe shqetësuese në fushën e financave publike, sistemeve financiare, investimeve dhe menaxhimit të aseteve shtetërore. Në vitin 2013, CNAO angazhoi më shumë se 50,000 auditues kombëtarë për kryerjen e një auditime mbi borxhin publik. Ky auditim dha fryte të kënaqshme duke paraqitur situatën reale të huamarrjeve shtetërore, risqeve që ky proces ekspozon dhe duke përgatitur kështu edhe rekomandimet përkatëse për përmirësim. Auditimi ka luajtur gjithashtu një rol tejet efektiv në standardizimin e mekanizmave të financimit shtetëror dhe parandalimin e risqeve financiare.

Promovimi i harmonisë shoqërore përmes përpjekjeve të mëdha në auditimin e projekteve dhe fondeve kryesore që lidhen me mirëqenien e njerëzve. Që nga viti 2012 institucionet e auditimit në mbarë vendin kanë realizuar mbi 40,000 projekte auditimi që përfshijnë bujqësinë, zonën rurale dhe çështjet e fermerëve, arsimin, kujdesin mjekësor, strehimin, sigurimin social e kështu me radhë. Këto auditime identifikuan procedura fondesh të parregullta që arrinin në shumën prej 69 miliardë Yuan dhe siguruan shpërndarjen e fondeve në një total prej 162.4 miliard Yuan.

Progresi në fushën ekologjike, duke përfshirë auditimin e fushës së mjedisit dhe energjisë/burimeve. Që nga viti 2012, është audituar zbatimi i politikave për kursimin e energjisë dhe reduktimin e emetimeve, aktivitetet e qeverisë në eksplorimin dhe shfrytëzimin e burimeve minerare, si dhe mbledhjen dhe menaxhimin e fondeve përkatëse, të ardhurave dhe shpenzimeve të fondeve të transferimit të tokës, mbrojtjes së tokës bujqësore, etj. Këto auditime promovuan zbatimin e duhur të politikave dhe masave qeveritare duke siguruar që fondet përkatëse qeveritare të përdorreshin në mënyrë të sigurtë dhe efektive.

Forcimi i llogaridhënies dhe kufizimi i përdorimit të pushtetit. Që nga viti 2012 institucionet e auditimit në nivele të ndryshme kanë përfunduar auditimet e

llogaridhënies për 100,000 drejtues kryesorë, nga të cilët janë audituar nga CNAO, 87 zyrtarë në nivel ministrash.

Përmeshja me sukses e Bordit të Audituesve të Kombeve të Bashkuara dhe përgjegjësisë të tjera të auditimit jashtë vendit. Me Kinën si anëtar, bordi i audituesve promovoi reformën buxhetore dhe auditimin e performancës në OKB. Gjatë qëndrimit në Kinë, audituesit kinezë përfunduan rreth 200 auditime të më shumë se 20 agjencive dhe organizatave, përfshirë Sekretariatit e Përgjithshëm të OKB-së, duke kursyer mbi 500 milionë dollarë përmes rritjes së të ardhurave dhe reduktimit të shpenzimeve, me mbi 500 rregulla dhe rregullore të reja të hartuara ose përmirësuara. Kontributet e Kinës u vlerësuan nga Kombet e Bashkuara dhe publiku i gjerë.

Lufta kundër korrupsionit, duke i kushtuar më shumë vëmendje hetimit dhe trajtimit të shkeljeve të mëdha të ligjeve dhe rregulloreve. Që nga viti 2012 institucionet e auditimit në mbarë vendin kanë transferuar mbi 450 raste të shkeljeve të mëdha të ligjeve dhe rregulloreve tek autoritetet përkatëse, duke përfshirë 660 miliardë Yuan dhe 4 800 njerëz. Përpjekjet e auditimit ndihmuan në rikuperimin e humbjeve ekonomike dhe shërbyen si një barrierë efektive për to.

Nxitja e inovacionit dhe thellimi i reformave duke mundësuar rekomandime që synojnë përmirësimin

sistematik, bazuar në analiza të plota. Institucionet e auditimit në nivele të ndryshme kanë audituar mbi 380 000 subjekte që nga viti 2012, duke kursyer një trilion Yuan përmes rritjes së të ardhurave dhe reduktimit të shpenzimeve, me 15 000 ligje dhe rregullore të përmirësuara.

Promovimi i demokracisë socialiste dhe sundimit të ligjit duke rritur në mënyrë aktive transparencën e çështjeve qeveritare, duke ndrequr problemet e zbuluara nga auditimi dhe duke përmirësuar ligjin dhe rregulloret. Që nga viti 2012, institucionet e auditimit në nivele të ndryshme kanë hartuar rekomandime për formulimin dhe rishikimin e mbi 200 ligjeve dhe rregulloreve, duke bërë korrigjimin e problemeve të zbuluara përmes auditimit të përgjegjësive të qeverisë lokale. Departamentet dhe lokalitetet e ndryshme tashmë kanë hartuar rreth 55,000 masa ratifikimi. Institucionet e auditimit në nivele të ndryshme kanë publikuar mbi 24,000 raporte të rezultateve të auditimit.

IV. Përparime të reja në fusha të ndryshme

Me qëllim realizimin e një punë më të mirë auditimi, institucionet e auditimit qeveritar në Kinë kanë përmirësuar me sukses cilësinë e përgjithshme të audituesve, duke publikuar rregulloret dhe udhëzimet për auditim, teknologjinë e aplikuar të informacionit, promovimin e kërkimit teorik të

auditimit dhe zhvillimin e avancuar kulturor në institucionet e auditimit.

- Është miratuar një sistem i ekzaminimit dhe certifikimit për kualifikimin profesional të audituesve.
- Është ndërtuar një sistem trajnimi profesional, duke përfshirë një qendër trajnimi për çështjet e trajnimit, një institut të arsimit të vazhdueshëm për audituesit në Nanjing dhe një institucion trajnimi në rrethin Huairou të Pekinit.
- U themelua një institucion i nivelit kombëtar të arsimit të lartë - Universiteti i Auditimit në Nanjing, bashkërisht nga CNAO dhe Organi qeverisës rajonal Jiangsu, me një staf të përgjithshëm prej rreth 1200 personash dhe gjithsej rreth 15000 studentë të regjistruar.
- Aktualisht, ZKA ka themeluar një ligj të auditimit dhe kuadër rregullativ, me bazë *Kushtetutën, Ligjin e Auditimit dhe Rregulloret për Zbatimin e Ligjit të Auditimit të Republikës Popullore të Kinës* si standarde bazë dhe si udhëzime profesionale të auditimit.
- Projekti i Auditimit të Artë, një pjesë e rëndësishme e Skemës së Zhvillimit të Teknologjisë së Kinës, është aktualisht nën zhvillim të mëtejshëm nga CNAO. Në vitet 2005 dhe 2012, si fazë e parë dhe e dytë e Projektit të Auditimit të Artë u miratua respektivisht verifikimi dhe

ekzaminimi i shtetit. Është themeluar fillimisht një sistem kombëtar IT i auditimit.

- Muzeu i Auditimit është ndërtuar në Nantong City, Provinca Jiangsu.
- CNAO i kushton rëndësi të lartë publicitetit të punës së auditimit dhe operon në disa kanale komunikimi duke përfshirë: *Zyrën e Gazetave e Revistave të Kinës* e cila boton gazetën institucionale të CNAO-së - *Gazetën e Auditimit në Kinë*; Shtëpia Botuese Moderne, Mbi Situatën ekonomike të Kinës, e cila boton revistat gjashtëmujore të *Auditimit në Kinë*, *Një Përzgjedhje e Ligjeve dhe Rregulloreve për Auditimin / Financat / Ekonominë e R. P. Kinës* dhe *Libri vjetor i Auditimit në Kinë*; si dhe faqen e internetit të CNAO (<http://www.audit.gov.cn>).

Në vitet e ardhshme, ZNKA do të përmirësojë më tej sistemin e tij të auditimit të udhëhequr nga detyrat qendrore nëpërmjet "luftës kundër korrupsionit, reformës, sundimit të ligjit dhe zhvillimit". Ajo gjithashtu do të ushtrojë kontrollin e saj të pavarur në përputhje me ligjin, duke shtyrë përpara reformën dhe inovacionin.

Fuqia e Institucioneve të Auditimit

Në përputhje me *Ligjin e Auditimit të Republikës Popullore të Kinës*, *Rregulloren për Zbatimin e Ligjit të Auditimit të Republikës Popullore të*

Kinës dhe rregulloreve të tjera përkatëse, institucionet e auditimit kanë fuqinë dhe kompetencat si më poshtë:

Kompetenca për të kërkuar informacion- Institucionet e auditimit duhet të kenë mjaftueshëm fuqi dhe kompetenca për t'u kërkuar subjekteve të audituara, planet e tyre buxhetore për planifikimin financiar të të ardhurave dhe shpenzimeve, pasqyrat për zbatimin e buxhetit, llogaritë përfundimtare dhe pasqyrat financiare, të dhënat elektronike mbi shpenzimet dhe të ardhurat financiare që janë realizuar nga qeveria, informacion mbi llogaritë e institucioneve, raporte auditimi të prodhuara nga firma auditimi si dhe informacione të tjera që kanë të bëjnë me qeverinë e tyre ose të ardhurat dhe shpenzimet financiare.

Kompetenca për të ekzaminuar- Institucionet e auditimit duhet të kenë fuqi të mjaftueshme për të ekzaminuar dhe kontrolluar dokumentacionin e llogarive të subjekteve të audituara, librin e madh, pasqyrat financiare, akses në sistemin elektronik që është përdorur për të ruajtur të dhënat e qeverisë dhe mbi të ardhurat dhe shpenzimet financiare, apo edhe informacione të tjera të lidhur me asetet, të ardhurat dhe shpenzimet.

Fuqinë për të investiguar dhe për të mbledhur të dhëna- institucionet e auditimit duhet të kenë mjaftueshëm fuqi për të kryer investigime mbi çështje që lidhen me programin e auditimit dhe

të mbledhin mjaftueshëm material vërtetues për to. Një auditues duhet të ketë, sipas aprovimit të personit të autorizuar në subjekt, fuqinë për të kërkuar çdo lloj informacioni financiar për institucionin që po auditohet. Në rastet kur një institucion suprem i auditimit ka dëshmi të mjaftueshme për të konkluduar se një institucion i audituar depoziton fonde publike në emër të një individi, me miratimin e personit të autorizuar të institucionit publik të audituar, ka fuqi mjaftueshëm për të kërkuar të dhëna mbi këto llogari për të dalë kështu në përfundim.

Kompetenca për të ndërmarrë masa rekomanduese të menjëhershme-

Institucioni i auditimit ka fuqinë për të ndaluar veprimet e vazhdueshme të kryera nga një subjekt i audituar në kundërshtim me rregulloret e qeverisë së shtetit dhe të njoftojë departamentin e financës apo një tjetër departament respektiv, për të ndaluar alokimin e fondeve dhe përdorimin e atyre që janë flokuar tashmë; nëse një subjekt i audituar transferon, fsheh, falsifikon ose shkatërron dokumentet e tij kontabël, librat e llogarive, pasqyrat financiare ose informacione të tjera që lidhen me të ardhurat dhe shpenzimet qeveritare ose financiare, ose transferon ose fsheh pasuritë në zotërim të saj që janë marrë në kundërshtim me rregulloret e shtetit, institucioni i auditimit ka fuqinë për të mbyllur materialet përkatëse dhe

pasuritë e marra në kundërshtim me rregulloret e shtetit.

Kompetencë për të kërkuar asistencë-

Institucioni auditues mund t'u kërkojë departamenteve përgjegjës për sigurinë publike, mbikëqyrjen, financat, taksimin, doganat, administrimin etj, asistencë në kryerjen e auditimit.

Fuqinë për t'ju referuar autoriteteve përgjegjëse-

Nëse një institucion auditimi del në përfundimin se persona të caktuar janë përgjegjës për thyerjen e rregullave dhe ligjeve financiare për të ardhurat dhe shpenzimet, duhet t'u jepen sanksione administrative ose masa disiplinore, apo edhe çuarjen e tyre në organet përgjegjëse gjyqësore në rastet kur mospërputhjet ligjore konsiderohet si krim. Nëse një institucion auditimi del në përfundimin se një departament i caktuar po vepron në mospërputhje ligjore dhe rregullative mbi të ardhurat dhe shpenzimet, ai mund të rekomandojë ndryshime të ligjit apo rregulloreve apo edhe rritjes së kontrollit mbi përmirësimet në nivelin makro.

Statusi ligjor i auditimit dhe mbikëqyrjes në Kinë, është i përcaktuar në *Kushtetutën e Kinës* (ose emërtuar më shkurt si *Kushtetuta*). Pika nr. 91 e *Kushtetutës*, përcakton se “*Këshilli shtetëror duhet të krijojë një organ auditimi për mbikëqyrjen nëpërmjet auditimit të të ardhurave dhe shpenzimeve të të gjithë departamentet nën varësinë e Këshillit Shtetëror dhe të*

pushtetit vendor në nivele të ndryshme, dhe të të ardhurave dhe shpenzimeve të të gjitha organizatave financiare dhe monetare shtetërore.

Nën drejtimin e Kryeministrit të Këshillit të Shtetit, institucioni auditues në mënyrë të pavarur ushtron fuqinë e tij të mbikëqyrjes nëpërmjet kryerjes së auditimit në përputhje me ligjin, dhe pa asnjë ndërhyrje nga ndonjë organ tjetër administrativ dhe organizatë publike.

Pika 109 e Kushtetutës përcakton se Institucionet e auditimit janë krijuar nga qeverisja lokale dhe mbi nivelin e saj. Këto organe në nivele të ndryshme e ushtrojnë auditimin në mënyrë të pavarur dhe mbikëqyrin në përputhje me ligjin dhe janë përgjegjëse për qeverisjen e popullit në nivelet respektive.

Pika 62, 67, 80, 86 e Kushtetutës, Kryetari i Institucionit Suprem të Auditimit është një anëtar i Komisionit Shtetëror. Presidenti i Republikës së Pikës miraton dhe ka kompetenca për të larguar nga detyra Kryetarin e Institucionit Suprem të Auditimit në përputhje me vendimin e Kongresit dhe Komitetin e Përhershëm të ngritur nga Kryeministri.

Përktheu : Joana Troqe, audituese

Departamenti i Auditimit të Buxhetit të Shtetit

Content

Title	Author	Page
Institutional independence - key factor for SAI effectiveness: Challenges	Dr. Bujar Leskaj ALSAI Chairman	171
ECA 2018 Work Programme: tying into stakeholders' needs	Interview with Klaus-Heiner Lehne, ECA President <i>Published in ECA magazine nr.1, January 2018</i>	177
Mathematical Category, project strategy and analogy	Prof.Dr. Skënder Osmani Dr.Bujar Leskaj	181
"Data mining" - A tool for risk based audit	Prof.Assoc.Dr. Manjola Naço General Director ALSAI	193
The importance of an SAI engagement in the process of legal risks identification and assessment	Ermal Yzeiraj Director of Legal Department, Control of Standards & Bajram Lamaj Director of Department of Audit of Assets and Environment ALSAI	207

Data importance in a risk based audit approach	MSC. Aulona Jonuzi Senior Auditor ALSAI	215
Adressing cybersecurity: UK NAO efforts to tackle increasing challenges	Tom McDonald, Director of CyberSecurity Work, United Kingdom NAO. <i>Published in INTOSAI magazine, Spring 2018</i>	227
Helping countries to reform: ECA audits following the economic and financial crisis	Kamila Lepkowska, Directorate Regulation of markets and competitive economy. <i>Published in ECA magazine nr.2, February 2018</i>	231
The ECA's efforts to strengthen the Banking Union and EU's financial supervisory authorities	Helmut Kern, Directorate Regulation of markets and competitive economy. <i>Published in ECA magazine nr.2, February 2018</i>	237
Presenting performance audit reports to the media – what makes the difference?	Fabrice Mercade, Directorate of the Presidency <i>Published in ECA magazine nr.3, March 2018</i>	245
The impact of Performance Auditing	Vital Put, Councilor, Belgian Court of Audit <i>Published in INTOSAI magazine, Spring 2018</i>	251
Implementing International Standards: A regional perspective	The Supreme Audit Institution of Portugal, Chair of EUROSAI Working Group, TFA&Ethics <i>Published in INTOSAI magazine, Spring 2018</i>	257
Events and activities of ALSAI during January- April 2018	INFO	261

Accounting Chamber of Ukraine	Profile	303
The National Audit Office of China (CNAO)	Profile	309

INSTITUTIONAL INDEPENDENCE - KEY FACTOR FOR SAI EFFECTIVENESS

Preserving institutional independence is not only a question of maintaining the balance, but it also has to do with the institutional wisdom to choose the right moment, to choose the right words, to select the right recommendation and choose the strategic partners.

By: Bujar Leskaj, Chairman, ALSAI¹

Honorable President Tzvetkov,

Honorable guests,

First of all, let me thank you, dear President Tzvetkov for organizing such an event in the EU presidency of Bulgaria. The fact that this Conference is organized in almost the same period with the EU-Western Balkan Summit, to be held two days later in Sofia as well, shows the importance of the message you want to give. This event is a great support not only for us, the SAIs of the candidate countries and potential candidate countries, but above all, for our countries.

Thank you also for the kind invitation to share with all of you, dear colleagues, some ideas on the present challenges

that we as SAI face to increase the effectiveness of our work, through maintaining and using at best our institutional independence.

ALSAI is a small SAI, established 93 years ago in 1925. Our independence is sanctioned in four articles of the Constitution and in the SAI law approved in 2014.

In addressing SAI's independence, in our opinion, the challenges of ALSAI's independence consist in:

1. Achieving Mexico Declaration standards
2. Working to maintain these standards
3. Using the Mexico Declaration to foster our role in regard to accountability and transparency.

¹ Presented in the Conference, organized by the SAI of Bulgaria, held in Sofia on May 15, 2018.

How to achieve Mexico Declaration standards

The crucial factor of SAI's independence is its legal framework, in particular the Constitution and its basic Law. They should reflect the precepts and principles of Lima and Mexico Declarations. This is rule of thumb.

In this regard, the Albanian constitution has already four articles guaranteeing SAI's independence. Due to difficulties of amending the Constitution of 1998, we approached by updating our basic law.

The framework of SAI's independence is fully consolidated now in our basic law of 2014. This legal framework is compliant to the 8 Mexico declaration principles: legal status, sufficient resources, head of SAI, operations, access to information, reporting audit results, content and timing of audit reports and effective follow-up mechanisms.

We do not think that we are granted full independence as a privilege to us. We as SAI consider it important for the governance and the citizens and increased responsibility versus the citizens and the Parliament that have trust in us.

How to maintain Mexico Declaration standards

Preserving in real terms the institutional independence, guaranteed by the Constitution and by the SAI law, is considered a continued challenge and the most difficult and delicate one.

The institutional independence of a SAI is challenged in every audit, in every finding, in every conclusion and in every recommendation. In this context, it may be challenged by:

1. The auditees
2. The Parliament
3. The Government
4. The opposition
5. The media
6. The SAI itself.

Preserving institutional independence is not only a question of maintaining the balance, but it also has to do with the institutional wisdom to choose the right moment, to choose the right words, to select the right recommendation and choose the strategic partners.

Preserving the institutional independence may impose to a SAI to be quite vital in a potential judicial "battle", therefore the SAI needs to have an institutional strategy and a risk analysis that can be used for the safeguard of this independence.

Preserving institutional independence requires partners. Some of them need to be more powerful than the violators of SAI independence. For this reason, our SAI asked the assistance of international partners.

So, DG-Budget and SIGMA supported us in the process of amending our basic law, that needed to be brought in full compliance with INTOSAI standards. This process initiated in 2012, with the organization of public roundtables and consultations with main stakeholders of the SAI. We sent the draft in Parliament, but different pressures kept it out of Parliament's agenda for a while. During this time, the Chairman of Parliamentary Commission on Economy and Finance, the Secretary of the Commission and the members of Parliament in the Commission supported us very much.

Our philosophy is to be agents of change and not anchors dragging behind. In early 2014, the Chairman of Parliamentary Committee on Finance and Economy introduced the draft for approval. The process took almost one year.

During the discussion, different members of Parliament were concerned that the right of the SAI to have access to any kind of information went beyond the content of the audit activity that the Constitution has recognized to the SAI.

The pressure from segments of Parliament was high. They wanted ALSAI independent only in papers.

In a lot of debated sessions, we used as arguments and found support from Lima and Mexico Declarations and from the UN Resolution of 2011 "Promoting the efficiency, accountability, effectiveness and transparency of public administration by strengthening supreme audit institutions". We informed the members of Parliament and delivered to them the Albanian versions the above documents, as well as the conclusions of EUROSAT Congress on SAI's independence.

We received support also from partner SAIs, such as the Supreme Audit Office of Poland (NIK), the SAI of Slovenia (especially the former President of the SAI, Dr. Igor Soltes who now is a member of the European Parliament, the Croatian SAI, etc.), helped us as well.

The letter addressed to ALSAI from DG-Budget emphasized that having an INTOSAI compatible SAI law is one of the requirements under the openings and closure benchmarks for Chapter 32 of the Association and Stabilization Agreement of Albania with the EU. We acknowledge that without the fundamental support from DG-Budget, the EU Delegation in Tirana and SIGMA, such a law in full compliance with

INTOSAI standards would have not seen the daylight.

The Albanian Parliament passed the bill in November 2014 and made it operational in early 2015. This Law provides in Article 6 "Scope of activity", point 1 that "ALSAI audits in compliance with the Constitution, the laws, the bylaws, the manuals in force and the INTOSAI International Standards of Audit" and point 3 "ALSAI in its operation should reflect the highest scale of International Standards of INTOSAI and IFAC, as well as the resolutions of INTOSAI and EUROSAI Congresses".

The Austrian Court of Audit (ACA), in its peer review report on ALSAI's independence presented in 2016, affirmed that *"Independence, mandate and the organization of ALSAI are legally de facto established and protected by the Constitution and the SAI Law. With the entry into force of the SAI Law in 2015, ALSAI had significant improvements in its independence"*

ALSAI SWOT Analysis on institutional independence

Strengths	Weaknesses
Guaranteed SAI's independence in Constitution and basic law fully compliant with INTOSAI standards	Impact of inherited tradition of financial inspection approach yet visible in some audit practices
Politically neutral and professionally objective audit staff	
Well trained audit staff, including the young auditors	Impact of inherited tradition of financial inspection approach yet visible in some audit practices
An individually tailored professional development and long life training approach	Shortcomings in tracking audits after reporting

compared with the provisions of the previous law. The established legal framework is appropriate and effective and complies with the Mexico Declaration".

In reference to the Peer review findings, we consider that there is a lot to be done in two pillars. In the pillar of financial resources, which need to ensure that ALSAI must have the proper monetary means to complete its mission, and on the effective follow-up mechanisms, that require Parliament to use more SAI's findings and recommendations while controlling and making accountable the Government.

In order to ensure full operational independence, we approach based on the SWOT analysis, in which we are able to identify the opportunities and use our strengths to reduce weaknesses, as SAI's performance improvement instrument.

Ethic Code of ALSAI(2012) and Ethic Code of Chairman(2018), deciding not to run for a second mandate	Limitation in financial independence due to ways of budget allocation

Opportunities	Threats
The existence of an appropriate constitutional, legal and statutory framework duties. (Constitution, Law 154/2014)	Resistance to change from older auditors
Mandate in office and dismissal of the Chairman and governing structure foreseen in the Law as independent from the Executive	Unprofessional and politically motivated offenses against ALSAI, including members of the Parliament, for personal or political party interests
SAI enjoys complete independence from the Legislature and the Executive in the planning, performance and reporting of audits	Insufficient perception by the media and the public about how the SAI audit work should be used
SAI enjoys full mandate in carrying out audits	Culture of impunity in the Albanian public administration
SAI does not make policies, but audits their implementation	Some public institutions or entities obstruct the audit or the provision of information
	Low level of implementation of ALSAI recommendations by the audited entities in regard to removal from office of high ranked officials caught in abuse
	Insufficiency of financial resources

Using the Mexico Declaration to foster our role in regard to accountability and transparency

The fact that a SAI enjoys by Constitution and by law the required institutional independence, according to the eight principles of the Mexico Declaration, does not necessarily mean that the independence is effective.

The UN Resolution of 2011 "Promoting the efficiency, accountability, effectiveness and transparency of public administration by strengthening

supreme audit institutions" and the **UN Resolution of 2014** "Promoting and fostering the efficiency, accountability, effectiveness and transparency of public administration by strengthening supreme audit institutions" are good tools in maximizing the institutional independence of a SAI. We use them in any case that we want to advocate for our independence and receive support from main stakeholders to implement our recommendations.

We consider as the main instrument for achieving effective institutional indepe-

ndence the strengthening of relations with Parliament.

Recently, ALSAI is approaching based on SIGMA's White Paper on the Relationships between SAIs and Parliament, aiming to increase the pressure on Government to properly respond to its recommendations.

Comparing with the previous experience, when we went only 2 times in front of Parliament and the Commission on Economy and Finance, when reporting on the execution of the State Budget of previous year and on SAI's performance, starting from 2014, the situation changed.

Referring to last year, 12 hearing sessions have been held in Parliament's commissions, in regard to high public interest audits. This indicates Parliament's growing confidence on SAI work.

In 2016, the Parliament adopted the Resolution on SAI activity for 2015 and acknowledged the need to set up a Parliamentary Subcommittee to cover the findings and recommendations of SAI audits, which has the potential to increase SAI's work impact.

Although the Government and the majority in Parliament are not quite supportive to ALSAI's work, the former and present President of Republic, the Speaker of Parliament, the Chairman and the Secretary of the Committee on Economy and Finances have

participated in various SAI's activities and have encouraged the SAI in its mission. The Commission on Economy and Finance is the biggest ally of ALSAI after media, contributing in every case there was need for their support.

The words of a personality of supreme audit such as Dr. Josef Moser, former Secretary General of INTOSAI, can lead us to further foster our independence to the benefit of effectiveness of our work:

"Independence of SAIs is a cornerstone for the functioning of States. It strengthens parliaments in their oversight and control function and is only guaranteed if established in law and enshrined in the Constitution"

Dear colleagues,

We do face more or less the same challenges. For this reason, we are in the same roundtable, united in ambition and determination, considering that sharing experiences would bring out the added value of our daily work, based on INTOSAI motto "Experientia mutua Omnibus Prodest"

Thank you!

By: Bujar Leskaj, Chairman, ALSAI

ECA 2018 WORK PROGRAMME: TYING INTO STAKEHOLDERS' NEEDS

The ECA Strategy for 2018-2020 includes the ambition to be more responsive to the needs of the ECA's stakeholders, the European Parliament and Council.

Interview with Klaus-Heiner Lehne, ECA President

Published in ECA magazine no.1, January 2018

Towards a more strategic and consistent approach

Following its decision to review programming procedures in January 2017, the ECA adopted the Annual Work Programme (AWP) for 2018 which was published on 18 October 2017. As we embark on next year's exercise, what lessons can be learnt from last year? I believe that this year's AWP, the first under the new programming procedure, was a positive experience. It has resulted in a more varied portfolio of products including briefing papers, landscape reviews and rapid case reviews. It now also covers a broader range of policies and programmes. By taking key decisions directly at the level of the ECA College we have made significant progress towards a more strategic and consistent approach to the programming of our work. In my view, the move to a Court-wide approach to

programming has been one of the main success factors in this change. As a by-product of this, the procedure is faster, requires fewer resources, and limits unnecessary work on ideas which will not make it to the final cut. Moreover, the ECA decided to give high priority status to twelve tasks, although I believe that how this prioritisation is reached, can still be refined in the years to come.

This coming year will be a chance to fine-tune the process, from the selection of tasks on the basis of substance alone, to the input of stakeholders, to a further reduction in the duration of tasks. We also need to be quicker, more reactive and more flexible in allocating staff to audits tasks.

What do you mean by a 'Court-wide approach' to programming?

I mean a work programme of which the whole ECA, with every single one of its Members and with every chamber, takes ownership and can defend in its entirety. In this sense, the reform of our programming is the prolongation of the

ECA's organisational reform enacted under my predecessor, President Caldeira, in January 2016. We plan our work not according to a given structure, but rather by adapting that structure to the tasks the ECA considers necessary.

To make this happen we need a cooperative process, with regular internal communication between the chambers and the Presidency. Although the process has become more centralised, everyone must be able to have a say. In this way we can combine the specialised knowledge of the chambers with the wider picture and balance perceived at College level.

Being responsive to stakeholders' needs

The ECA Strategy for 2018-2020 includes the ambition to be more responsive to the needs of the ECA's stakeholders, the European Parliament and Council. To what extent was this achieved in the current Work Programme? The ECA decides and executes its work programme in complete independence. But this does not mean that it works in a vacuum. Nor does it preclude us from reaching out to our institutional partners to hear what their information needs are. We are talking about two institutions with very different structures and cultures, and therefore I believe that the approach should be specifically tailored to each one. Concerning the European Parliament,

we have developed a close relationship with the body which coordinates the work of the parliamentary committees, the Conference of Committee Chairs (CCC), in order to receive audit suggestions as early as possible in the planning process. It is worth noting that three quarters of the parliamentary committees provided input last year, with a total of 77 suggestions, and that around two-thirds of these are now taken up in our work. However, I believe that this coverage can and must be extended this year, and that was the point I also made on 16 January of this year when I met them and discussed the ECA Work Programme. The Parliament's plenary also regularly addresses the ECA, for instance as part of the discharge process but also in a variety of other contexts.

Concerning the Council we have received on a number of occasions specific suggestions which were very useful to us and which the ECA has acted upon, but I believe we can deepen our interaction. The ECA is now in a dialogue with successive Council Presidencies with a view to structuring this process.

I should add that receiving suggestions and ideas, taking them up, and completing audits cannot be seen as ends in themselves. For the ECA's recommendations to have an impact on the ground, the Parliament and Council should bear in mind the content of the

recommendations contained in our special reports when reviewing legislation or when acting as a budgetary authority. The impact of our work in practice and on the lives of citizens and businesses should always be our focus.

Who else should the ECA be listening to in preparing its work programme?

I believe that we also need to be aware of the priorities of national parliaments and those of our counterparts in the supreme audit institutions, think tanks, academia, and the Commission's own impact assessments. And last but not least of the expectations of citizens themselves as to what European Union they want to see in the future. Last year's special report on the 'Commission's intervention in the Greek financial crisis' and the very large echo it received in the media is an example of such public awareness of our work.

And of course we should actively foster knowledge management of our own staff, for instance through the so-called Subject Briefs¹, and continue to shift as much staff as possible from support functions to core functions.

Is there not a risk that through interactions with its stakeholders the ECA creates expectations which will not be fulfilled?

On the contrary, we can only help the Parliament and Council in their endeavours if we are aware of their

needs. It is clear to everyone that with limited staff we can only carry out a limited number of audits. During the programming process, many excellent ideas surface and by definition we must be selective. In addition we sometimes lack staff with the necessary qualifications in specific new areas such as security, and this is one reason why we decided to set up a reflection group to ensure that the Court makes itself 'future-proof.'

Where further progress could be made is in better explaining which suggestions the ECA decides to take up and why it does not take up others. Where a suggestion is ambiguous, it should be clarified directly with its author. The more focused an audit is, the better. Where an issue is perhaps too broad to produce a useful result, we should consider whether and how it could be sequenced in several steps. Narrowing the focus of an audit and defending this choice sometimes requires courage, but it very often increases the quality of the end-result substantially.

At the end of the day, our stakeholders understand well that it is up to us, in complete independence, to make choices on how to allocate our resources, and to defend those choices.

ECA input into the legislative process

Does the ECA have any role in the joint programming undertaken by the Parliament, Council and Commission as

part of the Better Lawmaking Agreement?

Such an involvement would be beyond our mandate and a step into the law-making arena. However, the content of programming carried out by the other institutions, separately or jointly, is of course relevant for the ECA in planning our own work independently.

More generally, in the last two decades we have seen an increasing emphasis on formalised planning and on the pre-legislative phase in the European Union institutions, and in particular the Commission. Such forward-planning is positive, and increases the quality of the output, so long as the necessary flexibility remains to address unpredictable developments. It is this relative flexibility which we must also retain in the ECA throughout our programming process. As the saying goes, "only fools never change their minds"!

Is the ECA then absent from the pre-legislative phase?

Definitely not, in fact there are multiple opportunities for the ECA in this phase.

The impact of our audits is multiplied if their timing is right, for instance if they can feed into an ongoing legislative review. To take only one example, the European Parliament is keenly looking forward to our audit on Erasmus+ in order to remedy any shortcomings in

time for the new Multi-annual Financial Framework.

I am also satisfied that for the first time we have managed to include briefing papers in our work programme, namely on the future of the EU budget, and on key issues in three of the big policy fields, the Common Agricultural Policy, cohesion and research and innovation. These briefing papers will be our contribution to the debates currently taking place, with the aim to have them published before the Commission issues its legislative proposals.

We also have a role to play in scrutinizing the Commission's legislative proposals whenever they have a financial impact, but also if we are asked for an opinion by either Parliament or Council. This happened most recently concerning the review of the Financial Regulation and the Regulation on Political Parties and Foundations at European level. This will be the case in particular from this May onwards when the Commission will issue its legislative proposals for the main spending programmes for the post-2020 period.

The legislative process and the quality of legislation can only benefit from the insights of our audit work. No other body has the possibilities that we have, under the Treaties, to examine in detail how EU policies and programmes are implemented across our Union and beyond.

MATHEMATICAL CATEGORY, PROJECT STRATEGY AND ANALOGY

*At the same time, the strategy is a well-defined concrete system not only from the objects of category definition but also from other elements, eg. environment, risk factors. In a general plan, the structure of objects and the mathematics of their change lie **in the essence of any human activity**.*

By: Prof. Dr. Skënder Osmani

Dr. Bujar Leskaj, Chairman, ALSAI

Abstract

The theory of mathematical category and management theory was born after World War II. The first has had significant developments in the field of mathematical theory. Management theory has begun on the basis of operational research and from decade to decade it has been complemented with other theories such as risk theory, optimization, utility, math games, etc., thus becoming a general theory of theoretical and practical value in the field of projects, etc.

At the basis of these two theories stands the meaning of the **object**, which is defined and treated in different ways independently of each of these theories.

In this paper some consideration is given for a **possible mathematical analogy** with the project's strategy, the non in-depth (elementary) level of the mathematical category (4) and the lack of a unique semantics (10) of management theory.

Naturally, there is a need for an in-depth study of the truthfulness of the predicate, for the analogy of their respective meanings, and perhaps even wider, of the mathematical theory of categories (TC) and management theory (TM).

We think that this analogy increases the applicative values of the TC in the field of projects, etc., and at the same time of the theoretical mathematical values of the TM; in simpler words, it helps to further generalize these two theories in some kind of way.

Following the above considerations, the paper contains these issues:

1. Introduction
2. Mathematical Category
3. Management. Some elements
4. Strategy, category, analogy
5. The 3A elementary structure
6. Some eventual conclusions.

Key words: *attributes, object, structure, arrow, category, alternative, project, system, optimization, decision making, risk.*

1. Introduction

Every human activity is determined in accordance with the goals, the conditions of the activity, etc. It basically consists of some specific elements that are: sources, processes, laws, etc. In category theory (**TC**) these elements are respectively objects, arrows and laws, while in the theory of management (**TM**) the labeling of the above meanings is as in everyday talk: sources, functions, laws. (see below in management and category)

In the definition of category (2) there are two laws, namely: the law of composition and that of the unit, whereas in the theory of management, besides these, there are other laws, eg. draftlaw on optimization, risk, decision making, utility, etc.

TC is a mathematical discipline, with very general theories ("like that of sets")

from which all other mathematics start, i.e. **"mathematical universe"**. Management theory (23) is a union of strategy and project. The strategy with its alternatives "as a collection of objects and processors" is theoretical, while the project is only applicable.

Each activity has generally two structures: "cognitive" (theoretical) and applicative. In the theory of category, the purpose of the category is unelaborated, so far as this theory is considered in some cases **"senseless abstract" (3)**. Definitions of the object and arrows are unconcrete; they are determined by the role they play in categories from their position in the structure and not on what they are or what they contain in the absolute sense.

It is a different matter when it comes to management theory. In management strategy, objects are concrete; the content of the objects is paramount in their processing to achieve the goal from project implementation.

From the above it is noticed that the category and the strategy of the project are structures. Precisely in those, we think that the analogy of objects can be sought and identified (here the word object has the everyday meaning). Eg, the arrow object from the mathematical category is the source that is processed by the processor in the TM strategy. For each arrow $f: A \rightarrow B$, the objects of $\text{dom}(f)$ and $\text{cod}(f)$ category are respectively the input and output sources of a

process, while the arrow is the processor.

As noted, the word (label) **object** has different meanings, let's say a structural one as object with arrow and the other one is content. Thus the study of the same object is made by two different theories that are complementary. Hence, the value of analogy in filling the object's attributes from one theory to the other and vice-versa.

2. Mathematical category (1,3,2)

The definition of category is as follows:

A category consists of these data:

- **Objects** $A, B, C, \dots$
- **Arrows** $f, g, h, \dots$
- **For every f arrow, are given the objects**

$$\text{dom}(f), \text{cod}(f)$$

that are respectively called domain, codomain of f .

IF $f : A \rightarrow B$ dhe $g : B \rightarrow C$, then

$$\text{cod}(f) = \text{dom}(g)$$

So, we have an arrow

$$g \circ f : A \rightarrow C$$

that is called composition of f and g .

- **For every A object, an arrow is given**

$$1_A : A \rightarrow A$$

The above data complies with the following laws, and properties:

- **Associative property**

$$h \circ (g \circ f) = (h \circ g) \circ f$$

for **all**

$$f : A \rightarrow B, g : B \rightarrow C, h : C \rightarrow D$$

- **Unit property**

$$f \circ 1_A = f = 1_B \circ f$$

for all $f : A \rightarrow B$

We mention that objects don't have to necessarily be sets and arrows to be functions. In this sense, a category is an abstract algebra of functions or "arrows" (often called morphisms) in the "o" composition as a primitive operation. If we are familiar with the meaning of the group, then we can think that a category is a generalized group, even broader.

In contrast to the strategy, the category is "**a silent process theory**"

3. Management. Some elements

Management in literature does not have a single semantics, so below we are giving some basic definitions. Thus:

- The property is a characteristic or a condition
- The object is the space with the property that characterizes it, the useful object is called the source
- A given object is called input, the object acting on inputs is called agent (processor, etc.), whereas the changed object is called output.
- The process is the changing of the object, if it is positive it is called progression, while the negative one is called regression.
- The collection of objects that differ according to a certain logic is called an alternative. The best implemented alternative is called the project.
- The predicate that has a structure **given, sought, found**, is called a problem, so every problem is a triple of objects.
- The unity of strategy and project is called management.
- The entirety of objects: input, processor, output, processes, etc., that meets certain criteria is called management.

The object (in a managerial sense, source) is the basic element of the category. In the category definition the object is not determined; it is a thing that changes, eg. set, group, transformation, etc. Though the object is not referred to as a "concrete

meaning", objects may be mental or physical, ie, the category may be cognitive or physical. In other "concrete" aspects, the category may be deterministic, stochastic, phasistic, dynamic, which are management features. In a more general sense, when the category "interacts" with external factors, it is a system.

From the above, unlike the strategy, the category is **"a silent process theory"**.

4. Strategy, category, analogy.

In our definition, management has two structures that are the strategy (cognitive) and the project (physical, applicative), while the category is a single structure with two functions: cognition (theory) and "silent application".

By definition, strategy is a mental construction **with** alternatives. Each alternative has the corresponding objects, arrows, and the respective laws of 1 and of composition.

The category is general, adequate (appropriate) for each discipline. Consequently, it has an important research, relational, structural, investigative, investigative, selective role and so on, with its algebraic, topological, homothetic instruments. In brief, the theory of the category is first of all expressing and defining structures. When talking about the category, as a structure, we consider the domain,

codomain, and arrows, but without the attachments between them (1).

We recall that the strategy is a set of alternatives in which, instead of the law of composition, the law of comparison applies to any two alternatives to determine the best option, which is to optimize them. From this point of view, the project can in some sense be considered an extended category.

Further, if we consider the strategy objects to be unspecified that the logic-mathematical understanding of the strategy should be general and apply (algorithmically) uniquely, regardless of the purpose and object specification, then the strategy is *a structure with concrete content and abstract dress*.

From this abstract conception of the strategy, space to theoretically discuss the analogy of category meanings with that of the strategy is created. Such meanings as: object-source, arrow-process, composition-conjunction-input, codomain-output, and many other analogies.

Though the study of this analogy exceeds the scope of this article, we think that it is valuable both for a further in-depth scientific development of management theory and also for a much wider application of mathematical theory, from a "meaningless abstract" into "a theory for all specialists".

Unlike the category, attachments (from inseparable to complex structures) are

important because the comparison of alternatives between them can not be conceived without these attachments and without the comparison of the respective structures. As to say, without these, the strategy is inadequate.

With complexity, we understand the nature of the attachments to the elements of a system. This word has different meanings, according to the social, natural, technological context, etc. However, mathematics, in our context, aims to provide a formal description of a general structure.

Over time, the structures of a system become complex because in the development of technologies, the system is enriched with (new) properties, objects, processes, etc. In this regard, the complexity of structures belongs to the mathematical theory of the category, while that of the content, of the growth of attributes (difficulties) belongs to the other branches of mathematics and their application as decision-making, risk, benefit or others studying the static, dynamic, stochastic, phasistic character, etc., that in one way or another stand in the Management Theory.

From the point of view of the "trio" **object-arrow-law, the strategy** (collection of alternatives) is a category because the object is the collection of resources being processed, the arrows are continuous functions, etc., or otherwise the processors that change

the resources from a given state of input in an expected state of output. In a sense, the change of these situations is the process. In an alternative, the processes are continuous and consecutive. So the strategy is a finite set of continuous elements, sources, and functions. In a somewhat general sense, it is a set with set elements and injective functions, i.e. whatever the output (analogue element from the codomain), it is always found an input from the source (analogue element from the domain). So, in the case we discuss, the functions are injective and their composition is injective, at the same time the identity function is injective. So the strategy is a category. Put in a different way, it is a category that is written in the literature.

Sets_{fin}

At the same time, the strategy is a well-defined concrete system not only from the objects of category definition but also from other elements, eg. environment, risk factors, etc. (11)

In a general plan, the structure of objects and the mathematics of their change lie **in the essence of any human activity**. By avoiding the centuries-long philosophical discussion which is the first: the structure of objects or their mathematics (), it is obvious that each has its own place, hence the synergic cooperative role of project theory (management) with the theory of

categories for the development of any activity.

5. Struktura elementare 3A

In any discipline or activity, the first recognition with it begins with the property (the most elementary, integral object), the change (the changed object), and the arrow (the function, the processor). In other words, knowledge begins with the problem of **what is given, what is sought and how we will find what is required**. By agreement, **we call the predicate (structure) given, sought, found, 3E elementary structure**.

In a concrete activity, attributing the property is its economicity (the first E), the change of property is its efficiency (the second E), while the finding (accomplishing it) for use is the effectiveness (the third E), etc.

In this view, any human activity at work, study, rest, etc., however complex and difficult to be, contains at least a general 3E structure which, according to the occasion (disciplines), disaggregates into simpler 3E structures, eventually ongoing in more elementary substructures and so on up to integrate 3E substructures.

Thus the activity of **the human organism is a 3E structure** that is composed of organs that are 3E substructures; a designated organ consists of tissues that are sub-3E substructures; the tissue consists of the cell,

again a substructure smaller than the substructure of the tissue; and so on until the cell we have a substructure with several "sub". This number could be increased to the latest substructure going beyond, for example, plasma, say up to the molecule, atom, etc.

We are also referring to another activity, eg. **Auditing**. As it is well known, its structure contains 3 substructures that are economicity, efficiency and effectiveness. But what is their content in the sense of property and changing it?

Given the definitions of INTOSAI, in a simplified and agreed way, we say that: the economicity is an economy of a collection of inputs (objects), efficiency is processing their change, and effectiveness is the use of changed objects.

So auditing is a three-element problem: **given, sought, found**, just like the elementary (childish) problem, 'the numbers 3, 4, are given, find their sum'. In this case, 3, 4 corresponds to economicity, the amount (operator) is the adding that makes the change, while 7 is what is sought. Slightly different the economicity, efficiency, effectiveness is given. In another sense, by analogy we are referring to a block-scheme: here 'given' means **entering** inputs, efficiency is **the body** of the block-scheme (the set of actions, i.e. of processes) and effectiveness is the **extraction** of outputs (i.e., changed objects to be

used). We have the same structural problem even in any other discipline or activity.

So, as seen in **any human activity**, work, study, break, politics, decision-making, institution, school, enterprise, university, field of action, sociology, medicine, agriculture, transport, etc., every structure has in its core a 'trio' structure that is related to the verb **to do, what is done (i.e., it is given), what will be done (ie required), how it will be done (found) what is required**, or put in another way, with a predicate that has a **subject**, a (transitive) to be verb and an **object** is a 'trio' predicate, i.e. a **3E** structure.

Since in the course of categories, the domain (objects) is written in capital letters A, B, C; the rule 3E will be marked 3A which implies that it is a general rule for each activity. So the first A is economicity, the second A is efficiency and the third A is effectiveness.

From the above, it turns out that the human activity with an object in the simplest case (sources that change), with the two respective laws is a category, or more generally: collection of categories or even wider. This problem can be generalized for activities with many objects and arrows.
So life is a category.

5. Conclusions.

- This paper presents an *elementary categorical-managerial view* from the simple alternative and the mathematical category (with aiming towards complex patterns of optimization of structures with unified and dynamic general categories in the future, etc.).
- Abstract concept of strategy (with unspecified purpose and source objects) creates space to discuss theoretically the analogy of category meanings with that of the strategy. Though the study of this analogy exceeds the scope of this article, we think that it is valuable both for further in-depth scientific development of management theory and for a much wider application of mathematical theory from a **"meaningless abstract"** to **"a theory for all specialists"**. (3)
- In recent years, the two disciplines, managerial theory and category theory, have seen developments based on the above three pillars, but also by their bonds and the enrichment with new technologies and disciplines such as TC: logic, topology, algebra, etc., while in TM: artificial intelligence, multi-criteria optimization, gaming theory, logic, intelligent technology, machine learning, data mining, etc. This premise is a "potential cooperation synergy".

- Theory of category and management theory are now a necessity (10) of undergraduate and postgraduate curricula in many faculties, and a fundamental part of their activity not only in these institutions but also in many other areas of governance, control, study, research, etc., or even those proposed in some of our articles such as the **National Institute of Management, management departments, management centers, etc.**
- An activity may contain some activities (eg energy activity). The latter may contain other activities (eg oil: search, drilling, exploitation, etc.). From the above, in a structural sense, an activity contains several substructures. From this breakthrough, life is a collection of elementary structures that have arrows, domains, codomains, entity and unit laws, etc.

In this regard, life can be considered a category, however and a little different, *the study of any human activity is incomplete if it is not structured into the relevant (and possibly optimal) category and model of its content.*

- Over time, human activities become more complex and difficult, the need to generalize them grows further, etc. From this point of view, the place and role of Management Theory becomes more important in

every activity. But in this respect, the Theory of Categories does not hold back, which is constantly growing **in the face of special math disciplines but wider in the mathematical universe and why not in other disciplines. For example, today** the increasing complexity of the optimization problems requires more adequate small sized models, which can eventually be achieved by dividing the models (large structures) into smaller substructures, determining the connections of small substructures ie. the eventual solution with small structures and their unification in the overall structure (category). This is a valuable TC's contribution to complex TM models.

- The overall character of these disciplines would require an in-depth and complex approach and study at the relevant institutions or those newly created for the management of projects and the theory of category that has made galloping steps, as many as authors of the field today discuss on the **raport of the theoretical bases of Category theory with the "mathematical universe" that has as the theory of sets as their starting point.** (1)
 - Naturally, there is a need for an in-depth study on the truthfulness of the predicate. On the analogy of their

respective meanings, perhaps even wider, i.e. of the mathematical theory of categories (CT) and of management theory (MT).

Bibliography

1. S. Avodey (2005) Category theory. Carnegie Mellon University, USA.
2. S. Mac Lane (1997) Category for working mathematicians. Second edition. USA
3. D. Spivak (2013) Category theory for scientists. MIT Press. USA.
4. P. Smith (2018) Category Theory. A Gentle Introduction. University of Cambridge. USA
5. E. Riehl Category theory in context (Internet)
6. E. Mendelson (1997) Introduction to Mathematical Logic (fourth edition). Queen College. New York. USA.
7. N. Kantor. Models Categories. Theory and applications. (internet)
8. S. Osmani (2008-2016) Optimization. Vol 1,2,3,4, (in Albanian). Tirana, ALBANIA.
9. S. Osmani, B. Leskaj (2018) Optimization (Multi-criteria Optimization, Convex Optimization and Game theory, (in Albanian)). Tirana, ALBANIA.
10. S. Osmani (2014) Consideration on management and category theory. International Conference: Information System and Technology Innovations. Tirana, ALBANIA.
11. S. Osmani (1998) Lecture notes on Management and Category theory. (in Albanian) Tirana, ALBANIA.
12. S. Osmani, P. Hoxha (2014) Management, strategy and Project. International Conference G.C.M.M. Auckland, NEW ZEALAND
13. V. Kedhi (2017) Operational Research (in Albanian). Tirana, ALBANIA.
14. B. W. Taylor (1990) Introduction to management science. The Neeghams Heights, USA
15. H. M. Wagner (2007) Principle of Operational Research. Prentice Hall of India. New Delhi, INDIA.
16. L. V. Bertanffy (1969) General system theory. University of Alberta. CANADA.
17. Th. S. Bateman (2002) Management. Competing in the New Era (fifth edition). New York, USA.
18. A. Thomson, A. J. Strickland (2001) Strategic Management (twelfth edition). Mac Graw Hill, USA.
19. Executive office of the Preident (2016) Preparing for the Future of Artificial Intelligence. N.S.T. Council Committee on Technology. Washington, USA.
20. European Commission Directorate General for Network Content of Technology (2016) Mathematics for Europe. London, UK.

21. S. Osmani, A. Londo (2004) Considerations on the strategy, project and code system. International symposium: Global system and Manufacturing Management. Siegen, GERMANY
22. S. Osmani, F. Osmani (2008) Strategy, policy and management of resources and environment. Global symposium on recycling, waste treatment and clean technology. Cancun, MEXICO.
23. S. Osmani (2018) Teoria e kategoriave me plotësi (materiale të përgatitura për botim)
24. J. S. Milne (2017) Group Theory (Internet) Departamenti i Burimeve të Energjisë, FGJM, Tiranë
25. A. Asperti, G. Longo (1991) Category types and Structures. MIT Press. Cambridge University, USA
26. T. Leister (2016) Basic category theory. University of Edinburgh, UK.
27. D. I. Spivak (2015) Categories as mathematical models or XIV: 1409, 6067V3, [math CT]
28. P. L. Lumsdaine (2010) Higher categories from type theories (thesis). Department of Mathematics, Carnegie Mellon University, USA
29. Th. Nicolaus (2008) Algebraic models for higher categories, University of Hamburg, Germany
30. M. A. Shulman (2008) Set theory for category theory. XIV: 0180. 1275V2

[Math CT]

31. D. Elterman (2015) On Adjoint and Brain Functions. XIV: 1508; 04036V1 [mathCT]
32. F. Azjonilla, T. Ogala (2018) General Problem solving with category theory at <https://www.researchgate.net/publication/319773633>
33. J. Gomez, R. Sanz (2009) Modeling compute systems with Category theory Universal Politecnico de Madrid, SPAIN
34. F. W. Lawvere, S. H. Schanuel (2009) Conceptual Mathematics. Cambridge University Press (second edition), CANADA
35. E. Mendelson (1997) Introduction to the mathematical logic. Queens College, New York University, USA.

Translated by : Kebriona Veliaj, Specialist

Directory of Communication, Publication and International Relations

By: Prof. Dr. Skënder Osmani

Dr. Bujar Leskaj, Chairman, ALSAI

“DATA MINING” - A TOOL FOR RISK BASED AUDIT

In this perspective, data mining has assumed increased importance in the audit process. It can be described as the process of sorting through data and extracting relevant information and performing various analytical functions on the data prior to the actual on site audit. The most fundamental challenge for the Big Data applications is to explore the large volumes of data and extract useful information or knowledge for future actions Rajaraman and Ullman, (2011).

**By: Prof.Assoc.Dr. Manjola Naço,
General Director, ALSAI¹**

Abstract

In these days, information technology is a fast paced, ever changing industry, impacting all economies and human life in many ways. The profession of the public external auditor is no exception. To conduct the audit, auditors can no longer rely solely on their traditional auditing techniques. Instead, they have to combine audit knowledge and experience with computer skills. In order to perform the risk assessment, the auditor faces extensive, detailed and sophisticated information and data on which has to assess business operation and audit risks of the public entities.

In this context, the concepts of "Data Mining" and "Big Data" are a hot topic in the global economic environment and for the public auditor, who so far has been trained in identifying and analyzing data using simple statistical methods or trend analysis, should get ready to move to the new era of audit: auditing "through" and "with" computer using advanced tools such as ACL and IDEA to extract data from other systems and run data analyzes.

But "data mining" really means and involves what the difference from statistics methods? How the results of "data mining" techniques help the risk assessment process leading to increased efficiency of audit sources and timeframe?

Exploring these new concepts and techniques such as: association, classification, clustering, sequential patterns and visualization in a trial audit case: The Health Insurance Fund, we learn more about the entity we are

¹ Presented in the Joint Conference, organized by ALSAI and the SAI of Kuwait, held in Kuwait City, from 9-11th of April 2018

auditing, its activity and related business risks hence we increase audit efficiency while maintaining a reasonable audit risk level.

ALSAI is carefully introducing risk base audit methodology and is relatively new player in the world of Computer-Assisted Audit Techniques (CAATs) however, in this paper, we tried present the results and in order to draw attention in the process of automation the data mining and analytics and risk assessments go side by side and would need to be taken into consideration in capacity building strategy.

Key words: data mining, audit risks, data analytics, visualization

1. Introduction

During our audit work, we struggle with the documentation review as in many public institutions is it still coming in hard copies, in printed forms such as printouts, which cannot guarantee completeness of information or audit evidence. Samples of documents were selected based on materiality not necessary representing the whole population. In these conditions extensive man-hours are required to complete the audit. Institution, subject of the audit, rarely supplied electronic data. These audits would often take many weeks to complete, and would

often require the full time input of an IT professional and several support staff, as well as the audit team. Apparently, the efforts to overcome such situation generated another problem. Recently, many institutions are working toward automation and data transparencies which consequently require certain computer skills in order to evaluate, test and give assurance that these data present a true and fair position of the entity.

In this perspective, data mining has assumed increased importance in the audit process. It can be described as the process of sorting through data and extracting relevant information and performing various analytical functions on the data prior to the actual on site audit. The most fundamental challenge for the Big Data applications is to explore the large volumes of data and extract useful information or knowledge for future actions Rajaraman and Ullman, (2011).

Timothy Persons², quoted "SAIs, who wishes to conduct advanced analytics, would do well to utilize data visualization, statistical computation, link and network analysis and document clustering". Data mining is developed from many fields including database technology, artificial intelligence, traditional statistics, high-performance computing, and computer graphics and

² Chief Scientist of the United States Government Accountability Office (GAO)

data visualization. Hence, there are abundance of data mining tools and techniques available. However, those tools and techniques can be classified into broad categories as follows:

Database algorithms: Although data mining does not require large volume of data as input, it is more practical to deploy data mining techniques on large data sets. Data mining is most useful with the information that human brains could not capture. Therefore, it can be said that the objective of data mining is to mine databases for useful information.

Artificial Intelligence: Some statisticians even think of data mining tool as an artificial statistical intelligence. Artificial intelligence techniques used in data mining processes include, pattern recognition, rule discovery, machine learning, case-based reasoning, intelligent agents, decision tree induction, fuzzy logic, etc.

Visualization: Visualization techniques are commonly used to visualize multidimensional data sets in various formats for analysis purpose. It can be viewed as higher presentation techniques that allow users to explore complex multi-dimensional data in a simpler way. Generally, it requires the integration of human effort to analyze and assess the results from its interactive displays.

Important is to understand that the choice of an appropriate technique and timing depends on the nature of the data to be analyzed, the size of data sets and the type of methods to be mined. A range of techniques can be applied to the problems either alone or in combination. One quote often repeated in network analysis is, "First you need to 'collect the dots' before you can 'connect the dots.'"

In this paper we will present the results of an audit case which we used as case study using data mining techniques. The audit subject is The Health Insurance Fund in regards to prescribed medications subject to state reimbursement. Use of CAAT techniques help in risks identification and evaluation based on data processed, which would have been impossible using the traditional auditing techniques.

2. Methodology

Data are collected from the audited entity: The Health Insurance Fund, in two different systems. They are processed and unified in order to be uploaded to IDEA. In order to extract the useful information out of the data available, we kept in mind that the big data analyzed are not only big but they are high in variety and pace, so the capability of reading thru these data is a skill that needs to be developed in order to be able correlate, discover meaningful patterns, anomalies, frequen-

ncies and unsus-pected relationships some times in real time framework.

Besides the quantity of data we take into consideration the quality of data meaning that the data to be mined and analyzed thru ACL or IDEA should be a good representative of the whole population, the data sets should contain the least amount of errors that might affect mining results. However, in our case study we loaded the whole population, total of 7.5 million transactions.

After data is collected and made ready to be analyzed thru IDEA application, a range of techniques can be applied to the matters/ groups/ audit objectives, either alone or in combination. However, when deploying sophisticated blend of data mining techniques, there are at least two requirements that need to be met - the ability to cross validate results and the measurement criteria. In this context, visualization was the main technique used in order to identify frequencies, patters and group behaviors.

3. Big Data and Data Analytics

The first issue researchers' face in exploring Big Data in financial audits is that "Big Data" lacks a consistent definition. McKinsey (2011), states that: "Big data refers to datasets whose size is beyond the ability of typical database software tools to capture, store, manage, and analyze". Frequently,

discussions of Big Data define Big Data in terms of volume, velocity, and variety (commonly referred as the "3 Vs"). Volume refers the overall amount of data included in a Big Data database. Velocity is how frequently the data is changing. Many Big Data installations are collecting real-time sensor data that is being continuously updated. Variety is the broad scope of data that organizations are collecting. Whatever the characteristics of Big Data are, that is not what defines its value to auditors or any other users.

Rowley and Zins (2007), in wisdom hierarchy literature or Elliott (1981) in an accounting context, make the point that Big Data is indeed just data. In other words, Big Data-whether considered as an evolutionary or revolutionary development in technology- remains a means towards an end and not, as the hype sometimes expresses it, as an end in itself. If auditors are to find value in it, Big Data and related analytics must lead to better audit outcomes.

The ability to analyze all population of data, rather than sampling the data, will increase the reliability of the audit result, enhance the ability to detect fraud and can be used to prevent the making of mistakes, it can also exacerbate discrimination Janssen et.al. (2017). While Big Data and data analytics are two independent concepts, these two concepts can be interrelated.

Data visualization tools in particular, such as Tableau, are growing in popularity as an audit tool. But the focus is still on traditional accounting data and performing traditional audit procedures, such as locating duplicate invoices.

Data analytics involves the extraction of data using fields within the basic data structure, rather than the format of records. A simple example is Power View, an Excel tool which can filter, sort, slice and highlight data in a spreadsheet and then present it visually in variety of bubble, bar and pie charts.

Many data analytics routines can now easily be performed by auditors with little or no management involvement. The ability to perform these analyses independently is important. Many routines can be performed at a very detailed level, and/or in total. The higher-level routines can be used for risk analysis to find a problem, while the more detailed analysis can be used to sharpen the focus, and provide audit evidence and/or insights.

Data analytics has been developed with a view to improving audit quality. Audit quality does not lie in the tools themselves – although it clearly cannot be achieved without tools that are fit for purpose – rather it lies in the quality of analyses and judgments thereby facilitated.

There are many advantages associated with using Big Data as a part of audits engagement. A significant way Big Data analytics adds value is by discovering patterns that are not discoverable in limited smaller data sets (such as typical audit samples). Most of the data in Big Data can be viewed as leading indicators because they precede accounting transactions from a few days to one or more years.

Big Data thus has the potential to be a powerful means of setting and adjusting auditor expectations at the beginning (planning phase) and throughout the audit. Because much of Big Data contents can be separated both physically and conceptually from accounting data, fraudsters are not likely to be able to manipulate all applicable Big Data elements to disguise their fraud. Because of the substantial contents of Big Data and the concept of “100% sampling” (analyzing the whole population Alles and Gray, (2016). Benefit of Big Data is fraud detection, state EY, (2014).

Technological advances in data mining mean that the analyses that used to take several weeks can now be done in a matter of hours. The software can usually be implemented by one or two experienced auditors, without the need for full time input from the IT professional and support staff. Analysis can now be done in much greater detail than before. Instead of reviewing

summaries, data mining software can drill down to the transactional level and pick out single transactions from a population of several million.

4. Data Mining - meaning and techniques

According to Han and Kamber (2000), data mining, which is known as the most important stage in the process of knowledge discovery, means extracting or exploring knowledge from huge amounts of data. Data mining is discovering new, reliable, and traceable knowledge using artificial intelligence and statistical tools in a high volume of data.

Data is now literally everywhere, waiting to be tapped for actionable insights. As the realization that visualization is needed to make sense of it all has grown, so has the realization that visualization systems must be highly interactive. It is not sufficient simply to plot data and view it, just as it is not sufficient to simply compute an answer and present it. Analysis is an interactive process of rapid query, answer, and exploration, involving computational processes, visual display, and visual manipulation.

In the early 2000s, dissatisfaction with the perception of visualization as simply an output channel led the research community to coin the term visual analytics to better represent and promote the interactive sense-making

aspects of analysis. Another awareness that has grown with the increasing size and complexity of information problems in business is that a basic palette of line, bar, and pie charts is rarely enough to express all of the valuable information available, and to leverage it for decision-making.

Data mining techniques (DMT) have formed a branch of applied artificial intelligence (AI), since the 1960s. Data mining allows a search, for valuable information, in large volumes of data Weiss and Indurkha, (1998). The explosive growth in databases has created a need to develop technologies that use information and knowledge intelligently. Therefore, DMT has become an increasingly important research area Fayyad et al. (1996).

Of the data mining techniques developed recently, several major kinds of data mining methods, including generalization, characterization, classification, clustering, association, evolution, pattern matching, data visualization and meta-rule guided mining, are reviewed in this paper.

Literature review

Many authors have quoted the lack of Big Data in auditing, Acito and Khatri (2014); Alles (2015); Earley (2015); Griffin and Wright (2015); Krahel and Titera (2015); Werner and Gehrke (2015); Zhang et al. (2015).

Earley (2015) acknowledges that big data could be a game-changer in auditing, instead Schneider, Dai, Janvrin, Ajayi, and Raschke (2015) predict that data analytics will significantly change the way auditors work. Furthermore, Griffin and Wright (2015) refer to the slow uptake of big data as possibly the greatest risk in the field and call for it to be more widely used in practice, education, and research.

Krahel and Titera (2015) argue that accounting and auditing standards have not kept up with technological change and still emphasize presentation, aggregation, and sam-pling. On the other hand, big data enables auditors to analyze the processes that generate data, including full population testing, which adds value to the auditing and accounting profession and to the clients for whom they work.

The call for a change in standards is also taken up by Moffitt and Vasarhelyi (2013), Vasarhelyi et al. (2015), who point out that practitioners, academics, and students would all benefit from knowing more about big data. Brown-Liburd et al. (2015), examine the behavioral effects of big data on auditor judgment, and discuss issues such as information overload, information relevance, pattern recognition, and ambiguity. They conclude that adding big data techniques to the set of tools used in the audit process would add value. They also note that it is important

to use the technique and data set most appropriate to each circumstance, which points to the need for more research in this area. Yoon et al. (2015) also argue that big data offers a complementary source of evidence for the audit function, and that its use should be evaluated according to the audit evidence criteria frameworks of sufficiency, reliability, and relevance. Moffitt and Vasarhelyi (2013) also support the use of big data in new forms of audit evidence.

In addition to financial distress modeling and financial fraud modeling, big data offers many other advantages to the audit profession. Process mining, which analyses the event logs of business systems Jans et al. (2014), has been shown to improve audit results when tested on real world data sets Werner and Gehrke, (2015). Big data video, audio, and textual information processing can also improve accounting and auditing functions Crawley and Wahlen, (2014); Warren et al. (2015).

Auditors could harness big data techniques and methods for forecasting financial distress and, combined with their professional judgment (AICPA, 1988). Incorporating big data models should help avoid the costly error of issuing an unmodified opinion prior to bankruptcy. Some authors use data mining techniques to detect and forecast the financial distress and these techniques are also of interest to

auditors to assist with their going concern evaluations. They have used decision tree based models.

Zhou et al. (2015) compare the performance of financial distress prediction models based on big data analytics versus prediction models based on predetermined models from domain professionals in accounting and finance. They find that there is no significant difference in the predictions.

By adopting contemporary big data models, auditors could provide this assurance, notwithstanding the current debate as to the exact meaning of "reasonable assurance", Hogan et al. (2008). Financial fraud is a substantial concern for organizations and economies around the world. R. Chang et al. (2008) suggest using visual data analytics to interactively examine millions of bank wire transactions—they argue that this approach is both feasible and effective.

In contrast, Abbasi, Albrecht, Vance, and Hansen (2012) model financial fraud using meta-learning, which is a specialized form of machine learning that combines the outputs of multiple machine learning techniques in a self adaptive way to improve accuracy. They find the method to be more effective than other single approaches.

Building on the work of Busta and Weinberg (1998), Bhattacharya, Xu, and Kumar (2011) proposed a genetic

algorithm to optimize a neural network based on Benford's Law. They used simulated data to conclude that their algorithm showed promise for detecting fraud in financial statements. Meanwhile, Kirkos, Spathis, and Manolopoulos (2007) found a Bayesian network that outperformed an artificial neural network, as well as a decision tree.

The above review shows that studies have used big data techniques to model the occurrence of financial fraud as a binary dependent variable, which implicitly treats all fraud as equal. External auditors can improve their fraud risk assessments by using big data financial fraud models that advance standard regression models, such as the well-known F-score fraud model based on logistic regression Dechow, Ge, Larson, & Sloan, (2011). These big data financial fraud models are developed using data from past frauds.

5. Data mining and Audit Risk - A Case study

Keeping in mind the concept of "data mining", turning raw data into valuable information that can be used during audit planning phase, we are trying to present thru visualizations the case of Health Insurance Fund audit. More specifically we analyzed the data from prescriptions' reimbursement bucket. In this case, we are taking into consideration a database counting over 7.5 million of records related to a wide

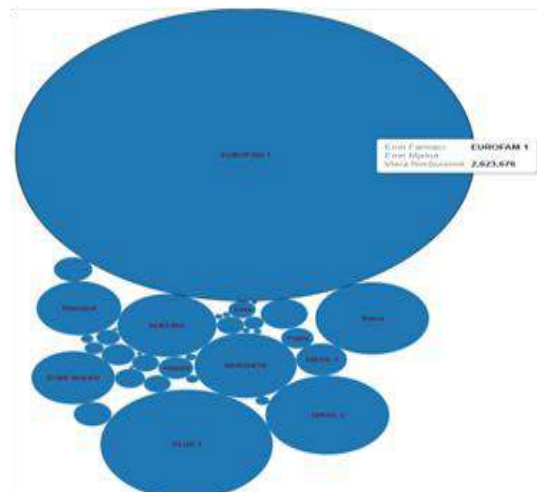
geographic and demographic range that needed to be processed in order to identify risk areas thru frequency, spread, deviations etc. assuming that fraud has occurred (considering the weak control system already identified).

Based on the traditional methods of communications and audit procedures involving: audited documents trails, observations, documents review, it would have taken weeks and months to process a sample from this huge data warehouse.

-Data distribution, Frequency and Concentration

Instead, by sampling a period of time, all prescriptions issued and submitted for reimbursement during one month activity, we were able to identify the number of prescriptions where name of the doctor was missing:

Pharmaceutical Distributor	No. Prescriptions	Reimbursed Value
Eur ltd	1178	12,6 million All
Plu ltd	264	369 thousand All
Ren ltd	114	160 thousand All
Nik ltd	30	190 thousand All
Nat ltd	86	89 thousand All

Immediately and easily thru visualization, we identified the name of the company with highest concentration in number of prescriptions received and accepted with incomplete information which leads to the following risks identified:

R1 ---Risk of error in completion of the documents which leads in incorrect claim reimbursement or denial of the claim,

R2 ---Risk of inexistence of the prescription, with high possibility of fraud thru documents forgery.

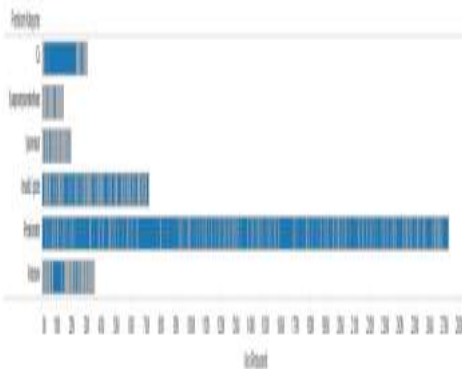
R3 ---Risk of internal cooperation between doctors and few big pharmaceutical companies considering the highly concentrated market (Eur ltd).

R4 ---Risk of lack of prescription accuracy, in quantity and value, considering the average claim amount at Nik Ltd company (higher than the

overall average: value/ nr of prescriptions)

-Classification, Data correlation

Furthermore, data analysis were performed based on the criteria of patients' category. The following graph presents the results made easy readable: group of "retiree" followed by "terminally ill patients" are the groups with the largest number of reimbursement claims.

To the auditor, these results will lead to identifying the specific audit criteria' for each group, due to type of medications subject of reimbursement; then calculating different materiality level due to size and vulnerability of each groups. Upon test of controls results, identifying sample size for test of details in group "retiree" will be another challenge due to this group's size. So, risks to be taken into account are:

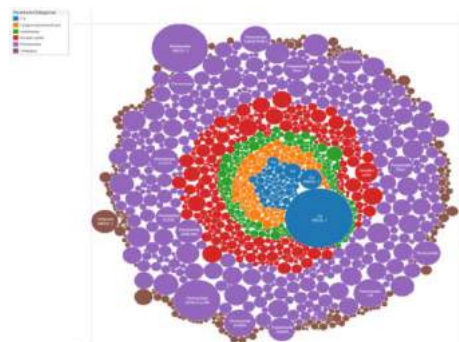
R5 ---Risk of sampling: The risk that the auditor's conclusion based on a sample may be different from the conclusion if

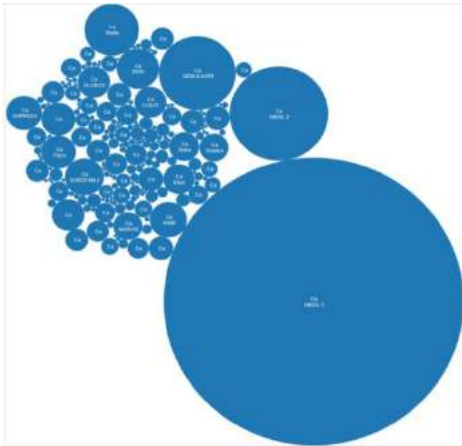
the entire population were subjected to the same audit procedure (ISA 530). Aside from being a good representative of the whole population, the data sets should contain the least amount of noise -- errors that might affect mining results.

R6 ---Detection risk due to size of data group and sampling. This will lead auditor evaluation as "high" the detection risk and materiality level should be adjusted to the level that will give reasonable assurance that misstatements and errors will be detected.

-Data correlation

By combining two parameters: "patient category" and "doctors" we can see the relationship, concentration and frequency between "terminally ill" patients and few doctors. It looks like that informal agreements are in place and the risk that the fraud might have occurred is high. At this point, management needs to be notified and fraud experts need to be called in.

Summarizing the above, we actually used the visualizations generated using IDEA application as a tool to display findings in a easy readable format, however in the audit process we have to be capable to use visual data to enhance audit potential and efficiency by:

- Visualizing Frequencies, anomalies and patterns;

- Investigate further into visual discrepancies;
- Visualize a more in-depth picture of a controls framework.

- Audit Risk Matrix

Based on the above listed risks identified, the next step in our study case was preparing risk audit matrix combining data mining findings and test of controls results, as it shows in the following table:

Risk Controls Matrix									
Business Process	Risks				Application Controls	Application Control Attributes			
Control Objective	Risks	Impact	Likelihood	Rating	Control Activities	Key (Yes/No)	Manual/Auto/None	Prevent/Detect	Frequency
Business Area- Prescriptions- Administration and Analysis									
Controls provide reasonable assurance that prescriptions are properly administered	Incomplete Prescriptions		3	High	No control Activity at this time	Yes	Manual	n/a	Medium
	Duplicate payments	3	2	High	Some controls	Yes	Auto	Detect	Low
	Lack of transactions reconciliations between 2 systems	3	3	High	No control Activity between ePharmacy and Fund's system	No	None	n/a	n/a
	-----	x	x	x	x	x	x	x	x

Risk Legend	1	2	3
Likelihood	Remote	Possible	Likely
Impact	Minor Consequence	Adverse Consequence	Material Consequence

The Audit Risk matrix above will be the basis for next step: planning the audit procedures and , test of details for each group: Auditors will need to use multiple sources of evidence in order to audit and score of the Fund's budget performance. Evidence will come from examining documents relating to plans, processes, policies, procedures, rules, records, statistics and data. Having examined the above documentary sources of information, they then need to measure whether what was prescribed in the prescription was actually issued by the doctor. Interviews with senior and middle management, supervisors, workers, I should help check their understanding of and compliance with the Fund's policy. Interviews should also be held with unions and workers' representatives, and with safety and health committee members. Auditors also need to conduct comprehensive observations of prescription processing in the pharmacy system.

Lessons learnt

Until two years ago, ALSAI has struggled with the problem of access to information, nowadays the problem that has to face is the Big Data and their

analysis techniques. Based on the case study we worked on, we understand that an auditor can ask for access to an entire database, or request certain key elements from the database. The data mining software does not alter the structure of the database; however, it does allow the development of an exception analysis by converting the data from different systems to a common platform without manual intervention. However, when deploying sophisticated blend of data mining techniques, there are at least two requirements that need to be met: the ability to cross validate results and the measurement criteria.

By breaking out of the general rule visualization completely breaks down the situation before an audit program is prepared to provide audit effectiveness. There is also, a much greater ability to detect fraudulent activity because detecting certain patterns becomes much easier when a database can be fully analyzed rather than a sample selected based on irrelevant criteria such as: big values or random number of documents.

Big data analytics help in faster number/information crunching, under-

standing data linkages, and in providing new, deeper insights. This will help to understand and implement the risk assessment methodology, recently introduced in ALSAI, for better audit planning, lower audit risk to a reasonable level and increase efficiencies of the SAI sources. Above all data analytics will help the SAI to focus audit resources on high risk areas.

However, while learning about big data and data mining techniques SAIs will have to address issues of data quality and its confidentiality, creation of infrastructure (hardware and software tools) for analysis

More importantly, the extent of SAIs success in grasping and adapting the potential of Big Data, depends upon the direct support of top management taking in consideration limitation of institutional cultural, resistance towards new methods because it requires change of the work dynamics.

In summary, the audit function has evolved as a result of the improvements in computer hardware and data mining software. Many engagement entities are now integrating this Big Data with new integrated system in order to facilitate the transaction processing and information exchange between institutions and the citizens. This change of environment provides limitless opportunities and the urgency for SAI to provide trainings and capacity building strategies for the external auditor to

update knowledge and gain necessary skills to utilize advanced analytics.

Reference:

Abbasi, A., Albrecht, C., Vance, A., & Hansen, J. "Metafraud: A meta-learning framework for detecting financial fraud" *Mis Quarterly*, (2012)

Acito, F., & Khatri, V. "Business analytics: Why now and what next?" *Business Horizons* (2014).

AICPA. (1988). Statement on Auditing Standards (SAS) No. 59: The Auditor's Consideration of an Entity's Ability to Continue as a Going Concern. New York, USA: American Institute of Certified Public Accountants.

Alles, M., & Gray, G. L. "Incorporating big data in audits: Identifying inhibitors and a research agenda to address those inhibitors." *International Journal of Accounting Information Systems* (2016)

Berry, Michael J. A. & Linoff, Gordon S. "Mastering Data Mining", John Wiley & Sons (2000)

Crawley, M., & Wahlen, J. "Analytics in empirical/archival financial accounting research", *Business Horizons*, (2014)

Earley, C. E. "Data analytics in auditing: Opportunities and challenges", *Business Horizons*, (2015)

Fayyad, U. M., Piatetsky-Shapiro, G. & Smyth, P. "From data mining to knowledge discovery: An overview, in

'Advances in Knowledge Discovery and Data Mining"', AAAI Press (1996a)

Griffin, P. A., & Wright, A. M. "Introduction: Commentaries on big data's importance for accounting and auditing", Accounting Horizons (2015)

Janssen, Van der Voort, & Wahyudi, Alkubaisi et al., "Factors influencing big data decision-making quality", Journal of Business Research (2017)

Kimball, R. & Merz, R. "The Data Webhouse Toolkit: Building the Web-Enabled Data Warehouse", John Wiley & Sons (2000)

Krahel, J. P., & Titera, W. R. "Consequences of big data and formalization on accounting and auditing standards", Accounting Horizons (2015).

Moffitt, K. C., & Vasarhelyi, M. A. "AIS in an age of big data", Journal of Information Systems, (2013)

Rajaraman, A. and Ullman, J.D. "Mining of Massive Datasets" Cambridge University Press, (2011)

Schneider, G. P., Dai, J., Janvrin, D. J., Ajayi, K., & Raschke, R. L. "Infer, predict, and assure: Accounting opportunities in data analytics", Accounting Horizons, (2015)

Warren, J. D., Moffitt, K. C., & Byrnes, P. "How big data will change accounting", Accounting Horizons (2015)

Werner, M., & Gehrke, N. "Multilevel process mining for financial audits", IEEE Transactions on Services Computing, (2015)

Zhang, J., Yang, X. S., & Appelbaum, D. "Toward effective big data analysis in continuous auditing", Accounting Horizons (2015)

Zhou, L. G., Lu, D., & Fujita, H. "The performance of corporate financial distress prediction models with features selection guided by domain knowledge and data mining approaches", Knowledge-Based Systems, (2015)

**By: Prof.Assoc.Dr.Manjola Naço,
General Directore, ALSAI**

THE IMPORTANCE OF AN SAI ENGAGEMENT IN THE PROCESS OF LEGAL RISKS IDENTIFICATION AND ASSESSMENT

The process of risks identification and assessment is a tool that help SAI-s perform its audit yearly duties in a timely manner and on many state institutions and entities. Part of the risks identification and assessment process is also the identification and assessment of risks associated with the regulatory framework of the auditee but the engagement of the SAI-s in this aspects remain only within the scope of the initiated audit.

By: Ermal Yzeiraj, Director of Legal Department, Control of Standards Implementation and Ethics &

Bajram Lamaj, Director of Department of Audit of Assets and Environment, ALSAI¹

Abstract

Usually Supreme Audit Institutions (SAI-s) are engaged in the process of risks identification and assessment only for the reason of deciding on the yearly audit plan or performing an audit for a specific entity of topic. Although many SAI-s constantly supply the Parliament, Government and different state institutions with legal recommendations that recommend the approval or

amendment of different legal acts few SAI-s are engaged and have thought of the idea of constantly identifying and assessing legal risks in the regulatory framework of the state separately from the process of an audit engagement. The direct and serious engagement of an SAI in the process or system of identification and assessment of legal risks should be considered by SAI-s as a tool to mitigate the huge and time lasting costs and consequences created by the regulatory frameworks, that can spread simultaneously all over the state administration, on different institutions and entities and on different areas.

Keywords

SAI, audit, legal risk.

¹ Presented in the Joint Conference, organized by ALSAI and the SAI of Kuwait, held in Kuwait City, from 9-11th of April 2018

Introduction

Usually Supreme Audit Institutions (SAI-s) are engaged in the process of risks identification and assessment only for the reason of deciding on the yearly audit plan or performing an audit for a specific entity of topic. The process of risks identification and assessment is a tool that help SAI-s perform its audit yearly duties in a timely manner and on many state institutions and entities. Part of the risks identification and assessment process is also the identification and assessment of risks associated with the regulatory framework of the auditee but the engagement of the SAI-s in this aspects remain only within the scope of the initiated audit.

Although many SAI-s constantly supply the Parliament, Government and different state institutions with legal recommendations that recommend the approval or amendment of different legal acts few SAI-s are engaged and have thought of the idea of constantly identifying and assessing legal risks in the regulatory framework of the state separately from the process of an audit engagement.

Driven by these idea, this article focuses in the importance and unique role of an SAI engagement in the process of legal risks identification and assessment.

What is “legal risk”?

Without aiming to create a unique and comprehensive definition of the notion of “legal risk” or embracing an already established definition of this term, but leaving it mainly and purposely to the concepts of the readers and the contexts of their work, we can consider as “legal risk” any risk related with the regulatory framework of the state or any specific institution or entity that is constituted (but not necessarily) by different legal acts like: Constitution, international agreements, codes, laws, acts of the Government, regulations, guidance’s, orders, strategies, etc. Legal risks can be identified and assessed even in a single administrative act of a state institution or entity.

The importance of the process of legal risk identification and assessment.

The development of the state regulatory framework is the main duty of the Parliament and one of the main duties of the Government. The application of this regulatory framework is the duty of every state institution, every entity and every citizen. The whole regulatory framework is the only way by which clear rules of interaction, responsibilities and duties, can be established between the state, private entities, and citizens in a democratic system. Identifying and assessing risks in this constantly evolving regulatory framework means identifying risks in the

performance of the system, the interaction between different actors, the delivery and the quality of the state services, and in the state of good governance.

Establishing a whole state driven process of legal risk identification and assessment improves constantly the regulatory framework of the state and thus mitigating many risks associated with its day to day implementation. The cost and consequences derived from the regulatory framework are usually very big, they last for a very long time, and they effect simultaneously many actors and areas.

Many costs and consequences derived from the regulatory framework can be avoided by the process of legal risk identification and assessment. This process can be performed before and after a legal act is approved or amended and continue throughout its implementation in practice.

In this aspect the importance of the process of legal risk identification and assessment is considered as the main tool in improving the regulatory framework of the state, giving concrete recommendations to the Parliament, Government and other relevant state institutions on approving, enacting or amending laws, regulations, guidance's, contracts, etc.

The unique role of SAI-s in the process of identifying and assessing legal risks.

SAI-s cannot and should not be engaged alone in the process of identification and assessment of the legal risks of all the state regulatory framework. Legal risks should be identified and assessed by any state institution (or entity) and SAI should consider themselves as only one of these institutions with a very important and central role. Legal risks identification and assessment should be considered as a state strategy towards improving constantly its own regulatory framework and saving many associated costs related to the risks created by the legal acts that constitute this regulatory framework.

SAI-s shouldn't be engaged in the process of legal risks identification and assessment only for the sake of an audit. The engagement of the SAI-s in the process of legal risk identification and assessment should be considered as a separate mission, with a broader scope and a broader view of the SAI role.

Legal risks should and can be identified and assessed by a number of central institutions like: Ministries², State Advocate, Parliament and especially SAI-s. Not only these institutions can identify and assess legal risks within their own jurisdiction, but they should also coordinate and collaborate together in sharing constantly their

² Ministry of Justice, Ministry of Finance, Ministry of Economy, Ministry of Health Care, Ministry of Labor, etc.

assessments, because every proposed action to mitigate these risks can have a direct or indirect effect on other legal acts within the jurisdiction of another institution.

The role of every state institution engaged in the process of legal risk identification and assessment should be based on their spectrum of jurisdiction. Parliament, Government and SAI are the main institutions that have a very wide spectrum of jurisdiction thus they should serve as an oversight body and focus their engagement in the main and very important legal acts that constitute the core regulatory framework of the state or regulate very important areas like economy, tax and customs, health care, social security, procurement, public works and services, concessions, PPP, contracts, etc. Risks identified in the legal acts that constitute the backbone of the legal system can be considered as state risks because they are the risks of many state institutions. Other state institutions like Ministries, agencies, departments, etc. should focus their engagement in the process of risk identification and assessment mainly in their narrow spectrum of jurisdiction.

The regulatory framework of every democratic state derives from the decisions of two main institutions: Parliament and Government. The volume of their work, the speed of action, the lack of proper information

and expertise, the will and aims of different internal and external factors, and many other reasons, create constantly big and sometimes hidden legal risks that produce or create many costs for the state and the citizens, not only financial but also human cost. Thus it is very important that every state institution and specially SAI-s be engaged in the process of helping the Parliament and Government in identifying and assessing the legal risks created and derived from their legislative activity.

SAI-s, unlike any other state institution, are equipped with many special tools and competences that gives them a very important and core role in the process of identification and assessment of legal risks in the state regulatory framework.

- SAI-s are independent from the Parliament and Government that are the two main creators of the state regulatory framework, thus having the possibility to give an independent assessment of the legal risks.
- SAI-s have a very wide spectrum of jurisdiction thus having the possibility to identify legal risks in many areas.
- Many SAI-s do have the right to give an opinion before a law is approved by the Parliament or an act related to the activity and jurisdiction of an SAI is approved by the Government.

- SAI-s can perform different types of audits that can support with data, findings, and conclusions its opinion on different legal risks identified and assessed in the regulatory framework.
- SAI-s expertise is unique in all the state administration because SAI-s constantly audit all the state institutions and they have and maintain the state memory. Periodical changes in the Parliament, Government and state administration affect the accumulated state memory and expertise in different areas.
- SAI-s are financially independent thus having the possibility to include in the process of legal risks identification and assessment external expertise.
- SAI-s can collaborate with NGO-s, public, Universities, experts, and other SAI-s.

What can SAI-s do in identifying and assessing the legal risks in the regulatory framework?

Legal risks on the regulatory framework can be identified and assessed from the SAI premises without having the proper need to go to the audited entities or sometimes even contacting all of them. Legal risks can be identified and assessed even before a law is approved

by the Parliament or even before an entity that is going to apply this law is created or established. For these reasons the process of legal risk identification and assessment can be considered inexpensive for an SAI although it doesn't exclude cases when an SAI might have additional expenses related to external expertise, performing of related audits, and organization of open discussion events considered as necessary for the process.

The first thing that an SAI should do in the process of legal risk identification and assessment of the regulatory framework is to urge the creation of a widespread state driven legal risk system, where many state institutions and external actors (like for example NGO-s) have different and specific roles. This system can be established by the Parliament or Government as a state strategy and in this strategy the SAI might play many important roles like:

- Deciding on the methodology of legal risk identification and assessment. The already established INTOSAI standards³ on risk assessment can be used by SAI-s in

³ ISA 315 "Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment", ISA 250 "Consideration of Laws and Regulations in an Audit of Financial Statements", ISA 200 "Overall objectives of the independent auditor and the conduct of an audit in accordance with International Standards on Auditing".

creating a manual or guidance for the state institutions or other external entities engaged in the process to identify and assess legal risks in the regulatory framework. This role is very important because only in this way SAI-s can be assured on the quality of the process and can use later the identified and assessed risks for their audit purposes.

- Lead the process of identification and assessment of legal risks in specific areas where Parliament or Government might be in a certain conflict of interest or are unwilling to be engaged.
- Independently identifying and assessing the risks in the regulatory framework of many important areas like: health care, procurement, public works and services, concessions, PPP, contracts, etc.
- Creating and offering for the Parliament, Government and public in general, a periodic report on identified and assessed legal risks in the regulatory framework.
- Basing the yearly audit plan on important legal risks identified and assessed by the system.
- Monitoring the performance of the system as an oversight body.

Conclusions

The engagement of an SAI in the process or system of identification and

assessment of legal risks might request a lot of SAI-s resources, thus creating the idea that SAI is sacrificing its intended duties and resources toward the performing of the audits, but in reality an SAI can benefit more than it seems.

By being engaged in the process or system of identification and assessment of legal risks SAI-s might lower constantly the level of risks derived from the regulatory frameworks thus giving SAI's the possibility, over the years, to focus its audit activity in other areas, less on the compliance audits and more on performance audits. Having a high level of legal risks in the regulatory framework obliges SAI's to constantly perform compliance audits. Also creating a state driven system of identification and assessment of legal risks can help SAI-s better identify and assess the risks associated with different institutions or in different areas.

Identifying and assessing legal risks in this constantly evolving state regulatory framework means identifying risks in the performance of the state system, the interaction between different actors, the delivery and the quality of the state services, and in the state good governance. Therefore the direct and serious engagement of an SAI in the process or system of identification and assessment of legal risks should be considered by SAI-s as a tool to mitigate the huge and time lasting costs and

consequences of regulatory frameworks that can spread simultaneously all over the state administration, on different institutions and entities and on different areas.

Bibliography

- ISA 315 “Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment”
- ISA 250 “Consideration of Laws and Regulations in an Audit of Financial Statements”
- ISA 200 “Overall objectives of the independent auditor and the conduct of an audit in accordance with International Standards on Auditing”.

By: Ermal Yzeiraj, Director of Legal Department, Control of Standards Implementation and Ethics &

Bajram Lamaj, Director of Department of Audit of Assets and Environment, Supreme Audit Institution of Albania

DATA IMPORTANCE IN A RISK BASED AUDIT APPROACH

To ensure organizations reach their objectives, it is imperative that internal audit reviews the controls in place to reduce the risks public entities face. In order to distinguish this process from 'traditional' auditing, the term 'risk-based auditing' was coined. Risk-based auditing begins by first assessing an entity's objectives and providing an opinion as to whether internal controls are reducing the risks threatening them to acceptable levels.

**By: Aulona Jonuzi, Senior Auditor,
ALSAI**

Abstract¹

The risk based focused description and definition of organizations' operating environment and operations has gained increasing prominence over recent decades. This "revolution of thinking" is attested by the abundance of international literature that deals with risk management, along with the increased prevalence of regulations on risk-related activities and of "good practices" supporting the latter. Supreme Audit Institutions engage in risk analysis during the selection of audit priorities and areas, the analysis of audited entities' controls and measures, as well as the specification of audit

objectives and scope. At the same time, auditors also need to manage detection risks when conducting audits. Audit risk comprises the following: inherent risk related to the nature of the audited party; control risk related to the audited party's controls; and detection risk, i.e. the risk of the auditor failing to detect discrepancies. Auditors rely on different sources of information to engage in risk assessment procedures as early as during the audit planning stage. Information based on digitalized data is key to risk based audit.

The aim of this paper is to describe how ALSAI auditors can enhance the use of data analytics as an important tool for risk based audit engagements

Keywords: *risk-based audit, inherent risk, audit risk, data analytics*

¹ Presented in the Joint Conference, organized by ALSAI and the SAI of Kuwait, held in Kuwait City, from 9-11th of April 2018

I. Introduction

To ensure organizations reach their objectives, it is imperative that internal audit reviews the controls in place to reduce the risks public entities face. In order to distinguish this process from 'traditional' auditing, the term 'risk-based auditing' was coined. Risk-based auditing begins by first assessing an entity's objectives and providing an opinion as to whether internal controls are reducing the risks threatening them to acceptable levels. Based on the opinions formed, it is then determined if those objectives will be achieved. In contrast, traditional audit is limited to considering the controls over financial, fraud and possibly IT risks as well.

Today, risk-based auditing is the standard expected for auditing. According to the Chartered Institute of Internal Auditors, risk-based auditing allows THE audit to conclude that:

1. Management has identified, assessed and responded to risks above and below the risk appetite
2. Responses to risks are effective but not excessive in managing inherent risks within the risk appetite
3. Action is being taken to correct situations where residual risks are not in line with the risk appetite.
4. Risk management processes, including the effectiveness of responses and the completion of actions, are being

monitored by management to ensure they continue to operate effectively

5. Risks, responses and actions are being properly classified and reported

To ensure public entities reach their objectives, it is imperative that internal and EXTERNAL audit reviews the controls in place to reduce the risks faced. In order to distinguish this process from 'traditional' Risk-based, auditing begins by first assessing an entity's objectives and providing an opinion as to whether internal controls are reducing the risks threatening them to acceptable levels. Based on the opinions formed, it is then determined if those objectives will be achieved. In contrast, traditional internal audit is limited to considering the controls over financial, fraud and possibly IT risks as well.

Risk - The Concept

Risk, risk analysis, risk assessment and risk management are all frequently used expressions in both the business and the public sector today; however, the overall picture is mixed as regards the interpretation of these concepts. Risk concepts used in the public sector stand closest to what is known as the economic approach; they, however, regard risk in negative terms in most cases. Risk definitions related to risk management include the following.

- Risk is the chance of an event occurring that has a negative effect

on the achievement of goals (COSO ERM).

- Risk is the positive and/or negative effect of uncertainty that influences the accomplishment of organisational goals (ISO Guide 73:2009, linked to the ISO 31000:2009 Risk Management standard).
- Risk is a factor that threatens the achievement of organisational goals [Government Decree 370/2011 Article 2(m)].
- In general, risk is some kind of event, activity or failure to perform an activity, which will likely occur in the future, and if it does, this will generally have a negative, but in some cases a positive effect on the achievement of the given organisation's goals (Internal Control Manual, Minister of Finance, 2010).
- Risk is the probability of all such elements and events occurring that may have an adverse effect on the operation of a budgetary institution (this is the definition typically found in risk management regulations).

Current standards require auditors to gain a thorough understanding of the organization's industry and environment, including its internal controls. The risk assessment procedures required include inquiries of management and others, observations and inspections to support the responses to the inquiries, and

analytical procedures. Data analysis can be used to analyze information for comparison with industry data that might be publicly available. Inquiries of management about the accounting system, initiation and recording of the various kinds of transactions, and areas where estimates are required, are necessary procedures. Since the trial balance is the normal source for financial statement preparation, the auditor should obtain a year-to-date general ledger detail report and perform forensic-type analysis to gain an understanding of transaction flows. With data analysis software and an electronic version of the report, these types of procedures are powerful and provide substantial information in helping to understand the client's financial environment.

Audit Risk, or the risk of material misstatement (RMM) is often viewed as a formula:

$$\text{RMM} = \text{Inherent Risk (IR)} \times \text{Control Risk (CR)}$$

$$\text{AR} = \text{RMM} \times \text{Detection Risk (DR)}$$

The standards require that auditors link their audit procedures—the nature, timing and extent of tests they perform—to the RMM. If IR and CR are low (controls must be tested to achieve a low risk), the risk assessment procedures performed to make that determination might be sufficient to lower the auditor's risk. If they are not,

or if any fraud risk factors are identified, the auditor must respond with a plan to perform additional procedures, and they should be customized to the public entity.

It's been said that an audit both begins and ends with materiality—the threshold amount an auditor begins with in deciding what scope to set in performing the risk assessment and further audit procedure. Tolerable misstatement is the amount an account balance can be off without causing a material misstatement in the financial statements. While no specific formula is provided in the most recent auditing standards, amounts must be set while planning the audit. They must be based on the auditor's quantitative and qualitative judgment, and take into consideration the users of the financial statements. Materiality is an important concept for financial statement and other audits because the cost of examining 100% of a population would be prohibitive. With large populations, data extraction is the only efficient way to make sure all individually significant items are identified. Properly implemented and integrated into the audit, data analysis can solve the dilemma of the expectations gap concerning the auditor's responsibility to detect material misstatements in the financial statements. Appropriate reasoning must be **documented** in the work papers.

Because data analysis software has no limit in how much data can be imported for review, stratifications or data population profiles can help identify individually significant items and groups of items that are also significant. They can also provide **documentation** to support the basis of the auditor's judgment when planning the audit strategy.

Data Analytics, Key To Risk-Based Audit

In recent years, the audit profession has been retooling itself for the modern information technology (IT) age. Big data, digitalization, data analytics are some of the buzz words when one asked about the future of auditing. Audit profession around the world has begun to look at how they can use technology and data to improve audit efficiency and enhance audit quality. The public sector is facing new development in information and digital technologies too. As more government ENTITIES become digitised or have increased their use of advanced IT, Supreme Audit Institution (SAI) too need to transform itself to keep in pace with the technological changes.

In Albania, is important for the audit profession to retool itself for the modern information technology (IT) age, but such actions should go in line with computerization of government operations and services. However if ALSAI efforts toward digitalization and

usage of big data do not fit properly with those of government's entities, that does not imply for ALSAI to pace slower, for it should promote government to develop the latter as an essential tool for successful risk management and risk-based audits too.

The vast majority of information and documents in Albanian public entities are partially carried out based on traditional paper trail, even though lots of efforts are being made to keep them electronically. Currently ALSAI auditors are conducting financial audits based on combined documentation (paper based and electronic data). But the big question is still: At what extent the data is reliable so that auditors can use them as evidence during audit?

Equally important than the use of data, is good data.

Good Practices – GAO Approach On Assessing Data Reliability

GAO's guide on "Assessing the Reliability of Computer-Processed Data"² was put in place to help GAO auditors/analysts design (with the help from ARM³ specialist) a data reliability assessment appropriate to the audit objective and then evaluate the results of the assessment. The Guide described a principled and risk-based framework built on making use of existing

information about the data, conducting only the amount of work necessary to determine whether the data are reliable enough for GAO's purpose, maximising professional judgment and bringing in the right people, including management, at key decision points. Work done on data reliability, its result and conclusion are documented and form part of the audit working paper. A data reliability assessment is mandatory for data that materially support findings, conclusions or recommendations.

GAO adopts a multidisciplinary engagement team approach. Data analytics is mainly centralized in ARM and specialist is assigned to each engagement team based on the level of expertise required. The data analytics specialist will work with the engagement team (i.e. the GAO analyst/auditor) on the data requirement for the engagement. GAO brings together the engagement team and relevant ARM specialists to decide on whether data analytics will be an evidence collection method at the planning and design phase. Engagement team takes into account, among other things, the audit objectives, whether data will be used to achieve the objective, the availability of the data, the cost and challenges in using analytics reporting. ARM specialist helps to assess time estimates, staffing needs, and reliability of data. This process of thinking through each proposed analysis at the planning stage eliminates

² GAO-09-680G

³ Applied Research and Methods (ARM) – Centre for Enhanced Analytics

unnecessary work and ensures that GAO is a good steward of its resources.

GAO believes that this collaborative approach is one of the keys to the success of using advanced analytics in its engagement. It brings together talent such as policy experts, economists, methodologists, statisticians and data analysts all working together. The diverse skills and abilities of the team allowed GAO to make the best possible use of data that may have limitations and still make recommendations to the agencies to improve their data collection.

However, nothing of the above would be easy to get implemented without building necessary capabilities of auditors in a digitalized environment. The Comptroller General of the U.S. GAO, Mr. Gene L. Dodaro, in his speech at the INTOSAI Working Group on Big Data, shared that as more data is being made available about the U.S. federal government programs, GAO needs to ensure that it has the capability – the right people, skills, technology, and techniques – to conduct insightful analysis of large and complex data sets.

Collaboration and partnership among the auditing and accountability community is one of the ways GAO builds capabilities within. By leveraging its domestic and international partnerships, GAO builds collaborative knowledge-sharing and capacity-building networks to enhance its ability

to do audits, strengthen auditing standards, and share best practices with the wider audit and accountability communities.

Knowledge sharing among SAIs, through involvement in INTOSAI, is another strategy GAO adopted. Sharing and transfer of knowledge and experience is a tradition of the INTOSAI.

ALSAI – The Need Of Using Technology And Data To Better Manage Audit Process And Its Resources

Considering GAO's experiences above and taking into account ALSAI's current practices in the use of technology and data, ALSAI can further leverage technology and data for its audits and their management in the following ways:

A. Using Technology and Data to Better Manage ALSAI's Audit Process and its Resources

ALSAI is considering an Electronic Working Papers (EWP) system to enable the documentation and review of audit work to be done electronically instead of maintaining hardcopy working papers. Beyond replacing paper-based processes and steps with office automation tools to help the audit documentation, ALSAI should consider how it could use technology to capture data of the EWP system to manage its audit and resources.

A fully integrated Audit Management System (AMS), a collection of software,

tools, databases and infrastructure, would facilitate all aspects of a RISK BASED audit and better manages the end-to-end audit process and its resources.

Nevertheless, a fully integrated AMS can be costly. ALSAI could manage this by simplifying or eliminating unnecessary steps in the audit management process. Drawing from the experience of GAO, in 2011, GAO reviewed the way GAO works with the aim to help analysts/auditors focus their energy on core mission by reducing the frustrating practices and administrative burdens that have built up around engagements. As a result, GAO standardised routine tasks, simplified administrative burden and integrate quality control improvements in the updated engagement process and the EMS to address numerous pain points and inefficiencies in GAO’s engagement management processes.

B. Rethinking Data Analytics Strategies for ALSAI’s Audit

Currently, use of data analytics in ALSAI is decided and carried out by individual audit teams. All ALSAI auditors are equipped with analytics tools and are trained to perform simple analytics. While the current approach may serve ALSAI well in the current context, it may not be sustainable in the long run. More and more Government programs are cross-cutting, requiring data from more than one agency and the required data

sets may be kept in different format. In addition, IT systems are getting more complex.

Analytics reporting is costly and time consuming. As shown in the diagram below, the tip of the iceberg of most data analytics projects is the insights made possible through sophisticated analytics. Below the surface is about 80% of the work in most data analytics projects – which involves accessing, parsing, cleaning, profiling, transforming, and loading of the data from disparate sources.

Data only has value if ALSAI is able to derive useful information and evidence from the data to meet audit objectives. Before building the infrastructure and skills for data analytics, it is important to know or understand how and what ALSAI wants to derive from the data.

Audit projects – ALSAI should first identify the audit projects and the data that contains the most value for its audit objectives. One way is during the annual work plan development phase, ALSAI could ask its auditors on the current data that is available to ALSAI

and the types of audits that could carry out using these data sets. Based on this information, good analytics projects can be identified during the annual work plan planning for the next work year.

Access to data – After the projects has been identified and data defined, ALSAI should make contact with the public entities for the access to the data. Some of the issues to consider includes determining the appropriate technical and policy requirements needed to properly access and safeguard the data, as well as how to publicly report using these data sources while appropriately preserving privacy. ALSAI's authority to access to information will be a strength for ALSAI to secure the data it requires for its audit.

ALSAI could use targeted and intelligent collections and analytic tools and methods to achieve the advantages it seeks. This includes building storage, technology infrastructure and acquiring analytics methods and cleaning tools at a more tailored and cost effective manner based on the audit projects identified and data ALSAI expects to collect.

In any analytics project, data is the main source of evidence to support findings, conclusions and recommendations. Hence, ALSAI should put in place policies and procedures for ensuring reliability and quality of the data use. The completeness, accuracy and

reliability of data has a direct impact on the creditability of ALSAI's findings, conclusions and recommendations.

In an ideal situation, an ALSAI auditor should understand both analytics and the business of the entity to successfully combine data and technology with public policy. However, such individual is rare or hardly exist. ALSAI could equip existing auditors with data science skills, or have teams with individuals of varying but complimentary skill sets.

To build a sustainable capability and a mind set to use data as key source of audit evidence, it is important that the result and knowledge of data analytics and the methodology used be shared with other ALSAI auditors. This can be done through the following means:

- ✓ Annual ALSAI Exchange where teams shared the result of last year's audit. This increases the awareness among ALSAI auditors on the use of data and will encourage more to think likewise when planning for their audit projects.
- ✓ Data Analytics courses should be made available to all ALSAI auditors. Training in a class room style gives auditor a chance to raise questions, clarify concepts and methodology.

The sharing of knowledge will raise overall awareness and analytics skills of ALSAI auditors. In the long run, all ALSAI

auditors will be able to carry out simple analytics.

No one has all the answers to the use of technology and data. ALSAI should look out for opportunities to learn from others. There are various opportunities that ALSAI could increase its collaboration between government, private sector and academia and international counterparts to enhance knowledge sharing and at the same time learn analytics-related resources, technology and knowledge from others. Some of the parties which ALSAI could connect with are:

- Audit community such as the internal auditors and the
- INTOSAI community
- Local universities and academic to research into how data science and related IT technologies can improve the quality and effectiveness of auditing and be harnessed and tailored into applications for auditors.
- Other government ENTITIES such as the Ministry of Finance / Treasury Department, or National Agency of Information Technology, Public Procurement Agency, etc which are tasked to drive digital transformation for the public service to strengthen the Government's information and communication technology infrastructure and improve public service delivery.

C. Managing Change

ALSAI should commit dedicated resources to see through the changes. Neuroscience studies have shown that it is a physiological fact that change hurts. New lines of thinking take energy and engage those frontal parts of the brain, and makes new connections of neurons. An example of the types of organizational change that produce a lot of pain is retraining the workforce in entirely new technologies. The use of data and technology would require significant material changes in the way ALSAI carries out its audit today. ALSAI would hence need a strategy for making change sticky and sustainable.

Conclusion

Auditing is an iterative process that requires the auditor's judgment to constantly evaluate the evidence and determine when procedures are sufficient to minimize audit risk. Data analysis software provides better coverage and reduction of risk than can be achieved. It is an auditor's tool for gaining an understanding of public entity's systems and reporting environment; identifying anomalies, errors and potential fraud; and extracting all items of individual significance within a transaction or master file. Properly implemented and integrated into the audit, data analysis can solve the dilemma of the expectations gap concerning the auditor's responsibility to detect

material misstatements in the financial statements.

Technology and innovation are often view as disruptive. However, smaller or incremental innovations are possible and important in the long-term – a theory proposed by the Mayo Clinic Center for Innovation⁴ and also from GAO's experience. It took GAO ten years to get to where it is today and the process is continuing.

The world is advancing into a digital world. Big data, cloud computing and the use of mobile devices will soon become norm. The universities are leveling up to meet the needs. Auditing standards setting boards are also looking into how the standards would be updated to address the use of technology such as analytics in audit. This area is gaining interest among the government auditors around the world. There is no better time than now.

Let's "think big, start small, move fast" to transform ALSAI now for auditing in a digitalized environment.

⁴ Innovation book titled *Think Big, Start Small, Move Fast – A Blueprint for Transformation from the Mayo Clinic Center for Innovation*. The authors concluded that although some innovation is disruptive, smaller or incremental innovations are also important and can count just as much in the long-term.

References and Bibliography

- GAO, (2017). Data Analytics to Address Fraud and Improper Payments, GAO-17-339SP.
- GAO, (2017). GAO's Summary of Performance and Financial Information, Fiscal Year 2016, GAO-17-2SP.
- GAO, (2016). Data and Analytics Innovation: Emerging Opportunities and Challenges, GAO-16-659SP.
- GAO, (2014). GAO's Strategic Plan 2014 – 2019, GAO-14-1SP.
- GAO, (2013). Data Analytics for Oversight and Law Enforcement, GAO-13-680SP.
- GAO, (2013). Data Analytics for Government Oversight, GAO-13-870CG.
- GAO, (2012). GAO Policy Manual.
- GAO, (2009). GAO's Assessing the Reliability of Computer-Processed Data, GAO-09-680G.
- INTOSAI, (2017). INCOSAI: Special Issue. Working Group on Big Data Endorsed and Approved.
- INTOSAI, (Summer 2016). The Digital Revolution – Threat or Opportunity for the Audit Profession by Ellen van Schoten, Secretary-General of the Netherlands Court of Audit.

-
- AICPA, August 2014. Reimagining Auditing in a Wired World.
 - Harvard Law School Forum, (October 2015). Corporate Governance and Financial Regulation – Big Data and Analytics in the Audit Process.
 - Nicholas LaRusso, Barbara Spurrier, Gianrico Farrugia, (2015). Think Big, Start Small, Move Fast: A Blueprint for Transformation from the Mayo Clinic Center for Innovation
 - Natalia Kotchetova (August 2006) Linkages between auditers' risk assessments in a risk-based audit

**By: Aulona Jonuzi, Senior Auditor,
ALSAI**

ADDRESSING CYBERSECURITY: UK NAO EFFORTS TO TACKLE INCREASING CHALLENGES

As the UK's economy and public services continue to become progressively digital, ensuring online activity is secure and trusted is vital, and in 2011, the government published its first national cybersecurity strategy.

By: Tom McDonald, Director of Cybersecurity Work, United Kingdom National Audit Office

Published in INTOSAI magazine, Spring 2018

Cybersecurity—A UK priority

Addressing cybersecurity challenges is a clear priority for the United Kingdom (UK) government. In the 2010 National Security Strategy, cyber was classified as a “tier 1 threat”—the government considered cybersecurity equally as threatening as a conventional military attack or a natural disaster.

As the UK's economy and public services continue to become progressively digital, ensuring online activity is secure and trusted is vital, and in 2011, the government published its first national cybersecurity strategy. With a budget of

£860m, the central government sought to increase capabilities to deal with cybersecurity challenges and work in partnership with others to make private sector and individual citizens' online activities safer.

However, the government has recognized that, although it has made some progress, it has not achieved the scale and pace of change required to stay ahead of what had become a fast-moving threat.

In its second national cybersecurity strategy, issued in 2016, the government allocated £1.9bn over a five-year period. The government also re-cast its approach by implementing the new strategy in three specific areas of activity—“Defend,” “Deter” and “Develop”—with a key aspect to establish and embed a new National Cyber Security Centre (NCSC) designed to more actively defend UK networks

and improve the depth and breadth of cyber skills available to UK public and private sectors.

Cybersecurity—The NAO response

The UK National Audit Office (NAO) is responding to the challenges associated with auditing cybersecurity expenditures in three ways.

First, the NAO is assessing the National Cybersecurity Program's effectiveness, along with other central government activities designed to protect data. Examples of NAO work on this front include reports on the National Cyber Security Program and Protecting Information Across Government. Both reports document the difficulties involved in protecting information while redesigning public services and introducing necessary technology to support them.

Second, the NAO is auditing cyber elements of other programs and the government's response to specific cybersecurity incidents. Cybersecurity considerations are increasingly featured in a wide range of projects and initiatives, from digital transport schemes to smart energy meters and secure online financial transactions. The NAO noted in its report on Online Fraud that the internet is changing the nature of crime, and law enforcement responses are struggling to keep up. As more and more public services are

delivered online and internet connectivity is steadily becoming a feature of everything—from military equipment to medical technology—considering cyber elements is likely to become a bigger part of audit work.

A good example of this is the "WannaCry" incident, which affected many National Health Service institutions (in addition to other organizations) across the world. In October 2017, the NAO authored a report outlining some of the government's response shortcomings in an effort to help the government improve should there be another breach or incident.

Third, the NAO is equipping and training its staff to help client bodies think about cyber issues they may face. The NAO has added new activities to its long-standing IT and systems auditor training programs to engage a broader range of staff. During the NAO annual training and development week, government and industry representatives, including the head of the NCSC, addressed NAO staff and provided them with the latest developments.

The NAO also shares insights with colleagues who have expressed an interest in cyber security through blogs, article recommendations and

guidance. Popular resources include the NAO's recent publication, "Cyber Security and Information Risk Guidance for Audit Committees." The guidance, which has been particularly well-received by small- and medium-sized organizations, provides a checklist of questions covering issues of particular concern, including the:

- Overall approach to cybersecurity and information risk management;
- Capability needed to manage cybersecurity;
- Specific aspects, such as information risk management, network security, user education, incident management, malware protection, monitoring, and home and mobile working; and
- Related areas to include using cloud services and developing new services or technology.

Cybersecurity is a fast-paced area, and the NAO, in consultation with clients, continues to learn about technical and policy developments. From discussions with many of those clients, the NAO has discovered a general lack of experience and skills necessary to deal with technological changes. Spreading good practice and awareness can help clients adapt.

Of course, in conjunction with all of this work, the NAO must keep its own

house in order. Since the NAO retains sensitive client data, as well as data relating to internal management and operations, considerable efforts have been dedicated to improving internal security practices and raising NAO staff awareness

**By: Tom McDonald, Director of
Cybersecurity Work, United
Kingdom National Audit Office**

HELPING COUNTRIES TO REFORM: ECA AUDITS FOLLOWING THE ECONOMIC AND FINANCIAL CRISIS

There have been three strands to the EU's financial and economic governance over the last decade: economic governance, the Banking Union and the provision of assistance to Member States to restore their individual macroeconomic and financial health and safeguard the stability of the euro area as a whole.

**By: Kamila Lepkowska, Directorate
Regulation of Markets and Competitive
Economy**

**Published in ECA magazine No.2,
February 2018**

There have been three strands to the EU's financial and economic governance over the last decade: economic governance, the Banking Union and the provision of assistance to Member States to restore their individual macroeconomic and financial health and safeguard the stability of the euro area as a whole. Kamila Lepkowska examines the audit choices made in this last strand, recounts specific experiences and homes in on certain recommendations made.

Auditing the EU's assistance to countries in difficulty

With its recent publication of a performance audit on the Commission's intervention in the Greek financial crisis (SR 17/2017), the ECA concluded a cycle of audits focusing on the EU's assistance to countries in difficulty. The three audits on this topic, all led by ECA Member Baudilio Tomé Muguruza as reporting Member, formed an important aspect of the Financial and Economic Governance Team's work. We, the auditors, had to adjust our working methods and engage more with external experts in order to audit the EU's response to the unprecedented economic and financial crisis. The findings and recommendations from the three audits complement each other and are geared towards ensuring that the EU is better prepared if required to intervene again in the future.

Sequencing the audit tasks

When the ECA's Financial and Economic Governance Team was established in autumn 2014, the preparatory work for an audit of the financial assistance to countries in difficulty (published as SR 18/2015) was already under way.

The audit covered five Member States (Ireland, Portugal, Romania, Latvia and Hungary) which had received financial support from either the European Financial Stabilisation Mechanism (euro area countries) or a balance of payment programme (non-euro area countries). In this audit we decided not to cover the support provided to Greece, given the specific nature of its funding mechanism (see details in the table below) and its unprecedented size and scope.

Work on a dedicated audit on the Commission's intervention in Greece commenced soon after, with the bulk of the audit work planned for 2015. The planning period coincided with the expiration of the Second Economic Adjustment Programme for Greece and the politically difficult negotiations on the launch of the third programme. The sensitive timing required additional efforts to liaise more closely with the Commission to avoid negative repercussions on the audit task. In this context, we decided to first focus on the technical assistance delivered to Greece. The findings resulting from this part of the work were published in a

dedicated report (Special Report 19/2015). In the meantime, the auditors continued their desk research on the remaining aspects of the audit, ultimately published as Special Report 17/2017.

Audit Task	Facilities examined	Main audit questions
Financial assistance provided to countries in difficulties (Special Report 18/2015)	Balance of Payment (BoP) European Financial Stabilisation Mechanism (EFSM)	Was the Commission's management of financial assistance programmes appropriate? - Were the growing fiscal risks detected on time? - Were processes sufficiently well designed to make a comprehensive input into programme decisions? - Did the Commission borrow at the best possible rates and in accordance with best debt issuance practices? - Did the financial assistance programmes meet their main objectives?
More attention to results needed to improve the delivery of technical assistance to Greece (Special Report 19/2015)	Task Force for Greece (TFGR) – dedicated team at the European Commission coordinating and delivering technical assistance in the context of the economic adjustment programmes	Was the EU technical assistance provided to Greece under the coordination of the Task Force for Greece managed effectively and contributed positively to the process of reforms in Greece? - Did the TFGR have appropriate arrangements for internal organisation, financing and planning of technical assistance? - Did the TFGR deliver technical assistance according to its mandate? - Did the technical assistance make a contribution to the progress of reforms in Greece?
The Commission's intervention in the Greek financial crisis (Special Report 17/2017).	Greek Loan Facility – First Economic Adjustment Programme for Greece European Financial Stability Facility – Second Economic Adjustment Programme for Greece European Stability Mechanism – Third Economic Adjustment Programme for Greece	Was the Commission's management of the economic adjustment programmes for Greece was appropriate? - Did the Commission have appropriate arrangements in place for managing the programmes? - Were the policy conditions appropriately designed and effectively implemented? - Did the economic adjustment programmes meet their main objectives?

Complementary audits

The above overview of the sequence of audits explains their differences in scope. The initial audit on support to countries in difficulty undoubtedly handled the broadest subject matter: not only did we cover five Member States supported under two different schemes, but we also examined a wide range of related processes. We started our analysis with the pre-programme phase, looking at the Commission's ability to identify macroeconomic

imbalances in the Members States in good time. Management of the programmes was another key aspect of the audit, which also covered other processes, such as design and monitoring of the programmes' conditions, macroeconomic projections and the borrowing activities financing the programmes. Finally, we looked at whether the programmes met their objectives.

The audit task on the Greek economic adjustment programmes started with a

similar approach, but significant adjustments soon proved necessary. As the precautionary procedures were equally applicable to all Member States, there was no need to review this aspect again. We also excluded borrowing activities from the scope, given that the Commission had a limited role in managing them for the financing instruments used in case of Greece. On the other hand, the single-country approach of the Greek audit allowed us to extend the audit scope as regards the design, implementation and results of policy conditionality¹. We also carried out in-depth analyses of the reforms in five policy fields: the financial sector, taxation, public administration, the labour market and the business environment. In line with the three main objectives of the Greek programmes (fiscal, financial and growth-related), we further presented developments in the Greek economy based on a broad set of indicators.

The technical assistance audit sprang from humble beginnings as a single audit question in the plan of the audit on the intervention in the Greek financial crisis. The subject matter, however, quickly proved to be very complex, spanning a very broad thematic range of projects, and multiple institutional partners and financing mechanisms. Consequently, the supported evidence was sufficient to publish a dedicated report focusing on the organi-

sation and planning of the technical assistance, its delivery in line with the mandate and contribution to reforms.

New working methods applied: “scorecard” on programme conditions

Given the complexity of the audits, we applied some new procedures to ensure a fair and balanced analysis. We designed a “scorecard” to help us analyse the conditions attached to the programmes; this was a detailed checklist enabling us to gain a comprehensive grasp of any problems in the design, monitoring and application of conditions. The scorecard also helped us to follow the development in conditions throughout the programmes and to evaluate the Commission’s tracking of this evolution. The scorecards were tailored to each Member State and policy field, but they encouraged us to cover similar problems in each case, based on the same methodological approach. They were used not as a reporting tool but as an aid helping the auditor to structure and document their analysis, which was subsequently reported in a clearing letter to the Commission.

Use of external experts

As we dealt with highly technical and, to some extent, novel topics, we worked closely with external experts at each stage of the audit process. We held a panel discussion with a group of

distinguished practitioners and scientists to scrutinise our audit approach (in the planning phase) and findings (in the reporting phase). In the field-work phase, we contracted external experts to carry out technical work, for example, on the accuracy of the macroeconomic projections and (for the Greek task) the pertinence of the reform design in specific policy fields.

Furthermore, our analyses were enhanced by information obtained at numerous information-gathering meetings held with stakeholders, national authorities, experts and other international organisations.

Recommendations with impact

For a detailed understanding of the audit findings, I recommend consulting the three special reports, available on the ECA's website in all official EU languages.

I focus here on the key recommendations. Despite the differences in scope and approach, together the three audits gave coherent advice to the Commission on improving its management of support programmes. Since the recommendations addressed the horizontal processes at the Commission rather than specific policy fields, they will remain relevant for future programmes. Equally, the recommendations will maintain their relevance even if the institutional framework of programme management is reviewed

and certain Commission responsibilities are taken over by another entity.

Looking at the initial phases of the programme management process, all reports stressed the need for better prioritisation and clear embedment of the programmes in a broader reform strategy (of both their policy conditions and technical assistance action). This should help the countries subject to

an adjustment programme to focus their reform efforts on measures most likely to effectively address the accumulated imbalances. At the other end of the programming process, all three reports recommended a more thorough evaluation of the programmes and their policies, allowing the Commission to draw lessons to improve its programme design and monitoring arrangements. Further recommendations, given in at least two of the reports, included:

- better preparedness at the Commission for rapid mobilisation of staff and expertise if a need for financial and/or technical assistance programme emerges;
- formalisation of agreements with programme partners in view of transparency and clarification of the working methods;
- better record-keeping and justification of the programmes' assumptions;

- more systematic focus on strengthening the capacity of national administrations.

New audit possibilities

Although the three presented audits constituted a coherent cycle, they did not exhaust all the possibilities for auditing programme management.

One possible audit topic could be the Structural Reform Support Service (SRSS) – an entity within the European Commission charged with providing tailor-made technical assistance to EU Member States, for example, in the context of economic adjustment programmes or, potentially in the future, euro adoption. The SRSS draws on the experience of the Task Force for Greece; an ECA audit of this entity could therefore incorporate a follow-up of the technical assistance audit.

Another option worth exploring is post programme surveillance (PPS), to which countries are typically subject after successfully completing adjustment programmes. Under the PPS, the Commission launches regular review missions to a Member State to analyse economic, fiscal and financial developments and thereby to assess its capacity to repay outstanding loans. We could conduct an audit examining the effectiveness of the Commission in managing the transition between

programme and post-programme monitoring.

Both topics could be considered for inclusion in an ECA annual work programme beyond 2018. The resulting reports would complement our work on the management of the support provided to EU Member States in difficulty

**By: Kamila Lepkowska, Directorate
Regulation of Markets and
Competitive Economy**

THE ECA'S EFFORTS TO STRENGTHEN THE BANKING UNION AND EU'S FINANCIAL SUPERVISORY AUTHORITIES

The main task of the EBA is to contribute to the creation of the European Single Rulebook, which will produce a level playing field in the area of banking. The EBA also coordinates stress testing on banks located in the EU.

By: Helmut Kern, Directorate of Regulation of Markets and Competitive Economy

Published in ECA magazine No.2, February 2018

The plethora of institutions and authorities set up to monitor and supervise the Banking Union and financial sector has added many new abbreviations and acronyms to the EU's lexicon which surface increasingly in the media: ESA, SSM, SRB, to name but a few. Helmut Kern guides us through the maze of jargon and sheds light on what the ECA has done to audit some of these bodies.

Breaking a vicious circle

Almost ten years ago, an economic tsunami broke out with the failure of Lehman Brothers and its shock waves swept across the Atlantic Ocean to the

European continent. The shock left banks, governments and even whole countries drowning or on the brink. It was the most serious and disruptive financial crisis since 1929 and imposed unprecedented costs on the EU economy. Between October 2008 and October 2014, the Commission took more than 450 decisions authorising state aid measures to the financial sector amounting to approximately € 5 800 billion. The bulk of these measures took the form of state guarantees for liabilities in order to ensure the funding of banks. The figures show that the crisis was a crisis of confidence. The slogan "too big to fail" became a threat, with banks so big and so important that Member States could not allow them to fail. As soon as Member States provided state aid, their creditworthiness came under pressure. As a result, interest rates rose on the back of credit rating agencies' downgrading. This led to more

failures among borrowers, which again negatively affected bank assets. The vicious cycle started to circle and EU governments came under heavy pressure to break the loop.

One of the causes of the global financial crisis was inappropriate credit ratings: borrowers' credit ratings had been inflated. Trusting these credit ratings, banks and other lenders acquired securities, e.g. collateralised debt obligations, which afterwards led to losses.

As a result, public attention turned to the role of credit rating agencies and the impact of their ratings on the financial markets.

The 2009 report by the High-Level Group on Financial Supervision in the EU, chaired by Jacques de Larosière, stressed the need to overhaul credit agency supervision, to strengthen and centralise bank supervision, and to establish an effective resolution regime. The Group also called for a coherent and workable regulatory framework for crisis management, and harmonised and pre-funded deposit guarantee systems.

In a first step, the EU laid the foundations with the adoption of three regulations for the establishment of the European Supervisory Authorities (ESAs) to supervise and provide regulatory guidance. All established in 2011, the three ESAs are the European Banking

Authority (EBA), the European Securities and Markets Authority (ESMA) and the European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA).

The main task of the EBA is to contribute to the creation of the European Single Rulebook, which will produce a level playing field in the area of banking. The EBA also coordinates stress testing on banks located in the EU. ESMA was given exclusive supervisory powers over credit rating agencies registered in the EU. It is now responsible for registering credit rating agencies, monitoring their performance and taking supervisory decisions. The EIOPA's main task is to ensure high, effective and consistent regulation and supervision of insurance companies and pension funds, especially for cross-border groups.

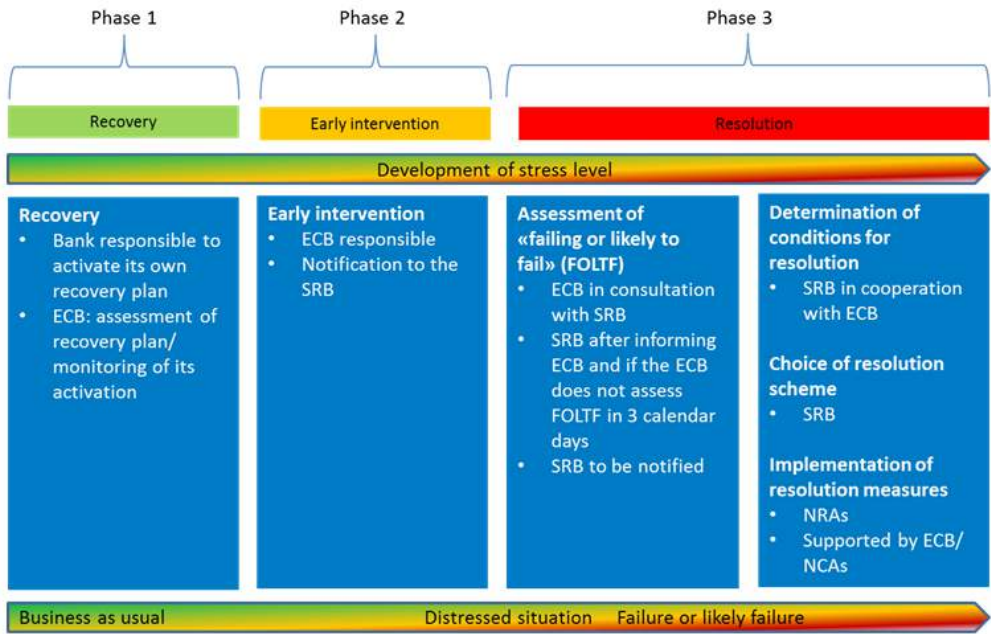
In a second step, the supervision of around 130 of the most significant banks (see page 34 and 35), which account for 80 % of the total banking assets in the euro area, was transferred to the European Central Bank (ECB) in November 2014. The supervision of 3 500 less significant banks remained the responsibility of the national competent authorities (NCAs). Joint Supervisory Teams, which comprise staff from both NCAs and the ECB, conduct day-to-day supervision, also called 'off- site supervision'. In addition, the ECB carries out on-site inspections, i.e. in-depth

investigations of risks, risk controls and governance, with a pre-defined scope, at the bank's premises. This cooperation and sharing of tasks in the field of bank supervision is also known as the Single Supervisory Mechanism (SSM).

Taking its third step, the EU legislator decided to establish the Single Resolution Board, which is responsible for resolving significant banks supervised directly by the ECB and cross-border banks. Resolution can be described as the orderly unwinding of a failing bank, without the use of taxpayers' money, preventing significant adverse effects on financial stability. Beginning work in 2015, the SRB became fully operational at the start of 2016. The SRB owns the Single Resolution Fund (SRF), which collects contributions from all banks and may be used to ensure the efficient application of resolution tools and the exercise of the resolution powers conferred to the SRB. Currently holding €17 billion, by the end of a transitional period terminating in 2024, the SRF should have collected a total of €55 billion. This amount appears low compared with the amount of state aid that has already been approved for banks. It should be borne in mind that the SRF can only be used if shareholders, bondholders and depositors have borne losses equivalent to 8 % of total liabilities. These creditors will be subject to a write-down and bail-in of their equity, bonds or deposits.

Participation in the SSM and the SRB is mandatory for euro area countries, yet other Member States may also join the Banking Union. Indeed, Sweden and Denmark are currently reviewing whether to do so and the results of their studies are expected in autumn 2019.

The table below presents the task-sharing between supervisors and resolution authorities.

Recovery plans are prepared by the banks, and then assessed and monitored by the supervisors. They lay down measures to be taken by the bank to restore its financial position following a significant deterioration. If the financial condition of a bank degenerates further, the next, more serious phase is the early intervention phase, where the supervisor is entitled to impose measures, for example, forcing the bank to change its business strategy.

The resolution authorities' task is to prepare in good times for the bad times. This entails establishing a plan for the

orderly winding-up of a bank at a time when it is not in difficulty.

As stated in the Five Presidents' Report¹ on completing Europe's Economic and Monetary Union, the work is not finished. The pillars of the Banking Union for supervision and resolution have been built, but the pillar on deposit guarantee systems remains national. The Commission has proposed introducing a European Deposit Insurance Scheme at the SRB. The audits I have done have convinced me of the importance of functioning deposit guarantee schemes.

Finally, yet crucially, the roadmap for deepening Europe's Economic and Monetary Union proposes transforming the European Stability Mechanism (ESM) into a European Monetary Fund (EMF), constituted as an EU body. One of the tasks of the EMF would be to serve as a financial backstop for the resolution of banks. Only if the financial means of the SRF had been exhausted would the EMF provide financial support, which the banks would subsequently need to pay back.

The ECA's audit of the EBA and ESMA

In our audit of the EBA (Special Report 5/2014), we assessed whether the Authority had satisfactorily put in place the new arrangements for the regulation and supervision system. We found that the EBA had responded to the financial crisis with a broad regulatory agenda. The EBA had contributed to improving the cross-border supervision of banks. However, its role in banking supervision was limited in many areas, like the assessment of the resilience of EU banks and the promotion of consumer protection.

In Special Report 22/2015 we examined whether ESMA's registration and supervision of credit rating agencies were effective. Credit rating agencies issue opinions that help reduce the asymmetry of information among borrowers, lenders and other market

participants. They are an important tool in the

equity and bond markets as they contain information for investors and market participants, in some cases even replacing investors' due diligence. Banks also use them in risk management.

Our overall conclusion was that ESMA had managed, in just a short period of time, to lay solid foundations for supervising the EU's credit rating agencies. However, there was room for improvement. The regulatory framework was unclear and complicated the process. Therefore, ESMA faced challenges in interpreting the rules and forging a common understanding with the credit rating agencies. Eurosystem rules did not place all ESMA-registered credit rating agencies on an equal footing. The Eurosystem only accepted ratings issued by four ESMA-registered agencies which were external credit assessment institutions under the Eurosystem credit assessment framework. ESMA's rules and guidelines were incomplete and documentation and internal monitoring tools somewhat rudimentary. The scope of ESMA's supervisory activities was not yet comprehensive.

The ECA's audit of the SSM and the SRM

Three ECA audits relate directly to the Banking Union. All three came up against an important obstacle, namely a

disagreement with the ECB over the exact terms of the ECA's mandate and right to access documents. Arguing that we were overstepping our remit, the ECB was not willing to share certain documents, data and information. This also emerged in the SRB audit, where the SRB redacted data and information originating from the ECB.

In our first audit of the SSM (Special Report 29/2016), we focused on its establishment. In particular, we looked at the new mechanism's governance structure (including the work of internal audit), arrangements for accountability (including external audit), and the organisation and resourcing of off-site and on-site supervision.

Our main findings were that the SSM had been set up on time but that, owing to the involvement of national supervisory authorities, the supervisory structure was rather complex and relied on a high degree of coordination and communication between ECB staff and the NCAs. The ECB was bound by legislation to observe a clear separation between its monetary policy and supervisory functions. However, within the ECB, the SSM Supervisory Board exercised no control over the supervisory budget or human resources.

this raised concerns about the independence of the two areas of the ECB's work, as did the fact that some ECB departments provided services to

both functions without clear rules and reporting lines that would minimise possible conflicting objectives. We also sounded the alarm on resourcing and staffing in almost all areas. The ECB was found to be heavily dependent on staff appointed by national authorities for off-site supervision and exercised insufficient control over the composition and skillset of teams. On-site supervision was also the ECB's responsibility, but here we identified the problem that inspection teams typically included very few ECB staff.

In our second SSM audit (Special Report 2/2018), we examined the ECB's crisis management. Crisis management involves advance recovery planning and the supervisor identifying a deterioration in a bank's financial situation. The ECB should, where necessary, exercise its early intervention powers.

We found that the ECB had established a substantial framework for crisis management procedures and that the ECB's organisational set-up and resourcing for the assessment of recovery plans and the supervision of banks in crisis were satisfactory. The ECB's operational crisis management framework had some flaws, and there were signs of inefficient implementation. We observed that guidance for early intervention assessments was underdeveloped and

did not define objective criteria or indicators for determining whether a bank had entered a crisis. We obtained no comprehensive evidence on the ECB's actual use of its powers, so we could not conclude on the efficiency of its management in practice. Guidance on "failing or likely to fail" assessments was also lacking in scope and detail.

The scope of the SRB audit (Special Report 23/2017) was resolution planning for individual banks. We also examined whether the SRB's own system of manuals and procedures for resolution-planning and the cooperation framework were adequate.

We identified shortcomings in the SRB's preparation of resolution plans. The SRB had not yet completed resolution planning for the banks within its remit and the plans adopted did not meet a substantial number of requirements laid down in the Single Rulebook. Delays in staffing had impaired all areas of the SRB's activities.

ECA contributing at the initial phase and beyond

The financial crisis of 2008 led to distrust in the financial markets. The establishment of dedicated authorities for the euro area was an important step to regain this trust and preserve financial stability. Distrust first mounted in relation to credit ratings, which are an elementary component of the financial market. Another important point is that

any non-viable banks must exit the market. However, this exit should not spark financial instability. In June 2017 the ECB identified three banks in the euro area as failing. These three banks were wound up in an orderly manner. The experience showed that financial stability is vulnerable and that supervisory and resolution authorities are needed to do their job.

Disagreements regarding the interpretation of the ECA's audit mandate meant that the audits on the SSM and SRM were somewhat limited in scope. Still, the ECA was able to draw important conclusions. Nevertheless, this issue needs to be settled for future audits.

All the ECA's audits in this area were first-time audits dealing with newly established bodies. Through its special reports the ECA had an opportunity to assess and help improve the work of these authorities at a very early stage. The reports revealed shortcomings in a number of areas. Follow-up audits will help to ensure that the recommendation made are implemented as agreed.

Further new audits will be undertaken, for example the audit of the EIOPA, which the ECA has set as a high priority audit task. Here the ECA will assess whether the EIOPA ensures supervisory convergence and contributes to financial stability in the insurance and

pension markets. With the Banking Union developing further, other interesting audit topics will undoubtedly turn up on the horizon. One could be an in-depth examination of EBA's stress testing. Furthermore we should keep in mind that the legislator obliged the ECA to carry out a performance audit on the SRF once it is used.

The current proposal of the roadmap for deepening Europe's Economic and Monetary Union does not foresee an ECA audit mandate for the EMF. Yet our audits have shown that the EU bodies involved to date are far from perfect. Auditing these bodies boosts accountability and provides added value, both for the bodies themselves and the European citizen.

Consequently, it would be make sense for the ECA to have a mandate to audit the EMF.

**By: Helmut Kern, Directorate of
Regulation of Markets and
Competitive Economy**

PRESENTING PERFORMANCE AUDIT REPORTS TO THE MEDIA – WHAT MAKES THE DIFFERENCE?

In fact, social media are increasingly replacing traditional channels for communicating with citizens and specialist audiences. This has led us to rework the way content is prepared and we increasingly tailor our communication to the different media and target audiences.

By: Fabrice Mercade, Directorate of the Presidency, ECA

**Published in ECA magazine No.3,
March 2018**

Publishing an audit report is one thing, getting it to the eyes of the public requires additional effort in a world where news is abundant and competition for attention is fierce. With social media platforms expanding, the ECA has to explore and use new ways of getting its messages across to EU audiences. Fabrice Mercade, principal manager and head of communications, fills us in on what action the ECA is taking and what is special about our performance audits as far as media relation work is concerned.

Once an audit task has gone through its entire process, the report has been adopted and is ready for publication in 23 languages, we also need to make sure that the key messages of the report reach our audiences. To 'sell' our story, we focus our press and media communications on the key messages of our report. 'Media' entails more than just the press and journalists. In fact, social media are increasingly replacing traditional channels for communicating with citizens and specialist audiences. This has led us to rework the way content is prepared and we increasingly tailor our communication to the different media and target audiences.

Early planning and forward looking

Our press team does not wait until the eve of publication to start communicating with the press and media. The

process starts weeks ahead of ‘D-day’ and entails many activities undertaken in the run-up to the publication of a special report. The ECA has moved away from a ‘one-size-fits-all’ approach to media handling, and the scale and scope of our media-related activity at the time of report publication is now determined by the likely level of interest. This is particularly true for performance audit reports, in which we generally examine specific issues and make recommendations on how to improve the way EU policies and programmes are implemented. Press activities include a press release and media advisory (press alert) as well as a press briefing and a stakeholder meeting. Advance press interviews, possibly including a pre-recorded video interview given by the reporting Member, can be also organised on occasion.

Our press team regularly meets journalists to give them a heads-up and guide them through upcoming reports in the next quarter. This allows the team to gauge interest in a particular upcoming report and to approach the journalists in a targeted manner closer to the publication date, for example, through a one-on-one meeting or an interview with the ECA Member responsible for the report.

Approximately six weeks prior to the planned publication date the press team, together with the reporting Member, the Member’s private office

and the audit team, meet to gauge the likely level of interest in the report and identify target media groups and stakeholder groups. This timing largely coincides with the time when the audit chamber responsible finalises the report in question. Key messages and lines-to-take are agreed upon, communication activities are identified and the publication date is set. Equally important is the need for continuous attention regarding possible coinciding news stories that could reduce media attention towards our reports, or events in Brussels (e.g. EU summits) which could have an impact on attendance at our press briefings. Planning and looking forward remain essential for ensuring optimal press coverage of our products.

Press release and communications plan

As the most important element in our communications, the press release - in the form of a news story, so that journalists can readily use it in their reporting - is drafted by our press team around one month before the expected publication date. This allows sufficient time for the draft press release to be reviewed by the reporting Member’s private office and the audit team, and for the final press release to be translated into all EU languages and be ready within one week of publication. We then target the journalists to whom we send our releases, for example by their expressed areas of interest, the country represented, and their previous

reporting on similar topics. In contrast with our press releases for more sectoral reports, where we endeavour in particular to target interested audiences, we send a number of our press releases to all the journalists on our press mailing list: typically, we do this for reports for which we anticipate wide media and public interest.

The press team discusses the categories of press to be targeted with the reporting Member's private office and the audit team and includes them in a communications plan, which is drafted in the weeks before publication. Such communication plans contain, for example:

- a list of target media for the report;
- the timing for publication on the ECA website and for social media activities;
- the location for any press briefing and the contact details for all audit team members attending the briefing;
- any audio-visual arrangements;
- a list of the main non-institutional stakeholder groups, such as interest groups, NGOs and think-tanks.

Press and stakeholder briefings, web publication and social media

Sometimes a press release suffices to tell a story, and at other times we complement it with a press briefing –

this in particular when we anticipate wider interest by the media and public. We mainly hold technical press briefings for accredited journalists, rather than the more 'traditional' press conferences. What this means in practice is that the reporting Member and audit team meet journalists face-to-face to discuss the report 'on the record' rather than presenting it from a stage or podium. This also means that journalists can ask (sometimes very detailed) questions about the report and get their answers directly from the reporting Member or the auditors who worked on the report. The number of journalists attending our technical briefings varies from one report to another, and typically ranges between five journalists (on more technical subjects) up to twenty (for those of wider appeal). Among our regular attendees are the news agencies, which act as 'multipliers' of the message and generate multiple stories in different news outlets across Europe and the world, and journalists following a particular sector.

Our press briefings generally take place at the International Press Centre (IPC) in Brussels on the morning of the publication day before the release of the report and are frequently followed by our specific briefing for non-institutional stakeholders (typically around the time of publication). This is an opportunity to discuss the findings and recommendations of the report

with relevant stakeholders based in Brussels, such as industry associations, NGOs and think tanks.

All our reports, press releases and news items are published on the Court's website in 23 EU languages on publication day. We also publish posts on social media (such as Twitter, Facebook, LinkedIn) ahead of the publication in order to announce or "trail" the report in advance. The report itself appears on our social media at the time of publication.

Press and social media around the special reports on young farmers and the Single European Sky

Special report 10/2017 on young farmers was issued on 29 June 2017. We sent a press release about the report to all journalists interested in agriculture, both the Brussels-based EU correspondents and the journalists in the Member States. In addition, we sent it to the journalists of the main media from and in the Member States where we carried out audit visits. As always, we also sent it to the journalists who regularly follow our work, and the Member States' press agencies.

Moreover, a press briefing was held on the same day by reporting Member Janusz Wojciechowski and the audit team at the International Press Center (IPC) in Brussels. It was attended by journalists who specifically cover agricultural matters. The briefing was

followed by a stakeholder briefing in which industry stakeholders, NGOs and think-tanks such as COPA-COGECA (EU organisation for farmers and their cooperatives) participated.

Our communication work for this report resulted in 114 news articles and social media posts (23 web articles and 91 social media posts) between 24 June and 12 July 2017 – the two-week period in which we systematically measured the media coverage of our report for the key performance indicator on our media presence. The social media posts published from the ECA's official accounts produced 23 919 total impressions on LinkedIn, Twitter and Facebook and 156 social actions (comments, likes, shares or retweets).

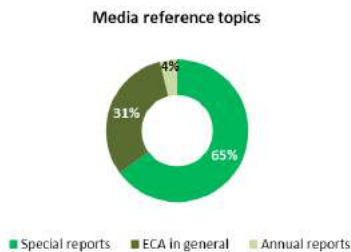
Special report 18/2017 on the Single European Sky was published on 30 November 2017. A press briefing was held by the audit team at the IPC in Brussels on the same day. It was attended by journalists particularly interested in the single market and transport. This resulted in 50 online news articles between 30 November and 13 December 2017. The social media posts published from the ECA's official accounts produced 4 823 total impressions on LinkedIn, Twitter and Facebook and 45 social actions (comments, likes, shares or retweets).

These two examples illustrate that media attention can differ significantly

between reports, depending on the topic and the audit findings.

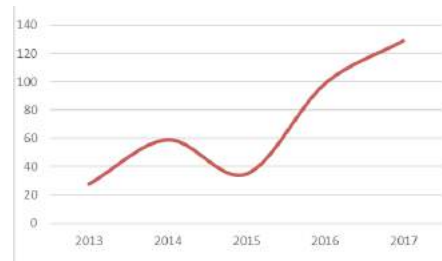
Increased publicity

With a choice of audit topics better aligned with the concerns of our audiences, we have been able to boost significantly the amount of publicity our performance audits receive. Our special reports now account for around 65 % of the references made to our work and institution in online media.

While the number of special reports has risen, the average number of press articles written about each has also increased. From less than 1 500 online articles in 2013, it has increased to almost 7 000 in 2017, with the average coverage per special report rising from fewer than 30 articles in 2013 to almost 130 in 2017.

ECA Special Reports – average online media coverage per special report

It is fair to say that this indicates that the media are showing a greater degree of interest in what we publish. First of all, this indicates that our performance audits on how EU policies and programmes are implemented address relevant issues. But it is also the result of the tailored approach the ECA press team takes in communicating these reports.

By: Fabricie Mercade, Directorate of the Presidency,

THE IMPACT OF PERFORMANCE AUDITING

In most studies, the term “impact” is defined in an instrumental way, such as the implementation of recommendations and changes in management practices, policy measures, etc. There are some studies that also consider conceptual impact to include creating new insights and stimulating discussion. Yet, there are dimensions, such as tactical use, that receive little attention.

By: Z. Vital Put, Belgian Court of Audit, and Visiting Professor, Public Governance Institute, Catholic University of Leuven

Published in INTOSAI magazine, Spring 2018

High Expectations—Impact of Supreme Audit Institutions

The International Organization of Supreme Audit Institutions and the United Nations (UN) have created high

expectations for Supreme Audit Institutions (SAIs), as evident in several INTOSAI standards and UN resolutions.

Additionally, the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) expects SAIs to contribute to better governance,(1) and many development aid agencies consider SAIs to be “ambassadors and promoters at the international level of concepts, such as transparency, accountability, governance and performance.”(2).

In many strategic plans and annual reports, SAIs view themselves as engines for change. For example, the Belgian Court of Audit intends to “maximize the impact of audits on government policy and government functioning, on the management of

public resources and on parliamentary supervision.”(2)

With such high expectations, the question arises, “To what extent can SAIs actually contribute to a better government?”

High Expectations—Can They Be Met?

SAI performance measurement systems provide interesting information; however, since this information is produced by the SAIs themselves, one could argue that this information is biased. Because scientific research is more objective, this article will use academic literature as its primary source of data. Thirty-one studies were found (1980-2017) that specifically discuss the impact of performance auditing and SAIs(4), with surveys, case studies or statistical analyses representing the most common research designs.

In most studies, the term “impact” is defined in an instrumental way, such as the implementation of recommendations and changes in management practices, policy measures, etc. There are some studies that also consider conceptual impact to include creating new insights and stimulating discussion. Yet, there are dimensions, such as tactical use, that receive little attention.

Research has shown that performance audit provides a moderate positive impact (instrumental as well as conceptual) on audited organizations. The literature describes nine groups of

factors that contribute to performance auditing impact, some of which relate to the audit process and can be influenced by the auditor, including:

- Constructive relationship between auditor and auditee during the audit (a setting characterized by trust, open dialogue, shared values and ideas);
- Audit report quality (relevant findings, clear audit criteria, feasible recommendations); and
- Follow-up of recommendations.

While auditor impact heavily depends on actions and reports, some factors can only be influenced by a SAI to a limited extent, including the:

- Audited entity's willingness and culture (openness to learn from feedback, criticism);
- Coincidence of project reform with audit results;
- Chance events, such as change in management;
- Media pressure;
- Civil society pressure; and
- Parliamentary pressure (when members of parliament pay attention to performance audit, changes recommended by the performance audit report are more likely to be adopted).

According to one study, “willingness of the auditee” and “pressure from parliament” are interchangeable aspects: if auditees agree with the auditor’s findings, they will implement change, regardless of whether the report triggers parliamentary debate; if they disagree they will resist change, unless there is pressure from parliament.

Several studies offer support for the hypothesis that strong vertical accountability—between citizens and politicians; through a competitive electoral process; through civil organizations; through the news media—is an essential condition for strong horizontal accountability, including checks on government by other public entities, such as SAIs).

Consequently, it does not seem plausible that SAIs could be “pockets of effectiveness”(5) when they are embedded in a political system that lacks a potent parliament or robust rule of law.(6)

Impact of Performance Audit—Existing Research Blind Spots

Existing research offers interesting insights into performance auditing and SAI impact. Nevertheless, there are important blind spots. While the scope of this article does not allow for an exhaustive analysis, two important limitations must be noted: (1) some factors remain out of sight, and (2)

there is too little regard for the complexity of causal relationships.

Impact of Performance Audit—Existing Research Blind Spots

Existing research offers interesting insights into performance auditing and SAI impact. Nevertheless, there are important blind spots. While the scope of this article does not allow for an exhaustive analysis, two important limitations must be noted: (1) some factors remain out of sight, and (2) there is too little regard for the complexity of causal relationships.

There are various elements that could influence performance audit impact where studies are scarce or nonexistent.

- The relationship between the nature of the performance audits and impact. Performance audits can be very heterogeneous, even within one SAI. A link between the nature of the conducted performance audits and the degree (and nature) of its impact is probable. For example, does an audit focused on processes lead to greater impact than an audit focused on effectiveness?
- Public service delivery variances. Public services can be delivered through different instruments, such as publicly owned entities or quasi-market mechanisms. Can performance audit be equally

effective in all administrative contexts? Is performance audit still useful when citizens can give incentives to perform effectively (as in the market model)?

Current research hardly addresses various causal paths that can lead to impact. For example, is a certain factor (a constructive relationship between auditor and auditee; pressure from the media) a necessary condition (along with other factors) for impact, or is it only a contributing factor?

Unraveling such complex causal relationships requires an adequate research approach, such as Qualitative Comparative Analysis (QCA).

QCA assumes a configurational view of causality whereby different combinations of factors can lead to impact, and each factor may have a different effect depending on the combination.

Conclusions

Overall, research demonstrates performance auditing to be a useful activity that contributes to better government. Factors revealed in this literature review are remarkably consistent with good practices recommended in INTOSAI's guide on "How to Increase the Use and Impact of Audit Reports: A Guide for Supreme Audit Institutions."

Additionally, many of the suggested practices found in the guide perfectly

match scientific research findings, including the following (parenthetical text refers to phrases found in the guide):

- Constructive relationship between auditor and auditee during the audit (inform the auditee of what to expect during the audit; write clear and understandable audit reports).
- Quality of the audit report (choose topics that are useful for legislatures and auditees, ensure that quality is built into the audit process; write recommendations that lead to change).
- Follow-up of recommendations (to reveal if progress has been made).
- Media pressure (consider the interests of other stakeholders; help the media understand the audit reports).
- Civil society pressure (consult stakeholders; use civil society organizations to increase reach).
- Parliamentary pressure (know that the legislature is one of the SAIs most important clients).

The available scientific research thus strengthens the credibility of INTOSAI guidance. The research and INTOSAI guidance offer good points of departure for SAIs that aim to strengthen impact.

References

(1) OECD (2015), *Supreme Audit Institutions and Good Governance. Oversight, Insight and Foresight*, OECD Publishing, p. 141.

(2) Dutzler, B. (2013), *Capacity Development and Supreme Audit Institutions: GIZ's Approach*, in: GIZ & INTOSAI (eds), *Supreme Audit Institutions. Accountability for Development*, pp. 51-68, Baden- Baden: Nomos, p. 281.

(3) Rekenhof, *Jaarverslag 2014, 2015*, pp. 12-15.

(4) Apart from studies that deal with the impact of performance auditing, a few articles about the impact of SAIs in general were included, because they also reveal a number of factors that are important for the impact of performance auditing. This article builds upon an earlier review of studies from the period 1980–2008, published in: Van Looke, E., Put, V. (2011), *The impact of Performance Audits of SAIs: A Review of the Existing Evidence*, and in: J. Lonsdale, P. Wilkins, T. Ling (eds.), *Performance Auditing: Contributing to Accountability in Democratic Government*: pp. 175-208. For information about the reviewed studies, please contact the author via email at PutV@ccrek.be.

(5) Leonard, D.K. (2010), *Pockets of effective agencies in weak governance states: where are they likely and why*

does it matter? Public Administration and Development, pp. 30, 91–101.

(6) As stated in the foreword of the Lima Declaration (International Standards of Supreme Audit Institutions 1): the rule of law and democracy are essential premises for independent government auditing.

By: Z. Vital Put, Court of Audit, and Visiting Professor, Public Governance Institute, Catholic University of Leuven

IMPLEMENTING INTERNATIONAL STANDARDS: A REGIONAL PERSPECTIVE

The TFA&E employed a proactive approach in reviewing the ISSAI 30 revision by encouraging active participation among all members; integrating discussion sessions at events and workshops focused on how SAIs can impact the new standard; ensuring all relevant information was channeled to the ISSAI 30 review team; and contributing to the review's assessment report.

By: The Supreme Audit Institution of Portugal, Chair of the European Organization of Supreme Audit Institutions Task Force on Audit and Ethics

Published in INTOSAI magazine, Spring 2018

Supreme Audit Institutions (SAIs) are expected to make a difference to the lives of citizens, particularly as nations embark on achieving the Sustainable Development Goals (SDGs). To do so, SAIs must act as model organizations. They must lead by example.

Adhering to the International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) Code of Ethics—using

International Standards of Supreme Audit Institutions (ISSAI) 30 as guidance—is one way to gain, and assure, society's trust and assist in SDG realization.

The European Organization of Supreme Audit Institutions (EUROSAI) established the Task Force on Audit and Ethics (TFA&E) to support European SAIs in promoting ethical conduct. Since its establishment in 2011, the group has implemented several initiatives, including identifying SAI ethics management practices and analyzing those practices against international standards and recommendations; publishing ethical infrastructure documentation; organizing ethics-focused seminars and workshops; and, most recently,

participating in the ISSAI 30 revision review.

The TFA&E employed a proactive approach in reviewing the ISSAI 30 revision by encouraging active participation among all members; integrating discussion sessions at events and workshops focused on how SAIs can impact the new standard; ensuring all relevant information was channeled to the ISSAI 30 review team; and contributing to the review's assessment report.

Similarly, the task force, recognizing the need to provide guidance on putting the new standard into practice, spearheaded the "How to Implement ISSAI 30" publication. The guide, created in partnership with the European Court of Auditors (ECA) and using the inputs obtained from numerous workshops and international events, was approved at the X EUROSAI Congress in Istanbul, Turkey. Though the guide is based primarily on employing regional scope, given its general nature, all SAIs may find it useful.

The revised ISSAI 30 is demanding. In addition to the five core values that drive SAI staff behavior, the standard establishes a set of overall SAI responsibilities aimed at creating an environment conducive to integrity, that include:

- Implementing an ethics control system;

- Adopting, applying and publicizing a code of ethics;
- Emphasizing the importance of ethics and promoting an ethical culture;
- Setting the tone through actions and SAI leadership examples;
- Requiring staff and external provider engagement in ethical conduct and providing guidance and support; and
- Solving conflicts between ethical requirements.

"How to Implement ISSAI 30" helps SAIs create an ethical environment by furnishing practical guidance on how to construct ethics control system elements. While it is based on best practices and useful tools, the guideline should be adapted locally to each SAI, as ethics, its management and control, heavily depends on environmental surroundings and culture.

"How to Implement ISSAI 30" is organized in two sections and includes six annexes:

Section A: Approach to Implementing an Ethics Control System; and

Section B: Main ethical issues a SAI Usually Faces Regarding Each of the Components of the Ethics Control System; Concrete Alternatives and Good Practices Available to Deal with Them. The good practices component is

expected to be regularly updated as SAIs continue to implement revised ISSAI 30 and new, practical experience is gained.

Annex 1: Good practice references identified in the different areas;

Annex 2: Important ethics leadership attitudes and initiatives;

Annex 3: Ethical dilemmas staff may face that should be discussed;

Annex 4: Decision modeling to help individuals address ethical dilemmas;

Annex 5: Examples of conflicts of interests; and

Annex 6: Self-assessment checklist concerning gifts and hospitality

Key elements found in the guide include:

Components of the Ethics Control System. Code of ethics; leadership and tone at the top; ethics guidance; ethics management; and ethics monitoring.

Put ethics in context. In setting up the ethics control system, the SAI must consider its culture, as well as its legal and social systems.

Participative approach. The SAI must proceed in an inclusive manner.

Act transparently. The SAI must act in a transparent manner and provide relevant information on its ethical behavior.

Design the ethics control system on the basis of a well-prepared organizational

ethics strategy. SAIs must design ethics control systems based on an overall strategy to address specific vulnerabilities and risks.

How to Address Ethical Dilemmas. A good practice model for individuals to address ethical dilemmas should include four main steps:

Analyze the problem to assess whether it involves a right-versus-right situation (real dilemma) or a right-versus-wrong situation (compliance issue);

Evaluate the situation and provide a solution based on the values at stake and assess the consequences;

Check whether other persons involved (management, colleagues) agree with identified options or look into alternatives; and

Evaluate the real impact of the action taken and any feedback.

Policies and checklist relating to gifts and hospitality. It is well established and recognized that integrity, independence, impartiality and objectivity can be affected by: receiving gifts or hospitality from auditees or suppliers; accepting meals during audit assignments; and receiving free travel, accommodation or entertainment.

Nevertheless, practice varies:

Some SAIs completely forbid staff from receiving any gifts or other benefits;

Many have specific rules and guidance, either included in law or established in their code of ethics. Provisions specify the nature and the maximum value of the gifts that might be accepted; in some cases the auditors must also ask for permission from management before accepting any gifts.

Several SAIs consider that staff should not accept inappropriate or inadequate gifts and provide guidance for defining these concepts.

In most cases, social and protocol gifts must be handed over to the institution.

By: The Supreme Audit Institution of Portugal, Chair of the European Organization of Supreme Audit Institutions Task Force on Audit and Ethics

Info ALSAI

EVENTS AND ACTIVITIES OF ALSAI DURING JANUARY - APRIL 2018

The ALSAI Chairman meets Mr. Joop Vrolijk, Public Finances expert

On January 15, 2017, the Chairman of the Albanian Supreme Audit Institution, Mr. Bujar Leskaj, hosted Mr. Joop Vrolijk, the technical assistance expert of the Project "Support for capacity building for the implementation of the

Public Finances Strategy in Albania". The Supreme State Audit has an important role as a supervisor of Public Finance Management, providing an objective and impartial opinion on whether public resources are managed responsibly and effectively. The ALSAI, through its audit recommendations, contributes to

increasing public accountability and integrity, improving governance and enhancing trust among citizens.

The importance of public auditing as a "watchdog" of public funds places the ALSAI at the center of international assistance to strengthen public finance management in the country. This meeting was held on this purpose, focusing on the development and use of appropriate mechanisms for implementing audit recommendations as a key element for increasing the impact of public audit work.

The Memorandum of Understanding with the Ministry of Finance and Economy, assessed and supported by international institutions, includes joint initiatives of mutual interest for these institutions, highlighting and increasing their role in the development of public finances and auditing in the country.

ALSAI auditors attend a study visit to the Netherlands Court of Audit

In the framework of the IPA project "Strengthening external audit capacities", 11 auditors and the Director of the Performance Audit Department, Mr. Rinald Muça, conducted a study visit to the Netherlands Court of Audit (NCA). The purpose of this study visit was to get acquainted with the "Performance Audit and IntoSAINT".

The Dutch Court of Audit was established in 1816 and within this 200 years experience, has been listed among the most developed European SAIs, assisting various SAIs in the development of audit capacities. The ALSAI and NCA have cultivated a successful co-operation tradition under the INTOSAI motto "Experientia Mutua Omnibus Prodest", developing a joint pilot performance audit on the performance of the Department of Public Administration, while for 2018 is predicted another joint audit.

The external public audit in the Netherlands is divided in two levels, at

the local level covered by the Local Audit Offices and at the central level, which is covered by the Dutch Court of Audit. The Dutch SAI, established as a court, has undergone some reforms during the course of its history, by being structured as an Audit Office without the jurisdiction and powers of a court. However, the name "The Netherlands Court of Audit" aims to convey its history and values as a supreme institution that has not only resisted time, but is adapted to address new challenges in view of the increasing transparency, accountability and responsibility in the public sector.

Meanwhile, with regard to performance auditing in the Dutch NCA, it covers more than 50% of the total number of audits performed by this SAI. This shows, on the one hand, the importance of performance auditing among other audits and, on the other hand, the need for society, policymakers, citizens and other parties to carry out performance audits. ALSAI and the Performance Audit Department are increasingly reflecting this approach by increasing the number of audits (for 2018 are predicted to be 20), enhancing their quality and strengthening the impact to improve the public sector.

On the first day of the study visit, the ALSAI auditors were received by Mrs. Ina Hopman, Policy Coordinator and Mr. Jan Van Dam, International Projects Manager at the Dutch SAI. Mrs. Hopman

introduced participants from the ALSAI with Dutch history and general culture, to continue with a panoramic view of the structure of the Dutch SAI. With an annual budget of 29 million euros and 150 auditors, the Netherlands Court of Audit has underlined the philosophy of its innovation work as an added value to provide a new perspective in every aspect of the audit work. Human resources are regarded as with special attention in the Dutch SAI because not only lawyers and economists are employed as auditors, but also professionals from other fields such as geographers, engineers, and even doctors.

In the area of reporting, of the accountability of the institution itself, all the costs of the Dutch SAI, including those for the reception of ALSAI representatives, are published online on its website. Another reporting method is the use of management letters, which represent an audit extract form, with key findings addressed to a ministry or the Parliament itself to draw the attention of policy-makers to specific problems discovered during the audit.

Further on, the first day's meeting started with the introduction of audit standards, specifically ISSAI 300 on the Fundamental Principles of Performance Audit by Mr. Jan Van Dam. In this lecture, Mr. Van Dam made a presentation of the audit cycle that follows the performance audit,

considering this type of audit as an added value in the SAI's work, which best reflects the ISSAI 12 "Benefit and Value of SAIs: Bringing Change in Citizens' Life ". A special focus during this lecture was devoted to three performance-oriented approaches: the system-oriented, outcome oriented and problem-oriented approach, as a feature that reflects the flexible and wide character of this audit.

The third day of the meeting started with an audit program already carried out by the ALSAI auditors to be included in the next phase of the audit, on-site work, with a special focus dedicated to gathering and evaluating information and evidence. As an innovative methodology for gathering and evaluating information and evidences, Senior Auditor, Mr. Rudi Turksema presented the topic "Data Analysis in NCA". According to him, the use of data brings the concept of "home auditors", meaning that every citizen can access the data of an institution through a single click. Mr. Turksema briefed the SAI auditors on an activity called "Accountability Hack" organized by the Dutch Audit Court, where 130 programmers gathered in the Lower House of the Dutch Parliament to arrange a data set into a logical structure, which generates information on the efficiency and effectiveness of policies and spending.

On the fourth day, IntoSAINT and the integrity audit got a special focus on this ALSAI auditors' visit to the NCA. This topic was presented by Ms. Ina De Haan, Senior Auditor at the NCA and a prominent personality at INTOSAI, with particular merit in setting up the IntoSAINT project. Mrs. Ina De Haan stressed that the integrity of an institution consists of two pages of the same medal: the fight against corruption and the promotion of integrity. Senior Auditor, Ms. Ina De Haan acquainted the SAI auditors with an integrity audit undertaken at Dutch institutions, where approximately 17,000 civil servants were interviewed. The audit result created a map of vulnerable institutions and was more predisposed to corruption and fraud, because code and ethical rules remained on paper.

Referring to the Transparency International Report of 2016 on the National Integrity System, Ms. Ina De Haan praised the work of the Albanian SSA which is leading by example, ranking, together with the Ombudsman, in one of the best performance institutions in strengthening national integrity, thus conveying the spirit of trust to Albanian citizens.

On the fifth day, the ALSAI was acquainted with the topic of Quality Control and Assurance as the closing stage of an audit, presented by Mr. Erick Israel. In this lecture, Mr. Israel stressed

the importance of distinguishing between quality control and quality assurance, pointing out that the first starts at planning and throughout the audit, while the second comes as a post-audit stage. On this occasion, SAI auditors recognized Mr. Erick Israel with the system of quality control and assurance at the Albanian Supreme State Audit, a system similar to the Dutch SAI, as a control within the hierarchical responsibilities of the audit team to the Director to move further to quality assurance carried out by a special department for this purpose.

On the occasion of the study visit, the SSA representatives visited the Van Gogh Museum in Amsterdam and the "Mauritius" Museum in The Hague, where some of the world's masterpieces are presented, such as Johannes Vermeer's "The Girl with the Pearl Earring".

This activity was attended by the Director of the Performance Audit Department, Mr. Rinald Muça, Chief Auditors Mr. Gjovalin Preçi dhe Mr. Aulent Guri, as well as the auditors Mr. Sali Agaj, Mr. Alfred Zylfi, Ms. Elfrida Agolli, Ms. Xhuljeta Çelaj, Ms. Elira Elezi, Mr. Alfred Leskaj, Mr. Redi Ametllari, Mr. Dorel Balliu and Mr. Klejvis Kule.

ALSAI conducts the annual analysis meeting for 2017

On 15-16 February 2018, in the premises of the State University

"Aleksandër Moisiu" in Durrës, the Albanian Supreme Audit Institution conducted the annual analysis meeting of the institution's performance for 2017. On the first day, the participants were the President of the Republic, His Excellency Mr. Ilir Meta, Secretary of the Assembly Committee for Economy and Finances, Academician Anastas Angjeli, Kosovo's Auditor General, Besnik Osmani and Deputy Auditor General of the former Yugoslav Republic of Macedonia, Naser Ademi, Rector of "Aleksandër Moisiu" University, Kseanela Sotirofski and many representatives from the professorship, civil society experts, analysts and students of the faculties of the University.

In his speech, President Meta gave an assessment of the SAI performance so far: *"...I would like to express my pleasure for the commitment and increasing zeal of this important institution, of this Supreme Audit Institution in our country, since the management of public finances, as well as the building of processes and systems*

that increase efficiency and eliminate areas of abuse by increasing transparency and accountability are the challenges that the Supreme State Audit faces in the daily life of its work. The steady and growing performance of this institution over recent years, has come as a result of the reform and modernization of audit practices in line with international auditing standards, directly affecting the strengthening of the good governance of public institutions in the country. "

In his greeting speech, Secretary of the Assembly Committee on Economy and Finance, Academician Anastas Angjeli appreciated the work of the recent years by the supreme public audit institution in the country in increasing its professional capacities and highlighted that there is a good cooperation practice between The Assembly and the SAI, which has culminated in the adoption of the new organic law of the institution in November 2014, in line with INTOSAI's international standards. Academician Anastas Angjeli expressed the conviction that the resulting co-operation between lawmakers and the ALSAI will continue to deepen in the future, especially in terms of following the Assembly's compliance with the recommendations given by the Supreme Audit Institution.

In his speech, the Chairman of the Albanian Supreme Audit Institution, Mr. Bujar Leskaj, stated that the activity of ALSAI during 2017 was motivated and guided by the basic direction: "Public Auditing under Citizens' Service" of the INTOSAI XXII Congress and from the other core course "How can SAIs help in the restoration of citizens' confidence in public governance?" of the XI Congress of EUROSAI. We have tried to accomplish these two basic orientations by looking at them as our main tasks / challenges, on the basis of the meaningful message of the Congress of INCOSAI XXII:

"Together in ambition and determination", working to (1) modernize the institution from the perspective of audit skills and (2) contributing to improving public governance through strengthening accountability and transparency and deepening the fight against corruption and financial fraud".

Further on, Mr. Leskaj stressed that the ALSAI has fulfilled its constitutional task

and mandate by carrying out 156 audits from 154 planned, 25 of which are compliance audits, 14 are financial audits, 15 are performance audits, 92 are regularity audits, 5 are audits of IT and 5 are thematic audits.

From the 2017 audits, the ALSAI has revealed:

1. Economic damage, irregularities and financial violations (in public revenues and incurred expenditures) at the level of 11.5 billion ALL, or 85.8 million Euros, claiming the compensation of the damage and the collection of this money in the State Budget.

2. Violation of financial discipline with a negative impact on the performance of audited entities, both in revenues and expenses, at the value of 99.05 billion ALL, or about EUR 740 million. In total, violations amounted to 110.5 billion ALL, or approximately 826 million euros.

The indicator of usefulness, institutional effectiveness, a central indicator of the Supreme Audit Institutions' Performance Measurement Framework, widely used by the modern European SAIs and American GAO, is 31.9 ALL for the Albanian SSA for the past year. Thus, for each one lek spent from the budget for the institution, the institution has detected and requested to be recompensed in the State Budget 31.9 ALL. Compared to the ten-year period 2002-2011 (with an average of 21.1 ALL), the effectiveness of the institution

for the six-year period 2012-2017 has increased over five times (108.7 ALL).

Further on, Mr. Leskaj continued with the main findings and recommendations of the supreme audit institution of the country. Among other, he emphasized:

(1) the proposal for drafting the Law "On Material Responsibility of Public Servants", which will address the financial responsibility of public sector employees (senior officials and employees at all levels) for intentionally caused or neglected economic damages, during or in connection with the process of performing official duties;

(2) the low credibility of the budgeting process, which is followed by unrealistic budget programming practices, a disease of Albanian governments in these years. Income programming remains the weakest point and also affects spending change. It reflects the failure to consolidate the axis, ie the macroeconomic and fiscal framework, as a strategic tool and a reference point for mid-term and annual budget programming, which is essential to the credibility of the budget. Bearing in mind the concern raised by the International Monetary Fund regarding the extent of the current and future State Budget obligations from the implementation of future contracted and proposed public-private partnerships, the ALSAI has recommended the drafting of a Risks Map for the public finances;

(3) the public debt problem, assessing the work done and the positive outcomes achieved, especially in the change of the public debt trend from downward growth, the ALSAI concludes that in the last two years, public debt levels versus Gross Domestic Product (73% in 2005 and 72.4% in 2016) do not aim towards the targeted parameters in the 2014-2020 Public Finance Management Strategy. The Audit Institution requires increased attention of the Ministry of Finance and Economy regarding public debt management and maximum engagement of all to meet the objectives set to reduce public debt below 60% of GDP within a medium-term period;

(4) public procurement inefficiency, where, by analyzing the damage structure ascertained by the audits during 2017, the ALSAI concludes that the second group of major violations and damages is again found in the public procurement field. Legal changes and interventions in regulatory acts have met the regulatory framework of public procurement in Albania, but the ALSAI states that public procurement does not guarantee fair competition and does not impact economic development by injecting funds into a wide range of operators. In all procurement procedures developed, 1140 economic operators were declared winners, from 5067 procurement procedures in total. There have been carried out

concentration tests and from the database analysis regarding the procurements procedures won, it is evidenced that during 2016, 50% of the total procurement value was obtained from 57 economic operators or 5% of the total number of operators who obtained 14.7% procurements from the total of carried out ones. So there is a concentration of procurements in a limited number of operators, a fact that has a direct impact on the product market and on the free competition. There is a high level of procedures in which the difference between the limit fund and the winning bid is at minimum levels, going to 0, with an almost identical number of procedures that have an effectiveness of 5% to 20%. There are high numbers of procedures that have high spread of the winning bid and the limit fund, over 20%, which raises questions as to the accuracy of the calculation of the limit fund as well as the reduction of bids at levels that endanger the realization of services, investment or provision of goods in the right quality;

(5) the problem of tax debt, where from the audit conducted in the General Directorate of Taxes, the ALSAI has ascertained a disturbing level of tax debt. The weight of this debt as a percentage of GDP, from 8.5% of GDP in late 2015, reached 11.7% of GDP by the end of 2016. In the amount of debt of ALL 147 billion (about EUR 1.1 billion),

liabilities amounted to ALL 76.6 billion during 2016, while the number of debtors has undergone an alarming increase. In the tax debt stock, some of the largest debtors are also public entities.

(6) the problems with the management of local self-governing units, where irregularities that have led to the failure to properly register the assets inventory of these units, or the accurate identification of the rights of these units in relation to the obligations or debt of businesses to units of local government. The ALSAI judges that insufficient assessment of this problem could lead to a "bankrupt" of these administrations or to local government borrowings. Although territorial reform has been indispensable, and for which the ALSAI has recommended its performance and acceleration since 2012, the institution finds that, in addition to the positive impacts, it has given in terms of concentration and better management of revenue, volume growth of investments, even in the second year of its implementation, the expectations regarding the growth and quality of services to the community, the increase of financial revenues, etc., have not been achieved. The SSA has recommended follow-up monitoring of the arrears and the formulation of a clear debt management strategy in the local self-governing units.

The year 2017 represented the last year of the implementation of the ALSAI Development Strategy 2013-2017. The institution's strategic objectives have progressed parallel to the objectives of EUROSAl's and INTOSAl's Strategic Plans, 2011-2016 and 2011-2017, two community organizations of supreme public audit institutions in Europe and throughout the world.

The monitoring of the implementation of this Strategy has brought five years of consolidation of the ALSAI institutional reform and the creation of an institutional model approaching the most advanced models of Supreme

Audit Institutions in Europe. Based on the level of indicators of the Performance Measurement Framework of a Supreme Audit Institution, a

document adopted as an ISSAI standard at the last INTOSAI Congress, the objectives set out in the Development Strategy 2013-2017 were realized at 85%.

The ALSAI Chairman presented, during the first day, the Strategic Plan 2018-2022 on the development of the Albanian Supreme State Audit. The SAI's annual analysis continued during the first day with presentations by experts, academics and representatives of civil society on the performance and results of different types of audit, partnership development and the improvement of audit methodologies.

On 16 February, the institution's analysis continued at the SSA premises and also lectures were held at the premises of the University "Aleksandër Moisiu" of Durrës.

At the premises of the ALSAI, the second day, the analysis meeting began with the Performance Audit Department workshop. Such a selection comes at a time of consolidation of this department, established in 2012, whose audits, besides being an indicator of the modernization of the SSA, also reflect the institutional objective to be closer to citizens, to improve services public.

In the opening speech of the workshop, the General Director, Mrs. Lindita Milo, said that performance audits best reflect the implementation of ISSAI 12 "The Value and benefits of SAIs: Making

Changes in Citizens' Life". Mrs. Milo stressed that performance audits have expanded the themes repertoire extending to areas of social and economic importance, to provide a new management and value-added alternative to the public sector.

In his speech, the Director of the Department of Performance, Mr. Rinald Muça said that 2017 was the year of completion of the Strategy of Institutional Development 2013-2017 of the ALSAI, where the professional development and increase of audit capacities fulfilled the Third Strategic Objective, improving quality and increasing the number of performance audits. Performance audits have increased considerably (20 percent more than a year ago), in both, institutional coverage and quality, addressing sensitive topics for our social and economic issues, such as Matura (Final Exam) 2016, Food Safety, Effectiveness of Measures Taken by Tax bodies in the Collection of Arrears, Procurement Procedures, etc.

The 2017 Annual Analysis continued with the presentations of six highly publicized audits such as Policy Effectiveness for Strategic Tourism Development, Costing of Hospital Services, Air Quality, Unification of Customs Points between Albania and Kosovo, Performance of the Ministry of Sports Education and Youth in Sports Development and Grant Effectiveness in

the Agency of Agricultural and Rural Development.

Later on, Prof. Dr. Skënder Osmani presented the lecture *"Performance, Audit, Optimization and Good Governance" to the auditors of ALSAI. Optimization is about maximizing or minimizing a function (or some functions) that meets certain conditions in a data set. The extreme value (max or min) of the function in the given definition set is called optimum, while its definition process is called optimization. Optimum is the value of this mathematical definition, which can not be found in any problem (eg when it has a complex structure). As far as performance is concerned, it derives from the verb related to the performance which means to do, to perform, to carry out, etc. Hence, the performance of an activity under certain conditions means achieving its purpose. Of course, the person who performs an activity intends to accomplish his goal with the highest performance or the optimum performance. We mention that the term "optimal performance" has been widely used in the discipline of Computer Science."*

The optimum performance of society in the future is the underlying problem (number one) of any specific or global reform, and in the context it is a matter of the first line of the national strategy.

Afterwards, Prof. Osman explained that *any reform is a project, perhaps more*

precisely a system and as such it contains all economic, financial, technological, environmental, cultural, etc. objectives. which it envisages to realize. Of course, these are necessary

but not complete when there is a lack of "objective" for man's performance, because whatever the objective of reform is, it will not descend from heaven, it will be made by man, a man prepared for the objective in words or others, ie for the entire project. A preparation is not done with a drop of the pen, without human resources prepared with the right technology, the required competencies, the necessary investments etc. But in the order of objectives of any project, reform, the optimum performance objective of the individual and society in general is the most important because it is the one that will bring the reform, the progress, and the optimum performance.

In the end, Prof. Osmani described that the country's economic development is generally related to social performance, human and natural resources, research, education, knowledge and technology,

projects and policy reforms, strategy and institutions, auditing and control, programming and simulation, modeling and optimization, safety and risk, etc.

The second day's analysis was finalized with a workshop dedicated to IT audits. Mr. Kozma Kondakciu, Director of the IT Audit Department, described some features of IT audits carried out during 2017.

In parallel with these developments, on the second day of the analysis, a group of the SSA directors, Manjola Naço, General Director, Mrs. Luljeta Nano, Secretary General, Mr. Bajram Lamaj, Director of the Assets and Environmental Audit Department, Yllka Pulashi, Director of the Department of IT and Foreign Investments and Mrs. Aulona Jonuzi, Chief Auditor at the State Budget Audit Department, during the morning of February 16, held open lectures with the students of "Aleksandër Moisiu" University in Durrës.

The lecture started with the speech of the Secretary General, Mrs. Nano, who made a presentation on the Supreme State Audit and its functions as a public finances guardian. Mrs. Nano described how the ALSAI auditors, audit based on ISSAI field standards and on the underlying audit principles. Further on, Mrs. Naço focused on the types of audit performed by the ALSAI (financial audits, compliance, performance and IT audits) where to the students were

explained these various types of audits, the differences and the role each of them has on improving financial management as well as the use of funds with efficiency, efficiency and economy. After these presentations, there were made interactive discussions and the students attended the lecture with great interest.

The Director of the Assets and Environmental Audit Department, Mr. Lamaj, in his presentation highlighted the differences between the Internal Audit, Internal Control and External Audit as the necessary concepts to be recognized by everyone.

The whole panel was involved into this discussion, bringing each of the arguments and the way ALSAI acts and collaborates with the Internal Audit.

Moreover, the students expressed their interest and at the same time their concern over the implementation of the ALSAI's recommendations by asking what measures the institution takes to increase their level of implementation.

Under this optic, the panel acquainted the students with the SSA's web page, which is constantly updated with all the activities of the institution as well as with the audit decisions published, and even audit reports, which were suggested to be used by students as a reliable source of information, not even in the preparation of topics for their scientific work. Students were also invited to communicate with the respective e-mail addresses for any information they may need during their academic studies.

ALSAI signs a Cooperation Agreement with the Mediterranean University of Albania

On 26 February, the Chairman of the Albanian Supreme State Audit, Dr. Bujar Leskaj and the Rector of the Mediterranean University of Albania, Prof. Dr. Nexhmedin Dumani, signed a Cooperation Agreement at the premises of this university.

The agreement comes within the common interest to cooperate in enhancing the capacities and professional knowledge of the staff of the Supreme State Audit on the one hand, as well as on the development of the sciences and the scientific opinion of the Mediterranean University of Albania, on the other hand, through the contribution that ALSAI provides as the highest institution of economic and financial control, which helps to

improve the management of public funds by the Government and other public entities through auditing.

Appreciating this cooperation agreement, founder of the Mediterranean University of Albania, Prof. Dr. Anastas Angjeli, stated that it is an institution that is applying the most contemporary audit elements according to European standards. *"The introduction of these new audit elements is necessary to be included in our teaching programs, and that is why we today have the Chairman of the Supreme State Audit and we consider this cooperation agreement to be very important."*

The Chairman of the ALSAI, Mr. Bujar Leskaj, stressed that the cooperation agreement between the Supreme State Audit and the Mediterranean University of Albania, will find concrete implementation for both parties and will extend to collaborations in scientific conferences as well as in the provision of expertise in the field of auditing. *"The Scientific Conference, organized annually by the ALSAI, will be an*

important focal point for jointly developing scientific thinking in various fields of economic sciences. The ALSAI will welcome the contribution of academics and professors in the "Public Auditing Scientific Journal."

Appreciating the work done by the Mediterranean University as a consolidated university, with a 9 year experience and being significantly differentiated in the field of education due to the quality of the professors and the quality of the students coming from this University, Chairman Mr. Leskaj underlined that *"..this agreement will be implemented, in practice, parallel to the INTOSAI philosophy, which has also become the institution's philosophy "Mutual experiences benefits all". Through this philosophy, we are convinced that it is really important to share and learn from others, so this agreement will serve both parties."*

Meeting between ALSAI, USAID and Civil Society Organizations

In line with the strategic objective of strengthening cooperation with civil society and the media and in cooperation with USAID's "Transparency in the Health System" project, the State Supreme Audit Institution held on February 28, 2018, an informative meeting on the SAI's audits carried out in recent years, focusing on the health system.

This project aims to improve health services for Albanian citizens focusing on fighting corruption, improving transparency for government functions and fostering co-operation between independent government institutions, civil society organizations (CSOs) and the media to seek for more governance responsibility in the health sector.

The meeting was held in the new premises of the ALSAI and in this activity participated also representatives from the Civil Society Organizations and professionals of the field such as: Family Health Care Association (Korça), Mother and Child Hospital Foundation, Association of Children and Young People with Diabetes, Albanian Association of PLHA, Albanian Center for Population and Development, Center for Transparency and Free Information, Urban Integration, Monitor Magazine, Partners Albania, BIRN, G&G Group, National Accounting Council, etc.

The opening speech of this activity was held by the Director of Communication, Publishing and Foreign Relations in the ALSAI, Irena Islami. During her speech, Mrs. Islami focused on the transparency of the activity of ALSAI, as one of the main indicators of institution modernization and the increase of citizen's confidence in its work.

The ALSAI has embraced a new approach in recent years that consists in transmitting to the citizens clearly the mission and work of the institution and

the value that the audits performed by the ALSAI, bring to the citizens. This approach is fully compliant and is based on professional standards of the supreme public audit, ISSAIs and in this spirit, the ALSAI has organized this meeting with CSOs in cooperation with USAID (which is implementing for more than a year the project "Transparency in Health System in Albania"). The purpose of this meeting is to exchange ideas, experiences, expertise, organize trainings, workshops and roundtables, which serve our common work.

The ALSAI has a very good and concrete cooperation with CSOs, having signed with some of them cooperation agreements, 25 so far, followed by concrete action plans.

Mrs. Darcie Nielsen, USAID Project Manager, by highly evaluating the work of the ALSAI in terms of good governance of public money, fight against corruption and capacity building to investigate, refer to and resolve citizen complaints, especially for reporting corruption, stated: *"I am very pleased to be here today as a representative of the project "Transparency in the Health System" funded by USAID. This project aims to create a more responsible environment for the use of public money by strengthening supervisory institutions such as ALSAI, the Ombudsman and the High Inspectorate of Declaration and Audit of Assets and Conflict of Interests*

(HIDAACI) and increasing co-operation with civil society and the media. The technical assistance we are offering to the SSA consists in improving performance audits in the health sector, increasing citizens' access to information, introducing some technological solutions to the complaints system, using open data and alert indicators-red flags for areas prone to corruption. From USAID findings, it appears that the three supervisory institutions have common concerns regarding the strengthening of the fight against corruption such as insufficient implementation of their recommendations, so the project is working with all three institutions in order to strengthen cooperation with Parliament, especially during the presentation of Annual Reports, which are in the March to May period of each year."

"I believe," Mrs. Nielsen said, " that the Annual Reports are an important moment to attract the attention of citizens to the issues you raise, so it is important to make sure that your messages are clear to lawmakers so that they can take action. In this context, we are closely following the work of the new inter-institutional mechanism set up by the Parliament to monitor the implementation of the recommendations of independent institutions, but we also want the citizens to remain committed to fighting corruption. I

believe perseverance always gives results."

The following issue was addressed by Mrs. Lindita Lati, General Director, who emphasized that the ALSAI aims to be a reliable and professional institution that contributes to the increase and savings of public money value, providing assurance to their users' financial accounts and helping to improve Government and other public entities management through auditing, thereby gaining full trust in Albanian citizens and auditors.

During this informative meeting, auditors of the Performance Audit Department, Mr. Aulent Guri and Ms. Xhuljeta Çelaj, made a summary of the audits in the health system focusing on the "Cost of Hospital Service" audit.

Ms. Çelaj made a brief presentation of the performance audit in the Medical Emergency Service, an audit that has just started and is in its study phase.

At the end of the meeting, it was emphasized that the ALSAI plays a central role as a Supreme Audit Institution and the growing challenges

and sophistication of the environments in which it operates, makes it increasingly important to strengthen its institutional capacities. The ALSAI must meet the highest standards to ensure the transparency, accountability and efficiency of government operations. The goal is to achieve steady and progressive results in tactical and strategic levels and focus on efforts to improve legislation, methodology and audit practice. The ALSAI can and should help to identify the areas of future development in the country's public audit systems, which can be addressed by cooperating with the state bodies involved and by implementing long-term development concepts. The meeting took place in a conversational form and there were made many questions from the participants.

The EUROSAI working group meeting for ITSA and ITASA was held in Bern, Switzerland

On 7 March 2018, the meeting of the EUROSAI Working Group on Self-Assessment of Information Technology and Self-Assessment of Information Technology Audit was held in Bern, Switzerland, organized by the Federal Audit Office of Switzerland. This meeting was attended by representatives from SAIs of Czech Republic, Poland, Switzerland, Albania, Serbia, Lithuania, the European Court of Auditors, the Court of Accounts of

France, Turkey and Moldova. The ALSAI at this meeting was represented by the General Director, Mrs. Manjola Naço and Mrs. Lolita Baholli, auditor.

After the welcome speech by Ms. Brigitte Christ, vice president of the SAI of Switzerland, a summary of the follow-up of the actions adopted at the previous meeting was made and the main aspects of IT audit at the last time were approached. The meeting continued with the presentation of the ITSA (Information Technology Self-Assessment) experiences developed during 2017 and the discussion focused on the necessity of extending this practice even further, by attempting to co-operate with the SAI experts participating in a wider coverage of this type of audit.

The discussion focused on the implementation of the action plan adopted at the Berne 2017 meeting on the ITASA self-assessment as well as on the discussion of activities to be submitted for approval at the EUROSAI working group meeting in Lithuania at the beginning of April 2018.

The participants praised the recent tendency of IT auditing, focusing on data analytics, as a necessity in terms of raising Big Data information, emphasizing the fact that such a practice should be supported by human and logistic capacities. Various approaches to this type of audit and best practices were discussed to bring

this type of audit to a higher level, thus guaranteeing the efficiency of audit missions. Challenges are great, but the commitment of SAIs in this direction will be even greater.

New ideas for projects within the IT Audit Working Group were discussed and an update of existing projects, in particular those of Parallel Audits, as well as planning the development of new missions for ITSA and ITASA.

In conclusion, the Agenda of the meeting of the EUROSAI Working Group on Self-Assessment of Information Technology and Self-Assessment of Information Technology Audit agreed the next meeting to be held on 11-13 April 2018 in Lithuania.

The ALSAI participates in the Seminar "International Anti-Corruption Integrity" organized by the SAO of Hungary

On 5-9 March, the Hungarian State Audit Office organized an International Anti-Corruption Integrity Seminar in Szarvas, Hungary. More than 40 experts from SAIs from 25 countries in Southeast Europe, Asia, Africa and Central and South America participated in this seminar. The State Supreme Audit was represented in this activity by Mrs. Elira Elezi and Mrs. Safete Pojani, lawyers at the Legal Department.

This was the fifth seminar organized by the Hungarian SAO since 2014, marking the beginning of this national initiative on integrity. The main purpose of this seminar was to support the fight against corruption and supreme audit institutions in developing countries, promote integrity-based administrative culture, and increase transparency on the state apparatus.

During the seminar, participants were mainly acquainted with the integrity survey methodology and also practiced through group work the most important elements of implementing a successful survey such as: identifying corruption risks in the public sphere, assessing the various controls that protect against corruption, fill in questionnaires which are the basics of polling and evaluate and use the results achieved.

The Hungarian SAI has managed to extend this "survey model" across the public sector of Hungary, considering it as part of its mission in the fight against corruption. Auditing the public sector integrity by the Hungarian SAI, is best suited to the strategy of this institution in which integrity, transparency, accountability in public funds, and their role in the fight against corruption are of paramount importance.

On the first day of the seminar, SAO President Mr. László Domokos stressed that ethics and integrity at leadership

levels is one of the most important means of organizing integrity. Among the presenters at the Opening Conference was the Speaker of the National Judicial Bureau Ms. Tünde Handó, the Director General of the Initiative for Development (IDI) at the International Organization of Supreme Audit Institutions, and the Deputy Auditor General of the State Audit Office of Vietnam, Chairman of ASOSAI (Asian Organization of Supreme Audit Institutions) for the period 2018-2021.

In addition, President László Domokos presented the activities and the role of the SAO in the fight against corruption, citing that a total of 3,346 budgetary institutions and local governments of Hungary participated in the SAO's Annual Integrity Survey in 2017, a percentage that translates to about 60% of total Hungarian public sector employment. The SAO Chairman also announced that the SAO would offer its 2016 budget savings (about \$ 110,000) to the INTOSAI Development Initiative (IDI) program, aimed at training new SAI leaders.

A special presentation was also made by Mr. Péter Klotz PhD, professor at the National University of Public Service of Hungary, a university responsible for educating civil servants, law enforcement officers and military officers. Recognizing the importance of integrity in the public sector, the National Public Service University has begun to offer various types of integrity training for civil servants in recent years. The main program is the postgraduate training of the "Integrity Advisor", a one-year education program for mid-career professionals. Integrity Advisers analyze and manage risk assessment, including integrity and anti-corruption risks. Moreover, they support key internal actors in the process and are responsible for implementing organizational integrity interaction plans.

On the last day of the seminar, participants underwent a closing test about the knowledge gained throughout the lectures. All the participants completed the test successfully and in the end, the project leaders handed out the relative certificates.

The ALSAI Performance Department holds an open lecture at the University of Durrës "Aleksandër Moisiu"

On March 27, after invitation of the Dean of the Faculty of Business of the University of Durrës "Aleksandër Moisiu", Prof. Ass. Dr. Azeta Tartaraj, was organized an activity on "Performance Audit and the Need for

Practical Acquaintance with this Field", under the auspices of Dr. Arjeta Hallunovi and Dr. Ada Aliaj.

The participants invited to refer at this activity, were Dr. Rinald Muça, Director of the Performance Audit Department at ALSAI, Mr. Redi Ametllari and Mr. Dorel Balliu, both auditors in this department. The lecture was thought to be accomplished based on the recent developments of the Albanian Supreme Audit Institution, the advantage of carrying out international performance audits as well as the necessity for practical acquaintance with this field from students as one of the teaching objectives in higher education. This lecture contributed to clarifying the focus of a performance audit and its features compared to other types of public audits. The Dean of the Faculty of Business, Prof. Ass. Dr. Azeta Tartaraj, welcomed the guests emphasizing the possibility for further practical cooperation for students as well as for the academic staff. Mrs. Tartaraj appreciated the role of the ALSAI not only in strengthening transparency and

accountability in the public sector, but also in the proactive approach it has to the universities, particularly students. Proceeding with her speech, Dean of the Business Faculty, emphasized the importance of the presence of an institution such as the Supreme State Audit in university auditoriums, firstly, in the field of exchange of experience, and secondly, because it sets a new standard in the relationship between state institutions and the public, especially with students.

In his speech, the Director of the Performance Audit Department in the ALSAI, Dr. Rinald Muça, stressed that the invitation to address to the students at the University of Durrës comes as an indicator of an important reform undertaken in the Albanian SAI, which is the opening of the institution to the auditoriums. In this context, Dr. Muça invited the Department of Finance-Accounting of the University of Durrës to organize internships at the ALSAI in order to involve students in the ALSAI's audits. Dr. Muça, in his discourse, encouraged the students to look at the Supreme State Audit not as a rigid, but as a flexible institution that does not simply offer a career but a continuous professional development. Further on, he made a short history of the foundation of the Performance Audit Department in the ALSAI in 2012, stressing out the differences existing between performance auditing and the

other two classical audits, compliance and financial ones.

Asked by the students about the difference between ALSAI's audits and an auditing company audits, Mr. Muça replied that it was the "citizen". *"The Supreme State Control has as 'client' the Albanian citizen. We audit on behalf of Albanian citizens and we are public servants. Performance audit has opened up new horizons to the Supreme State Audit, expanding the spectrum of audit topics to bring added value to areas of marked social character that have been inaccessible to other forms of audit. Thus, the "landing" of the SSA in problematic areas that affect the Albanian society, such as the issue of ex-political persecuted persons, economic aid, etc., shows a shift of the SSA alongside the citizen, whose new strategic plan has placed it in the center of the institutional motto "Audit, serving the citizen," concluded Dr. Muça.*

During his presentation, the auditor Mr. Redi Ametllari underlined the changes brought by the new Law no. 154/2014, a law that re-established the ALSAI by raising it to the level of other European countries. According to him, apart from the institutional aspects, the new law opened the institution to auditors, students, youth of other professions such as construction engineering, environmental engineering and IT, to literature and university research, expanding stakeholders. Mr. Ametllari talked about performance auditing, from the perspective of a young auditor: *"If we put our ego first, the performance audit has a "negative aspect", that is, it does not allow the "self-fulfillment". In other audits, which are more outlined, more fixed, reigns the idea that "we know". So being an accountant or lawyer takes and gives or operates on a fixed frame. But in performance, we do not have a frame, but you can imagine a sketch that needs a bit of history, a bit of literature, some altruism to shape it. However, if we are going to get the knowledge first, performance auditing brings a great one: Wisdom."* Auditor Redi Ametllari also presented the performance audit on "Unification of Customs Points with Kosovo", which was attended with a lot of interest by professors and students.

In his speech, Mr. Dorel Balliu highlighted some of the positive aspects of being a performance auditor in

relation to both, other professions and other types of audits. *"Audit is mentally challenging and stimulating; a performance auditor never ceases to be creative, accumulate knowledge and information in all areas, and represents a variety in selecting topics, assigning tasks, and applying expertise."* To get acquainted with the practical aspect of a performance audit, Mr. Balliu introduced the audience with the performance audit "Performance of Ministry of Education and Youth in the Development of Sport" and at the closing of the lecture, invited the students to follow *"the audit journey as an enriching element in each individual's professional career."*

During the activity, there were asked many questions and discussions from the third year students of the Finance and Banking division, as well as from members of the Finance and Accounting department.

ALSAI auditors participate in two activities organized by the OECD in Paris

On March 26-28, 2018, the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) organized two activities in Paris: on March 26, the meeting of the "Alliance of Auditors" and on March 27-28, "Public Integrity: How to Build a fairer Society? "

On March 26, the meeting was opened by the OECD Public Governance Director, Mr. Marcos Bonturi, who focused on the common challenges faced by public sector auditors, both in the field of external and internal audit, as well as in new approaches and possible solutions.

During the first day, issues related to increasing public confidence were addressed by carrying out integrity audits that contribute to good governance and make public administration more responsive, more transparent, and with higher integrity.

The Alliance of Auditors is a unique forum for public sector auditors for the exchange of experiences and aims at:

- Gathering public sector auditors in joint meetings;
- Creating the opportunity to share best practices and overcome audit and public sector challenges;
- Facilitating institutional co-operation in the spirit of learning from each

other by bringing together the needs of one part with the professional competences of another one.

During the conduct of the sessions' activities and breaks, participants were concerned about issues of ethics and integrity, referring to the experiences of the respective countries.

On 27-28 March, the activity continued with the topic "Public Integrity, in the context of Globalization: How to Build a Fairer Society?".

The forum hosted by OECD, discussed and debated on the role of integrity in creating equal business conditions, reducing socio-economic inequalities and making more effective public policies, boosting the benefits of globalization.

For this reason, all governments must cooperate in fighting corruption and negative practices in areas such as infrastructure, trade, competition, sustainable development, etc.

The activity discussed how to build an anti-corruption strategy because corruption is the main concern of citizens, ahead of globalization and emigration. This citizens' concern is justified because corruption is the phenomenon that is "eroding" today's society. Corruption brings misuse of public resources, deepens economic and social inequalities, "nourishes" popular discontent and loses confidence in public institutions.

SAls must work and take the necessary steps to contribute to the public's integrity in order to be in the service of the welfare of citizens and to serve as a defensor of the general interest.

In conclusion, the participants stressed that in order to achieve this shift, should be acted upon:

- Beyond executive power, taking into account legislative and judicial bodies and their vital role in ensuring integrity in the country;
- Beyond the sphere of public administration, linking the process with the contribution of individuals and the private sector. This action should include all the levels, not only the central ones, but also the local administration, where citizens can be directly involved;
- Beyond the act of corruption itself, corruption must be understood in its complexity. Influence traffic, diversion of public funds, use of

confidential data and abuse of power are just some of the most typical acts of corruption;

- Beyond transparency, it is not enough for information to be made public, but effective control and accountability tools should be installed at the same time.

In this activity, the ALSAI was represented by Mrs. Lindita Lati, General Director, Mrs. Irena Islami, Director of Communication, Publications and External Relations Department, and Mrs. Erjola Meçaj, Auditor.

ALSAI – USAID seminar on big-data and Red Flag Algorithms, Transparency and Anti-Corruption Instruments

In the framework of the Memorandum of Understanding between the Albanian Supreme Audit Institution and USAID on "Transparency in the Health System", on March 29-30, ALSAI auditors participated in the training "Big-data and the Red Flags Algorithm for Transparency and Anti-Corruption". The training was organized by the Albanian Institute for Science and was held in the premises of Hotel Plaza in Tirana.

On the first day of the training, was addressed the topic of open data standards. The main focus was not only the overall assessment of data usage, detection of open standards in Albanian law but also open-source audit models. The auditors exchanged ideas on how to use the data during an audit process and how to visualize them in the final report. In the fourth section, the training was focused on practical exercises in applying standards to increase the use of audit report data. Also discussed were the instruments through which the impact of these data on the public could increase.

The objective of the training was to increase the capacity of ALSAI's auditors in two important areas, such as transparency and anti-corruption. The training was conducted with a positive spirit of exchange of ideas, constructive debate and identification of the main problems and possible solutions. In view of Transparency, ALSAI is assessed as an institution with open and accessible data for the public.

ALSAI in the IV Annual Meeting of the EUROSAI Working Group on the Audit of Funds Allocated to Disasters and Catastrophes

On 29-30 March 2018, an ALSAI delegation headed by the Chairman, Mr. Bujar Leskaj attended the IV Annual Meeting of the EUROSAI Working Group on the Audit of Funds Allocated to Disasters and Catastrophes, organized in the capital of Moldova, Chisinau.

The meeting was greeted by the President of the Court of Accounts of Moldova, Mr. Veaceslav Untila, as the host SAI, the Speaker of the Ukrainian Court of Accounts, Mr. Valeriy Patskan, as the leader SAI of this EUROSAI working group and the ALSAI's Chairman, Mr. Bujar Leskaj. In his greeting-speech, Mr. Leskaj underlined the importance of exchanging experiences of the audit work and of the contribution of the European SAIs in this area of social importance for the assistance and rapid recovery of communities affected by catastrophes

and natural disasters. The chairman of ALSAI pointed out that this is a contribution that goes directly to the implementation of some of the key strategic objectives of the United Nations' 2030 Sustainable Development Agenda.

Further on, Mr. Leskaj stressed the fact that the lessons learned from the exchange of good practices between SAIs are always an added value in implementing the INTOSAI motto, "*Experientia mutua Omnibus prodest*" (Mutual Experience Benefits All)

In the first day of the meeting was presented the 2017-2018 Working Group Report, led by the SAI of Ukraine, regarding audits conducted to prevent floods and natural disasters. At the afternoon session, the SAIs of Poland (NIK) and the SAIs of Kazakhstan and Serbia shared their experience on the audits for the prevention of floods and natural disasters.

The second day of activity continued with the Seminar on the international

practices used by audit institutions to perform preventive audits. The Ukrainian SAI presented the main methodologies used in the post-impact and disaster prevention, focusing mainly in the recommendations that SAIs should provide to respective governments for an effective and efficient preventive plan to minimize the effects of disasters and catastrophes.

In this activity, the delegation headed by the Chairman was comprised by the Senior Auditor, Mr. Alush Zaçe and the auditor, Mr. Idlir Dervishi. Following the proposal of the ALSAI's Chairman, Mr. Bujar Leskaj, the 5th annual meeting of the EUROSAI Working Group on the "Audit of Funds Allocated to Disasters and Catastrophes", the President of Ukrainian SAI, Mr. Patskan, in the capacity of the chairman of the this group, expressed his consent to hold the next annual meeting in Albania and notified the members in the greeting speech at the end of the activity.

On 29 March, the Chairman of ALSAI, Mr. Bujar Leskaj held a working meeting with his Ukrainian homologue, Mr. Valeriy Patskan. Mr. Patskan stressed the importance of cooperation between the two institutions, especially in audits aimed at preventing natural disasters such as flooding etc., as well as on audits related to urban waste management and environmental protection.

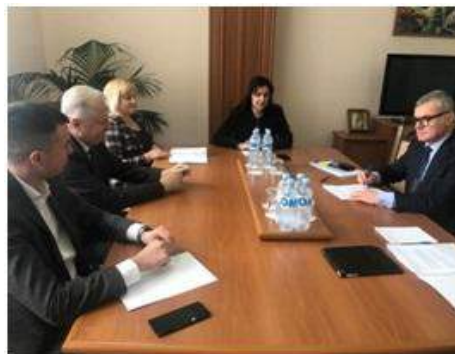
The Chairman, Mr. Bujar Leskaj, presented to Mr. Pataca the achievements and challenges of ALSAI and the numerous international co-operations of the Albanian Supreme Audit Institution with the European SAIs, emphasizing the modest contribution of ALSAI during the last years to the EUROSAI and INTOSAI working groups. In the conclusion of the meeting, the two Presidents agreed to sign a co-operation agreement between ALSAI and the Ukrainian Court of Accounts at the earliest possible time.

The Chairman Mr. Bujar Leskaj meets the President of the Court of Accounts of Moldova, Mr. Veaceslav Untila

On March 30 2018, at the premises of the Court of Accounts of Moldova, the Chairman of ALSAI, Mr. Bujar Leskaj, held a working meeting with the President of this Court, Mr. Vseceslav Untila. Mr. Untila praised the visit of the President of ALSAI, Mr. Bujar Leskaj, by expressing his highest considerations for Albania and the Albanian Supreme Audit

Institution. Mr. Untila expressed his willingness to increase the cooperation and exchange of audit experiences between the two institutions, especially in the areas of environmental and EU funds audit. The President of the Court of Accounts of Moldova, Mr. Untila, praised the achievements of ALSAI during the last five years. He presented the organization of the Moldovan Court of Accounts, its achievements in these years and the legal framework.

The Chairman of ALSAI, Mr. Bujar Leskaj in his speech, expressed his gratitude to Mr. Untila for the special hospitality and organization of the IV annual meeting of the EUROSAT Working Group on the "Audit of Funds Allocated to Disasters and Catastrophes". The ALSAI Chairman provided information on the main indicators of SAT achievements, IPA project co-operation and other SAT collaborations within the frame of EUROSAT and INTOSAT communities.

Both leaders of the institutions expressed their willingness to sign in a near future a co-operation agreement.

During the days of this activity, the Chairman of ALSAI met with the Vice President of Polish NIK Mr. Wojciech Kutyla. At the meeting was agreed on the recent missions of the IPA 2013 project, to be held by the beginning of July 2018, as well as for the Closing Conference of the IPA project on 11 July 2018.

ALSAI and the State Audit Bureau of Kuwait organize a Joint Scientific Conference

During 9-11 April 2018, in Kuwait City, was organized a Joint Scientific Conference between the ALSAI and State Audit Bureau of Kuwait. This conference was attended by the State Audit Office of Poland, the National Audit Office of Kosovo, the Central Bank of Kuwait, Kuwait Oil Corporation and Kuwait Social Security Authority. The

theme of this conference was: Risk-based Audit.

On its opening day, the conference was welcomed by the organizer SAIs, Mr. Adel Abdulaziz Al-Sarawi from the Kuwaiti SAI and Mr. Bujar Leskaj from the Albanian SAI. The two leaders emphasized the importance of co-operation in the spirit of INTOSAI: *Mutual Experience Benefits All*, as well as the necessity to apply new approaches to audit, such as risk-based audit, not only because this approach is better suited to the requirements of international audit standards, but also because a risk based audit increases the benefit of taxpayers, thus accomplishing SAIs mission as servants of citizens.

The first day of the Joint Scientific Conference focused on introducing scientific papers addressing specifically "Risk-based Audit". The SAI of Kuwait presented the work done in drafting a methodology to switch from a system-based audit to a risk-based approach. The challenges presented by this paper resonated with the challenges currently faced by SAIs of Albania, Kosovo and Poland. The subsequent presentation of

the Albanian SAI was focused on legal risk, where the Director of the Legal Department in ALSAI, Mr. Ermal Yzeiraj, explained in detail the institutional legal risks and the possible ways to manage them. Kosovo SAI brought its experience in risk-based audit by presenting papers that identify, evaluate and aggregate audit risks through a comprehensive matrix. The Polish SAI focused on introducing the procedures followed in the strategic and operational planning phase to include risk factors as the determinants of audit work. The first day was closed with a very interesting presentation by the Kuwaiti Oil Corporation which brought to the attention of attendees how the organizational risk is managed by a giant industry, such as the oil industry in Kuwait.

The proceedings of the second day of the conference were opened by Mr. Rinald Muça, Director of the Performance Audit Department of ALSAI. In his presentation, Mr. Muça addressed the importance of cognitive maps as a key instrument in terms of auditing environment and identification of risks during the study phase of a performance audit.

From the Kosovo SAI, Mr. Ilir Salihu presented the risks currently facing the Kosovo National Audit Office and how the application of the Performance Measurement Framework can help in their efficient and effective

management. Further on, two presentations from Kuwait Central Bank and the Social Insurance Institute rouse the interest of the attendees. Both of these institutions demonstrated how good and proactive risk management results for themselves and the institutions they oversee. The last part of the conference focused on managing "Big Data", where Mrs. Aulona Jonuzi, senior auditor in ALSAI, brought the institutional experience and challenges that this new field poses.

On the last day, the conference was closed with the introduction of the Kuwaiti SAI for the project being developed by them on the elaboration of Key Performance Indicators, as well as a summary of the conclusions and recommendations of the Conference that could serve to the participants in their future audit work.

This event of the Joint Scientific Conference was echoed in the Kuwaiti state television, where two representatives from the organizing SAIs, Mr. Rinald Muça for the Albanian side and Mrs. Eman Al Huwaidi for Kuwaiti SAI, gave a live interview on the "Kuwait Hala" show. During the show, besides the audit topics, Mr. Muça also spoke of the great potential of Albania as a country with rich and rare natural and human resources, which can be utilized very well for investments or tourist visits by Kuwaiti people.

During this conference were held high-level meetings. The Chairman of ALSAI, Mr. Bujar Leskaj, was welcomed in a meeting by the President of the Kuwait National Assembly, Mr. Marzouq Ali Al-Ghanim. During the meeting with Mr. Al-Ghanim, Mr. Leskaj expressed his gratitude for the assistance and cooperation between the two institutions and nations, emphasizing the importance of external public audit as guardian and guarantor of transparency and accountability as well as the development and strengthening of bilateral relations between Albania and Kuwait.

At the meeting with representatives of the Parliamentary Committee of Economy and Finance, the Albanian delegation and the Kuwait MPs focused on the role that SAIs have in improving the lives of citizens and the decisions of

the executive and legislature. Discussions were focused on how disagreements are resolved in cases of conclusions that are not accepted by audited entities or how performance audits can be used to make auditing activities more useful.

The official visits and conference proceedings were attended and assisted by the Albanian Ambassador in Kuwait, Mr. Saimir Bala, who expressed the readiness and maximum interest to increase the impact of the visit of the ALSAI representative group to this friendly country.

The works of the Joint Scientific Conference organized by the State Audit Office of Kuwait and the ALSAI also echoed the Kuwaiti state television, which featured chronicles from the Conference and the meetings of the Chairman of ALSAI, Mr. Bujar Leskaj and the heads of other delegations with the President of the National Assembly of Kuwait, Mr. Marzouq Ali Al-Ghanim.

The speech of the Chairman, Mr. Bujar Leskaj in the Joint Scientific Conference between ALSAI and the State Audit Bureau of Kuwait

*Honorable President Al-Sarawi,
Honorable Mr. Kutila and Mr. Osmani,*

Dear participants,

United and inspired by INTOSAI's motto "*Experientia mutua Omnibus prodest*" (Mutual experience benefits all) and firstly by thanking and expressing my sincere gratitude for the personal commitment of President Al-Saraja of the State Audit Bureau of Kuwait and all Bureau employees who contributed to the exemplary organization of this Joint Scientific Conference, I would like to point put the importance of the three selected topics of the conference.

Risk-based audit, institutional work risks, and access to the Big Data are today the cornerstone of recent developments in the SAIs across the globe.

I. Risk Based Audit

Nowadays, both in public and non-public audit, four audit approaches are widely known: that of substantive procedures, financial balances, system-based audit and risk-based audit. The latest approach is gaining more and more advantages because it enables the effective use of limited audit resources available to public and private institutions.

The risk follows every activity in society, economics, politics, education, science, health, order, tourism, infrastructure, etc. Each risk is specific, i.e. its nature: size, density (high, middle, low), impact, extent of losses, etc. System risk is determined by the nature of processes, facilities and structures (infrastructure). In order to manage the risk in the system, it is necessary to manage the processes eventually in the facilities or even in the respective structures.

The risk is defined as an uncertainty of accomplishing the objectives and in this view, a good risk management allows:

- Increase confidence in achieving the desired results;
- Handling effectively the threats at acceptable levels; and
- Making good decisions about the use of opportunities.

Good risk management allows stakeholders to increase confidence in the organizational skills of the

institution and the benefit of the services provided by it.

That is why risk-based audit is internationally identified as a good practice not only in the public administration, but in all sectors of the economy, as the key to the success of an institution, unit or audit structure in fulfilling its mission.

This approach is still highly necessary in the activity of the SAIs whose volume of work is growing in almost geometric progression over time, taking in account the increased availability of the virtual data of the entities they audit, nevertheless without interrupting the fieldwork and direct communication with the executives and other employees of the auditee.

The first step in risk analysis is to identify the need for it. In other words, do we face such a risk level that would be necessary and fruitful for a careful analysis? Risk analysis and assessment has recognized a boom not only in the economic-financial field but in almost every aspect of life.

I am sure that the presentations of the State Audit Bureau of Kuwait, which is a highly developed SAI and with constant progress in all types of audit, of the Polish Supreme Audit Office (NIK), one of the most modern European SAIs, of the National Audit Office of Kosovo, which even though relatively new

structure, created only a decade ago, has known a huge development, and along with our modest contribution as ALSAI, will exchange best practices and experience of audit work based on risk analysis.

The presentations emphasize that audit methodology and research approaches based on risk analysis are very similar in financial, compliance, performance, and information technology audits. In carrying out these four types of audits, the risks are analyzed at two levels, at the strategic level and at the operational level. Risk assessment at strategic level is performed to identify and select areas, sectors and institutions to be audited, while operational-level risk analysis is performed to identify in detail the topic and entities selected to be audited.

Sharing our risk-based audit experiences will enable us SAls to improve:

- Assessing and minimizing audit risk by focusing the audit on high risk areas;
- Using the optimal sources of audit resources available;
- A preliminary assessment of the topic and subject being audited;
- Finding the most significant weak-spot in the functioning of the audited entity / program / projects;
- Assessing and documenting the risk of auditors, taking into account the

risk of management and the risk of achieving the objectives of the auditors themselves;

- Increasing the reliability of the audit;
- Contribution to the achievement of 3Es (economy, efficiency and effectiveness) from audited entities / projects / programs;
- Conducting effective audits.

II. Institutional work risks

During the second day we will present the experiences of each of our SAls in management, i.e. in facing and mitigating the risks of our institutional activity. The success of these experiences and approaches to manage institutional risk depends greatly on the presence of a relevant effective strategy and action plan.

Risk management is conceived as the entirety of processes involved in identifying, assessing and judging risks, determining responsibility, undertaking actions to reduce or forecast them, and monitor and review progress.

According to the COSO-ERM Model, institutional risk management is a process influenced by the unit's managers, and the rest of the staff, designed to identify potential events that could impact the institution and manage risk, to keep it within in a low level so it cannot threat the strategic objectives of the institution.

In ALSAI, in March 2015, based on ISSAI 9130 "Guidelines for Internal Control Standards for the Public Sector – Further Information on Entity Risk Management" and on the Albanian law "On Financial Management and Control", we have adopted the Management Strategy of Institutional Risk, in accordance with the main objectives of our SAI's Development Strategy 2013-2017.

The purpose of our Risk Management Strategy is to ensure that this concept is at the core of organizational culture, based on risk reduction philosophy for every activity performed by the ALSAI.

As a SAI, institutional risk management should become part of the culture and activity of our auditors, integrated into day-to-day audit plans and activities, and should not be seen as a separated program.

In the course of these years, we have demanded that risk management should become a responsibility of every employee of the institution, including the highest ranks.

On this occasion, I would like to express my sincere belief that the exchange of experiences that will take place in this Scientific Conference will result in the improvement of our policies on risk management.

III. Big Data

The second day of our Conference will focus on discussing one of the major challenges that we face and will face even more in the future, the introduction of massive digital data, called "Big Data".

"Big Data," or mass data, is a worldwide term in the early 2000s, which describes a large volume of digital, structured and unstructured data.

In the era of digitalization of our entire societies, more and more information is available on the Internet. With electronic governance, governments can become more transparent in the eyes of the citizen, as they can publish the information immediately available in real time and make it easily accessible for the citizens.

At the same time, citizens are increasingly involved in audit issues. They can become so-called "auditors from the couch", i.e. from the comfort of their home or workplace; they can give auditors their opinions and findings on a number of issues, or even act as auditors with regard to public programs or services.

"Open Data", mass data (Big Data) and unlimited electronic access to information are called "new oil" that lubricates modern societies. They have far-reaching implications for all state institutions, including Supreme Audit Institutions (SAIs), as they seek from

them to drastically change the way they organize their work.

In the reality of a public and private activity, which is changing so rapidly in the internet world, SAIs are facing a great challenge. At first glance, it seems as if they have lost their privileged position, because almost everyone has an unlimited access to information.

Indeed, it is precisely our moment as SAIs, to determine the primary role that this "open data" and "big data" must have in society. Ensuring the assurance of their authenticity is a task and responsibility that naturally falls upon the constitutional structure that oversees the good administration of public funds. We, the SAIs, should fully utilize our special position and experience to gather and analyze the information. We have legally been entrusted with access to all government institutions, including those agencies, which, by the nature of their work, remain outside citizens' access. Therefore, our responsibility is greater.

I am convinced that the conference and its participants will present our SAI's strategies and tactics in the field of digitalization, open data and big data in order to build the right human capacities, including training and recruitment of staff with IT capacities, as well as making possible the proper organizational changes (creation of departments, directories or new units).

Today the audit challenge is to ensure quality in the use of big data. Today, an auditor cannot and should not conceptualize his work away from his own laptop. Developing new audit methods, tools and techniques is important to ensure the quality in using big-data. This approach will require adjusting the audit process, clarifying access and data retention issues, and ensuring that SAI has the ability to audit IT systems where big-data is stored.

Our conference will discuss the importance of cumulative learning in digitalization of the audit activity, recommending that the SAIs adapt their strategies in accordance to the ISSAIs. It will discuss legal aspects and big-data security specifications as well as the challenges of accessing big-data. The conference will also address the challenge of using big- data as inputs for audits and the range in which audit data can be published as open data, in order to gain additional benefits for the public and the citizen.

The format of government data in the form of big-data is another challenge and for this reason, the SAI has a central role in promoting transparency to insure access of citizens and civil society to government information.

Our conference will strongly convey the message that big-data have tremendous potential in tracking and analyzing government spending, not only by auditors but also by the citizens and

stakeholders. Therefore, SAIs as the highest public audit institution in our countries, need to work hard in this regard, in synergy with other local and international partners, to ensure government records are opened to the public. These transparent big-data will have a major impact on increasing productivity and risk management of government programs and funds. This undoubtedly poses a major challenge to increase transparency, citizen confidence in governance, and fight corruption in effective way.

In conclusion, I would like to deliver a personal consideration. As ALSAI, as the SAI of a small European country, we have tried during 2012-2017 to organize several forums on public audit progress, convinced of the usefulness of sharing our ideas as a European SAI. We have conducted five modest annual conferences, attended by SIGMA, DG Budget, European Parliament, etc., for various topics such as the "Role of Supreme Audit Institutions for Responsible Financial Management in Today's Challenges", "National Audit in the service of national governance", "Risk Analysis", "Audit for Sustainability and Development", etc.

For us, this experience of a full joint scientific conference is unique and will be of great utility and extraordinary benefit.

On this occasion, I would like to expresses again my sincere gratitude for

the Kuwait State Audit Bureau and in particular President Al-Sarawi for the warm hospitality and the perfect organization of this Conference.

I wish you all the best in the proceedings of the Conference!

ALSAI participates in the XII meeting of EUROSAI - IT Working Group in Tallinn, Estonia

The XII meeting of the EUROSAI IT Working Group was held on 11- 13 April 2018 in Tallinn, Estonia, which is chaired by Poland's Supreme Audit Office(NIK).

EUROSAI-ITWG is one of the largest workgroups of EUROSAI.

Representatives from 36 EUROSAI SAI members participated in this meeting. Representatives from GAO of the United States, who are part of the INTOSAI Working Group on IT Audit, attended this important meeting. EUROSAI-ITWG aims to encourage the Supreme Audit Institutions of Europe to jointly explore the strategic impacts that come as a result of developments in the field of information technology (IT), both in the field of auditing and the use of IT in institutional administration of SAIs. At this meeting, the SAI was represented by the Director of the State Budget Audit Department Mr. Azmi Stringa and the Auditors Mr. Alfred Leskaj, Mr. Ilir Hilaj and Mr. Aldo Kita

On 11 April 2018 a seminar on "Control Environment: e-Estonia" was organized by the SAI of Estonia. Participants in this seminar visited the exhibition e-Estonia on the main developments of Estonia in the field of digitalization of public services.

During the visit, participants learned about the basic mechanisms used to digitize society, key policies and challenges as well as public services provided through electronic platforms in Estonia. The e-Estonia exhibition welcomes senior delegations from various countries. Through the widespread use of information technologies and digitization in public services, Estonia saved from 2% - 6% of GDP per year.

The Director of the Cyber Security Department at the Estonian Information System Authority pointed out the need for IT expansion and development, as well as increased data security while using digital platforms. In his presentation, emphasis was put on the security and protection of data on electronic platforms and information systems in public institutions. He said that Cyber Security is exceeding the limits of technical issues and is almost transforming into political issues, considering the broader use of information systems. His discussion focused on the importance of developing and using information systems to increase the efficiency and

effectiveness of public services to citizens. Through concrete cases and examples, were presented the recommendations and opinions given by the Estonian SAI regarding the enhancement of security and e-Estonia data protection.

During the discussions it was emphasized the importance for governments seeking to apply e-Governance platform, drafting and implementing a legal basis that regulates the use of IT in public services, ensuring that the legal framework is in line with the developments in this sector. This discussion was followed with great interest and attention by representatives of ALSAI, as Albania has an e-Albania digital services platform.

On the second day, the meeting began with a greeting speech of the Chairman of the Estonian SAI Mr. Janar Holm, who welcomed and expressed his delight that the XII meeting of EUROSAT-ITWG took place in the Estonian capital, Tallinn, known in the European Union as "Smart city", the foremost city in the application of electronic governance in Europe.

After the greeting speech of the Chairman of the Estonian SAI, the representative from the Polish NIK, Mr. Pawel Banas referred to the CUBE module for audits, demonstrating it with concrete examples of audit reports from the Belgian SAI and the German SAI. CUBE (Control Space for e-Government)

is a module designed by the SAI members of the EUROSAT IT Working Group to simplify and consolidate IT auditing. The purpose of this module is to turn into an intelligent database for audit reports, from which e-GOV audits can be easily accessed.

Representatives of the Belgian and Dutch SAI shared their experiences regarding parallel audits conducted in the IT field. In particular, the SAI presented the results of the parallel audit in the field of data protection audit and shared with the participants some of the lessons learned from this audit. At the end of the second day, under the auspices of the Chairman of the Estonian SAI, Mr. Janar Holm, participants at this meeting paid a visit to TTU University in Tallinn to get acquainted with some of the latest information technology developments.

On the third day, the meeting began with the greeting speech of the President of the Polish SAI(NIK), Mr. Krzysztof Kwiatkowski. Among other things, he expressed appreciation for

the countries participating in this meeting as well as for the hosting country, Estonia. As President of Polish NIK, as the leader of EUROSAL-ITWG, he informed the participants that this group has expanded in 4 other states, Armenia, Bosnia and Herzegovina, Montenegro and Azerbaijan. He listed the challenges of running this group, for EUROSAL, under the example of the INTOSAI working group. In his speech, he expressed his highest considerations for the ALSAI, who became the pilot SAI in the implementation of the Active Handbook of IT Audit. Mr. Kwiatkowski addressed a special thank you to the US GAO representative at the meeting, as a member of the INTOSAI working group.

Subsequently, NIK representative Mr. Pawel Banas, made a detailed presentation of the project for the pilot use of the "IT Active Handbook", developed as part of the twinning project between ALSAI and Polish NIK. This project was assisted by EUROSAL-ITWG experts from Poland, Portugal and Estonia. The IT Active Handbook is built based on the INTOSAI IT Audit Handbook.

In addition, Mr. Bernhard Hamberger, representative of the Swiss SAI, which chairs the sub-working group responsible for the development of ITSA (IT Self Assessment) and ITASA (IT AuditSelf Assessment), made a presentation about the importance of development by SAIs of periodic self-

assessments regarding the use of information technology and its auditing.

In the closure of the meeting, Mr. Piotr Prokopczyk informed that in EUROSAL's next convention, which will be held in the Czech Republic in 2020, it will be proposed that the EUROSAL-ITWG leadership be chaired by the Estonian SAI.

ALSAI, as the most reliable institution in controlling the government

On March 16 2018, the Institute for Democracy and Mediation (IDM) and the United Nations Development Program (UNDP) presented the findings of the survey on "Trust in Governance 2017" conducted in November 2017.

This survey was conducted for 5th year in a row. The results of this survey concluded that despite the negative perception of citizens for public institutions, as corrupt, remains high, there is an improvement year-on-year.

For 2017, the findings show that the public institutions that enjoy the greatest trust are: Armed Forces (63%), Public Education Institutions (63%), Public Health Institutions (53%) and State Police (53%) Prosecution (22%), Courts (21%) and Political Parties (21%) appear to be the least trusted institutions. In relation to other national institutions, Religious Institutions (76%), Civil Society Organizations (57%) and Media (54%) are the most trusted. The

Albanian Supreme Audit Institution had asked the organizers of this survey to include the SAI in the list of institutions of the survey.

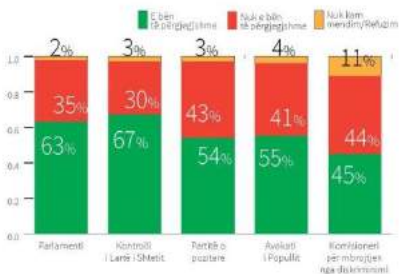
However, it is very important to note that ALSAI, in this study resulted the most trusted institution when it comes to exercising control over the government.

The table below for illustration. Source "IDM Albania":

Koncepti i logaritimit mund të klasifikohet bazuar në natyrën e logaritimit që ushtrohet nga institucioni, grupi apo institucioni që përfshihen zyrtarë publikë, duke formuar kështu dy forma kryesore: logaritimi horizontal dhe logaritimi vertikal. Logaritimi horizontal lidhet me aftësinë e institucioneve shtetërore (si legjislativi dhe gjyqësori) për të mbledhur qeverinë duke kërkuar informacion, duke vënë në dyshim zbatimin dhe ndërkohë shpallur e gabuar. Nga ana tjetër, logaritimi vertikal është mënyra se si qytetarët, media dhe shoqëria civile kërkojnë të përforcojnë standardet e performancës së ministërve të qytetarëve publikë.⁴⁴

Fig. 19

Mekanizmat e logaritimit horizontal

Ashi siç shihet nga grafiku 19, për 2017, Kontrolli i Lartë i Shtetit (KLSH) konsiderohet si institucioni që ka pasur rolin më të madh në bërjen e qeverisë të përgjegjshme (67%), ndjekur nga Parlamenti (63%), Avokatët i Popullit (55%), Partitë e Pushtetit (54%) dhe Komisioni për Mbrojtjen nga Diskriminimi (45%).

Përsa i përket mekanizmeve të logaritimit vertikal, Media perceptohet të ketë rolin kryesor në kërkesën e logaritimit (62%), ndjekur nga Shoqëria Civile (51%). Më pak se gjysma e të intervistuarve deklaroi se Sindikatat (46%) dhe Olizueset (44%) luajnë rol në kërkesën e logaritimit ndaj qeverisë.

32 | *Journal of Public Finance*

As an independent constitutional institution, ALSAI is entirely dedicated to the fight against corruption and misuse of public money. In this regard, ALSAI expresses its gratitude to all the citizens who have responded to this questionnaire. Within the INTOSAI

guidance, ISSAI 12, ALSAI is constantly engaged "... to make a difference to the lives of citizens".

ALSAI participates in the EUROSAI seminar for environmental governance

On April 25-27, 2018, was held in Helsinki, Finland, the spring session of the EUROSAI Working Group on Environmental Governance (WGEA).

Over 30 SAIs, mostly European participated in this seminar. The seminar was organized by Estonia SAI and the participants SAIs were the European Court of Auditors, Ireland, Latvia, Romania, Spain, Sweden, Albania, Macedonia, Estonia, Lithuania, Bulgaria, England, Germany, Norway, Poland, Austria, Cyprus, Greece, Mexico, Slovenia, Slovakia, Netherlands, France, Czech Republic, Belgium, the Brazilian Court of Auditors. During this seminar, it was discussed how audits can improve environmental management, with emphasis on sustainable development, information, consultation and public participation

ALSAI was represented in this activity by the Chairman, Mr. Bujar Leskaj, by the Environmental Expert, Mr. Sazan Guri

and auditor Mr. Hektor Kosova. The conference began with some greetings from the main representatives of the European SAIs, from the Auditor General of the Finnish National Audit Office, Mr. Tytti Yli-Viikari, Auditor General of the Estonian National Audit Office, Mr. Janar Holm and the Chairman of the ALSAI, Mr. Bujar Leskaj. Subsequently, the session continued with the presentation of Mrs. Vivi Niemenmaa from ECA, which set out the topic "Key Concepts in the Development of Environmental Governance", with numerous examples of figures, schemes and examples illustrating this concept. The presentations continued with another concept equally necessary in environmental governance, such as **sustainable development**, by the representative of the SAI of Finland, Mrs. Annika Lindblom. The morning session closed with another presentation on the topic of sustainable development, this time with practical cases from Finland, which was held by the advisor of the Prime Minister of Finland, focusing on the 2030 agenda of UN.

The afternoon session began its proceedings with a panel discussion on information, consultation, public involvement up to the decision-making process, where two groups of two, respectively pros and cons, discussed the possibilities on the application of

the Aarhus Convention. In this panel, Prof. Dr. Sazan Guri from ALSAI participated actively in one of these two groups, and expressed his opinion and analysis on this issue.

The second day was opened with a presentation, by the representative of the SAI of Estonia, Mr. Evamaria Asari, who addressed the participants with a very interesting topic, such as the involvement of citizens in audits. Following this presentation were discussed how to involve public groups, NGOs and citizens in environmental audits.

The last session was closed by Mr. Robert Betrad, Unit-Director in the General Directorate of Environment in the European Commission on the problems of environmental obligations and their suitability at European level.

The meeting was concluded with important conclusions for all participants.

Training activity in AL-SAI

The activities for the professional development of auditors have included various forms of training such as trainings, discussion meetings offered internally and internationally, by domestic and foreign experts, thus ensuring the diversification of the source of lore and knowledge. In general, these activities include:

- Training within the SAI: from experts and trainers, internal staff of SAI
- Internal trainings: by external experts of national or international institutions;
- Workshops, in-country roundtables: from national organizations and institutions
- Abroad trainings: participation in training courses, study visits, conferences and seminars organized by homologous institutions or international organizations abroad

SAI has continuously used all the available resources and the most appropriate forms to ensure a high scale of effectiveness of professional development activities. Although trainings have remained one of the most widely used forms, professional development on yearly basis has enriched with other effective and modern activities that are provided both, internally and internationally, from foreign and domestic experts, personalities of the professional and academic field.

The professional development activities within the country were organized in 1178 days/staff of training, of which an important part belongs to the trainings organized at institutional level with experts of SAI, on purpose to update and improve the knowledge of auditors.

During the first four months, two training sessions for new auditors were held, through which, as part of the staff recruitment package, auditors were presented with the SAI Institution and the public sector auditing profession, with 15 topics for each training session.

The "Strengthening external audit capacities" project under the IPA 2013 Program has continued to be an important contributor to professional and methodological development activities in SAI, both, internally delivered and study visits to INTOSAI and EU member countries agency. Furthermore, the contribution of other donors such as USAID, through special projects has provided trainings from foreign experts within the country.

On-line training (e-learning) by CEF enabled 3 SAI auditors to gain lore and knowledge without having to take a break from work by increasing so the effectiveness of the process.

The structure of professional development activities according to the source of delivery includes a total of 1178 days of training, which are divided as follows:

Trainings provided by source		
Training in Albania	1178	
Trainings within the Department		501
IPA Trainings (interior)		344
Training Presentation Package (Young Auditors)		138
Trainings from foreign experts inside the country		150
E-Learning		45

Successful implementation during the first half of year 2018 of the Professional Development Program of the staff of KLSH, approved by the Decision of the President of KLSH no. 230, dated 31.12.2017 enabled every auditor in the SAI during the first four months of 2018 to participate in an average of 10 days of training, achieving and exceeding the institutional objective for professional development for this period (if referring to the annual objective).

Internship in the ECA of two auditors with respectively 5 months each and the internship in GAO of two other auditors with 4 months each are an additional element and an important factor in forming and deepening the lore and

knowledge of the new audit staff inside the SAI.

Translated by: Dorel Balliu & Redi Ametllari, Auditors

Performance Audit Department, ALSAI

ACCOUNTING CHAMBER OF UKRAINE

The history of establishment and development of the Accounting Chamber

The Accounting Chamber is a permanent acting body of external state financial control that has been functioning in Ukraine since 1997.

The Constitution of Ukraine adopted by Verkhovna Rada of Ukraine on June 28, 1996, fixed constitutional status of the Accounting Chamber as the body acting on behalf of Verkhovna Rada of Ukraine and executing control over use of the funds of the State Budget of Ukraine. On July 11, 1996, Verkhovna Rada of Ukraine approved the Law of Ukraine "On the Accounting Chamber of Verkhovna Rada of Ukraine". On August 19, 1996, the President exercised veto of the approved law. Verkhovna Rada

overrode veto in October and the President signed the law.

Definition of the Accounting Chamber as body of "supreme state financial and economic" control;

Authority of organization and control over revenues of the State Budget of Ukraine;

Authority of control over "revenues of the State Budget of Ukraine obtained from state property management including privatization, selling, property management subjected to state property right".

Provisions of the law prevented the Accounting Chamber from full controlling over execution of the State Budget as integrated process because budget revenues were left out of control that was integral part of the budget process in the state. Reversing this situation needs amendments to the Constitution and further improvement of the Law of Ukraine "On the Accounting Chamber".

The Accounting Chamber is established by Verkhovna Rada of Ukraine and reports to it. Staff of the Accounting

Chamber shall be appointed by Verkhovna Rada of Ukraine through secret balloting.

Relations between the Accounting Chamber and Verkhovna Rada of Ukraine are based on accountability, its independent status as the body of special constitutional competence being preserved.

The Accounting Chamber makes annual reports to Verkhovna Rada of Ukraine on its performance results. By consent of Verkhovna Rada its committees may hear reports, information (statements) of the Accounting Chamber on results of audits, revisions and inspections in line with the necessary deadlines.

Relations between the Accounting Chamber and other state authorities are based on organizational and functional independence within the band of authorities set by the applicable legislation.

The applicable law envisages that the scope of control authorities of the Accounting Chamber includes administrative staff of Verkhovna Rada of Ukraine, administration (secretariat) of the President of Ukraine, state authorities including their administrative staffs, the National Bank of Ukraine, the State Property Fund of Ukraine and other state authorities and institutions established according to the legislation. The Legislation also envisages right of the Accounting

Chamber to obtain information while its functioning in response to its inquiries from the state and local authorities, enterprises, institutions and organizations regardless of the form of ownership.

Thus all the operations having fiscal consequences for the State Budget of Ukraine conducted by any institutions, organizations, business entities regardless of the form of ownership are subjected to control by the Accounting Chamber. According to terms of effectiveness of the Law No. 2222-IV amended article 98 of the Constitution came into force on January 1, 2006.

Besides, the Accounting Chamber is granted the right, in case of necessity, to involve the experts of any control bodies to its audits. Relations between the Accounting Chamber and audited objects are regulated by the applicable legislation.

In 1998 the Accounting Chamber of Ukraine joined International Organization of Supreme Auditing Institutions (INTOSAI) and in 1999 it was admitted to European Organization of Supreme Auditing Institutions (EUROSAI). Thus, the Accounting Chamber of Ukraine has been recognized by the international community as the supreme auditing body of Ukraine since 1998. Other supreme auditing bodies of foreign countries also cooperate actively with it. Today the Accounting Chamber of Ukraine has signed agreements on

cooperation with supreme auditing bodies of Poland, Russian Federation, Republic of Bulgaria, Republic of Moldova, Republic of Belarus, Georgia, Republic of Lithuania, Slovak Republic, Hungary, Republic of Korea, People Republic of China. It cooperates actively with the respective Committees of INTOSAI and EUROSAI.

Besides, the Accounting Chamber supports and pays much attention to the cooperation with supreme auditing bodies of CIS that established Board of Heads. Second session of this Board that took place in Kyiv in 2001 chaired by Mr. V. Symonenko approved Declaration of General Principles of Activity of Supreme Auditing Bodies of CIS and Address to the leaders of the countries and parliaments of CIS on formation and development of independent audit.

The Accounting Chamber has managed to solve main task for nearly ten years of its existence - to form as viable constitutional body, to create basis and elaborate new concept of public, independent external state audit in Ukraine. It managed to draw attention of society to the vicious system of budget funds management, to show that the state budget funds belong not to the Government and Ministry of Finance and taxpayers' money and community funds belong to each of us. Noteworthy, that it is the core of the Accounting Chamber as the body whose activity cannot be limited to auditing

only. The Accounting Chamber is the body providing society and authorities with real information on the State Budget funds management.

Auditors of the Accounting Chamber apply systematic approach to the organization of audits and analysis of their results. Experts of the Accounting Chamber pay much attention in their routine work to analytical activity, appraisal of management effectiveness of the audited objects.

The Accounting Chamber launched new promising areas in response to nowadays challenges, such as audit of the state management informatization, audit of public procurements, ecologic audit, energy saving audit, international audits jointly with foreign partners etc.

The Accounting Chamber is guided in its activity by the principles of legitimacy, planning, objectiveness, independence and publicity considering the law of state budget as the concentrated expression of economic policy for the respective year.

Conclusions and proposals of the Accounting Chamber are oriented primarily to elimination of flaws of the budget process causing ineffective use of budget funds. Examining the draft laws on the state budget, developing proposals for Verkhovna Rada of Ukraine on the use of the funds of the State Budget of Ukraine the Accounting

Chamber is directly involved in improvement of the budget process.

Legislative field of Ukraine undergoes permanent changes. Thus priority of the Accounting Chamber is to search for "black holes" in the financial system of the country that allow "leakage" of state resources. It not only detects violations but identifies causes and pinpoints ways of violation elimination and prevention.

The Accounting Chamber has detected many violations of misuse of the budget funds both in central and local authorities for the years of its functioning. Materials on the violations are submitted to the prosecutor's bodies to take appropriate measures. Various state authorities made many conclusions and proposals of the Accounting Chamber the basis of flaws elimination and took them into account in economy reforms, in financial and economic crisis management plans.

Inter alia, these are the proposals of the Accounting Chamber on the budget legislation improvement, effective use of the budget funds, eradication of the vicious netting practices, appraisal of the state debt of Ukraine and the debt management.

The Accounting Chamber informs regularly the President, headship of Verkhovna Rada of Ukraine and the government on the most important performance results. Information bulletins are issued in the follow-up to

auditing, auditing and analytical and expert measures, which are disseminated among people deputies of Ukraine, central authorities; mass media announcements are issued.

Ten years of the Accounting Chamber activity proves growing interest of all branches of power and public to it and its rising authority.

International recognition of the Accounting Chamber also advanced, as being a full-fledged member of international organizations of supreme audit bodies INTOSAI and EUROSAI the Accounting Chamber is deeply involved in their activities.

In view of the flaws in the state financial resources management of Ukraine the Accounting Chamber should take higher profile in the nearest future in fulfilling the regulations set by the Constitution and Laws of Ukraine. Mr. V. Symonenko, the Chairman of the Accounting Chamber of Ukraine is convinced that today reform of the state finance control system is crucial and the Accounting Chamber should be leader in this process as independent state body accountable only to the Parliament of Ukraine. To raise the effectiveness of the use of the funds of the state budget of Ukraine, to ensure control functions of the Accounting Chamber imposed by the Constitution and laws of Ukraine territorial offices were set up on with the status of structural divisions of the Accounting Chamber in regions

according to Resolution of Verkhovna Rada of Ukraine from June 15, 2004.

The Accounting Chamber is the chief advisor of society and state leadership on all issues concerning effective and transparent management of the budget resources including reduction or canceling of state activities unjustified under market economy as only the Accounting Chamber can make qualified audit of revenues and expenditures of the State Budget of Ukraine which secures the right of people to control transparent, appropriate and effective use of the community funds, i.e. taxpayers' funds.

Bilateral international cooperation

Learning from international experience in public audit area and further implementation of best practices requires wider bilateral cooperation of ACU with foreign SAIs.

Accounting Chamber of Ukraine signed bilateral agreements on cooperation with SAIs of 24 countries, namely: *Russian Federation, Republic of Poland, Republic of Belarus, Republic of Moldova, Republic of Bulgaria, Georgia, People's Republic of China, Republic of Korea, Republic of Hungary, Republic of Armenia, Republic of Lithuania, Republic of Slovakia, Republic of Azerbaijan, Republic of Kazakhstan, Republic of Slovenia, Kingdom of Spain, Kingdom of Norway, Portuguese Republic, Kingdom of Sweden, Republic of Latvia, Federal*

Republic of Germany, Socialist Republic of Vietnam, Republic of India and Federative Republic of Brazil.

In this cooperation was also included the High State Control, with which on 15 June 2018, in Kiev of Ukraine, the Chairman of KLSH, Bujar Leskaj signed the Cooperation Agreement with the President of the Ukrainian Chamber of Commerce, Valeriy Pastkan. President Pastkan said that personally it was the second agreement he signed with the European Supreme Audit Institutions (SAIs) after taking office in March 2018 and said that "the most important moment comes shortly after signing when the parties must translate into concrete initiatives their will to work together. "

Chairman Leskaj said that, based on the INTOSAI motto "Experientia mutua Omnibus prodest (From common experience gained all)" and in Article 15 "International Experience Exchange" of the Lima Declaration, ISSAI 1, "we are signing this agreement for three main reasons. Firstly, due to the historical ties between our peoples, the Albanian people and the Ukrainian people, 300 years ago, thousands of Albanian families came to your home to escape the Ottoman rule and now in the south of Ukraine live 5,000 Albanians, maintaining their language and traditions between Ukrainian hospitality. Second, we sign the cooperation in assessing the personality

of Mr. Valeriy Patskan, President of the Ukrainian SAI, one of the leaders and inspirers of the 2014 manifestations and revolt that brought a pro-Western democratic government in Ukraine. Thirdly and most importantly, we believe that our cooperation based on ISSAI standards will contribute not only to the development and modernization of our institutions, but also to the progress of both countries in the European Union integration".

The signing ceremony was attended by five members of the Collegial Board of Directors of the Accounting Chamber of Ukraine, elected by the Ukrainian Parliament, Andri Maisner, Vice-President and Member of the Board, Vasyl Nevidomyi, Mr. Tsezar Ohon, Mr. Oleksandr Yaramenko and Mr. Ihor Yaremchuk. President Patnan, in his presentation, praised the achievements of the Albanian SAI, as well as the reforms undertaken and the results of President Leskaj in the audit work and in the capacity building of the staff. He

noted the contribution of SAI as an active SAI member to the EUROSAI Working Group "On the Audit of Allocated Natural Disaster Funds", which is headed by the Ukrainian SAI. Mr. Patskan said: "That is why I immediately agreed with your proposal that EUROSAI's Fifth Annual Meeting of the Working Group of EUROSAI be made in Albania, because you deserve the work you have done, that the future plans of this Group important for EUROSAI, to be discussed in Tirana".

On his part, the AI-SAI Chairman, Mr. Bujar Leskaj, after presenting the profile of SAI and the achievements of the Albanian public external audit institution, described the Ukrainian Chamber of Commerce as a large SAI of a country with traditions and fighting for freedom and dignity his institution, which, under the ideas and momentum for change of Patskan leader, intends to become a modern European SAI, increasing the level of accountability and public accountability in the country.

THE NATIONAL AUDIT OFFICE OF CHINA

The History of CNAO

Since its founding, CNAO has established friendly and cooperative relations and maintained close exchanges in various forms in the field of government auditing with more than 150 countries. CNAO signed bilateral agreement of cooperation (or Memorandum of Understanding) with 32 supreme audit institutions worldwide. In the arena of international audit, CNAO is an active member of the International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) and the Asian Organization of Supreme Audit Institutions (ASOSAI), and has conducted various activities of multilateral exchange and cooperation under the framework of INTOSAI and ASOSAI respectively.

CNAO, in its own preparatory phase, joined INTOSAI in May 1982. In November 2007, CNAO became a member of the Governing Board of INTOSAI (its tenure will last until 2022). Auditor General of China took the position as the First Vice-Chairman of the INTOSAI Governing Board in November 2010.

In October 2013, CNAO successfully hosted the XXI INCOSAI in Beijing with 587 participants from around the world. Premier LI Keqiang attended the opening ceremony and delivered a speech. At the congress, Mr. LIU Jiayi, Auditor General of China, assumed the Chairmanship of the INTOSAI Governing Board (for the period of 2013-2016). The Congress approved the Beijing Declaration and officially issued some documents including 12 ISSAIs (International Standards of Supreme Audit Institutions) and INTOSAI GOVs (INTOSAI Guidance for Good Governance), etc.

At present, CNAO is the Chair of the INTOSAI Supervisory Committee on Emerging Issues, member of a lot of committees, working groups and task forces under the four Strategic Goals of INTOSAI including: Steering Committee for INTOSAI-Donor Cooperation, Professional Standards Committee and its Steering Committee, Working Group on Environmental Auditing and its Steering Committee, Task Force on Strategic Planning, and so on. CNAO hosted in recent years meeting and other events for the Working Group on

IT Audit, Working Group on Environmental Auditing, Professional Standards Committee.

- In September 1983, CNAO joined ASOSAI and served several terms in its Governing Board. CNAO served as the Chair of ASOSAI twice for the periods of 1991-1994 and 2006-2009 respectively.
- CNAO is now the Chair of ASOSAI Working Group on Environmental Auditing (WGEA). In its capacity as the ASOSAI WGEA Chair, CNAO hosted and organized 5 seminars and working meetings on environmental auditing.
- In April 2012, the 2nd Meeting of the Heads of Supreme Audit Institutions of the Participating States of the Shanghai Cooperation Organization (SCO) was held in Shanghai.
- Ever since 2002, CNAO has held a total of 13 International Audit Training Programs/Seminars, providing training services for around 300 auditors from Asia, Europe, Africa and Oceania, with the participating countries accounting for 90% of the SAIs in Africa and 80% of the SAIs in South Pacific region.
- In November 2007, the Auditor General of China was elected as a member of the United Nations Board of Auditors (UNBOA) with a term of 6 years from July 1, 2008 to June 30 2014. Auditor General of China worked in the capacity of Chairman

of the UNBOA during the period of January 1, 2011 to December 31, 2012.

- In July 2013, Mr. LIU Jiayi, Auditor General of China, was awarded a United Nations Peace Prize at the UN headquarters in New York, in recognition of his auditing work for UN peace-keeping operations.
- In November 2014, Organizations of Latin American and Caribbean Supreme Audit Institutions (OLACEFS) awarded Mr. LIU Jiayi, Auditor General of China, the Order of Merit of Oversight in the Americas.

CNAO's Major Achievements in Government Auditing

I. Continual improvement of auditing system

Over the past three decades, CNAO made great efforts to develop and improve an auditing system with Chinese characteristics, giving full and effective play to its functions of audit and supervision.

- The scope of government auditing was further expanded to include the implementation of major policies, state assets, state-owned resources and the accountability of party and government leaders, covering such sectors as public finance, government departments and agencies, state-owned financial institutions, state-owned

enterprises, foreign funds and investment, etc. The number of auditees covered by audit annually has increased from about 1,200 in 1983 to more than 140,000 at present.

- Audit priorities have shifted from financial audit and compliance audit focusing on truthfulness and lawfulness of accounts to performance audit highlighting the efficient use of funds. Increasing importance has been attached to regulating expenditure and improving the effectiveness of public funds. Government auditing has made an evolution from simple error detection and correction to regulating budget implementation, enhancing public finance management, and serving the government efforts in strengthening macroeconomic management and deepening restructuring of public finance.
- CNAO's audit work focuses on two aspects. On the one hand, their audit institutions recovered huge amount of economic losses for the country by combating corruption and disclosing problems of major violation of laws and regulations, major losses and waste, potential risks, and mis-conducting duties; on the other hand, we also provided relevant departments with recommendations on system

improvement and deepening reform to promote reform, rule of law and better value for money.

- In organizing audit work, we follow an integrated pattern to concentrate the resources of all the audit institutions under coordinated planning. In recent years, the same audit workforce conducted a number of major audit projects in addition to their annual audit assignments, such as national government debts, in-stock fiscal funds, social security funds, revenue and expenditure of land transfer funds, farmland protection, and so on. The better management pattern enabled broader coverage of auditees.

II. Constant development of guiding principles for auditing

In recent years, innovative ideas on the role of government auditing have been introduced to CNAO to guide audit practices based on understanding that auditing is an important part of national political system, a vital channel for the check and balance of powers in accordance with the law, and a cornerstone and important assurance to national governance.

- Auditing in nature serves as an immune system to safeguard the healthy operation of the economy and society featuring functions of prevention, exposure and resistance. In performing the function of

prevention, auditing checks the implementation of laws, regulations and policy measures, and assures the lawful, compliant, truthful and complete management and use of public funds. In performing the function of exposure, auditing discloses and deals with violations of laws and regulations to ensure management and use of public fund open, transparent, honest and safe. The function of resistance is performed in that auditing identifies the causes for fund management problems at systematic and procedural levels, offers proposals for improvement to ensure efficient and sustainable management and use of public funds.

- The ultimate objective of auditing is to safeguard the fundamental interests of the people. At the present stage, auditing must make the aim of “advancing rule of law, maintaining the people’s wellbeing, promoting reform and facilitating development” as the starting point and final goal.
- The primary task of auditing is to safeguard the security of the state. At the present stage, the task is to safeguard economic security and interests of the state, enhancing democracy and rule of law, promoting sustainable development in a comprehensive and coordinated way.

III. Fruitful results of audit practices

Ever since 2012, audit institutions in China have earnestly fulfilled the responsibilities of audit in accordance with the law, focusing on the priorities of the Party and the government with a view to promoting good national governance, and have achieved fruitful results in the following aspects:

- Assuring resolutions and decisions are carried out effectively, and steady, rapid economic growth through strengthened efforts in practicing real-time audits on the implementation of major policies and measures adopted by the central government. These audits covered more than 10,000 key projects, some conducted on a real time basis, include:
 - the Three Gorges,
 - the South-to-North Water Diversion,
 - the West-East Electricity Transmission,
 - the Lushan post-earthquake rehabilitation and reconstruction etc.;

Besides, special audits of management and utilization of conference expenditures of 52 departments and expenditures on overseas business trips of 51 departments respectively; real-time audits of the implementation of

policies and measures on stabilizing the economic growth, and so on, were also conducted.

- Disclosing prominent social-economic problems and potential risks to uphold national economic security. Audit institutions paid close attention to and exposed some emerging and tendentious problems in the fields of public finance, financial systems, investments and state-owned assets management. In 2013, CNAO organized over 50,000 auditors nationwide to carry out a comprehensive audit over national government-related debts. This audit made fruitful results in that it produced the real scene of government borrowings, exposed the relevant risks and put forward recommendations for improvement. The audit also played an effective role in standardizing local government financing mechanism and preventing financial risks.
- Promoting social harmony through enhanced efforts in auditing key projects and funds relating to the people's well-being. Since 2012 audit institutions nationwide have conducted over 40,000 auditing projects involving agriculture, rural area and farmer issues, education, medical care, housing, social security, and so on. These audits identified irregular funds totaling over RMB 69 billion Yuan and

ensured allocation of targeted funds totaling RMB 162.4 billion Yuan.

- Serving ecological progress by reinforcing environmental and energy /resources audit. Since 2012, CNAO has audited the implementation of policies on energy saving and emission reduction, government activities in exploration and utilization of mineral resources as well as the collection and management of corresponding funds, revenue and expenditure of land transfer funds, farmland protection, and so on. These audits promoted proper implementation of government policies and measures and ensured relevant government funds were used in a safe and efficient manner.
- Strengthening accountability and restricting use of power. Since 2012 audit institutions at various levels have completed accountability audits of 100,000 leading persons, of which 87 officials at ministerial level were audited by CNAO.
- Successfully fulfilling United Nations Board of Auditors and other overseas audit responsibilities. With China as a member, the board of auditors promoted budgetary reform and performance audit in the UN. During China's tenure, the Chinese auditors completed nearly 200 audits of more than 20 agencies and organizations including the General

Secretariat of UN, saving over USD 500 million through revenues increase and expenditure reduction, with over 500 rules and regulations newly made or improved. The contributions of China won high recognition of both UN and the public.

- Combating corruption by paying more attention to investigating and dealing with major violations of laws and regulations. Since 2012 audit institutions nationwide have transferred over 450 cases of major violations of laws and regulations to relevant authorities, involving RMB 660 billion Yuan and 4,800 people. Audit efforts helped recover economic losses and served as an effective deterrent.
- Fostering innovation and deepening reforms by providing recommendation aiming at systemic improvement based on thorough analysis. Audit institutions at various levels audited over 380,000 entities since 2012 saving RMB 1 trillion Yuan through revenues increase and expenditure reduction, with 15,000 rules and regulations improved.
- Promoting socialist democracy and rule of law by actively increasing openness and transparency of government affairs, rectifying problems disclosed by audit and improving law and regulations. Ever since 2012, audit institutions at

various levels have raised recommendations on the formulation and revision of over 200 laws and regulations, made rectification of the problems discovered through audit a local government responsibility. Various departments and localities have already drawn up around 55,000 rectification measures accordingly. Audit institutions at various levels have released over 24,000 reports of audit results to the public.

IV. New breakthroughs in various areas

In order to do a better audit work, government audit institutions in China have successfully improved the overall quality of the auditor workforce, promulgated comprehensive regulations and guidelines for auditing, applied information technology, promoted audit theoretical research and advanced cultural development in audit institutions.

- A system of examination and certification for professional qualification of auditors has been put in place.
- A workforce lifelong professional training system has been built, including a training center in charge of training matters, an continuing education institute for auditors in Nanjing and a training facility in Huairou District of Beijing.

- A national level institution of higher education—Nanjing Audit University, was jointly founded by CNAO and Jiangsu Provincial Government, with a total staff of about 1,200 and total registered students of about 15,000.
- At present, CNAO has established an audit law and regulation framework, with the *Constitution* as basis, the *Audit Law* and the *Regulations for the Implementation of the Audit Law of the People's Republic of China* as core and auditing standards as professional guidelines.
- The Golden Audit Project, an important part of IT Development Scheme of China, is now under further construction by CNAO. In 2005 and 2012, the first and second phase of the Golden Audit Project passed the verification and examination of the state respectively. A national audit IT system has been initially established.
- The Audit Museum was built in Nantong City, Jiangsu Province.
- CNAO places high emphasis on publicity of audit work and operates several communication channels including: the China Auditing Newspaper Office which publishes CNAO's institutional newspaper—*China Auditing Newspaper*; China Modern Economic Publishing House, which publishes the semimonthly journals of *Auditing in China*,

Selection of Laws and Regulations on Audit/Finance/Economics of P. R. China and *Yearbook of Auditing in China*; and the website of CNAO (<http://www.audit.gov.cn>).

In the coming years, CNAO will further improve its audit system guided by the central tasks of “combating corruption, reform, rule of law and development”. It will also exercise its power of audit independently in accordance with the law, push forward reform and innovation, and bring the role of government auditing in serving good national governance into full play.

Powers of Audit Institutions

In accordance with the *Audit Law of the People's Republic of China*, the *Regulations for the Implementation of the Audit Law of the People's Republic of China* and other relevant regulations, audit institutions have:

- **The power to require relevant information**—audit institutions shall have the power to require auditees to provide, as specified by the audit institutions, their budgets or plans for financial revenues and expenditures, statements about budget implementation, final accounts and financial statements, electronic data for government or financial revenues and expenditures

stored and processed by computers and the necessary computer specifications documents, information about their accounts in monetary institutions, audit reports produced by public audit firms and other information relating to their government or financial revenues and expenditures.

- **The power to examine**—audit institutions shall have the power to examine the auditees' accounting documents, account books, financial statements, the computer system used for the management of electronic data for government and financial revenues and expenditures, and other information and assets relating to the said revenues and expenditures.
- **The power to investigate and collect evidence**—audit institutions shall have the power to carry out investigation among units or individuals concerned into issues relating to audit matters and obtain relevant testimonial materials. An audit institution shall, with approval of the leading person of the audit institution of the people's government at or above the county level, have the power to inquire about the accounts of an auditee in monetary institutions. Where an audit institution has evidence to prove that an auditee deposits public funds in the name of an individual, it shall, with approval of the principal

leading person of the audit institution of the people's government at or above the county level, have the power to inquire about the savings of the auditee deposited in monetary institutions in the name of an individual.

- **The power to adopt mandatory measures**—the audit institution shall have the power to stop the ongoing acts committed by an auditee in violation of the regulations of the State government and financial revenues and expenditures and notify the department of finance and the relevant department in charge to suspend allocation of the funds or to suspend the use of the funds already allocated; if an auditee transfers, conceals, falsifies or destroys its accounting documents, account books, financial statements or other information relating to government or financial revenues and expenditures, or transfers or conceals the assets in its possession that are obtained in violation of State regulations, an audit institution shall, with approval of the leading person of the audit institution of the people's government at or above the county level, have the power to seal up the relevant materials and the assets obtained in violation of State regulations.
- **The power to request assistance**—the audit institution may request the departments in

charge of public security, supervision, finance, taxation, customs, pricing, administration of industry and commerce, and so on for assistance.

- **The power to refer to the competent authorities**—if the audit institution considers that the persons directly in charge and the other persons directly responsible for the violation of the regulations of the State financial revenues and expenditures, should be given administrative sanctions or disciplinary sanctions, it shall have the power to refer to judicial organs or administrative inspection organs for further disposal; if such violation constitutes a crime, it shall have the power to refer to judicial organs for the investigation of criminal responsibility; if the audit institution considers that the regulations of the department in charge at a higher level government and financial revenues and expenditures implemented by an auditee contravene laws or administrative regulations, it shall suggest that the department in charge revise its regulations; audit institutions shall have the power to make recommendations to the legislative, executive or other competent authorities for amending relevant laws, regulations, policies, measures, or intensifying and improving macro adjustment and control.

- **The power to impose punishment**—audit institutions shall have the power to deal with or punish, in accordance with law, the acts of auditees in violation of state regulations on government and financial revenues and expenditures.

The legal status of auditing and supervision in China has been explicitly written in the *Constitution of the People's Republic of China* (hereafter referred to as the *Constitution*).

Article 91 of the *Constitution* stipulates that: *The State Council shall establish an auditing body to supervise through auditing the revenue and expenditure of all departments under the State Council and of the local governments at various levels, and the revenue and expenditure of all financial and monetary organizations, enterprises and institutions of the state.*

Under the direction of the Premier of the State Council, the auditing body independently exercises its power of supervision through auditing in accordance with the law, subject to no interference by any other administrative organ or any public organization or individual.

Article 109 of the *Constitution* stipulates that: *Auditing bodies are established by local people's governments at and above the county level. Local auditing bodies at different levels independently exercise their power to supervise*

through auditing in accordance with the law and are responsible to the people's government at the corresponding level and to the auditing body at the next higher level.

According to articles 62, 67, 80 and 86 of the Constitution, the Auditor General is a member of the State Council. The President of the People's Republic of China appoints and removes the Auditor General in pursuance of the decisions of the National People's Congress and its Standing Committee, upon the nomination by the Premier.

Shtypur në Shtypshkronjën
MORAVA

Kontrolli i Lartë i Shtetit
Rruga "Abdi Toptani", Nr. 1
Tiranë Tel/Fax 04/228485, Tel.04/251267
Web-site: www.klsh.org.al, e-mail: klsh@klsh.org.al